

НИКӨАЛА КӨЫТЏНИА

АФЫМТАҚӘА РЕИЗГА

Ажәафатәи атом

Ажәеинраалақәа
Апоемақәа

Апцхәынтшәкәтыжырта
Акәа – 2016

ББК 84 (5 Абх) 6-5
Кә 94

Кәйтцниа, Н. Ғ.

Кә 94 Ағымтәқәа реизга. Ажәафатәи атом. Ажәеинраалақәеи
апоемақәеи.

Апқәынтшәкәтыжырта. Ақәа, 2016. – д.

Ари аусумта CC0 1.0 ала иарбоуп.

Алицензия ахәылаа шәахәаңшырц азы шәтал:

<https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.ru>

© Кәйтцниа, Н. Ғ., 2016

© Апқәынтшәкәтыжырта, 2016

«НАУНАГЗА»

1985

СЫШЪТАХЪКА СХЪАҢШЫН...

Сышьтахъка схъаңшын,
Ҷкәын хәычык дыџуа,
Ишьапқәа хырқьақьа дтан амзырха.
Ибжбы җарыхәҗәәза ахабла иахыџуан,
Аҗәы дахан уи, дааскьон деилыхха.

Сышьтахъка схъаңшын,
Дыбжьалт хгәарабжъара,
Иџызцәа иман даауан деиханы.
Дычча-ччон еснагъ, уи ицын лашарак,
Икыдын амра шеишеиуа иханы.

Дыҗкәынмыз,
Аҗсҗазаара даараза игәы ахәон.
Дықәиан уи, амра иеаҗа, ақәара.
Кәыдры азиасгъы леиуан агәгәахәа,
Иахъа уи дҗалеит-дҗыҗт изхара.

Дымцеит қьафла маҗаратқьа даарак,
Пхыз хаак иаџызаха имџаст ихәыҗра.
Датҗалеит уи дышнеи-шнеиуаз еидарак,
Изымдыруа дықәхеит нас-нас дзыхъзара.

Аҗсҗазаара
Ус раҗәа артҗысит, иҗнагалеит:
Зны дҗәағәон, зны длатон, иааирыхт аеаџра.
Азын, ааңын, аңхын, җагалан,
Изтодаз тәамџахә, даґын акрура.

Сышьтахька схапшын,
Уи дтәан цхагәанынза,
Итааза аарла иакын ацәашьы.
Иара шәыкә гәартәк, даарылмышәхәо, имтән;
Изхара дмыцәацкәа дгылон шыжьы.

Амәа днангылон, акәарақәа дрыруан,
Дцон уи ашкол ахь, ицкьон ахәынтәа.
Иац ааста дарпысын, иац аастагы идыруан,
Иац аастагы игәыгуа изыпшуан итаацәа.

Сышьтахька схапшын,
Инижьхьан ақыта,
Имәа даныла, днаскьейт хараза.
Дабацо, дабаго, дызфугы зтахыда?
Дызнеирыма ишиатәоу, нас, имәа аханза?

Сышьтахька схапшын,
Дцон дынкахәыцуа,
Ибон – тышақәак ирыртәын ааигәа.
Идыруан ишыказгы уи амәан ицәызуаз,
Аха дымтәейт, мап, ихы неимлагәа.

Сышьтахька схапшын,
Афыстаацәак дхьырхәон,
Ихәытхәытуа аатцраф игылан маза.
Икам-ианым, дызлашам зегы изырхәон,
Ицылар, ифаччо, икартцон ыыргаза.

Рыгәхьаа имкит урт, – имамызт раха,
Ибон излашаз зегь, дырпыртцит лассы.
Аифызара ахызала илшон уи хаха
Азы дтагыларгы. Дразын ауаа рзы.

Сышьтахька схапшын,
Ани ицкәынра абаказ,

Дышлахъан, ибыбышза икѣхазшѣ асы.
Аха икан, о, икан дзыргѣакуаз, –
Дгѣакуан, дхѣыцуан, дыкѣпѣон Уатѣазы!

Сышьѣахъка схѣацшын,
Избеит сара сымѣа,
Схѣамѣуа, санылан саауан сыѣеканѣа.
Саѣхѣакагѣ иѣоуп, аангылаха сымам,
Избоит, макъана уи цоит хараза.

***

Сееитѣыхны сылаиоуп, итатаза, ашьац.
Сатѣацшует ажѣан – уажѣада исымбац!
Адгъыл сымбац, о, ажѣан сымбац
Сызхара. Сылаиоуп, итатаза, ашьац.

Сбылгѣоит аѣѣыс еипш – исиааит ашѣахѣа,
Иарѣѣандеит, иартѣит уи сгѣатѣа хыхѣхѣа.
Нышѣазам, нышѣазам ари адгъыл са сзы,
Сыкѣиоуп, икѣхашт ари адгъыл сыѣсы!

Аѣѣѣазаара сгѣы ахѣоит, аѣѣѣазаара сгѣы ахѣа!
Сааигѣа арѣашкѣа леиует агѣгѣахѣа.
Рѣырѣагѣа сышьхакѣа гылоуп хара,
Сырзыѣшит, сырзыѣшит, исызбѣм сызхара.

Сгѣыргѣара – сиит сара абраѣа, исызхѣаит,
Сабаѣѣа ражѣеи рашѣеи сахѣаит.
Срыѣѣхара – имачуп уи азыхѣа сзыхъзо!
Срыѣѣхара – абри адгъыл ныжъны сахъѣо!..

ЕРЦАХӘ ЦАГҢА АСЫ ҢҚӘУП ИЦЫРЦЫРУА

Адгғыл сықалан снеиуеит, адгғыл гәыраз,
Митә ҕамлеит, нас, сахҕашазар дацк.
Ерцахә цагґа асы ықәуп ицырцыруа,
Уахь инагоуп сымға, са смааҕсац.

Агәы рахатза аҕсабара сғаҕхґа ицәан,
Ари амға са санықәлоз шарҕазы.
Қыр санааскґа, азқәа дәықәлеит ихышхыцәан,
Игәытҕаган урт ршыкґбжґы геит са сзы.

Сыццакы-ццак сшааиуаз – ацҕа хыхын,
Хыла аҕаф иагәйдлон уаҕа аз-ҕы.
«Иаҕсам», – рымшын, «Ухынхәы», – рґақыхын,
Аха сгәы иснаруамызт: «Игәаҕы...»

«Дагеит, – рхәеит, – дагеит, змоурахә мызыз!» –
Сеисарц са сғанаасха ацәқәырҕа.
Азәык-шыҕыак рақәзан уажәы исыцыз,
Егґырҕ зегь цеит, ашәах еиҕш, ишьтаба.

Азқәа срыруа са сааскґон, инымцәаз амға,
Ахәы схыга, аҕста сҕыга, наҕ сагон.
Сханы амра кыдын зны ишамшамауа,
Азлагареиҕш, зынґы ажәған ду лагон.

Исгәалашәоит, снатҕагылеит храк цыфцыфуа,
Ағаанахеит уи хахә дук аґыбганы.
Аршәаа иасын, абжґы ақраамта исхыфуан,
Аха са сынхеит абраҕаґ сеибганы.

Сгәы сымҕыар, саґысырма хра тақнаха,
Сгәы сымҕыар – сымға уаҕа ицәан.
Аха анафсґы сыннамыжыт сара уаха,
Сгәыҕра сыцын, уи ахьсымаз са сынцәан.

Сышпазхьацши уажә арақа, сыдгьыл гәыраз,
Митә қамлеит, нас, сахқьашазар дацк.
Ерцахә цагьа асы ықәуп ицырцыруа,
Уахь инагоуп сымға, са смааңсац.

СЫШЬХАҚӘА – СЫШЬТАХЬКА, САҢХЬАКА – АМШЫН

Сышьтахька сышьхақәа гылоуп,
Саңхьа амшын ду газгоит.
Схәыцуп, аха, амшын ду, суңылоит,
Схәыцуп, аха сымч агәра згоит.

Сәаңхьа уанаацәырц уеишьылза,
Уцәан, избеит, уааңсаны.
Ғба дукгы, бжьы цәгьак ахылцо,
Иааскьон – угәта еиқырссаны.

Ашьхақәа сышьтахька инсыжьуан,
Есааира уара уааигәахон.
Ана-ара иухыңсалаз анышьқәа
Снарықәтәар сґахын – исгәаңхон.

Ағба абжьыцәгьа уаршәазшәа,
Уаатцысит, уааилашит, уааилаґеит.
Иаразнак, хаҳәык сахқьашазшәа,
Саабрын, сахьааиуаз саатәеит.

Исыздыруам, гәағума иутцаз,
Иснукьарц иааугон цәқәырцақәак.
Ашьхақәа рымч ду ансыґас,
Сыхиан, иґаґсґон зегьы рґак.

Пґсґазааран уи сызлагылаз,
Исґәґәґәоз амшын иацәқәырґан.

Аха сжәылон, сымшәакәа саңылон,
Сагьалцуан – шьхатәыла саңан.

Ицәгьоуп уи аңан, изынкылом
Знызатәык згәы зымнаҕаа.
Сышьтахьҕа сышьхақәа гылоуп,
Сышьхақәа нхоит иара абас.

АХАХӘ

Даҕаа цлакгы, аҕафхәа ихысны,
Агәарахәа илеит – ихжәеит.
Ахахә шытан. Иахамацәысны,
Адгьыл зызон, иара мшәеит.

Ихнафәеит азиас хыҕеан,
Уи гьежы-хынхәит, иааңсеит.
Аха ахахә азы иахыччон –
Цхьаҕа маңк иазмырхәазеит.

Ианамыхәа, ицеит ихьатцны,
Иагхо, иагхо, итыкәкәаны.
Ирхаштызшәа, ишьтан ибжьазны,
Краамта алыкь ахагәаны.

Ақәа иазәзәеит нас ишнеиуаз,
Азхыцтра, агәаҕра ианзацәца,
Атакар бааңс ахаңеиуа,
Адәыхты иаақәхеит изатцәза.

Аңхын цан, иаакылсит азын,
Ацаа иаргьеф, асаба тәан.
Хәаха амоуа асыршәы иатцан,
Ааңын зыхәашь аҕатәан.

Аға ҫеиуан, ҫаңха имҫасуан,
Абығқәә ҫежьза икаңсахъан.
Ахахә иқәгыл ашақә иасуаз
Иацтәи арңысгы дажәхъан.

Ицаз анца, инхазгы анызуа,
Ишьтан ахахә ду еиқәханы, –
Уаҫытәыҫагь дацамшьыцуа,
Акгы змышуа хахәханы.

АЦЬ

Аць ңарңар ду агәарахәә,
Абна рзызо, хәылбычехак
Адгыл иқәхаит. Аиңш еиҫахәатә
Ара иҫамлацызт шамаха.

Хәаха роушам иара зқәахаз –
Ирылгеит наҫ, ихжәоуп, иежәоуп.
Иазынхаз махә дукгы рахан
Ишынаңш-ааңшуа уамашәоуп:

Ғәғшақә аума, абас имшаҫа,
Ашьапы иқәҫъан иара шгаз?
‘Еа цлак уаха ара изымбада,
Акрахароу ас зызхаз?

Иаман, иаман маза агәтыха,
Абна алахь цәгъа еиқәын.
Уи иазхымгоз: ңмакы аңрыхон
Аць ду илеиз ахыцәкәыкәын.

АЛЕКСАНДР ЧАЧБА – МОНТЕ-КАРЛО

Петербурггаа рызбахә ааџуеит уарла-шәарла,
Аха ытала уи дазхәыццәом Петербург.
Қытак иеипшыны ибоит уажә Монте-Карло,
Игәы ңшаауа дагыатәоит зымџа абырг.

Ихәыцра дама ицеит назашы ахыыкам,
Аха икоуп, уақа икоуп иара иңашә.
Лахыынцоуп, дад, ихы шхазгы уахы, аџнықа,
Цашы имоуит, игәы дкыдхоит, аа, данажә!

Анцәа уиацлаб, имчгы умча аамтала,
Аха ңашәда, агәра игеит, ңыаргы уғыаом.
Хыаала итәу агәы ңыруама, ахәра анхалеит,
Уи арақа азәгы ахаан изыргызом.

Ашыа дуқәа рсахы ибла ихгылеит,
Арџаш рашәа илымха итәџит хараза.
Дамыргылеит, дамыртәеит уи, дамыргылеит,
Даеа зныкгы даауазырит: «Алахынцә!..»

Ех, ишңацқыз, имшын, уақа ахауа,
Ажәџан уа иаха итдыккан, ихаракын.
Хашы рымшын, хтәхы рымшын, хауа...
Уажәгы имыцәо уа лашарак изакын.

Аңсынтәыла ибоу харантә илахынцәдан,
Илабжышқәа... азәгы имбеит, игәы итәңсан.
Уи иңсыбаџ идгыыл гәакыа иаңан
Икалазтгы, уи дыңсызма, уи дыбзан.
Адгыыл итңзаа ицеит иаразнакала,

Дынкахәыцуа, ихыақәа ас данырк,
Ихагылоу ажәџангы акгы изалам,
Иара убригы иара итәзам абырг.

ҰЫНҒАЖӘА СЫРТҰСИТ

Ұынғажәа сыртысит. Сныкәгылт ақара.
Ұынғажәа сыртысит, Исоуам ға ақара!
Иааима исзыршаны? Избома иашаны?
Ұынғажәа сыртысит. Ұыңыара ишаны
Сахәаңшын, сытрысит, исағызгаз ңшааны,
Иузынымкыло ңшаны, сәлеит сеикәшаны.

Ұынғажәа сыртысит. Ұынғажәа раңәоуп!
Схалом, сылбаалароуп. Уи иаға еиңәоуп.
Еиңасхәарым сыхтысқәа. Салагар – иауңәоуп.
Ұынғажәа сыртысит. Ұынғажәантә схырңәоуп,
Исылгоуп, саға итәала. Сыхра рхәашаны
Идәықәырңеит, исгәалоуп. Сышыаңа ңшааны,
Саға ицасғыы сгылеит, сәлеит сеикәшаны.

Сәлеит, сгылеит цасғыы, амреиңш слашаны!
Ишәхәа, зәыр сибама сгәымхан, слахшаны?
Ұынғажәа сыртысит. Стәам сеилишшаны.
Ұынғажәа сыртысит. Исымоу зегь шаны,
Сымғақәа сырғыцуеит, схятцуам сшәаны!
Ұынғажәа сыртысит. Скағеит сашәаны!

Ұынғажәа сыртысит. Сныкәгылт ақара.
Ұынғажәа сыртысит. Исоуам ға ақара!

АЛАШАРАХЬ

– Уццакы-ццакуа унеиуеит, умға абахоу? –
Сымға уи даангылеит шыыжымңан.
– Алашарахь, – аңак истеит схы саағахан.
Иашан, сара алашарахь сыццакуан.

– «Алашара» еснагы илашалароуп!..
«Алашара»... ажурнал... Иахья ихамбеит...

– Мап, – схәеит, – уи даҕа лашароуп,
Зызбахә сымоу...
– Ға лашараку?!
– Аиеи...

– Исзеилкаауам...
– Илашьцароуп, илашароуп...
– Аа, уи аума... – уаҕа ихшыџ ааимшәеит...
Апшыха сымам, сара сымџахь сцароуп,
Лашарак са сахьымзар хәа саашәеит.

Ишьтам сыдгьыл алашьцара ахахан,
Уи азы акәзам алашарахь сеиханы
Са сызнеиуа... Иҕазами, дадраа, уаха,
Дамокл иахәеипш, икнахау ха хханы?

Иҕазами ауаа ирыцрыхо, пхьаҕа инагоу
Рымџа иаша уажә ианыжьлоу ихахәханы?
Аиаша ахы ианџахо иапырхагоу,
Иҕаз, иҕоу уи иахьанзагь иағаны?

Иҕазами, апшза, абзиа, ахьз рџашьан,
Цәгьа-цәыпхамшьа наҕ иахызхуа ацәа?
Иаҕсоу аҕсамшәа иқәган, наҕ ирбашан,
Илазыжьуа маза-аргама ахәынцәа?

Иҕазами, ахьз азыхәа, атып азыхәа,
Атзы икыдло, цаҕа зџызцәа зкәахауа?
Угәы бжьызхуа, ипхастазтәуа уара уныхәа,
Аҕәыш иажәа иацымныҕәо, измахауа?

Цәгьамзар бзиа зхы иҕазамкәа игәароу
Рыбла тнахуеит Алашара, ирзыхгом.
Уахгьы-еынгьы изызхәыцуа алашьцароуп,
Алашараҕ урт рацәак рыбжьы дыргом.

Урт аазгаз аранза, изцоу лашьцароуп.
Уи цѣятәуп, наѣ ианыхтәуп адунеи!
Алашарахь амѡа сықәуп, уа сназароуп,
Мѡак ауп иѣоу. Умѡа бзиаз, цѣаѣа унеи!

ЗНЫ, ХАБ ИЦСЫ АНТАГӘЫШЬАЗ...

Хапѣагь даазаап хара иѣаз, –
Игәы нирхомызт иара хаб, –
Хшәышьты, нас, харгьы аѡныѣа,
Хаб ихаихәо аахахап.

Аѡны ныжьны, харабѣара
Арантәи хцеижьтәи уи абас
Хаизигалоит зегь Аѣара,
Дагьахыѡом иара иѣас.

Зегь хаизон, ихамаз ныхәан,
Хтәон азалаѣ хаикәшаны.
Иажәа дналгон ашышьыхәа,
Ипѣканы, изаны, ишәаны.

«Ауаа шәрылоуп, шәрыламѡашьан,
Шьоукы шәрылѣит, шәаарызхьаѣш...
Аѡны гылоуп, ас инхашам,
Амхы лоуп, иѣыхтәуп аѣш...»

Уи дзеигәыргьо имхәар иуама,
Уи игәала ахаан изом.
«Шәыѣаз, баба, шәѣырманшәалан...» –
Ихәатәу зегьы дрыхьзом.

– Ари наги, ани ааги –
Дызлоу иусқәа рацәазоуп.

Дҗабжьоит уи уахыки-енаки,
Җаитанааша заа иҗтәоуп.

Җгылоит ашыжь җаибарҗыхан,
Дтәоит иара аишә аханы.
Иҗамоума нас аҗшыха,
Амә җақәлоит җаиханы...

Избахит сара ааигә җхызла
Җаитеизазшә җаҗхә абас.
Иҗам дарбан, зәыр даҗцәызма?
Зәыр дынхама, мшәан, дахьцаз?

Ахәта иҗоу днымхеит Ахәта,
Ленинградтәи – Ленинград.
Дызбоит җабгы дышлаҗәғәзә,
Сазыпшуп уи иажә «дад».

Зынза ацәажәара иҗахзамшә,
Сҗаҗхә, аишә аханы,
Дтәоуп, ара зынза дтәазамшә,
Дынкахәыцуа, игәы нханы.

«Иҗалазеишь, анаҗалбеит, –
Уи дызтәоузеи иахә абас?!
Исмаҗаит ауп, иажә далгеит!.. –
Сгәы сҗацәажәоит сара нас. –

Җаитеизугеит зегь аҗныҗа,
Аха, абар...» – Сыхшы җеимшәоит:
Җара хшеизаз, иара дшыҗам
Сгәалашәар җә җаҗхә сшәоит.

САКӘАТӘУП, САКӘАТӘЫМ

Амған дсықәшәеит убас сара азәы,
Исылеитцеит уи сышәара атәы...
Иарггы сарггы хтамыз вагонк,
Адәығба ахара хәыңағь хагон.

– Уақәатәума? – уи дтааит. – Сақәатәуп...
– Ақәаа зегь мышкы шәныртәатәуп!..
– Ишпа, уара?! – Ғаастит. – Убас, ишуаҳаз!..
Хәашыак амам шақа сеикәашәаз,
Аха сәықажо стәан хамтакы.

Ататын дахо, ибзггы аатакы,
Апенңыыр ақнытәи дхыңшылон амшын.
– Ақәаа зегьтәқба, –
саацәажәеит, – хайңшым...
– Анык илыхшаз шәоуп, анык илыхшаз!.. –
Избон уи ахатца шақа деилашуаз.

Дахон, деитәхон дахьтәаз ататын.
Нас убас еипш хтыск иртытын,
Исеихәон ахатца Ақәа дзағаз,
Ақәаа ахатца игәы шындырхаз.
Акы азымхеит, ихәеит даеа хтыск.

Ишәақь гәыцәны ауп уи шысәакыз.
Абасқак анихәа, абасқак данағгы,
Сақәатәуп ахысхәаз сахьхәит ашьтахы.
Иарггы сарггы хтамыз вагонк,
Адәығба ахара хәыңағь хагон...

Аамта цеит. Аәнықа саауан,
Акаршәра иқәыз адәығба тәаауан.
Амған дсықәшәеит убас сара азәы,
Ешыас дқастцароуп, сгәахәит, уатәы.

Иарггы сарггы хтамыз вагонк,
Адэыгба Акааа хыцыгьг хагон.

– Уакэатэума? – уи дцааит. Сара дак
Фасылыцсаан, исызимтеит атак.
Сеимхэашэа, сеимсашэа, иазызун хасаб,
Азцаара атак кастеит сара: – Мап!
– Ее, уара акааа уздырзом зынза, –
Дааскьан, ахатца даацэажеит дразза. –

Акаа икоу иреихау – Ауафроуп!.. –
Нас уи ахатца иажэагь ироут.
Исеихэон акааа игэы ишаздырхаз,
Уи арака афызцаа ширхаз;
Азэ дубар – дшухаштуа җазэы,
Урт зегь ипыларц ишааиуа уатцэы...

– Акаа, Акаа! – дакаыцуамызт, мап. –
Акаа амееи дызнымхар калап.
Ламысуп, патууп... Иаацсом, матцуруп...
Акаа икоу иреихау – Ауафроуп! –
Иажэакэа нцэомызт. Сгэы аздырхауан.
Акаршэра икэыз адэыгба цэаауан.

Акааа рзы ифытышэшэон амѡан ахы.
Аха сгэы иалоуп, сахьхэит ашьтахы,
Иахьиасымхэаз уи сара сшакаатэыз,
Аламыс, апату... Ауафратцака сшатэыз...

Акааа, акааа!.. Сара сакаатэым,
Цэгьамзар бзиа ишэмырхэозар атэым.
Шэыбзырзы анырхэо –
шэдунеи тбаа сатэуп –
Ускан, ижэдыруз, сара сакаатэуп!

СААҚӘЛАХЫР ҒЫЦ АДУНЕИ...

Мышкы зны саақәлахыр сғыхан,
Саақәлахыр ғыц адунеи...
Иабыкәыз, мшәан, усқан иахьсихоз?
Схәыцуа схы саазынхеит.

Сцашан, сөы-ццышә кәадырны,
Аңсышәак цқбаза иахьсаҳаз.
Сцашан азиасқәа срырны,
Сцашан сара иахьсызҳаз.

Псыуа чарак ахь снейуан,
Псыуала сықәла скәашон.
Снейуан иахьгылоу игәәтеиуа,
Иршатәызар, сгәәтеиуа исыршон.

Аңсыуа пхәыск илхәоз аккаҳәа
Амыткәмабжь сгәы тнашьаарын.
Кәыдры азиасгыы агәгәаҳәа
Иахьнеиуа, цъара снатәарын.

Сөыхәа паць-пацьуа, Егрынза
Снейны, Псоука схынҳәуан.
Снатцхон исзымдыруаз рымца,
Урт рырахәгы сааигәара ихәуан:

Бахчак сгәакыцәыкуа сыцан
Сшааиуаз – сынталон штакы.
Сцон сара, избон сара с-Ритца,
Иназон даеазнык сыгәтакты.

Сыдгыл саргәырғьо, саргәакуа,
Зны алада, зны ағада сца,
Сынкылсрын машыналагь Ақәа,
Ех, сылахьгы мацк инеиқәца.

Ари адгыл сатэымыз, санаалон,
Иахэон сара сѣаѣхъа акы мза.
Аѣсышэала саѣхъон жэеинраалак,
Исыргон са сыбжьы ѣацаза.

Снаѣш-ааѣшуан, рыцхарак снырны,
Сѣаѣшуан зегъы-зегъ рлакѣа.
Ара сѣызцэа уаѣ дшыѣамгъы дырны,
Слыбжьахэаша сѣон сара еиѣа.

***

Наунагза адгыл хакэзар хѣаххоит,
Аха хакъал есаaira арахъ иааигэахоит.
Иаабом арт ашыкэскэа мѣасны иахъцаз,
Акака рзынхажьыр хѣаххоит ихэхшаз.

Сазхэыцуа стэоуп саргъы сѣеицэа ирзынхо,
Сара урт ирзынсыжьуеит амра зхаѣхо,
Хабакэа ршьала ирѣсаау, иѣшьоу,
Ханацэа рылагырыз кэанда зхьыршоу,

Саныѣкоу сыззыѣкоу адгыл – сгэы иѣоу,
Саныѣкам – назаза сара сызмадоу.
Ирдыруаз ишрыду еснагъ уи ауал,
Ирымаз. Иѣкам еихау даѣа малк.

СЫДГЫЛ

Сыѣсы сгэы ианкылаха,
ухауа цкъа сѣашэшэеит.
Саѣацэа санрылаха,
скахан, са сымшэеит.

Сгылеит уа сыбжъасханы –
исугеит амч-алша.
Усдацханы, усцашәханы
усныруеит есымша.

Уара ужәван схыбранатц,
иакызаргъ сыңсы ахац,
Икыдшәом сара сымра ара,
игъежьюам сыблахац.

АЦЫХӘТӘАНТӘИ АБҢЫЦ

Ацыхәтәантәи амш – ацыхәтәантәи абґыц...
Сыңсґазаара сылаңш нахызгап хәыц-хәыц.

Зны снахыңшып сара сымәа аханы,
Аґәанахап нас уи арахь еиханы.

Раңхәатәи сажәа схәап, ирахап,
Ирнаґар аґәахәа, са сґәы иазнархап.

Исхәап: «Уаә дызхьымзац сылшап, сахьзап...»
Мәахәастак санылан, мәа дук ахьґы сцап.

Иґалап сара амәаґ сангыло слашо,
Иґалап саннеиуаґ қыдқәак срыхґяшо.

Дсырхап сара аґыза, дсоуп сара аґа,
Исґәаҳаз насґәытцхәо, сцалап сеилыхха...

Ацыхәтәантәи амш – ацыхәтәантәи абґыц,
Сыңсґазаара сылаңш нахызгап хәыц-хәыц.

Ашьха сшәарыцап, сеимдап, еимсырґяп,
Избап цъара абґаб, иаацәырцп ақәасаб...

Архақәа срықәсып, азиасқәа срырп,
Ацәгъеи абзиеи срықәшәап, издырп.

Срылаз сызлияаз, сыпхзаша кәтәап,
Саашәақәа иреигъу зфырцгыи снатәап.

Саахьапшыр, аттаҳәа абгъыцқәа еихышәшәап,
Саахьапшыр, аамтә иаразнак саршәап:

Ицеит сара сымшқәа! Бгъыцк ауп инхаз!..
О, саамтә хазына, саамтә – исағаз:

Зегъ сызтәз, исымпаан исцәызгаз зегъы!
Усцейпш даеа мацзак, усцейпш хамтәкы.

Ҷа зныкгыи исылшаз ирзызуп ҳасаб,
Саргәырғап инсыжъуа, сызхьымзо сгәыршап...

Атыхәтәантәи амш – атыхәтәантәи абгъыц,
Сыпсҭазаара сылапш нахызгап хәыц-хәыц.

Избап: абасала инцәоит лахьынцәк...
Акәапгыи сырғылоит – икаҭоит лағырз-цәк.

БАРА СБЫЗХӘЫЦУА

|

Беиҭаацәыртцит сҕапхьа, аапын бацны,
Сыбла еитдыхны сшымныкәоз рацәак,
Сара схьаақәа, сгәалақәа зегъ бжъазны,
Адуinei иахалейт даеа цәак.

Алзынракгыи адгъыл таҳан ицәан,
Ахафы азхымтуа, ажәәан еихашьшьын.

Уажә арѡашқәа дәықәлеит ихышхытәан,
Аапынра иахылтѡуаз шәахәабжын.

Адгьыл иқәуп шыта ашәт рыфѡы-хаа,
Зегьынцъара иѡеиуеит ѡақъа аѡа.
Ацәа иалаз ақсабара анѡыха,
Инеихызгоит саргьы сақъақа сшыаѡа.

Избоит, ажәѡан иатѡам қтакгьы къалан,
Асы, ахьта, ақшацәгъа – зегь хароуп.
Ѣ-рифма бзиақ шеикәшәѡ ажәеинраалаѡ,
Убас ҳаикәшәеит. Сықсҭазаара аапынроуп.

II

Бара быда ақхын хаарак атѡам,
Сара сусқәа мцашеи еипхьытта.
Аха ѡыц ашәхымс ихытѡыз тацан,
Бара аѡны быѡналашоит еиҭа.

Быччабжь ашҭа иқәыѡеит, ашәшьыраѡ
Икаршәуп ауарқал иатцәа – ашьац.
Ажәак, ажәа қәанда-қәандашьшьырак
Иаргьежьеит сахьықәиоу сыблахатц.

Иаххагылоу ажәѡан ду тѡаулоуп,
Быбла зыжь тѡамтѡам еипш ииатцәоуп.
Иахьызгара сыздыруам, амч ду сылоуп,
Сааигәа бықоуп, иахьа са сынцәоуп.

Ашҭа иаақәлоит ус, икаҳа-бғало,
Ҳҭеицәа ѡыцъа, урт арахь иеихоит.
Амтәыжәѡақәа сымоуп, ажәѡан схалоит,
Ѣақъа бѡақъа ахырхәара сҭаххоит.

III

Ибарақбатза ашта италт тағалан,
Иуаркалеиуа атцла иѳоуп атѳа.
Ал ду иалкѳа амцѳышѳѳ ѳаѳа иантала,
Баатцалт бара атцла бгѳырғѳатѳа.

Ажъ калейт убас, аҫыхра уахәом,
Илбаауейт, иҫеиуейт ҫаҫхьа амтҫәйшә.
Бызбоит сара абрантәи былба тхәхә,
Ажъ еикәтҫә ахьыкәзытә ба бкьышә.

Избоит, ирыцхны икнахауп ацъынцъыха,
Анаѡс амра иамоу лахарѡоуп.
«Шэымѡахыт, шыта аѡ-ѡа хнаѡыхаап», –
Сгаы стацэажэѡ, сызныцшыло мѡоуп.

Апшәмапхәыс афы лнаҳап, дантацаз,
Данкәыпшыз еипш, лыблақәа тыпхo.
Сықәындаз, нас, адгьыл ду назаза,
Былапш хаа акраамта ас сарпхo!

IV

Ихьшәашәза иаакылсит хара хазын,
Апхын цеит, җагалан цеит лассы.
Ихашьтаҗежьюа, пшак еикәымтәо ихәцын,
Ихнаҗеит үс архақәагь асы.

Сыхгыы иалахат ас-кѣаш илиеуаз,
Уи зытуам, ахаан иагызыршѣшѣом.
Зынрами, нас, иаакѣымтзакѣа асы аѣуаз,
Сара аси атѣаи сырзыршѣом.

Быччабжь зхыџа амшқәа ирыцу дхароуп,
Ишылашац сытхқәа зегь лашоуп.

Ари азынрагъ ныжъуа, ѡаѡхъа исхъароуп:
Избаѡ боуп – быссируп, бынѡахшоуп!

Иѣымѡааит, Анѡа сихъоит, сара сымѡа,
Рымра кыѡаит, сихъоит, сѡѡ-ѡаѡа.
Шъѡа раѡаѡгъы нымхеит, сымш, ааѡнынѡа,
Аѡѡѡаара иамам ѡыхъаѡѡа.

***

Даур изкны

Дахъышьѡамызт ихала агъашъ аѡнынѡа,
Инапы шахъкыз хъиѡеит хараѡа.
Мѡаѡы хъаѡуп уахъ хъаихъымѡа-еиѡымѡо,
Дныжъны нас хъаиѡаауеит хъагъгъаѡа.

– Хара дыѡаз, – сбабъжоит усгъы, – иѡызѡа дрыѡуп,
Уи дхъыѡума, шъѡа дарѡысуп, ихы ибап... –
Аха сѡгъѡыха, изѡаргъы, зынѡа иѣыѡуп,
Схаѡа уи сѡзхъыѡуа аѡраамѡа стъап.

«Уи насыѡын, – схъыѡуеит, – хъгъашъ аѡнынѡа
Данахъмышъѡуаз иара ихала...» Данхъаѡѡа,
Мѡаѡы хъаѡуп хъаргъы уахъ хъаихъымѡа-еиѡымѡо,
Дныжъны нас хъаиѡаауеит хъагъгъаѡа.

Исыздыруам иббо аѡхъыз бахъалоу,
Ма бзызхъыѡуа, бхы баназынха,
Сара ѡхъызлагъ зны днысмыжъѡ ихала,
Агъашъ хъанѡѡѡгъы,
сѡапы иѡыхын уи иаха...

АМЗАР

Умыццакын, уара аамта – ачаландар!..
Иеихсыршәшәоит бғыц-бғыц амзар.

Сзыцәшәо сзыдыруам, аха акы сацәшәоит,
Амзар абғыцқәа неихсыршәшәоит.

Сынхықәыххылт, истахуп азыхыгы стар,
Уара убғыцк сзыныж, амзар.

Истахуп сгәы итоу зегы тсырттар,
Урт рхәаха сыт, амзар.

Иудыруазеи шьоукгы ргәы сзырдар,
Уазхәыц уара убригы, амзар.

Сызхара смыччеит, сызхара смыхәмарт,
Учаландар абацо, сабаго, сымзар?

Адунеи иахалоит, скалендар, ҕа цәак,
О, рацәак сызнымхеит, иараби, рацәак!..

Икалап сагаргы, исыткьасоит афарз,
Цлакы арака игылоуп, егыагым исыцәфарц.

Истахузеи усгы шака зур, исхәар!..
Иеихсыршәшәоит бғыц-бғыц акалендар.

АУС ЗЛОУ

Пшьынфажәа шықәса зхытца абырг иеипш,
Фажәа шықәса иртагылаз Иуа, зны,
Иижәша азыхыгы ахы ыцнамхыц хәа ианыцшуаз,
Ацстазаара иацу ауадафракәа зегь дырны,

Адунеи ахьаакэа, агэалакэа инырны,
Ирхэыцгаха, ажэакэа еинраалан иѿуан.
Исзымдыруазтгы дыкэрахьымзан уи дшыпсыз,

Сиацэажэозшэа збаларын сара есымша,
Зпышэа дуззоу бырг шлагэагэак дыртэаны...
Ѽажэа шыкэса зхытца ачкэын иеипш,
ПшьынѼажэа шыкэса иртысхьаз Дырмит,
Абзиабара ашэахэа хаа агэылыццо,
Ирхэыцгаха, ажэакэа еинраалан иѿуан.
Исзымдыруазтгы уи ақэра ду шнитцыз,
Сиацэажэозшэа збаларын сара есымша,
Абзиабара ихнацааз арпыск...
Ихытца аума аус злу, нас, апоет?

АКАМБАШЬ

Аѿны дыкэмызт, даара акыр цуан.
Ишыкэскэа, имѼа, иаапсара ихьзан,
Уаха иламкэа, амѼакэа ааихтэо,
Азкэа дрыруа, апхзаша ихьытэцэо,
Имала дшааиуаз ибеит акамбашь.
Итатэан уи змах дук ачэажь.

Дышпакалеи, мшэан, уи дгэыргыатэа!
Макыана имбацызт днеин итаацэа,
Агэылацэа, азлацэа, аду, ахэычы...
Шьюукгы изыпшуазшэа ибеит ахэафы,
Аха урт рахь рацэак дмыццакцэеит.
Дхынхэит аѿныка, иныкэара нтэеит.

Дыкэгылоуп идгьыл. Ианимам дыпсып.
Дхынхэит! Икам еихау чэа насыпк!
Дахэапшуа дгылоуп, ибан акамбашь.
Изыпшуан уи змах дук ачэажь.

АШКӘАКӘА

Ишкәакәаза ашьхақәа ирықәхаит асы,
Уи җаңхьа ирхәыцгаха илеит сара сзы.
Ишкәакәаза адгьыл хнаҗеит ауархал,
Хәыхәқәакгы шкәакәаза еилагьежьюа исхалт.

Пша цәгьак рытцасны, ицом еиханы,
Аңтақәа шкәакәаза икнахауп сханы.
мшын ацәахәа алдан, ашьта нантца,
Ағба шкәакәа наскьоит хараза.

Ишкәакәоуп, ишкәакәоуп исымтцоу ақьаад,
Уи сышкәакәаза садхалеит, дад...
Сажәымта шкәакәа аҗынза сызцар,
Икалап адунеи зегь ашкәакәа ахьзар!

СЫСАСЦӘА АНЦА АШЬТАХЬ

Скахәыцуа садтәалоуп цәыцак,
Сысасцәа гылан ианца.
Игоит урт ражәакәа нытцак,
Ицеит дара наҗ, хараза.

Асасцәа, сысасцәа ссирқәа!
Сшәыхәон, шәара шәыццакцәеит.
Исыхьыз схататәҗьа исмырдыркәа,
Сышшәышьтаз, шәыбналозшәа шәцеит.

Исыхьыз... Иарбан са исыхьыз?
Сысасцәа цеит. Ихынхәуам.
Ахауа иналҗеит уи лыхьыз,
Сәагылеит, еитасхәеит: Мариам!

Дыңшын уи, дгылан абасшәа,
Дцарггы, дымцарггы лтахны.

Стәан уи зынза дсымбазазшәә,
Стәан сара аишәә аханы.

Аха сдунеи зеггы дазнан,
Дысхыцәеит, имцасит лызгы.
Исыхыыз сысасцәә ирбазма,
Игылт, рыхқәә хан адәахы.

Сыхәмарны иҕоу стәахында,
Аха уи сара сзыхәә имариам.
Ицәахымкәә, цқьатцәкыагы ихымтуа,
Сгәаҕуа хнеипырцит, Мариам!

Мацгы зымжәит, сара стәала,
Аха исхыцсаит уажә зынза, –
Ғә цәыцак санадхала схала,
Сысасцәә гылан ианца.

ААМҢА ЦЕИТ...

Аамҗа цеит, дад, исхаштыз рацәоуп.
Сышьтахьҕа инхаз ак дара еикәатцәоуп.
Аха илашоуп убас еипш ҕақы,
Убла хнакып уи, убла хнакы!..

Быччапшь ахьхәхәә ахьеипш икацсоит.
Ацҗа бнықәлоит. Цҗа цәруп. Баазазоит.

Бхынхәуеит сара сахь, бшыччац быччо.
Җгылоуп нас краамҗа, амра хҗаччо.
Искуп бара бшәыра. Иаххәо хаздыруам.
Шәаатцраҕ акаара хәыц, мшынущәә, хзыруам.

НАРА

Сыңшын, уажәақәа рыбжьара
Ибжьахеит уи лыхьз – Нара.
Нара – угәааны, Нара – ухәмаруа,
Нара, Нара, Нара, Нара...

Иухәоит: «Нара, сылашара,
Бара быда схәартам, Нара.
Сара исыдуп, Нара, ахара,
Ибзызуруп, Нара, ачара...»

Аха Нара дгәырғәа-хәмаруам.
Иарбан гәалоу ибымоу, Нара?
Бгәы ндырхазаап даара-даара,
Ихәа, издыда, мшәан, ахара?

«Уи дахьхәыроуп, – умақаруан, –
Даламгылап уаха Атар!..
Уи дабақоу, изду ахара?
Бгәы нзырхада усгыы, Нара?

Ибзызуруп, Нара, ачара...»
Аха ғымтұа дгылоуп Нара.
Нас: «Сағамыз сара даара,
Арқыск дықоуп Калдахәара...»

«Ех сахьымзароуп ашара,
Исзыбузеи Нара-хаара!..
Сгәоуп, исыдым сара хара...
Арқыск дықоуп Калдахәара!..»

***

Сышнеиуаз салаҳаит иаша урт рымц,
Иеиғаччо ащыцьагь ықәтәан арымз.

Ириватәаз дгылан, итың антаңы,
– Уара уда иҳамада? – иҳәахуан азәы.

Егы дахьтәаз цәгъаза илымха царын,
Абри иахарц дгылк атыхәа дцарын.

– Ухшыџтроуп, уажәа жәларык ирызхоит,
Уи зыгхаз егырымамкәа инхоит...

Иувсит, ицъасшьоит, – ахамтақәа шоуп,
Уара ҳа ҳзыхәан ухамтаны ушоуп.

Иҕоу, иҕам, иахҕеицшу зегь гәәт,
Хадара рутарц улшоит ҳмиләт...

Иахауан, иахауан игәы аазырхауаз,
Дзытуан, – игәацхон ари захауаз.

– Зегь имбар, имахар абас еилфацак, –
Иааџуан са сҕынза инцәартәыз итак, –

Иахабгон, иахацәон зынзаск адунеи.
Снацшит, саацшит, аха уаха дсымбеит

Уара иуеицшу адыр ҳара ҳҕны...
Иумоуп зегы-зегь абас ицҕаны!

Дыжәба, дшәыртәа ҳәа уатцәытәкыа срызцап,
Исхәо рлымха аҕынза иназап...

О, ииҳәо! Ииҳәоз сара исахахьан,
Ицәа ихыхны зынза ирқацахьан.

Ахәынтәа еиқәыртәон аџыцыагь наҕ-ааҕ.
Иеицылар, ишьтырхуан иҕам бираҕк.

Схы сыхнахуан еснагь дара рымц.
Иеифаччо иқәтәан урт уажәы арымз.

ОСВЕНЦИМ

Саауан сара,
Освенцим ааныжьны, скахәыцуа,
Урт схәыцрақәа сәатцәо
Амшын ацәқәырцәицш.
Сыбла ихгылан, исныруан, исыцын
Адгьыл ахәаа цәгьа,
Адгьыл ацәицш.

Ажәфәан лақәзәшәа збахуан,
Сегьшәахын,
Снықәыцшит адгьыл,
Уи ацта ахашьшын.
Са сызлыцыз, сегьзлымцуа – хлымзәахын;
Освенцим –
Еихсыгыра змамыз хәхәабжьын.

САРА СЫШЪТАХЪ СФЫМТАҚӘА ЕИХЗЫРШӘШӘО

Сара сышътахъ сфымтақәа еихзыршәшәо,
Иудыруама, дад, сара сыцәшәо?..

Узыдтәалоу гәтыхоуп, имшынцоуп,
Рыххатәыс уа иуоуз слахьынцоуп.

Сабацари, икоу цқьа изымтаз,
Иузгәамтар сымшынта шыслахьынтаз?!

Сцәахәақәа рыбжьара, цқәа уааимда,
Есымша саацәырцуеит са схаҭа.

Аха ус, мышгашақә, срыбжьаиам,
Зегь мариам араҭа, зегь мариам.

Сагәылацшуан сара ахәыц еиҭәыршәаны,
Адәы сықәын смыткәман, сашәаны.

Сажәа цьбаран саҭацәа срынҭьон,
Сабцъар мцан, схызатәны сытҭьон.

Сылаион ашьац иатцәа кашышы,
Апарцалыкь хәыц амцәыжәақәа рыбжьы

Аштә зегь иахыфны исахауан.
Сара абас мацара исызхауан...

Арныг сымхы далалан шыыбжьонк,
Слапҭьақәа ихы иатцатә ицсы ишьон.

Деицацо арахь даналтц уи амишәан,
Ауаа иреихәон: «Ееилагь ирашәам...»

Сара сыҭан усҭан, рацәазак
Имырхьаакәа ирыстон зегь аҭак.

Уара идыр, нас, дад, сара сзыцәшәо,
Сара сышьтахь сфымтәқәа еихзыршәшәо...

«ҲАИ, РЫЦҲА!..»

– Ҳаи, рыцҲа!.. Ихъзеи хәашабга? –
Раҭхьаза зҭәазхо жәақәоуп.

Настәи – уи нас ирхасаблап,
Нас ак хәоуп, ак жәәгәоуп.

Срызхәыцуеит рацәак изызхәыцым,
Рапхәаза иааиуа еишьтаххы.
Рапхәатәи ажәәқәа сцәызуам,
Итымтца итәхеит сара схы.

– Хәи, рыцхә!.. – рфымкьеит машәыршәа,
Ламысуп, уафроуп идзырхәаз.
Ханыкам иахзырхәо хаздыруам,
Ханыкоуггы акым иахмахаз.

Насыпуп – уажәраанзаггы кәыцхак
Дтажны дгатәын хәа рмахит.
Нас сышьтахыка игаит уи, «Хәи, рыцхә!..»
Хәи, рыцхә! Хәи, рыцхә! Хәи...

ГАХА ДЫКАЗАМ АФНЫ

Иеы дақәтәан, агәра дахо,
Иаша лашта даатаххын,
Дабакоу хәа диазцааит Гаха, –
Ахатца Гаха дитахын.

– Афны дыкам, уаха хахоуп –
Абартца даақәгылеит дкахәхәа. –
Дәеа хахагь дкалом Гаха... –
Ифәццеит лара лшәәхәа.

– Умфәхытц, – лхәеит уи насшәа, –
Ауаңбағгы амца тоуп...
Амца пхара иеәта дтәазшәа
Игәггы аакалт: даара ихьтоуп.

Уи дылчыжәңеит уаха мхәакәа,
– Амца җазар ауаҗбаҗ,
Сыҗсырҗаҗ – хәа, ашәҗгы днаҗән,
Дныҗнашылеит иарҗгы наҗ...

Настәи тышоуп, уаҗгы дзыруам,
Ара инсыҗбуам аҗгы җны.
Дара ирхәом, хара ихәздыруам,
Ғахаҗ дыҗазам аҗны.

АМШЫНУАҢ

К. П. Голованов изкны

Аамҗа, аамҗа цәҗан.
Амшҗы җеимызт. Ари – уахынлан...
Уахынхалартә, ахырхырхәа,
иааҗәымҗзо иауан аҗәа.
Аҗба неиуан зегь хәҗәйтҗақ,
аҗба цон амшын ду ихылан.
Иадыҗеало, имаҗаруа,
ишхәҗцуа збон аҗәҗырҗақәа.

Ус, иаразнақ, амца хәйтҗкеит,
амца җылт имца қбоуқбадны.
Амца аҗралеит иара амшынҗы,
ахәҗахәа иҗәон аиха.
Са санааҗш, җақа скаҗбын,
иара уа, адашымә схы адны.
Изааҗәрылон хара хәҗба,
дҗәырҗбо дхәхәаҗшуан аҗа.
Иамазәмызт еиқәырхашә,
иҗаҗәышьеит хәҗба азаҗахь,
Инахатәеит уи, еҗҗамлазшәа,
амшын җәеитҗхәа ду газго.

Уахь иагьамгеи сара сөызцәа,
ицәагәышьоуп уа назаза.
Адәы сыкәуп аа, иахьанза,
сара даара абри гәынго.

Сшынхалакгы сынхагәышьеит...
Ацәкәырпақәа аауан ицхлымүа.
Сара среисон, сара срақәңон,
сара саңхьака сеихеит.
Сшынхалакгы сынхагәышьеит...
Иабоуҭаху настәи сымәа...
Сара снеит акәара аҕынза,
аха, сөызцәа реиңш... сҭахеит!

Ааи, сҭахеит, сҭахеит, хәарада.
сагагәышьеит наҕ, азацахь,
Сзалцуазма сара ани амца!
Уи сыцрасит – сегьҭахеит!
Сыкоу цьысшьоит уа назаза,
сыцәоу цьысшьоит уа назаза,
Аҭахызаргь сыбла ааңшуазааит,
уа сынхеит, сынхеит, сынхеит...

Сгәагәо снеилоит сара амшын ахь,
сагьяагылоит уаҕа схала.
Сылаңш ххалоит уи амшын ду –
зегь ааиҭасуеит уамашәа:
Сгәы иснаҭоит – сгәы сажьома. –
иаацәырҭыызшәа ихыхәхәала,
Ацәкәырпақәа агәыдычәало,
Хара хәҕба җхьа ицошәа.

ДЕРЖАВИН ИЗХЭЫЦРА

Гаврила Роман-ица Державин
Аķаардә тата дықәтәоуп дажәзаны.
Уи дынцәами, дара рзыхәан дшами,
Инаивс-ааивсуеит рычезаны.

Дыцәеит шырхәоз, дгылеит иеыриашан,
Ихы дацәажәо адәахьгы дымцеи.
Егъизгәамтә цыыршьоит дара баша,
Иара ибла ихгылоуп алицеи.

Ибоит, ибоит арақа зәыршы шхәыдам,
Ицстазаара ззыкыз шымцурам.
Аха иреигъу дарбан, мшәан, изтәыда
Инижъуа атыц? Ибашатцәкьоу зтцаарам.

Сеалазгалом, – иоуит дук мырцыкәа
Атаҳмада дыззыцшыз азтцаара атак.
Харгыи уи ашьтахь хаизыцшын, имцымкәа,
Хгәазташаз, иҳақәныхәоз, аха дааг!

Гаврила Роман-ица Державин
Хабеибагәышьоз, дажәхьан, дегьхарацәан.
Хицацшуан ҳара Анцәа, аха хжәамыз,
Ихазы дықан уи, ихазы дынцәан.

АТАХМАДА ИЦХЫЗ

Ицхызшәа-ицхызымшәа, аха ицхызны
Атаҳмада абасгыи ибеит:
Иан ахцәышла рыцҳа длыцны,
Дааины ашәшьырақны даатәеит.

Лнапы нықәылшыит икәәкәа,
Инеилыркит – ачаңкәа лзын.
Нас иғалцахт аитцаркәәкәа,
Цшьяала илахьгы днагәзын.

Игәыкәцаган уака аңшалас,
Иасуан, иасуан ахәхәа-хәхәа.
Дыцәан иан лкалт даниалан
Цытрак ашьтахь уи дтахәхәа.

АРЫШ ГЬЕДЛАЧ

Ускәак рынагзара игәы ахәо, –
Урт дцак еипш иаңхәа ишьтан,
Арыш Гьедлач апкарахәа
Кәтешь дынкылсит шыжьымтанк.

Азакәан азин инаңар,
Дзышьтоу иускәа кәцахап.
Иихәо ибап агубернатор,
Уажә дышиашоу уахь деихап.

Ҡажәак иархәеит дназыдгылаз:
«Агубернатор деилахоуп...»
– Саауеит, – ихәеит, – Аңсынтәылантә,
Лассы афныка сымға хоуп...

Аха уи акгы иамыхәеит.
Деилахазар деилахаз!..
Ифызцәа дрыдтәалан ауха,
Гьедлач ыжәроуп изынхаз.

Адырғаены, амра ыхашлон,
Агубернатор дибарцы
Дахьынкылсыз – ыаңхәа башан,
Дхынхәит дшыхынхәыз иацы.

Адырхаёны ҫаҫхьа днелуелт,
Ичхара арахёыцкёа рххоуп.
Абас иархёолт дшыгёатеиуагь:
«Агубернатор деилахоуп!..»

Ашё илахаз ашёаё дкахап, –
Угъазкып ара, – иазхоуп,
Дыхиртёалоз, дааиуам уаха!
«Агубернатор делахоуп!..»

Арыш Гьедлач, цкьа даахёыцын,
Абри еигьны ибеит иаха:
Ифон, ижёуан, ифызцёа дрыцын,
Кётешь – иахымаз ауаа рха.

Аамта игеит уи ҫахагь, хахагь,
Кьафурала атцхкёа иршон.
Имазамшёа даеак аха,
Абас ихёлон, абас ишон.

Арыш Гьедлач – зара еихатыр –
Кётешьяа рыхёса ргёы иҫахаз,
Шьта уахь днелрц агубернатор
Азин кайцеит, аха иазхаз,

Гьедлач имазам уи аха,
Дтёоуп ифызцёа рыгётаны!..
Атёитёых, аҫаца хаха,
Даара акыргьы деимданы,

Данизыцшаа зара еихатыр,
Дцом, дидхалеит абас!
Игёы нхап агубернатор,
Иеихёарызеи угьы ажёас?

Иёеихкьелт иаразнак амца,
Нас уи иааиз днаиҫаҫшын:

– Арыш Ёедлач, дад, иахъанза
Агубернатор дизыцшын.

Икалап агәала инаҗар,
Аха егъамам, иахъарнахыс,
Игәы ццәаанза, агубернатор
Арыш Ёедлач дизыцшыз!..

***

Сгәы иҗақәоу зегъ сырхъымза-срыхъза,
Мѡакы сықәуп, уи сагап хараза.
Снықәахъеит кыргъы, схы аѡада ихоуп.
Сшааиуаз сҕаңхъа иаацәырцыз шъхоуп.

«Иазхоуп, узцом цхъақа уаҳа шъаҕак!»
«Ус аума? «Ус ауп». Иустоит аҗак:
Уңагъоуп, удуззоуп, ушәартоуп, ушьхоуп,
Зегъ акоуп, сара сымѡа аѡада ихоуп.

Храк саҕысыр, исыңгал даҕаа храк,
Ицәырга зынза сыззыңшым «еиҕарак».
Хаҳәқәакгъы сытыбга иҗалааит хланцы,
Сара сгәы сымқом, иудыруаз, бзанцы.

Зегъ акоуп, ашьха, идыр, зегъ акоуп,
Сымѡа шиашоу шъха-нхыцдынза игоуп.
Умѡашъан, ихъатцыз ҕа уаами, ҳаиңшым,
Сышьҕахъқа унхаанза тынчра сзыңшым.

***

Ирзыузшәа сықоуп зегъы-зегъ ҳасаб.
Цъара исыргылар сҗахуп шыҗа акәаң.

Санылт җа мѡақы. Санзазар сҗахуп.
Сышьҗахьҗа иҗаз бжъазт, иҗѡахуп.

Шоура сҗаршѡым, жѡа җѡанда сҗѡазом,
Сахан ма снабхьыҗшып хѡа сҗазом.

Шѡҗѡыкгы зыѡуамен саазқѡылаз, җаны,
Зны сқьышѡ иқѡкыз жѡақѡак ианҗаны.

Иагараан сбызхѡыцуа, сгѡаҗуа ишахьан,
Сажѡыма, җасеиҗш, сгѡы җыҗуам иахьа!

Ажѡан кеикеиуеит, макьана шыжьуп,
Аха са сзыхѡан ари амш еихашьшып.

Снеиуеит – сабацоишь? – сылахь еиқѡҗа,
Снеиуеит, сымѡа сагап хараза, –

Макьана иѡахымҗѡар даара иҗахуп.
Сышьҗахьҗа иҗаз бжъазт, иҗѡахуп.

Ибжъазну? Ишыбжъазра иарбан ибжъаз?
ѡаҗхьа снылалт итатаза ашьаҗ.

ѡаҗхьа гѡашѡк аҗарахѡа иаатын,
Сахьнанагаз сзымдыруа, сгылан сыҗшын.

Сыҗшын, сымш лашара еихыкко,
Сыҗшын, сыбла иабоз агѡра мго:

Блаша-лашо сѡаҗхьа бгылан бхѡҗа!
Излеиуам хабжъара ахаангы аҗарда.

Исымам җа царҗак, уи агѡра згеит:
Сымѡа җазныкгы арахь саанагеит...

***

Дзыхурҕьозеи, Каин, Авель – уа уашья?
Ишпоугааҕы, изкоутэазеи, мшэан, ашья?

Уицашьыцну? Уеилагама, ашья шэыбжям!
Уицашьыцну? Каин, Авель уа дуашьян!

Ашэышықэсақэа ирылсны иаауеит, уцхашья,
Уара икоутэеит хыдарала уашья ишья!

Уара ушытахь зэырфы афыцшит абаацсы:
Аешья иеиха шытцааит иашья изы.

Аха каинраа, рашьцэа рдырга, хьзы ргазом:
Мышкызны урт Голгофа изацэцазом!

***

Цхызу лабэабоу сара схата исыздыруам,
Сназыцшит – ибжьазт хара сёара.
Сышытахьҕа цха хым, азқэа сызрыруам,
Сышытахьҕа иафуп акы абылра.

Уахь инхаз ирымам еиқэырхашья.
Ирейгьыз сымшқэа уахь исыцрышэшэеит.
Аетэақэагь, уеицш, ара изкаччашам,
Урт срытцапшуа акырынтэ исыршеит...

Шьяуардынтас аамта цеит исхууаан,
Сеимырцэазшэа, сара сылахь еиқэцаны
Сгылазаргьы, ицаз цеит, сахьтэуом, –
Шьта исзырхынхэуам усгьы сахьзаны!

Истахын сыңхарц сшәәхәә нароушәә,
Истахын пстеи-гәәџеи сырҗаңчарц.
Шәыжәџан скыдзар, иараби, сымроушәә
Ғә зқышықәсагы исылшон сыччаларц.

Сынхон адггыл сақәлан сара усқан,
Адггыл еипш, ахаан сарггы смажәзо.
Ех, издыруеит, уатәы инсыжьроуп сусқәә,
Уаџ дыхнымхәыц уахьынтә – са сахьцо.

Ацара мариам назаза иныжны
Адггыл гәытбаа-гәыраз, са сзаазаз!
Дәәазныкгы сылаңш уи иахыжны.
Сгәы сҗахәыцуа, сцәажәоит сара абас:

– Адггыл саазеит, сықәиааит сыхәрабггыцны,
Сара сышьҗахь сышьҗа аныцрым – еилыккоуп.
Сара инсыжьуа шьоуку ишьтырхып зынза ирґыцны,
Хеиқәырхашьас икоугь иара убри ауп!

САРА АМҢА ХАРА СЫМАН...

Сара амҢа хара сыман,
иcыздыруамызт аңсшьара,
Азқәә срыруа, ахәқәә сырхыцуа,
сыңсы ааиҗакуа, пхьаҕа сҗон.
Ус сышнеиуаз скарауара
са сныбжьалеит гәарабжьарак,

Лақәак трысны, ахухухәә,
рыц хырҗаҗьа, ома җартҗон.
Сарггы сгәәан, урт сырзыцкьеит,
лаба дук сыңшаан иаразнак.
Ари анырба, рыбла кылца,
иаапкны исыжәлеит алақәә.

Исгәйдпалон акы ууаза,
сымға насыгзар ауазма,
Санааскыагы иара сыштан,
ахухухәа ишуа, аешуа.

Сыңсы рцәызгеит изулакгы,
ашьапы цыстәеит сара лакгы,
Ахәы схытны арахь санықәлагь
лашбыжь тахәәек саҳауан.
Сара амға хара сыман,
инагзатәын уи, сышчалакгы,

Азқәа ирыруа, ахәқәа ирхытца,
сара сымға иаша иган.

Сеитаналалт сара ҳаблак,
са сныбжьалахт гәарабжьарак,
Ахухухәа, ома рымәхак,
қаңхьа итрысит ға лақәак.
Анахь ифит, арахь ифит,
исывагьежът, рычедыркареит,
Аха сцон исымбазазшәа,
ишьтысымцааит уа лабак.

Рыц хырцаца дара сыштан,
ахухухәа ишуан, еиҭашуан,
Исапысуан, сымға еихыртәон, –
исыхьзон, ома картцеит.
Аха ианырба рыгәхьаа шыскым,
рхы шдыргәашоз дара баша,
Ихынхәит ртыхәәқәа ршәшәо,
саргы сымға насыгзеит.

МЦЛА ИЕИБАРКУ, ИАША ЗЫМХЭАЦ

Мцла иеибарку, иаша зымхэац
Иршон жэаха зны ирымам акэац.
Ихаķэза иџнатэан урт иргылам аџны,
Иржэуан дара азы, аха ирбахуан иџны.

Мцла иеибарку, иашак зымхэац,
Иеицхыраан, ицырхэеит иķам адац;
Игыламыз атцла иџырхын ашэыр,
Иķамыз цхэыск илтиуан Кьалашэыр.

Мцла иеибарку, иашак зымхэац
Ацэхэыраџ илаиан ицэан ашэац.
Зыцсы тамыз бзахазшэа иеихон,
Макьана иџымыз шэķэыкгы дырехэон...

***

Сашьны са сныџналеит наķ.
Дцааит: – Уабатаҳаи, агэаķ?

– Сабатаҳахыи, аброуп...
Даасџацшит: – Ицхашьароуп...

Сажэа инацыстцеит сашьымшэа:
– Ибылшозар, арахь срымжэа!

Ара сџаҳаит, уа срызтымгеит,
Уа сыгэнаҳа зегы ишэзымгеит!..

Мацгы цуам, сдуinei аахэит,
Акыр бацсазар хэа схынхэит...

Схы ытагыжьуа ытахахьейт уажэадагы,
Сгэы сырхуа, сынахэыцуа сартэахьейт:
Аскифцэа абакоу, хара инхейт Еллада,
Ажэйтэтэй Рим асаба ахатэахьейт!

Наунагза акгы нхомзаап ацсабарае!
Аамта ацшатлакэ ахашэышэуеит хдунеи.
Аимпериақэа еилахаит харабгыара...
Егькамлазшэа, ухатцоуп, пхьақа үнеи!

Дагънеиуеит зегъы рѣыцуа, зегъы ргыло,
Уатѣтѣи амш ахь ауаѣ имѣа гоуп.
Аскифцѣа рышьтыбжь гоит
схѣы-сжьы еиларгыло,
Еллада цѣажѣо испылоит, зегъ акоуп.

Ус анакѣха, иагарым, дад, аамта азырѣаш
Ауаа ирыхѣо. Иазѣзѣааит агѣамсам.
Азкѣа хытцыр, итабытцассоу наѣ ихырѣашт,
Иахѣа иапсам, уи уатѣгѣы иапсам...

Сыңашоу!
Суафими, зегь здыыр сҭахуп...
Сымфасхьахт.
Игәырғо, сҭың шьоук ахуп.
Снапфымҭақәа ирылоуп – акыргы идырххейт –
Скритики сфыза хәа ззырхәоз саҭей.

Сыџны ашә адыркыхит – иџоуп абырқәам,
Даахоит маҗ-маҗ са сахь азәы игәам.

Саныҕаз издыруан, издыруан дзакәыз,
Уи акәһап дзыргәырғо сыһны ашә аһақыз.

Бара бабагеи, мшәан, ибыхъеи бара?!
Сгәәкуеит, сашьтоуп, сахәоит ббара!
Иҕалом, иҕалом, баргыи бҕаханы!
Абар, бахьтәоу ана, абаҕча аханы!

Бтәоуп, базиңшым иахьазны саара.
Бтәоуп, быңшуеит, бышьтаңшуеит асаара.
Са соума, ҕазәума, ҕакума, маза,
Бара бзызхәицуа, нас, былахь еиқәта?

***

Адыхәтәантәи сымҕа санықәло, мышкызны,
Исышьтаңсап нкылашьа змам лағырзқәак.
Иңсы ааивигап уа игылазгыи идысны. –
Издыстоз ахара, иҕазташаз аҕак.

Сеиңшгыи издыруадаз идыз ахара!
Иңсы ааивигап – шьта тақ ҕаитцазом.
Дзымцап хәа сыҕоуп уи дгәырғо-дыхәмаруа,
Мап, уи ахаангыи аҕак дзаңцазом!

Аамта, саңбал умырласын цасгыи!
Агәымхара адаңқәа реоужь иансыңәца,
Ауаа рхагәта дықәсуа дтәан иреиңәазгыи,
Уи дзакәытәҕьюу ирбатәуп, сахыгза!..

Сшыңсугыи, адыхәтәантәи сымҕа санысуеит
Уара суеиҕны, суаһны, сыбзаны.
Исызхымго, сышьтахьҕа иааиуа дқьызқьызуеит,
Сыҕазар акәһап ма убри саңсаны.

Угәығуеит, угәығуеит: «Дцеит, ҳаилгагәышьеит...
Сгәы каршәны, са соуп иззынхо...»
Уа уакәым, абри адгьыл сызпыртцауа рзынсыжьюеит
Зны-зынлагь уи лагырз-цала изырқхо.

«ҲАҚӘГЫЛАНАТЦ АБРИ ҲАДГЬЫЛ...»

«Зегьы ҳариааиуеит, ҫьаргьы шәарта ҳамам,
Ҳақәгыланатц абри ҳадгьыл ҳбағьаза...»
Исыздыруам, уи дыхәмарны ихәама,
Даапышәырччан, ажәван дҫатцапшт икказа.

Илаба итцарс, дгылан аштә агәтәцәҫьа,
Деигәырғьозшәа збон иҫсы ахьтаһаз.
Иҫны дықан, хара инижьхьан ацәҫьа,
Изшьапыкгьы уахь ауп иахьынхаз.

Аха дгылан, уи агәхьаа икзамшәа,
Изымбо дгьыли-жәҫани изхара.
Иац дызҫахаз ашьацхәа наҫ иеамжәа,
Дыпшуан уажә арантә иара хара.

Абар, уи аахыс шыта мацгьы цуама,
Аха слымҳа иҫаҫуеит ааигәаза:
«Зегьы ҳариааиуеит, ҫьаргьы шәарта ҳамам,
Ҳақәгыланатц абри ҳадгьыл ҳбағьаза...»

***

Игьежьы-хынхәуа абығь ҫежь, тагалан,
Апша иаман суада иааҫнашәеит.
Сгәырғьар акәзу? Аха иснаҫеит гәалак,
Агәала моу, аиаша ами, саршәеит.

Иѣшәеит абҕы. Игъежьюа ахауа иалан,
Аңша анатас, суадахъ иаанагеит.
«Цлакы сѣоуп, – аасгәахәит, – саргыы аамтала...»
Ех, уи атцла дара акры ахнагеит.

Аха ихҕьан иахьанза бҕыы иатцәала,
Иакын адгьыл иаларҕаца адац.
Абыҕъ џежьқәа дәықәлеит уажә ихиаала,
Иаргъежьюр хәа сшәоит уи аблахатц.

Сара махәык макьана сахьынхалоуп,
Исзырпшзара цыышьоит ҕеа мышқәак.
Сханы аңтақәа зса-зсо ажәван иалоуп,
Иҕьо иама идәықәуп дара цшак.

«Испырхагам аңта хытц, ихылаз...» –
Сгәы сырғәғәарц саҕеуп сара маза.
«Сытцла гылаз, – схәыцуеит, – сытцла гылаз,
Сыҕшәазаргыы, игылаз сытцла-слахьынцла!»

***

Дахьынтәааз сыздыруам, исылтеит агәтыха,
Даакылсын, ҕакала ислырбеит адунеи:
Иахыџит ашәа-хаак, иаразнак иҕыхеит,
Амра ахачцеит, еиыцъцеит, икеикеит.

Дахьынтәааз сыздыруам, цшрала, ҕазшьала
Илеипшу сылнымиац – дшоуп, дынцәахшоуп!
Аха сара ҕадыцъ сусқәа маншәалам –
Дсывсны дышнеиуа зынза слымбошәоуп.

Аха снейуеит уи лышка сгәәҕеиуа...
Ажәван дылбаама, дгьылу дызшаз?!

Ецәа гәартәк ҳа ҳзыҳәа икәеицеиуан.
Ҳаларшәын атх, ихәзгәамтеит ишшаз.

Дахьынтәааз сыздыруам дкыдшәатцәкьоу ажәван,
Сыкәа дташәеит уи уахык ецәатцас.
Ианааша, санаахьаңш... сықәхеит сыгәжәажәо:
Исыздыруам, аф лыст, дахьагаз!

АҶСУА МАМЕЛИУК

Исхаштит сара аамта мшынха ишҳабжъаз,
Сәаңхъа уаагылеит, уеиңшха цәгъа абжъас.

Ажәылара, ақәңара, ашьарфаш – еиҗах?
Уагоит, уагоит, уагоит аға игәағ.

Аха ари ақәңара хыдоуп, иашан, сашъа;
Уңсҗазаара хъзы амам, иум уашъа ишъа:

Уңсадгъыл рыцҳа нужит, уи хъчам!
Умҳацә залузеи излам уара уңьам?!

Иутәу ухы ақәца, – уи ссирс ибатәым,
Аха – уеиларгеит – уазықәңоит атәым!

Шьоукы урылган, ихытны шьоук аахт.
Ажәылара, ақәңара, ашьарфаш – еиҗах!

Уңсадгъылағ иқан уи аастагъ еицәаз:
Сара сҗашәеит ара аға имацәаз.

Сөызцәа тахеит ара, сашьцәа тахеит,
Стәыла рыцҳа наҕ-ааҕ еимдырххеит.

Ацыхәа җырҗарц, иахырхырц аҗсы,
Уи андыргәакуаз уқәпон шыоук рзы.

Уара уанысзымхоз, сағацәа санрыбжыаз
Исархәеит: уи дгәымшәоуп, деиҗшуп абжыас...

***

Саншыҗхаха,
Схы сырхеит сара алашарахь,
Аха атҗх-лашә салахәит ааигәа.

Иаасхагылеит ажәәангы мақаруа,
Икыдхаәа аҗаанахеит ақәа.

Ус мацара шыта, ргәы мырдакәа,
Ихыҗны ицашам аҗтақәа ббаза.

Иаасҗагылеит ашыхақәа рҗырдагәа,
Аиҗхаа дуқәа ртысрагы мариазам.

Аха усгыы арҗаш хышәашәа сыруан,
Аха усгыы сымҗа насыгзон.

җынчроуп шысхәоз адыд схагәыргәыруан,
Ғаҗхыа ақәа, җаҗхыа асы сахьзон.

Сзон. Схы хан сара алашарахь.
Сзон. Сымҗа наган хараза.

Исхахәлан сықәхеит шысхәоз гәысакарак,
Иаасхагылон ажәәан иатәаза.

Сшааиуаз, схы сыкәәҗ суртәагәышыеит,
Уаагылап нас, уатәы зны, сымҗа кы,

Аха, аңсҕазаара, урт зегь уанасыжьуеит:
Саргы абри адгыл сықәын хамҕакы!

***

Ирацәахеит хатала сара исцәызуа,
Сышьтахь амҕа ианыңсало еипхытта.
Абри адгыл азәазәала ианыцуа
Иалагеит са сөызцәагь иахьа шыта.

Азиасқәа ҳаңхьа ишьтами, шәрырла,
Хара хусқәа нымцәац... Аха, абар,
Азәы – иааикәшәан, азәы дҕахеит машәырла,
Исахауам сара ахҕатәи ихабар.

Хаҕьеит аамҕа, иқәнахит ххы аңыка –
Зегь гәйтҕаган, зегь аазаган иҕамлеит.
Сара сшааиуаз сҕара гәыргьахә нықәуа,
Субар суздыррым – сшышлара сышлеит.

Аха, хәык ихало, хәык ихыцуа,
Сара сымҕа ңхьаҕа ицоит еиҕа.
Агәра згар сҕахуп зегьыцәкьа шмызуа,
Исҕахзам сҕаңшыр аңсра алақта.

***

Ари сара соума? Ари сара соума?!
Аччаңшь иҕықәбан, илахь еикәтца,
Дгылоуп деикәышла. Даара дааңсоума,
Иҕыхома ма иара игәатца ак маза?

Дгылоуп уи, дгыла, ихыцәкьа иҕахымшәа,
Икәша-мыкәша ҕацәуп, егыбом.

Игәы зхыз зегь ацәѡашьан ирхымшәар,
Акаҗеипш уи җа гәырѡак ихаҗом.

Аха, иабаҗоу, наҗ-ааҗ иааиҗагылеит,
Асаркья даннадгыл, дҗаҗшит алакҗа, –
Иқәра җакала, җакалаза иҗылеит!
Дархәыцма, ихьяаха ицрасмашь еиҗа?

Имѡаҗ иарбан ицәырҗыз, нас, уаҗа –
Илахь еиқәызҗаз, игәы абас дазырғаз?
Имазма, иараби, знымзар-зны гәнаҗа,
Уи аума изхылҗыз араҗа абжьи игаз?

Кәрыжәаа дрықәлам, ирызхәом «ахамыхәа»,
Аха усгыы... аха усгыы... Адунеи
Аахәит даҗакала, җа зыхьк узаҗыхәом,
Аамҗа, иаамҗамкәа иреигьыз, цахьеит!

Издыруада, издыруада, нас, уи азоума
Асаркья дзадхалаз, илахь еиқәҗа?
Дызустада? Дарбан? Ари сара соума?
Сара соума ас ишлаз зынза?

***

Зны-зынла ажәѡан
Адгьыл убас иахаҗәҗәоит,
Ушҗашәо, ушҗашәо!
Урыбжьууаан уцарҗ уҗаххоит.

Уаатәоит җара уҗадкыл,
Иҗам, хырхарҗа убазом.
Бжьра-быжьҗәа адгьыл
Узыҗамлазт, уҗшуп, уқәацом.

Уанңырымха, – сажә
Уаџдас игәынкыл, – уџахоит.
Зны-зынла ажәџан
Адгғыл убас иахаџәџоит.

***

Ажәџан иатџаџсоуп еџәә гәартәк кәеиџеиуа,
Уаха амза гымгымуа илашоит са сханы.
Хашџа сыџәуп снейџеиуа, сгәәџеиуа,
Сгәы арахәыџџә зегь акы иakup ирхханы.

Срызхәыџуеит, исхәауп, испыршәом уажә йкам,
Сынхәаџшны саахәаџшаанза аамџа исџәагаз.
Истахуп, истахуп зегь хынхәырџ уаха аџныка,
Истахуп хәихәләчџо хәатәарџ хара нас.

Издыруаз маџхоу, са схала сырмыхәеит,
Схала исызрымџеит зеггы-зегь хасаб,
Хәиџхыраан сусџәә ирахџтароуп џсихәә,
Ухшыџи уажәи сызхом, сара саб.

Ехәшьак дсыман, џәгъа иџъасшьоит уи лыда
Иахъанза, сәырџкәышны, абас сызлаауа.
Сзышоит, ба бажәагь сыхәароуп, Ида,
Ибымбои, нас, срылагылт сааин иахъа ауаа.

Ажәџан џыкка амџан снымхарџ џынхада,
Исымбаџ ари адгғыл зынза иџәџзаны,
Аха, сџыза, сахъшәтәтәу сшәтам,
Срыџсаххәеит – исхысхәеит абриггы мцаны.

Уара уанысмаза, имаџхеит са исымаз,
Сзыџәгәыгуаз агент, имџарс, хара аџша.

Иҗоуп, исыцуп, имаңҗым, иңсыма,
Избоит уара уҗызцәә, аха исхәоит есымша:

– Дыҗамызт, дыҗа, дегьсоушам уа уҗыз!
Аха уҗам. Сааигәара дгылоуп аңсы.
Уа уеиңш ицқьаны зегь рымҗа ианысааит!
Уара ухазуп. Зегь сыргылоит хазы...

Итыкка ари ажәҗан сатҗахеит схала,
Уахантәарак сгәы сҗаңәажәоит маза.
Исыздыруам сиетҗаахә кыдшәан иантало,
Ишгац асар рымҗа гоуп хараза.

***

Ахьта уакып, уакып уара амла,
Узынгылоугы пхьаҗа уназго мҗам, –
Ухьаа хьааха җазәы иахьицрамло,
Уара угәырҗа җазәы иахьигәырҗам.
Ианыҗала аргама угәы зырмаңуа,
Уңсаатәханы адәеиужь узахҗьом, –
Икәадырны уҗы-ццышә, иңаңь-ңаңьуа
Игылазаргы, аңхьахә уа иузгом.
Аха агәыразра ахьыҗоу, егьрымхәаргы,
Мңәыжәҗада ажәҗан уалоуп уласза.
Еидаран адунеи ду уатҗазаргы,
Уи уеидара еидарам, ихаңа.

***

Стәар сҗахымхеит зегь аасхыган,
Ицоз, идәықәлаз сахьынхалт.
Даҗа мшыки даҗа цхьыки
Хамҗа ссирк еиңш исыңгал!

Исырба адгыл иаха иҫыхан,
Ажәџан сатарҗш итчыкка;
Крыкоуп амши атҗи, бсыхәа,
Суси схи рыгәра сырҗа.

Хҫынаххапишь аҗшахәала,
Ихаргыларым уажә акәаҗ.
Даҫазнык баасгәйдсыхәхәалар, –
Адунеи сара исзынхап.

САСИ ҖШӘҮМЕИ

Амцхә ифама, амцхә ижәыма,
Дынхацәама уи дахьааз,
Асас ихы ибеит даҗшәыман,
Угәы нымхан ура нас!

Аха аҗшәма, ауаџ гәыраз,
ҫымт дыҗшуан, даашанхашәа,
Дҗамлар асас ихы идыруа,
Ихы ахырдыртәу игәырџошәа.

***

Есышьыжь сгылоит макьана,
Ауаа рахь анеира сҗахны.
Ихаауп аҗсҗазаара аҗьама,
Амрагь лашоит уханы, –

Ауаа рзы-мшын уаналоу,
Уангылоу рус агәҗаны.
Унапы зурклак – уманшәалоуп,
Утәоуп ухы угәы азҗаны.

Есышыжь ишџахаау макъана
Ашьхақәа ирхытџау ашәахәа!
Макъана, макъана, макъана
Сатџоушәа збом ауахәа.

Аџны сызтәагәышьџом макъана,
Мџахәастак сышьџақәа анџоуп.
Икыдуп џаџхъа амза маганан,
Ажәџан лашоуп, итџыккоуп.

Саргәырџоит макъана лакта хаак,
Избом адунеи ларханы.
Исымам, исымам атәаха,
Сџоит ауаа рахъ сеиханы.

Ус сышнеиуа, – ауаџы моу,
Аихатџәџагъ зны иуџәхап, –
Санхәарџа, гәырџара ансымам,
Ускан схы сазынхап.

АНЫШӘ ИТЦОУ АДАЦҚӘАГЫ...

Анышә итџоу адацқәагы,
уабарыхәо, баша идацқәам,
Урт еилысит рызынтәыкгы,
рнапқәа убас еиџш еикәдыршеит,
Уахггы-еынггы атџла ирхашәышә,
ирхагъежъуа ирхаз аџшаџгъа,
Амш рхырџоит егъырмышькәа,
атџ ду иааирала идыршеит.

Анышә итџоу адацқәагы
арахәыџ па иалшо рылшом,
Инеивысыр, рыхқәа хәытџак,
харабџара зегъ еихар.

Абри здырша абри рдырааит,
абри рхамыштыр цэггагышьам,
Урт еикэхозар, абри иалшоит,
абри иамчуп еикэнархарц.

Анышә итдоу адацкәагы...

***

Адәы сыкәуп. Иарбан уаха
Уи еихау даеа насыцк!
Саргы зны сышнеиуа скахап,
Сыхәжәаны акәзаргы сыцсып.

Цъара сгыла, цъара сҭаха,
Цъара атышақәа сырхып,
Адәы сыкәуп. Иарбан уаха
Уи еихау даеа насыцк!

Ақәа леиуеит, асы леиуеит,
Амра гылоит, иҭашәоит.
Аамҭа сацуп, саргәатеиуеит,
Амшқәа акакала еихышәшәоит.

Сара сыкоуп. Аха баша
Адәгы сыкәым сыгәгәаза.
Ихьчо сгылоуп сара Аиаша,
Сцоит ус сымәа аханза.

Икасымҭац ахаангы гәнаха,
Икастцар – сахәаеып сыцсып.
Адәы сыкәуп. Иарбан уаха
Уи еихау даеа насыцк!

АЛАХӘА

Ианыкәу схаштит, иахьыкәыз сыздыруам,
Аха Аңсынтәылоуп, иҗаа-ирха,
Хадгьыл алахәа ахан иахақыруа,
Хадгьыл ңсыбааҗла ихыйкьеит аға.

Амра аакылкьан, амцәыжәа цырцыруан,
Аңында агәы ырхәан, шыжьжа,

Хадгьыл алахәа ахан иахақыруа,
Ус ишқыруаз иааскьеит ааигәаза.

Ажәала ахаангы еиҗахәашьа рымам
Аамҗа иафаз, иазаз, ихнаааз,
Аха зылаңш ахым дҗаларыма
Уи алахәа, иҗыруа иаххахаз?

Уи аауеит егымышкәа иахьанза,
Ажәан иаңоуп, мшаҗенеиңш, иббаза.
Иңзозеи, халан, хагьалцит хара амца,
Иара ххууаан иңоит хараза.

АБРИ АДГЬЫЛ БЗИА ИМБАКӘА...

Абри адгьыл бзиа имбакәа,
Бзиа излазбои даҗа дгьылк!
Саазеит, сахьчеит, сҗаршәын акәа,
Игәыргьо, анык леиңш, иаргы сңылт.

Ашьац иаңәара, аңла ашәшьыра.
Ишеит. Ихәлеит. Ихәлеит. Ишеит.
Ахәқәа срықәын, азқәа срыруан,
Ашьха зыхьқәа сыхьсыршеит.

Саапын сашта италт арака,
Сшааиуаз сызынра ааигәахеит.
Абра сгәырғьон, абра сгәәкуан,
Сшьатцақәатцәкьа абра исырхеит.

Алабжышқәа цқьа имырбакәа,
Саднакылап уи зны – ахылтц...
Абри адгьыл бзиа имбакәа,
Бзиа излазбои даҭеа дгьылк!

***

Сгәысеанзамкәа сеаласхалеит, –
Сеастеит, саццеит сызлашәаз.
Арахь салга шыта лыпхала,
Анцәиныс сыгәгыи шахшәаз.

Схьатцып сгәахәит наҕ иныжьны,
Амҭа снықәлон – иаасхьынхалт.
Сызбылуаз сара амца схыжьны:
Ҡацхьа хгәәкуа ҳа ҳаидхалт!

Сызлашәаз закәыз крыздырма,
Сеастеит, саццеит сызлашәаз.
Зык ҳабжьысуан, сырма, смырма,
Нырцә бынхар ҳәоума сзыцәшәаз?

АДУНЕИ БЗИА ИСЫРБАНЫ

Знык ихнарқьан, ақәа хымкәо,
Мчыбжьы наҕьак уи шауаз,
Сгәы бжьысны, схы сҭахымкәа,
Исықәшәацәгьан са сантәаз;

Хара инсыжыыз, аха исгәалаз,
Сара исхыслоз имцаны,
Җаңхыа арахъ ибжыаналан,
Санаһыоз исыхъзаны;

Бмаалыкъха балпраауа ажәван,
Афродита леипш, ашәах
Бара балцу, тынч баацәажәан,
Бааины сәаңхәтәһыа баатәахт.

Акы башытан, акы бахәон,
Бтәан исыто зтаарақәак.
Сгәы аатыңеит атхарахәа,
Иһастеит саргыы акы атак.

Пхызу, лакәу? Иамам хәашыа,
Цқыа исыздыруам сызлашәаз.
Мшәан, ибдырма, ихәеишь аиаша,
Адунеи ду сгәы шахшәаз?

Бызтаарак иатакзу, схала
Схы-сцыхәа ак сымзеит.
Баргыы ибнатәу сгәала агәала,
Уи сазныжыны, наһ бымцеит.

Хаибаргылан, бсывацало,
Хақәла хнеиуан аһәара.
Җа дунеик сышиашаз салалт,
Сыгәгы тыңон атхара.

Амш еилгазшәа бгәаңхарала,
Сханы ажәван аакеикеит.
Ус хашнеиуаз аһәарала,
Уа мәахәастак ахь хәгеит.

Амәахәаста – уи мәахәастәуп,
Иаша ицом, икәаратцап.

Бмыццакын, икоу гәастап,
Цқьа ирзызуп зегь җасаб.

Амѡахәаста цеит ибналан,
Италт хаҗәқәакгы сынҗаны.
Бара бызит сгәала бәалак,
Адунеи бзиа исырбаны.

Мшума, цхума, шәышықәсоума
Җара иахзеилаз, иахзынхаз?
Анасыцқәа иреиҗыыз соума,
Сара соума иагьзыцхаз?!

***

Ааңын иацу ажәеи ашәеи
Җазны иузымхәо жәоуп, ашәоуп.
Уажә җакала азыхьқәа цәажәоит,
Саргы сәыхеит, исыхшәоуп.

Адгьыл иаҗа агәы разыми,
Уи аңхара снырт еиҗа.
Сгәы цкәынха, насың сыма,
Сҗаңшуеит ажәѡангы алакҗа.

Зегь рыбжьара аҗаа зытызшәа,
Ацәгәа дмыршошәа зынза,
Адунеи зегь җыц иизшәа,
Сҗаңхәа ицәыртцит ицқьаза.

Сыбыңшын, уажә даҗакала
Сааигәа быблақәа җыңҗеит.
Наунагза, сааңын салан,
Адгьыл ақәзаара сҗаххеит.

***

Ассир, дантәуюзгы лнаалон!
Илнымаалоз усгы ак сымбеит.
Нас, зеггы лхарштны мариала,
Лылабжыш рыцкьо даатәеит.

Ханынтыт, дыфны дсапысуан,
Илымаз, сыпшын, хәыч җазшыан.
Сыхәда ләахажны дқызкызуан,
Хшеипыртүаз җыц илахан.

Хыдаран ашытахь дызҗызгы –
Диашьапкуа дгылан Анцәа.
Сынкыдыпшылт аҗароуп лызқәа,
«Хәхәмарра» атыхәа анытцәа.

Мап, ихәмаррамызт, иашан,
Гәәҗран хазҗыз хара еиҗа.
Насыпын, аипшгы җалашам,
Ицеит, ахыпша лас сында.

***

Сацәцазар хәа ишәама, сышыҗа ихылан,
Иацтәи амш аацәыртүеит еилыкка.
Сара сыцәа җыалоит нас уахыла,
Иахыа иубогь сакәым, сыгәра га.

Сеидыҗәғәала акы сакын, суазыруеит,
Атх еиқәара салоуп сыгәгәаза.
Ацхәа хырхын, зиаск амған сыруеит,
Амғаа сықәуп, сықәуп сыҗекынтца.

Иргәәпхом, ирзызуеи, сымѡа ахьнагоу,
Сѣапхьа шыоук аацәыртуеит еицхьытта.
Мыч рымазар, иеигзом, исцырхагоуп,
Исцырхагоуп, исцырхагоуп урт еиѡа.

Рыгәхьаа шыским дырны, имақаруа;
Еишьклахауа рѣартѡит нас аган.
(Уара ишѡоубеи урт рзы-хәашь арра,
Рыцхақәа зегь шәартан – иѣақәан.)

Иацтәи амш иазныжьуп игәеигәеиуа,
Исцырхагам, урт арахь иаауам.
Аха иарбан усгы сзаргәәтеиуа
Иацтәи амш? Исышьтыцуам, иауам.

Иааскьалааит арахь, нас, сышьѡа ихылан,
Иахьатәи снарбап иаха еилыкка...
Ахәәтыхла срақәѡит шыоук уахыла,
Урт сыпхыз иахьалоу, рыгәра мга.

АЛАКӘ

Бжы-шьхак рынхыѡ, дзыназозар,
Быжь-насыпк иара изыпшын.
Ѣа фѡык иман уахь дызцозар,
Зегь акака ргон, иртәын.

Амѡа дықәлеит шыыжьза ихала,
Ихы дақәгәыгт – имч азхап.
Шьхакы дхытцыр, шьхакы дхалар,
Быжь-насыпк иара изынхап.

Ицырны инеиуан арашь даман,
Анасыпқәа ацәеипш икәшәон.

Акрынхама, шыта акрынхама,
Аха, афаст, акы дацәшәон.

Ҡаҫхьа дгәыҫуан, пхьаҫа днеиуан,
Ҡаҫхьа ихәон уи: – Сымч азхап...
Игәы тынчым, цәҫа дгәәҫеиуеит,
Изынхоеи? Даҫа шьхак.

«Арымарахь иҫоу тышоуп,
Арыҫара – иҫәоит аиха.
Пхьаҫа удәықәлар, ухынхәышам...»
Ҡырак даҫхьон дааҫсаха.

Уи дхынхәыргыи цәҫа имбагәышьеит,
Аха ихәлахон иҫсыҫ.–
Ирашь днасын, деихагәышьеит:
Шьха нхытц иҫан ҫа насыҫқ!

Ашьха дхәлеит, дтысны атыша,
Дгәыргәан... аҫаҫа длаҫҫеит.
Насыҫқ иман уи дхынхәышан,
Быжь-насыҫқ ауаа ирзынхеит.

***

Схынхәит сзаазаз, сызлытхьаз ақытахь,
Сытәғаншьап асырсыр сҫахуп сара абра.
Акы агхазшәа иҫан уи сара сыда,
Сааит уажәы, абар, аха смааит мышгара.

Ажыга, аҫыга, аҫага, амагана...
Салагаз ҫыушьап уажә ҫыц атара,
Ақытан зда ҫсыхәа рымам маҫана
Саарыхеит арахь, иҫахуп акрура.

Спынцда итасааит ари адгьыл аффы-хаа,
Ипыххаа ишьтастоит снапала анышөгәл.
Истахуп ашыжь сара арбагы сарфыхар,
Ашыжь, аңсаатәкәагы рашәа сыпгал!

Иеилыскаар стахуп ари адгьыл зыргәакуа,
Избаргы стахуп уи агәы иаззырхаз;
Самардар стахуп зны анышә саргы абрака,
Сабацәа ражәа ахьсахаз, иахьсызхаз.

***

Истахуп сара абри адгьыл сыкәзарц назаза,
Сускәа срыхьзартә еипш исыман агәамч.
Аха исызгәамтакәа ашыкәскәа шпацей!
Агәра сахоит, сеитахоит, иауам.

Инеиуеит срашь ду – аамта шьамхы-лас,
Избоит, исафган иагаз рацәацеуоп.
Гәыршоума ирхымтца са сыблакәа ирхылаз,
Арахь исхагылоу ари ажәфан иатцеуоп;

Ари адгьыл макьаназ ашәакәа ахыфоеит,
Амәакәа нымтәац, ицоит хараза.
Сызхымзац рацәами, срыхьзароуп, сырзыфоеит,
Аамта сыпхьоит, сагоит сгәысеантца.

Анасып ацны истахуп сара даара
Даеазнык – даеа цхык, даеа мшык.
Даеазнык хамала адунеи хазынхароуп,
Даеазнык, даеазнык, даеазнык хәиәацшып.

Апшзара ныхәоуп. Инымтәааит аныхәа!
Стәар стахым зынза сылахь еикәтца.
Абзиа кастар стахуп ауаа рзыхәа,
Аамта, еа пытрак, нас, уи сахьыгза!

АҘЫНЫШЦӘА ИРАҚӘПӨЗ

Алада сымға иаангылеит ихытны,
Ағада, ахарт еиңш, сшаауаз, исғапсеит.
Амған дарғы сарғы хаивахаит хаикәызны,
Аиғапшра халшом, убас еиңш хаапсеит.

Сангылалагь исхыисит аҗынышцәа рымца,
Саларшәны рәырзеит, италт ахатгәын.
Нас дарғы сарғы ашьақәа рымца
Хахәақәа җыхны наҗ-ааҗ еиғакын.

Салалом рхы шҗадырхаз рнапала,
Ркәакәылах ыҗамкәа зны ишынсыртәаз.
Исхәо, исзымзо, исымоу агәала:
Аҗынышцәа срақәпөн, исхашҗны сшынцәаз!

***

Дынхандаз сәыза дысәызан!
Иеиғахшон хара анкәа ағатца.
Җсышәакгы мхәакәа хаивысуеит,
Уи хәааго, сҗоит сыгәгәаза.

Схәыцуеит, иҗоу сзазхәыцуам,
Снеиуеит, схы сзизырхом.
Сәызагь са сахь дымғахыцуам,
Ари ахәра аламала иузырғьом.

Дынсыжыт, аҗахызаргы аф асааит,
Дрыцлеит назаза исыңхаз.
Дынхандаз сәыза дысәызан!
Саға дынхеит дышсағаз...

Бжыы-шьхақы сырхытцуеит,
бжыы-мшынк срыруеит,
Бжъаха-бжымш сузырцѣом
сара шыта:
Бшыѳоу здыруеит, иѳоу сныруеит,
азѳѳа срыруеит,
Даѳѳа енаѳгы бааигѳа сгылап,
даѳѳа цѳыкгы сыт еиѳа.

«Иаҗахым, амарҗа, – бымшуп, –
ашьха ухытцуеит, азкәа урыруеит,
Машәырк ухып!..» – Ба буазыруеит,
аха ибхәо ссырхауам.
Аха хынхәышья сымам усгы,
саргы издыруеит, баргы ибдыруеит,
Са сымцоуп, сымца кьоуқьадуп,
сара сырцәара мариам.

Зегы уреигны анызбоз аамта цеит,
Ицеит, ицеит, уи хара аеазеит.
«Сзырѡашъази, узызбеи унѡаха?» –
Схэыцуа стѡан, зегы уанрейѡаха.

Хара шыта хайшызцаам, хайгацаам,
Зегы урейгыым, ма зегы урейцаам.
Ааигәа укам, хара укам, ихатца,
Цьаргы укам, указам зынза.

***

Амш ишашьтаз атх иахацәеит –
Амш аакылсын, иара бжъазт.
Атх ишашьтаз амш абацеи?
Илахахәлеит, иацым, иац!

Амра гәаҕуа амза ишашьтаз,
Илеины акәаҗхәа илташәеит.
Иара убасҕан амза хашта,
Ахаҕы ахаччо, иаатаҗцеит.

Амза дәықәлеит агәы иамуа,
Амра ишашьтаз атх еигәеит.
Амра ангылоз ишамшамуа,
Амза аҗшшәы зегь лахыггеит.

Уахгы-еынгы бара сбышьтан,
Сеи скәадыри еикәтаны.
Аха исцәызуан бара бышьта,
Сгәы сзырдама сбыхьзаны!

Сара аарцә саныгәәтеиуаз,
Бара нырцә җара бцәахын.
Быҕамызшәа сбаџс саннеиуаз,
Бааигәа сгылазар бҗахын...

Амши атхи, амреи амзеи,
Барей сарей – зегь ҳаишьтоуп.
Знымзар-зны ҳаиниар ахәтамзи,
Еишьтыҗшья ҳамам, зегь акоуп.

АХЫНХӘРА

Истахымызт җазны арахъ сыбжьанагалар,
Аха сеиҗаахит, исыздыруам схынзырхәыз.
Издыруа – сара арака җхызгы салам:
Сара саха лымам азә иҗхәыс.

Аха уи дмизеит уара дупхәысны!..
Саҗоумҗан, дад, сара сзырхәыз.
Ишьтоуп сара сыдгыл амца ахысны,
Исыздыруам, иашан, схынзырхәыз.

***

Сәыза иҗыза – уи саргы дысәызоуп,
Иҗәра згоит, изгозар уара угәра.
Сәыза, ешьаҗас уара узтахыз иоуп
Сара сашьҗәа ирзызуз ешьара.

Агәырҗара ансымаз, уаргы иудыруеит,
Дтәан уҗыза бзиа зегъ җагәҗа.
Зны, санҗәыуоз, илабжыш җырҗыруан,
Агәырҗаҗәҗа иоуит ихаҗа.

Зеггы здыруа сәыза, уҗашьагәышьеит,
Җәара аҗыза бзиа дузмышҗаит.
Иҗсы җыхуа дуҗын, уиҗагәышьеит –
Уҗәҗа зыршо дрылоуп, иуаҗаит.

Маҗгы җуама, ушҗа дымҗахыҗуам,
Арахъ дызлааниуа амҗақәа җахҗәоуп.
Уара иуҗәызуа, уи саргы дшысҗәызуа
Дырны иумаз, сәыза – устахҗәоуп.

Ұыза бзиақ дсыман сарғыы ңаса,
Ұызасғыы акәым, дсыңхьазон ешьас.
Саға иахь уи имѡа каххаа игазаап,
Саға иѡыза, дѡызоушәа сызжьаз!..

Сѡыза иѡыза – уи сарғыы дысѡызоуп,
Уашта итысуа имѡа сышка ихоуп.
Ицәгьа, ибзиа, сҕазшыа шыкоу ус ауп:
Уара иуагоу – уи сарғыы дсагоуп.

СѡЫЗА СИҢЫРҘЫН...

Сѡыза сиңырҕын, дсыргәырҕеит саға:
Иахья ашыжь дысҕылеит уи дыхәшаха.
Схы аѡада ихан, аха алада ирха,
Дааскьан, сааигәара дгылт дтынхаха.

Ушиашоу аѡнынза унеи хәа уаха,
Иблақәа ихаччо, ганха-ганха,
Ҙьаханымҕа уи днеиуан деиха...
Сѡыза сиңырҕын, дсыргәырҕеит саға!

***

Амѡа ирҕан, дамкит амѡа,
Атың иоун, изимырхеит.
Ибеит рацәак ага изамуа,
Инижьит, ашьхаҕа деихеит.

Уи дынхеит-дынцит деихбаалан,
Аха изхом амал ирҕаз.
Ихы ҕыркьеит, дырехәо, ажәала,
Убригьы изымхазеит, иаҕаз.

Ахан дықәдыртәан тариала,
Сқәацә хәа дашьтан есымша.
Дырчо рҕаархан бағлашала,
Иғәы ахшәеит абағлаша.

Адунеи дамкуа ауаа дрылан,
Хыхь деихеит, цақа деихеит.
Идамра жны дынтадыргылан,
Уа даатынчхеит – зегь изхеит.

***

Иҕоу дырны, иҕам дырны,
Сусқәа ныжыны, сеиҕхьытта,
Ихабжыысуа азиас сырны,
Ашәхымс саахытцит сара еиҕа.

Сгәы сыххәыцуам, сгәы сыххәыцуам,
Сышбызхьаауаз атх сыршеит.
Арахь шыта уаха сымғахыцуам
Шысхәоз, иамуит, саанагеит.

Схьааи сыгәтыхеи еинкьа-еиныруеит,
Стәоуп уажә даараза игәынго:
Ғәырз-шашәаз бшыбжьазша здыруеит,
Избоит аҕша шәышәуа бшаго...

АҒҒЫҒРА ДУҚӘА АНСЫМАЗ...

Аамтақ ықан, уағ дызхьымзац сахьзарц санағыз, –
Ағғығра дуқәа ансымаз, сұбыбақәа антацәыз.
Амацәыс қарықтыруа ашьхақәа ирғакшон,
Аетдәақәа рытақа хыбрада исыршон.

Сгылан са сөйрцаңаны, сыкан сара азәйс,
Исхаштуан уи уажәы-уажәы, – сңыбақәа штацәыз.
Адунеи зегь сгәытакын, суада хәың лашон,
Акгыи сыкәа итасымтцеит, ипхьасымкит, ишшон.

Сыдгьыл гәакьа аразра снырма, сразцәахеит.
Сөызцәа рыгәта сгыламыз, урт зегьы срызхеит.
Изхәода, изхәода, иараби, усқан шака схыз, –
Агәыгра дуқәа ансымаз, сңыбақәа антацәыз.

Исыздыруам икалаз, иахьа сгәы назам:
Гәыгра дуқәак сымазам, сңыбақәагь тацәзам...

АННА ЛААИРА

Сара соуп хәа Анна, ашәхымс даахытын,
Сәаңхьа дааин даагылеит Анцәахша.
Схәыцуан, уи дсыздыруам, сеитахәыцуан,
Схы итаз зегьы тцаа иагеит аңша.

– Анна Керн! – лхы слырдырт иаразнак.
Анна, Керн! – Дгылан лылахь еикәцаны.
Аңхыз аңны зегь калар ауазаап,
Арахь дааскьан, даатәеит дааигәазаны.

– Ухәан-схәанқәак срылтны сааит, сағамыз,
Ахра ауеит арака агәрагара.
О, сағамыз, атахызаргь мацк ипшзамыз,
Дааиран дыкоуп уи уажәытәкьа ара...

Салан, салан сара пхызк абри иафызаз,
Анна Керн лыбжьы хаа гон ипшқазаны.
Амәа иқәын, итәәа-тәәауа ицон ахызатә,
Пушкин дузза игәатцағара иарбаны.

***

«Адгьыл еипш ачхара умаз».
Сархэыцуа саатэеит исаҳаз.
Зегьытцэҕыа сьчхарац атахума
Адгьыл, асҕак зегь зьчхаз?

Сазхэыцуеит, ҕазныкгы сазхэыцуеит
Исаҳаз, аха исхэоит акгы мза:
Суаҕымы, сьчхара хьтцуеит,
Исказшьам – ҕеьырха, ҕеьргаз.

Хэыцырта сьмамкэоу схада?!
Сьчхара аҕара аҕҕаны,
Сжэылоит – ипсыда, инхада?!
Сьрхьысует изхьстэу цҕҕаны.

Иара адгьылгы, ачхара анхьтцуа,
Ипшым, ақәнага иахьнагзоит:
Ишакәым, ианакәым зцәа итьтцуа,
Бжьра-быжьтцәа урт агазоит!

АБАЛЛАДА

Абасгы избейт: «Аҕны сьпсыроуп.
Сьҕесьрҕьалейт, шьта иазхоуп...»
Ех, ибатцэҕьейт уи хапсыра...
Абар, аҕныҕа имҕа хоуп.

Аха мацгы бжьоума аҕнынза!
Исьрласьп хәа пхьа деихейт.
Акгы имьхәейт уи шьоук рымца,
Уи шьоук рымца даьырпхейт.

Заа иеҳэьтцтэын... Уажәгы иусын,
Ишьтаз ньжьны, дахьаауаз.

Ацәкъа изызхаз... уи дыпхәысын,
«Уи дыцънышуп!» – имшын нас.

Ихаштит уи арахь ишимаз,
Ицшны иштәаз иара итаацәа.
Аха усгъы акыр ицшыма?
Иқәнага ықан уажә рацәа!

Даауан дықәха, ашьха дхыцны,
Амши атхи – зегь еицшыын.
Итахын уажә зегъы рҕыцны
Нап дыркызар, аха дшыын:

Уи дкацсеит – ибеит хапсыра –
Ихахәы жәпа акыр иағоуп...
Дхәыцуан, рыцха: «Аәны сыпсыроуп...»
Абар, аәнықа имәа хоуп...

Адуinei зегь хыбын сыла,
Ипуа дааиуан, деилышшеит.
Ахьта илсит уи баапсыла,
Аха арахь имшеит, имшеит!

Имәа гамшәа, имәа гоушәа,
Ихи ихшыөи еилагон.
Атх далан уи дгагоушәа,
Пхьақа аарлаҳәа дгәагәон.

Ииулакгъы игәашә ақынза
Ицсы неигеит дыхшәааны.
Ифы өеихихын, ибжбы имзаait,
Дгәырғоу, дшәоу... игәы еикәжәаны,

Агәашә днадхалт ахапыхәа,
Иблақәа аштә шыкоу ицшуан.
Анаатә асуан. Ахухухәа,
Дазымдыркәа, ила затә шуан.

***

Азәы сиеиғьуп схәом, амарца,
Хыхьынтә са сааңшуам, сынцәам.
Зны, саныкам, сшыказ харцап,
Иахьа среиғьым... сагьреицәам.

Игоит сажәа: «Ихәхац ауп», –
Шьоукгы цас иддырхауам.
Урт ирбом, еидарак сатцоуп,
Сажәа ихәоуггы баша ихәам.

О, издыруеит уи шымшуггы,
Ажәа исхәо, сахыңсаап.
Зны, ибжъазит хәа ишыңшуггы,
Еиҭахынхәны арахь ирзаап.

Игәы еибанарфап, дыцхафыруа
Дгылап ҕыц иара захаз.
Сара усқан акгы сныруам,
Азәгы издыруам сахьтахаз.

АЖҢА ЗЫМШӘО

Ашәыргәындагь ахьыз, уи шәыргәындам,
Алымха кьацә зынзагы ишәазом.
«Ишдамшәахуеи, – рымшуп, – агәы угәында...» –
сыхәмаруашәа рбоит, ирызхатом.

Икалазгы уи ауп, адырра рытам,
Ирутаргы –
Агәра рзымго икалахьеит,
Зынза ргәы дыртынчхьеит уажә ақытан,
Усгы ихәыцуеит:
«Ажьақәа зегь нхарцәахьеит!»

АШЫҚӘС АНЦӘАМҒАЗ

Ари ашықәсгыи цама, исцәынцәама?
Уи самазу, исымазу тәыс?
Инхама, иґахама, рцыхәа сзыпцәама,
Срылгама зцыхәа пцәатәыиз?

Сгылама, скахама, сгәыгракәа еикәахама?
Амцәыжәақәа соума, сымцәыжәақәа пцәоу?
Исмахааша сахама, исахааша смахама?
Сышьґахьґа инхама, ипшуама иреицәоу?

Абираґ еипш, агәыгра ду шытысґаан,
Аха амшқәа андәықәла абас еихышәшәа,
Ари адгылаґ изызбазеи, изызба,
Ашықәс акәым, са саамґа нцәошәа?!

АРАХЬ

Ихабжыагылт хара аамґа баагәаран,
Арахь, аґсґазаара змоу ахьынхаз,
Иґоу здырырц сґахуп сара даара,
Избар сґахуп сара арахь истынхаз.

Сара сзыхзызоз рыхьчама, еикәдырхама?
Иахахан, ишьґыхны иргамґ пхьаґа?
Рыцәгьеи рыбзиеи еилыцма, еилахама?
Инхама урґ ишрыбжьаз аґахьа ахґа?

Аиаша анаиааиуа хәа акыр иазыпшыма?
Иаахан иркызма ахақәитра абираґ?
Амца дырцәарц ашьа кадыршыма?
Дыґоума арыцґа, дыґоума агәаґ?

Ирымоума ауаатәыџса ирхырымхуа агәнаҳа?
Инхада, иҗахада, дызуста ихырҗәаз?
Адгьыл ду шыҗоума аҗцышә ахаҳан?
Ианбыкәу аибашьра атҗыхәа аныҗҗәаз?

Иҗоу здыырҗ сҗахуп сара даара,
Избар сҗахуп сара араҳь истынхаз.
Иҳабжьагьлт араҳь аамҗа баагәаран,
Арахь, аҗсҗазаара змоу ахьынхаз.

Арахь иҗоуп схы зкәыстҗаз Аиаша,
Иҗоуп ара Ажәа, сзышьҗаз есымша.
Уи сзыржәуан, иазкасҗәон аҗхзаша;
Зны аамҗа абаагәара агарҗ ирхәаша.

АЗЛАГАРА

Абра иҗагылан ҳазлагара,
Уахгьы-еынгьы уи лагон.
Җазлагарахьча Хапара
Еснагь ашыла иеаиргон.

Азлагара уныџнашылар,
Азлагарахьча длашон.
Җара иҳамҗәомызт ашыла.
Аамҗа цон. Ихәлон, ишон.

Уажә иабаҗоу ҳазлагара?
Җазлагара цама ибжьаз?
Ихабаргьы збом Хапара:
Игәы иқәиаахьейт ашьац.

Аха усгьы уи, Хапара,
Дагьыҗсыҗәкьам, агәра згоит.

Аху амшуп ҳазлагара,
Ҳазлагара хэыч лагоит.

АЛАҶШ

Зегь хэатэым, иагьузхэом ажэала,
Инымцэаз аз ажэагь ажэазам.
Акырза ахэаргы ауазаап алацш,
Алацш уашьтаз, уи иагьацэцатэзам.

Алацш иацуп агэырөөи аныхэеи,
Иунарбап уцстазаара ашэаны.
Ушэқэа акып ма урт аатып ашышыхэа...
Утэоуп ура алацш уацэшэаны.

***

Амра убас ихаауп, игэыбзыцуп,
Сгэы иқэыхэмаруеит убас ашэахэа,
Ара акэым, нахьхы цъара, адгьыл атыхэан,
Сара азэ дацан хэа збом ауахэа.

Адунеи зегь иахытэаз лашароуп,
Гэыразроуп ажэџан саркьа иунарбо.
Схэыцуеит: абас дача шэышықэса ицароуп,
Наунагза инхароуп, имгэақуа, имгэырџо...

Избоит, нахьхы азэы итеикит атцырауа,
Ағъара дхыланы дцоит азэ еица...
Ус иаацэырцуеит алахэа қырауа,
Иаразнак схэыцрақэагь цоит еипхьытта.

Ажэџан иатцоуп алахэа қырауа,
Сылаиоуп сара сееитыхны ашыац.
Стынчым, стынчым, исыхьыз сыздыраум,
Иахьынхалоушэа збоит сыцсы ахац.

Иахьа арѡашкѡа гѡырѣарак рымоуп,
 Инеиуеит аѡхаа дуқѡа ирыбжьѣа.
 Иахьа алада азиаскѡа гѡрымуеит,
 Ишнеиц икеикеиуа инеиуам цѣхьаѣа.

Иахьа архақѡа ирымоуп агѣтыха:
 Азиаскѡа ирыгхан, адгьыл шабеит.
 «Усыцхраа, – исыѣѡит адгьыл, – усыхѡа,
 Сгѡы бажѡеит, абар, сеиѣыпѣеит...»

Ашѡарах зызо ишеилахо здыруеит –
 Ашѡарыцаѡ хара ашьха даѣоуп.
 Ацар амахѡ иахьықѣтѡу ицырчыруеит,
 Издыруеит урт ирѣѡ. (Рнаѡс – икаѣоуп,

Игылоуп атцла, махѡыкгы зызымхаз...)
 «Инкыл, инкыл, инкыл аихабжьы...»
 Ацар гѡаѣуеит ргѡы иѣѡу ахьырзымѣѡз,
 Аха исаѣатѣѣеит урт ражѡа шыжьы.

Азыхь тыстан, аѡѣеипш санаѣыхѡа,
 Сдақѡа иртысызшѡа, сгѡы иазнарѣаит.
 Иснырит иаразнак, издырит агѣтыха,
 Азыхь абызшѡала ишѣѡажѡоз саѣаит.

Ихырқѡақѡо игылаз ашѣт аѣариашеит,
 Савсны санимца, иахѡаз ансаѣа.
 Адгьыл иѣѡу адацгы сырѣѡажѡеит,
 Зны, сахѣашан, иеилыскааит иаѣа.

Ипыруа, изсо, цсы зѣѡу, изхазамгы...
 Адгьыл иқѡиаауа атырас, ашьац...
 Шѡаѣы иѣѡу, шѡгѡы иѣѡу, иѣазамгы
 Араѣа егыпылом збызшѡа сызмырѣаз.

Снапы иканатцеит абрака сара амса,
Зны абрака, икалаз цэак еипш, сыфшэап.
Зегь еилыскаауеит уи аенынза, избанзар,
Даргыи саргыи ихамоуп бызшэак.

***

Саҕацэа сыргэырҕарц сгэи иҕазам –
Схы сықәыжьны, срыцхахэха стэазам.
Сзаадыргыларгь гәатцағара сара азгыи,
Шеихац нақ сеихоит ақәарахыи.
Снапқәа шытыхны сгыло – сгазазам.
Саҕацэа сыргэырҕарц сгэи иҕазам.

Истахым са сөызцэа ргэи нсырхарц:
Срыгәан, ирхәо рғамшәо еиласырхарц:
Истахуп урт ражәа хаа сахарц,
Ашызцэа дуқәа шәшылагь исырхарц.
Хаишызара амгарц нақ афарз,
Истахым са сөызцэа ргэи нсырхарц.

Сара сөызцэа – са сбаагәара ду – газам,
Саҕацэа сыргэырҕарц сгэи иҕазам...

***

Сытака ибҕалаз ахахәқәа хәашо,
Адунеи сара сҕапхьа ианаат илашо,
Снапала сатцасуа ажәфан атуан,
Шьхакы схаларц, краатцуан, саауан.

Ақәа сакәаба, атцаацәгыа сардыс,
Саауан сара афхаа дуқәа сыртыс.

Ашыа рылкыасон, сышыахаа хан,
Аха схьамтцит, схы ааада ихан.

Ицхыраара сахээр сҭахымызт Анцәа,
Аха сыхчара атдыхәа аныпцәа,
Иара убриггы зны дысҭашәон,
Аха сыгәхьааггы имкызт, сыхәызжәон.

Ианаамтаз бцәырцит, ианаамтаз рацәа,
Сымаалыкь, соуцшәыл, сгәыгра, сынцәа!
Издыруан, настәи мариан, зегь мариан,
Снапала снацасуан ажәаан атуан.

Адуinei сара сҭапхьа ианаат илашо,
Сыцәа ахахәкәа цон ихәашо.
Амәа икәыз иахьанза инцәаха,
Ашыа ду схалан, сыпшуан сынцәаха.

***

Еиниашьа хәа хамазам уаха,
Амшын ду хабжьара ицәкәырцоит.
Адгьыл, лашьцарак ахахан,
Са сеипш еицәгәгәазшәа снарбоит.

Схызлома амшын ду, санхыла,
Хабжьара ианлеи аҭарда?
Среисарц ацәкәырц санрылал,
Сдыршәит арахь сара еиҭа.

О, аамта, иҭыцәазар амца,
Сахәлагәа умшын ду, сыбжьарз!..
Иаазоит сара сҭынза иахьанзагь
Ибхылцуаз лашарак сарпхарц.

УАКА

Адгьыл сықәуп уа смаалықьхан,
Илаңш схуп сара сынцәа.
Адгьыл сықәуп, акгы сыгхом,
Иахоуп уи аҫара ацәа.

Амра есышьыжь ашәахәа аршәуеит,
Ажәван хәаадоуп, ицыккоуп.
Афартын анасуагь аршәаа,
Сара сымға каххаа игоуп.

Исхам алахәақәа ҕыруа,
Азәгы иршәуам аҕарағ.
Изақәу сара исыздыруам
Шьоукы змырцәо уи – агәағ.

Агәыгра ду сымоуп – сызуам,
Сара исырҕеит адунеи.
Рцәа итытуам, иеицашьыцуам,
Акәтағь рыбжьоуп ладеи ҫадеи.

Ацәгьа зыршо дықәнагалом,
Имбо дыкам уи – хаихәом.
Иңсы тнахуам азәгы игәала,
Дгьыли жәҫани еихағәғәом.

Иҫнылашо хан хьыцәцароуп,
Уи ҫарами – зеиңш ҕамло.
Сматанеиуеит: лассы имцароуп!
Сахьынхалоуп скәалкәало.

Избан, издыруеит алақтала,
Абла шашақәа ҕыңхеит.
Сара ара сыжәбеит аамтала,
Уа наунагза сынхеит.

АҢХӘҮСЕЙБА

Дахьчалакгы дхытџуам лышьта,
Илаңш дытџшәар хәа дшәошәа.
Зны илашами лаңхәа, лышьтахь,
Илашьџоуп зынгы омашәа.

Ишңахьшәашәоу уаха лиарта,
Уи дагәылоуп деилаџа.
Ибаргәузеи, иара ибартам:
Адгьыл иқәхеит агәырџа...

Деиҗаацәыртџеит дықәрахьымзан,
Шьта лылабжыш лызхом.
Уи дажәуам, дынхеит дычкәынзан,
Уи дажәуам. Лара дҗахом.

АНКҢА ЗНЫ, ИЕИБАРЫџУА ИШАШЬТАЗ...

Еибарыџуа ишашьтаз, ицеит аезаны,
Уатәы зны ихәытқьарц џаңхәа имцаны.

Иеибарыџуа иашьтан, иахьзарггы иацәшәон,
Аха уггы иахьзарц рычәхәыржәон.

Аеыџқәа реиңш, иргәытџашт ашәах,
џыңьа ахацәа иркын ақәарағ.

Ахқатәи дшыџуаз ихытхьан ицәа,
Ирмазеины икын уажә аатәа.

Алагьан иасуан, итыхон ачуан...
Иржьарц иашьтан. Иахьзар ирхәәҗуан.

Ашыапқаа пыртэон, ирхэахэон ақышэ,
Бжырабыжытэа инаган иартон анышэ!..

Изышытаз, дара ртэала, ицэахын, имазан,
Аха ихамбеит уи, Аиаша пхатан.

Иеибарыоуа ишашытаз, ицеит аезаны,
Уатэызыны ихэытцкьарц оацхьа имцаны.

Адгьыл цэдыртэон, ашыац зегь рыжэжэон,
Иеибарыоуа иашытан, иахьзаргьы иацэшэон.

БАРА БАНЦА

Атзы снадыпшылт итзытцкьан, –
Уи иацы зны ишэахэон.
Ахы иоахеит оацхьа сыцэгьак,
Уи сыбзиара хьнахэон.

Иаха иагхеит амра апхара,
Уи сыцэтэалоуп, сазырпхом.
Ажэоан иатдам иахьа хаара,
Адэқэа срықэуп, ак сызхом.

Схы стыхым, исыхь сыздыруам,
Стэоуп схэыцрақэа еишытапсо.
Исымпытцкьазшэа маакырак,
Цхакы сықэгылоуп сзазо.

***

Хзеилгаз удыруама, цымхеит,
Хамоақэа зцаз хаз-хазы?

Иахзеилаз, иахзеипшыз егнымхеит,
Хрылгеит, ирхытцит рыңсы.

Уақа, уа утәылағ, иаражәит
Амц, ашыыцра, агәағ.
Ахәатәы цәырган имцәажәеит,
Ихәатәым шәынтә идырххат.

Уақа ушыза дгәыбзыгуа,
Дкыдлоит угәы дыхәшаха.
Иазар, адгыл уаныхуп,
Духаштып усқан уаға.

Уақа ахаан угәра ргашам,
Уақа ацәаныррагы цшәам.
Ахәахәа ахъзуп Аиаша,
Абзиа абзиа хәа ишәам...

***

Наунагза сьдгыл ианхалашам сышьта, –
Аамта иланашьтып узлымцшуа аңарда.
Аха усгы зны, ашәышықәсақәа рышьтахь,
Абрахь саакәлар сҭахуп сара еиҭа.

Сшызцәа зысцылом, дҭкалашам сьздыруа,
Уи хәааха исыцрасып, уи сеилнашьаап.
Аха сааскәап сара, азиясқәа срыруа,
Атыша цәгәа сҭысны саап, сааскәазап.

Избап сара сьдгыл ашәышықәсақәа рышьтахь
Зынза иссирха ишағу цхәацара.
Даға зныкгы ианысцап уи сышьта,
Слыбжьахәаша сцап нас сара сышцара.

ААҢНЫНЗА

Ибжьоузеи, рацэакгы бжам, нас, ааңнынза,
Сахьзап, хабжьара икоуп зынрак.
Аха изызбозеи ихаамшэа са сымца,
Сымчқэа каңсама, сажэзама зынзаск?!

Асы леиуеит шыта, абар, ахэалыхэа,
Ашьхақэа ирхытны ахыта ааскыацэеит.
Ааңнуп, уаха акгы ыкам са сзыхэа,
Атаагь санаргэыргьоз атыхэа сцэыпцэеит.

«Ааңнынза – схэыцуа стэоуп сара, – ааңнынза...»
азынра сышьтахька инхоит, зегь акоуп,
Избанзар, ҕыцэашыа хэа амазам сымца,
Саңхыака икоу, исыпхыо ааңынроуп.

***

Адгьыл кэымпыл,
Ампыл еипш,
Инапқэа ирынцаны,
Амра иамцак,
Иҕырцацаны,
Даагылеит зегь зылшо,
Зегь зымчу Анцэа –
Ауафытэыџса.

Сшэоит
Ихьыр хэа газарак:
Адгьыл кэымпыл
Мпылс ипхьазаны,
Ишилшо
Зны дамысааит уи,
Амарца!..

АҢША

Аңенцьыр иадхон, иадхон иаха аңша,
Иааҕымтцзакәа иасуан иаха аңша.
Ицон, иаауан, игәаразан аңша,
Ғәәҕрак аман, харак адын иаха аңша...

Аҕныҕа иҕнасыжылон иаха аңша,
Аха са сацәшәеит аңша ахыңша.
Арахь иҕнасыжылар уи, аңша,
Еилажәжәа иагон зегь уи, аңша.

Рахәызбақәа ҕыхны, иеикәҕыаша,
Иеибарыџуа иашьтан шьоук аңша.
Аха иңшымыз иахьцалак аңша,
Иашьтаз зегь агазаап ирхәаша.

Сара уи сазхәыцуеит иахьа анша,
Аха еиқәымтәац цьысшьоит уажәгьы аңша.
Иднарбарц идәықәлеит зегь алша,
Ма ғәәҕра дук аматцәҕьан аңша.

Ишәышәуан уи, ишәәхәон аңша,
Иуазыруа ицон хара аңша.
Еиқәтәара ақәмызт, иасуан иаха аңша,
Ңцтазаарак иафызан иаха аңша.

Аңенцьыр иадхон, иадхон иаха аңша,
Иааҕымтцзакәа иасуан иаха аңша.
Ицон, иаауан, игәаразан аңша,
Ғәәҕрак аман, харак адын иаха аңша.

АСАСААИРТАҒ ИҚӘЫРШӘЫЗ АБҒЫЦ

Сарғы абрақа сын қыафла, аамтала,
Схы-сгәы ақәны акырынтә исыршеит.
Зны-зынлагы ахәыцра сыцәа арқыалон,
Уи сдунеи иагәылсуан, еикәнашеит.

Издыруан, ара наунагза сынхомызт,
Иумазаз хәа исыдмыркит ара ацацха.
Сындәылтыргы, азәгы игәы нсырхомызт,
Схы схәыцраха стәахуан нас уаха.

Исымаз нысхит, сцом уи сыкәа итәцәах,
Сөызцәа еизызган, атәца ады тыцхон.
Игәырғон, ашәа рхәон арақа ахацәа,
Пхәыск арақа адунеи ду сгәалырцхон.

Амшқәа цеит, ицеит иахьцаз сымбакәа,
Ицоуп арахь санымқахыцыз, уеилагап!
Уаргы зны умтааши: «Сымшқәа абақоу?»
Сара срылгеит. Исыргылт арақа акәац.

Сызлаухәо, унымхан зынза ухала,
Қыафла указ, алашара ухы азырхаз.
Иудыруазааит абра ушықоу уаргы аамтала,
Ғазәгы дшааиуа, уара мацзак шузынхаз...

НАПХГАҒЫК

Рхы убас итиқяхъеит, аиашаз,
Имоуп зегы убас еилахәаны,
Аиаша ахьзым уақа зынза аиаша,
Иахьахәацшуа ирбоит ихәахәаны.

Рхы убас иҗиҗахъеит инҗәаша,
Дызхагылоу тәоуп агәра ганы:
Аҗәә анаша җәлоит, аҗа – аҗәаша,
Акарпыжәгы рҗоит илаганы!

АКГЫ РЗЕИЛАМЫЗТ

Акгы рзеиламызт. Издыруан,
Азәы иман җәзәы игәәҗ.
Уажә азә илабжыш цырцыруан,
Ажәә анирҗагы дкакахт.

Иеилгахъан. Иҗсыз ахатә
Данызбаз датәын җә ганк.
Азәы икәыба егы датән.
Анышәынтрахъ амәа ган.

АЛАШӘ ИҖХЫЗ

Аҗарҗалыкь хәыҗ, адәы иатәә иахыпраан,
Дыфәуа дшашьҗаз, иҗәеит хараза.
Ибоит, иҗәтәоуп уи анаҗа ахыбра,
Иара җәҗа дгылоуп дууаза.

Инахаран бжык илымҗа иҗәфәуеит,
Илаҗш лықәшәоит зҗабк дынҗәәхшаха.
Аҗарҗалыкь данашьҗаз еиҗш деиҗәфәуеит,
Ашҗа дықәҗкә днеиуеит деилыхха.

Иеивагылан наҗ агәашә инҗыҗуеит.
Уи лыхҗәы шықьыр, лхаҗыҗ җәаш... дылҗәәҗуеит.
Аха ус, даахьәҗшаанза, диҗәызуеит,
Ахухухәә иааигәә алақәә шуеит.

Даақэхалоит иаңхьа зык дызмышуа,
Ихэашьза арахь игэйдлоит ацэкэырпа.
Еивасны ицоит, ицоит аеқэа кырккыруа...
Мшэан, иборма абарт зегь лабэаба?!

Дахынаңшуа, нахьхьи, ацха хыхуп,
Уахь сназап хэа ддэықэлоит деиханы.
Уи цхыраарак дахэаргы итахыхуп,
Алахэақэа кыруеит иханы...

Днеиуеит дышуа, днеиуеит амша дахэо,
Аха ибомызт уи ахьцоз, иахьгаз.
Длахкьашан абажэ ду, агэарахэа,
Иаашьтиргеит дышнеиуаз уи атаз.

Диан иңсыңгы аарла илага-шаго,
Днықэххызшэа атыша – аңсра – ахықэ.
Ибар ауазтгы, иага иңхыз гэыткьагаз,
Алашэ рыцха уи аңхыз ҕазнык!..

***

Хыхь – ажэван, цака – адгьыл, рыбжьара
Сара срыбжьагылоуп. Суаууп, сегьынцэоуп.
Сахзызо адгьыл аңызгалт ашара,
Ажэван сыбла агэеиңш ииатцэоуп.

Сара соуп ихаразкыз уи, ажэван.
Сыжэшахырқэа атцакны икуп, сааңсазом.
Адгьыл сықэнатц ахаангы саражэуам,
Сара сыцкэыннатц иаргы уаха иажэзом.

Ажэван иатцаңшуеит адгьыл гэыбзыгза,
Ажэван сыбла агэеиңш ииатцэоуп.

Дгыли жәвани рыбжара егьсыхьзом,
Сара суаџуп, дад, сара сегынцәоуп.

***

Адәыгба, маң-маң, итагәтасуа, итагәтас,
Ишааиуаз ңшьаала авокзалаҕ иаанҕаст.
Сылаңш лықәшәеит иңшыз уи аңхәыс,
Лыңшышьала иубон уи дгәаҕуа дшыңшыз.

Лнапы дџахашәа илкын дахьыңшуаз,
Зны дгәырҕон, лылахь еиқәылтцон уи нас.
Дыҕам дзышьтоу, идыр, нас, дахьыз,
Аха дыңшуан уи дгылан, дшыңшыц.

џаңхьа адәыгба маң-маң интагәтаст,
Дысцәызит аңхәысгьы – избом дахьагаз.
Аха урт еиқәшәон, агәра згон,
Сакуамызт сара сызтаз авагон:

Издыруан, дшыңшыз еиңш ара ари аңхәыс,
Баргьы нахьхьи ңара бгәаҕуа бшыңшыз.

АМџА ИҚӘЫМ

Исархәоу саңхьоу, имцу ииашоу
Са исыздыруам, аха избон:
Рыгәқәа каршәны италт аџаша,
Рдәыгба цон, итан вагонк.

Ахашагьы рымџа рымџан,
Рыгәқәа каршәны адәыгба итан.
Афатә рыман, ажәтәгьы рыман,
Икаххаа ицәан шыжьымтан.

Ицеит аңшыаша, иааит ахәаша...
Ишңа, хәашану?! Иацоуп
Урт антытшаз, бзиа збаша,
Ара ак рыхыт, иргазоуп!

Инаңшызар, рыхкәа раҳан, –
Адәахыи амшгыи ааихыккон, –
Адәытба абакоу! Рыгәкәа лтаҳаит:
Уи иацрыхуп авагон!..

Абас акәхап, нас, хәарада,
Харгыи ишҳахьло, иба омашәа:
Тыпкаф ҳақан, ҳгәи ишаҳнато
Амәа ҳақәыхәхәа ҳцошәа.

***

«Ааңына цеит...» Издыруеит, издыруеит
Хәаас уара иумоу; ааңына ахьцаз,
Амцхә ухәацәом, аха усгыи ууазыруа,
Избоит, ункархәыцуа, абас ушартәаз.

Ааңына цеит! Кыр цуеит, уаныңшылом,
Асаркәа цырцырцәоит, рацәак агәра угом.
Иацтәи ачкәын уи аґаңхәа уаагылеит
Абас уеикәышла! Уажьоит! Уажьазом...

Ааңына цеит! Нкылашьагә амам,
Уеимыртәазшәа угылоуп, нағ ахара уңшуеит.
Аҳауа иалышәшәоит уи ааңына агәама,
Уара узахьзондаз, ґаңхәа ааңына аауеит.

***

Дышәтышха даацәырцит, дысәаччеит, дысәахәмарт,
Цхыз хаак дафызан дызбеит – дынкабеит.
Сгылоуп, исыхьыз, уи ләара сгәы ахәма?
Дзықәгылаз аңаф ду снахьысит, сегьанцеит.

Исмоузакәа абаха, абас ауп, абас ауп
Ишцаз сәара гәырғьахә, – шәахшәа инкабеит.
Быччаңшь еипш иқәхәшеит адгьыл, имџаст ауп,
Игәааз ацәқәырцеипш, сара аңаф саннарцеит.

***

Сцарцу сыбжъазны,
Иахьа акәым, уатцәызны?!

Исзырхәарцу мыткәмак?
Иргылатәну кәаңк?
Хәыцрак аҳауаф
Қамчушәа имацәысны,
Исанахәоит усгьы:
Мап, уара, мап!

«Мап! – ахәоит сызгәык. –
Инхоит икеикеиуа,
Икоуп ари ажәџан,
Умшәан, иуцәыбгом.
Адгьыл егьахьуам,
Уқәланы унеилап...»
Истахуп агәра згаргьы, –
Иауам, исызгом.

Адгьылгьы ажәџангьы
Егьрыхьшам, хәарада,

Еибамбашьягъ рымам,
Иеицуп, еикѣлацѣоуп.
Аха сѣалом
Уртъ рыбжьара уажѣада,
Сапхьяка избо
Уи амш еикѣатцѣоуп.

Аха цсы кѣдыць
Антъ ашьхақѣа рымцан
Цъара икѣахароуп,
Инхароуп аѣза!
Ныжьшьас иамоузеи,
Сшѣазтѣауеит, Ритца, –
Ритца –
Уаха умхыпшыло зынза?

Исымбарцу, нас,
Ахаан сара уаха
Адгъыл, –
Цсоуи Егри ирыбжьыпцхо?!
Бзыпц итѣахѣмаруа
Итѣоу акалмаха,
Лзаа иѣалаз ашьыргы
Еикѣапцхо?..

Ишлеиц Кѣыдры азиас
Леиуеит агѣгѣахѣа,
Итѣынчхом, иасуеит,
Еитѣасуеит аѣаѣ.
Исытѣазма уи ашьтыбжь
Аамтѣала, ауаара хѣа?..
Имлеирану сѣапхья
Уаха асқѣа еимаѣ?

Ишѣтышха ицѣыртцран
Иѣоумашь уаха,
Сыцкѣынха схы снѣрбартѣ,

Үе аапынрак?..
Аамта, абартқәа зегь
Нсыжьыр – сыгәнахауп,
Инсыжьуама?
Сухәоит, исумтан атак.

***

Изырхәон уи абасгы: «Ибз иҫы изтакзом».
Душьуазаргы игәампхаз давсны дызцазом.
Диеитцбыз, диеихабыз, диағаз, диҫахыз –
Даниашам дишаҫом, атанк еипш дихыст...»

Иазхоуп. Иахьала ус иҫоу ҫазәхап,
Зызбахә ҫамоу шыта ихы ргәаирпхап.
Ирҫароуп дзыхьчаша, имүороуп ацәыз,
Иақәиргылахьеит ибз ду ихапыц.

Пҫаса иихәоз, о, абжагы ихәом,
Аиаша анышә ианарто дыхәхәом.
Угәы нирхазом, са сгәы нирхазом,
Кәтағь затәык адағь ҫенак иҫазом.

Иара дабагәышьоит, ижәуеит уи акәтағь...
Изызхәогы изырхәоит: «Изтам, уара, агәағь...»
Ирхәо рхәалааит, иара иирхауам,
Иахьала умцхә, сара сымцхә ирхауам.

Аха уатәызны, дышнеиуа, маҫ-маҫ,
Имырхашеи зегь реиҫа, зегь реиҫағь дытхапып.
Уи азыхәан ағымтра аҫахуп иахьазы,
Дгылоушәа аабароуп уа узы, сара сзы...

Дкыдызкьо арбан, ҫа хгәы нырханы!
Иоухьеит дзышыҫаз: уи дтәоуп аханы!

***

...Атаацэа зегь хаатэоит хаикэшаны,
Ишахэшахэуа амца тоуп ауацбак.
Хашпакоу, хашпакоу хара ихазшаны –
Лыпсаа дхамам, дхамам агэак!

Ахэылпаз иалаган, ихкэом, ахэалыхэа,
Ишлеиц, ахэалыхэа илеиуеит асы.
Унымтэан, унымтэан, амарца, ха хныхэа,
Иубоит, адунеи ду хтэуп уажэазы.

Сухэоит, эа пытрак ас адгбыл ханызааит,
Нас даэа хтысқаак ааскэоит еишьтаххы.
Итэаа-тэаауа амэа икэуп ахызатэ,
Иалкэаран икоуп уи саб игэахы!..

Ω-ДУНЕИК

Адэы ишпақэу урт рыпсы қымқымуа!
Иумоу рыт, зегь рэажь, ирыздырхом...
Сара абжбы сахар стахуп ашымаа,
Сара урт злоу зынза исгэапхом.

Амра ангылаз сгылан, амра сацуп,
Ашэахэа хаа сныруеит, исхыыршоуп.
Икеикеиуа иахэа ажэван шпацкэоу,
Иахэа сыдгбыл ахафэ лашоуп!

Арэаш рашэа аафэуеит слымха акынза,
Агэга рымшуп, ее, нахьхы, азтаеэақэа...
Зынгы сгылоуп ацэыкэбарқэа снапкэа рытқак,
Ахэыцқэа реипштэфэа сеигэырғэоит ақэа.

Шьацрак сылсны снейуеит дук мыртыкэа,
Сшьапсыргэйтца арчыхэчыхэуеит ахаскьын.
Атра ихшэан, атыс тасыршэит ськэа,
Лабытэ хэычык, дирижиорк иеипш, уака искын.

Истахын сара адунеи зегь тэызар шэала,
Ажэеинраалан уи абжыи хаа сахауан.
Зегь еинаалан, ацсабараф зегь маншэалан
Икалазшэа, са сахьнеиуаз сгэи азхауан.

Ус, шацхьа ант аацэыртт рыцсы қымқымуа,
Иумоу рыт, зегьы рфажь, ирыздырхом.
Раха сьмам, раха сьмам, раха сьмам,
Баша исышьтоуп, дара рахьгыи схи сырхом.

Сьбла иамбо, хаилзыргода, ха ихабжьада?!
Сишь, анака иаирхэоит азэи ацхьарца.
Бжьи ыказам адунеиаф уи абжьада, –
Абра инаркны наф, абри адгьыл аханза.

***

Сьцсра сара сахаанумтэын, Анцэа!
Азэ дьздыруеит, дыкоуп дгэыргьатцэа.
Ицсы тоуп, ауаа дрылоуп, дышлахьеит,
Аха, краатцеит, ацсцэа рахь дрыцхьазахьеит.

Ифоит, ижэуеит макьана дахьаниаз,
Аха ауаа рахь днэиуеит гагатцас.
Ирхэалоит лассы-ласс иара изы:
«Уцши уара, дахзауеит ацсы!»

Дыкоу цьишьоит, дцэыртцеит дьгэгэаза,
Ауаа дрылоуп деипшны ала газа.

Зны дынкахар, дызтәыуо хәа, анцәиныс,
Уафытәыфса дшимоуа бзан иңсыз!

***

Сыхшыф, уңырни уабацо,
Урымазшәа утакны?
Икоуп сыбла зхьымзо
Ассирқәа зқыи шәкы.

Зегь сзеипшны умбан, дад,
Сахьнеиуа сычкынтца.
Сыхшыф тынчра снафом,
Сарцәом уи зынза.

Са суафуп, аргам
Мап зыцәку – дынцәоуп.
Издыруа цфа амам,
Исзымдыруа рацәоуп.

Са сдунеи ду бжъазуам,
Избароуп зегь акны.
Сыхшыф, уңырни уабацо,
Урымазшәа утакны?

СУСҚӘА ШӘАРТАХАР...

Сусқәа шәартахар,
сымч кәадахар,
Саңбал аакылсыр,
зынза иааигәахар,
Хашта сныкәшәырңш,
ашыц қашәқашәап,

Аңсра наскыап уа,
    мачк иаасыцәшәап.
Сускәа шәартәхар,
    сымч кәадахар,
Снажәга Кәыдрынза,
    уи ашытыбжь сахар,
Сҕыхап, сеибафап,
    схата сыцәкәырцап,
Ускан аңсра кәдыць
    мчы амазар жәбап!

Сускәа шәартәхар,
    сымч кәадахар,
Ускан амшын
    кәандашьшыра сҕаххар,
Исшәырба сара амшын ду –
    сылаңшгы ахьзом.
Аңсра сҕаххазом сара,
    аңсра сазгазом.

Сускәа шәартәхар,
    сымч кәадахар,
Истахуп сара сылаңш
    Ерцахә иазшәырхар.
Амцәыжәақәа снатап уи,
    сгәы азнархазап,
Аңсыхра саҕызаргы
    сыңсы ҕанатцап.

***

Цкәынроуп узго аоны удәылцаан,
Уаан, уеиҕацеит иахьцатәым.
Уара иутәым иухоу ахылца,
Иаха ухнахит иахьа атәым.

Узаазаз уи аишәа ныжьуп,
Еицәоу укәчоит, ухы утәым!
Уара ухызхыз атәым кәтыжь ауп,
Иаха ихаами уи, атәым.

Аха зны иеилукаашт усгы, –
Дад, уи аамта харахом, –
Уан лкәыди уан лбыстеи
Реипш ахаан фатә хаахом.

АҚӘА ЛЕИУЕИТ

Ақәа ауеит, ақәа ауеит.
Уи ахыб инахыкәкәан,
Ак шагәалоу адунеи
Ақәа абжьала исахауан...

Игылама ари атдла хынаан,
Ақәа шхымкәоз анаба?
Иҕықәҕықәт анака ардәынак,
Амахә иқәтәоуп акәыҕба.

Ажәәан иахьа агәы хнатышам,
Иаҕахузеишь уи иахәарц?
Дхықәхаламашь зәыр атыша,
Мамзар ицдалоушь аҕарз?

Ақәа иазәзәеит ашәапыцяп,
Ант еилысзеит, аха ицәуп.
Ақәа ицәхалацәеит аҕыцягь,
Сара арака стәоуп, сазәуп.

Ақәа, схьаақәа умырҕыхан,
Иахумырҕьацәан, ухкәа!

Сынхыңшылеит ғапхъа зыхәашык,
Ишауц иауеит ақәа.

Аеарғыцит уи шыбжбышьтахъ,
Ихәмаруан аатрағ ацәыкәбар.
Ианымхалеит цьаргы сышьта,
Арахъ, иаасыдгылт ға ианарк...

Ех, сгәы даара итцағахейт,
Пәса амац иазнархауан.
Ак шагәалаз адунеи
Ақәа абжыала исахауан.

«СЫҢСЫ ТҢУП САРА МАКЪАНА»

(Асахъатыхъы имонолог)

*Асахъатыхъы А.Чачба иңстазаара
аңыхәтәантәи амшқәа рзы иңстазаара
далъхъазшә анырҕейт газетк.
«Сыңсы тңуп сара макъана»
хәа иәуан иара атәкс.*

Сыңсы тңуп, итңуп макъана!..
Дарбан уақа са сызжыз?
Псышьагы сымамызт макъана,
Сара Аңснынтәи сшырызпшыз!

Аңсынтәыла – сымра шаша,
Сыдгыл, сыжәған, сгәыгырта...
Аңсра ахыңкоу схы сырхашам,
Уара узбаанза ғазны еиҕа.

Сыдгыл гәыраз хәыч, сухырбааит,
Сара сзыхәа парда леит.
Сызпырхагадаз, сухырдааит,
Арахъ хынхәышьа хәа кәмлеит.

«Далгеит!..» – рхәеит шьоук аганаф,
Ус рзеиғын урт иаха.
«Сыңсы тоуп сара макъана!» –
Сымшын, уи уаха, иуамаха.

Схы сшьомызт, мап, тахмадас
Зны, саналцуаз Петербург.
Сгәы қадыць шыказ збадаз,
Сара уахь сеихон. Иаур...

Аңсынтәылахь иқан сылаңш,
Аңсынтәыла сгәы нхахьан.
Аха сцеит сахьцашаз сылаз,
Анцәа ус еиңш избахьан.

Гәшәк атуамызт, садхон баша,
Ғазнык иамур – сеилагон.
Сыбла ихгылан сымра шаша,
Арахь, сымға нақ сагон...

Париж сықан. Аамта ниаст.
Лувр сыфныцуан сеитцағәғә.
Сена саван, Бзың азиас
Са сазхәыцуа, сгәы еитцағәғә.

«Дыззеит, рыцха» – рхәазар акәхап,
Са сантәаз схы сгәырғаха.
Аха сғаңхьа Ақәа лакәха
Иааин иаагылеит хәылбычәха.

Нас уахынла сыцәа қьалон,
Хәыцра гәартәк срыхкәашон.
Амшын Еиқәа аңшахәала
Са сышнеиуаз иаасыршон.

Шьыжь санынтыт, иасуан анаатә,
Аңша сғасуан итцәытәза.

«Сыңсы ҫоуп сара макъана!..»
Ажәџан сатәңшуан сзатәза.

Исахъа сымазам игәарло.
Сыңха хыхуп, уи ҫабгеит.
Акәәң сырғылап Монте-Карло,
Монте-Карлоҕа сагеит.

«Дыңсытәҕъеит», – ҕарцеит иңшымыз,
«Рыңха!» – рҕытҕъеит хара иңшыз.
Ари амшғы са сзы имшымызт,
Дарбан усғы са сызжыз?!

Зны анышә самардарғы Ницца,
Сдоуха ццышәха икаңсазом.
Сыџны сыҕазамзааит, сыззом,
Са схынхәуеит, харак ицом.

Аңарда аадыртыр, уа аганаҕ
ҫъара сгылоуп – сырбазом.
Сыңсы ҫоуп сара макъана,
Аңсыуак дыҕанатң сыңсзом.

***

Иҕыжуеит ахъажь.
Иҕыжуеит. Шыжьбуп.
Иҕыжлааит ахъажь,
Ахъажь хъажьбуп.

Рыңхарас иҕоу –
Уагап агәыңжәа, –
Иабозаап ахъажь
Ашәакғы ахәошәа!

АЛАШӘ ИБЛАҚӘА АНЫХТЫ...

Алашә иблақәа аныхты...
Закә жәаңқоузеи?... Иаартыты...
Дхагахазаап, дхагахазаап,
Алашә иблақәа аныхты!

Хәашьа рымам, слашәзахазма,
Шақа сағсыз, исымбаз!
Сабанзақаз иара усғы
Кыр сымбакәа сара абас!

Сғыхеит. Схагахом. Сарқәышит.
Шьта издыруеит сара стәы –
Алашә сыблақәа аныхты,
Алашә сыблақәа аныхты...

***

Уара утәаз, нас, уеыртынчны,
Зегь ибахуеит хәа Анцәа:
Ажы анырфа ужә затә ғычны,
Ишьтхысаа иқәкәашоит ацәа!

***

Убаскак уи бзиа дықан,
убас еиңшғы игәы тәын,
Ихы хазу иара ағнықа,
уантә даауазу – зегь еиңшын.

Еиңшын амши атқи усқан,
Адгғыл шытамыз емырқәаца.

Ицәгъазу ибзиатәкъязу иусқәа –
дырызхәыцуамызт зынза.

***

Исыздыруам, акрынхама,
акрынхазамашь ашьтахы?..
Меигзарах иҳаман усқан,
ҳалагылан ҳара ахы.

Ишаҳтахыз ҳалагылан,
ҳалагылан иара сха.
Наунагза иҳамаз ҷаҳашьон,
нағ иаҳдыртаанза иласха.

Мцак ҳацран, иазымычҳама,
изытыцәкъоу сик шзытра,
Ицеит, иқам, иныбжьазит,
схала саақәхеит ақәара.

Интәеит, иқам уи аныҳәа,
шьта иутаху қатца.
Смышьхәылтц сацҳап ақағыхәа,
аха уа сназом зынза.

Избоит, италеит ағара ашта,
Иааилагылт шьоук еилыхха...
Ишыртаху иалахәмаруеит,
Илагылоуп иара сха.

Сара сықоуп ға дунеик ахь,
сгылоуп сылахь еиқәтцаны.
Ицаз цеит, аха иагьымцеит,
қақхьа исхысуеит имцаны...

***

Дааигоит имтәыжәѡақәа дрытцак,
Идыруеит, иара дтәанатцы,
Иага картцаргы дышмызуа,
Дшырзамто уи днаган азы.

Идыруеит – далоуп азыхәашь,
Идыруеит – зынза дыхьчатәым.
Аха, иаманатц псыхәа,
Итыпаф диргылом атәым.

Ари иара агәықәха дитәыми,
Дипырцыр, днарышьтуам шыафак.
Дыказ, нас, дыказ, итәыми,
Рѡыцагы ирхәоит иахьа ашәак.

Змахқәак иртысхьеит ишеицыз,
Цак еицтатәан рычезаны.
Уажә дипхьазоит уи ешьа еитцбыс,
Даауеит ихәатәгы хатцаны.

Дааигоит имтәыжәѡақәа дрытцак,
Дырган дигарц даеа змахк.
Аха икъашьуп, уара, рытца,
Рыфѡы цәгы харантәгы исаҳахт.

Ирбоит, ицаруп ауаа рылапш,
Ирбоит урт анык илцацәоуп.
Рѡыцагы зны убас изаакәрылап –
Иахьагаз здырша Анцәа иоуп!

***

Адунеи ду тацәуп, уаф данзамшәа,
Сәаҗхәа уи шытоуп итыкка.
Адәаххы амра цхоит, изынрамшәа,
Икоуп иахәа амш еихыкка.

Нас, сара ара сзыфнахазеи?
Сгәы сыҗхьом рацәак адәаххы.
Адунеи тбаа иаха изытшәахазеи?
Схыҗшыло сызтәоузеи азггы?

Сабаго, сындәылтдыр, ани амфә,
Ани амфә, сызлааз, сызлацо?
Иабыкәу қәа ахьамуа, сы ахьамуа?
Сызлытдыз, сызлоу, сызлазо –

Аамтала инхеит дара уаҗа,
Сыхнымхәыргы рушам уатцәы.
Нас, иарбан, о, иарбан сзыргәаҗуа, –
Исылазцо сышәара атцәы?

Издыруеит, исыбтом җыҗныхәа,
Издыруеит, ихауам тызшәа.
Аха иабаци, мшәан, хныхәа?
Изхәода, иацеипш, са сыгәшәа?

Исзырбада сара амра мразамшәа,
Ихаазамкәа иахылтуа ашәахәа?
Саражәуеит, саражәуеит, – бышцамшәо
Сыхәжәар хәа, – сшатцоу буахәа?!

Еидароуп, убас еипш еидароуп...
Исхәароуп... Исхароуп... Иазхоуп...
Сгәы сыхьуеит, мацк исырдароуп,
Арахәыцқәа даараза ирххоуп.

Сыпшырым, иахьатѣкѣагы сыхынхэышам,
Аха иѣоу-иану еилгазам.
Сызмыррашѣа збеит сара тышак,
Сырзаргыгы – сыззыруа дыпшзам...

АСАХЪАТЫХҰЫ

Иури Ракша игдалашдара иазкны

Шәәра шәхьаакәеи шәгәалакәеи шәрытцоуп,
Шәәра шәускәә шәрышьтоуп шәеиваѿ.
Сара рееишьа змам уи ацәыз ауп
Сзызхәыцуа, дыдран слымха иантәѿ.

Срызхэыцуеит жәакәак, исмаҳацшә уажәада,
Сыргоит сышътахъка исыхан хара:
«Рееишъа зегъы-зегъа ирымоуп – ацсрада,
Срызхара, иааишъа хзәтәм ацсра!..»

Имазшәа иҕалашаз зегь дырны,
Ибахъазшәа заа игәы арахәыц цтдәарашәа,
Дыццакы-ццак, азиасқәа дрырны,
Дабацоз абас? Уи акәзар дхәызжәа?

Жәйтәи җатәи еилазҗоит игәтәң,
Иаци иахҗеи дыркын дрыбҗьархха,
Ианиба дгыли жәҗани дрыбҗьазуа,
Дгыларц избеит уи аҗсра даҗаха.

Амши атдхи еидишыт мариала,
Иара итәйтәырц, игарц изынхаз...
Ирхынхәит аамта, ицахъаз изаакәкәала,
Иргылеит, ибзоу реипш, анкъя иҗахаз.

Ашәыга еилыңхеит, ицәыртцит аеа шәыгак,
Ақәпара иалтңны афырхацәа ааскьазеит.
Иара усқан дңеихьан ахықәағ,
Аха игәы гәгәа угғы имцазеит.

Уатәтәи амш ахь икыдын уи илаңш,
Есааира имаңхон, имаңхон илша...
Дшагәыцакыз дарцәеит назаза Урыстәыла,
Дыкам са сөызак – Иури Ракша.

Срызхәыцуеит жәақәак, исмаҳацшәа уажәада,
Сыргоит сышьтахька исыхан хара:
«Рееишьа зегы-зегь ирымоуп – аңсрада,
Срыцхара, иааишьа хзатом аңсра!..»

Саргы ус акәын, Иура, сышхәыцлоз,
Аха сахьаатәаз нас сылахь еикәтә,
Иңарңаруа сәаңхьа иаагылеит уа уцла,
Аңсраггы мчыдан избеит уажә зынза.

АУАҢЫЗАТЦӘ ИХЫНХӘРА

Бгәы бамжьан, ари амәа арахь санызшәа,
Бара бакәызшәа сгәы итазас, исхыз.
Хахтысқәак зңыз абгыц хәыцқәа аңызжәа,
Акгы хзеилам хәа анысхәа шытарнахыс,

Ацхақәагь шытастеит нақ ихыхны,
Хаимарымдарц урт хара җазны.
Даеаңьара сдәықәлеит сыхгы шытыхны,
Аеҳәа сыеҳәамхеит схәалаңсны.

Хәса кәымшәышәқәак, иззом, сылаңш рышьтан,
Рымәа са саангылон сеилыхха.
Ихыңшылон җа шыоукых са сышьта,
Сгәы җығыр хәа ишәозшәа, санзатәха.

Сара сцон, снаскъон даеа мѡакала,
Даеа усқѡак срылан. Сыртахын.
Шьта схьатцранггы сыкъазма аламала,
Сатѡын адунеи фьыц, иара схын.

Хан лашак, машѡыршѡа зны сныѡналан,
Иѡьякъѡа ашѡкъѡа ахьѡатыз – дынцѡахшан...
Иласымхѡеит бсырчоит хѡа баѡлашала,
Схаѡа агьѡа анызба, уи ашан.

Сгазѡзошѡа лбоу уи, ма – схы стѡымшѡа,
Дсыхѡѡшуан акраамѡа ус, дшанхан.
Избеит сара ара слахѡушѡа, стѡымшѡа,
Амѡа скызшѡа инсыжьѡуан нас Ахан.

Стѡнагалеит даеа штѡак, сышнеиуѡз,
Даеа ѡныкггы сѡылеит илашаѡа.
Аха сыкъѡеит ѡѡѡхьѡа абра сгѡѡеиуѡа,
Избеит сара абра зегь ашаѡа.

Бжѡ-зиаск срырны, бжѡы-шьѡахы сырхыѡны,
Ашьѡа схылан ассир, сыззыѡшыз,
Уѡанзѡѡи сдунеи зынѡа саѡѡызны,
Сѡар стѡхын, аиашѡз, уи нахыс!

Хан лашак, машѡыршѡа зны сныѡналан,
Иѡьякъѡа ашѡкъѡа ахьѡатыз – дынцѡахшан...
Иласымхѡеит бсырчоит хѡа баѡлашала,
Схаѡа агьѡа анызба, уи ашан.

Сгазѡзошѡа лбоу уи, ма – схы стѡымшѡа,
Дсыхѡѡшуан акраамѡа ус, дшанхан.
Избеит сара ара слахѡушѡа, стѡымшѡа,
Амѡа скызшѡа инсыжьѡуан нас Ахан.

Станагалеит даға штак, сышнеиуаз,
Даға җныкгы спылеит илашаза.
Аха сықәхеит җақха абра сгәтеиуа,
Избеит сара абра зегь ашаза.

Бжь-зиаск срырны, бжьы-шьхакы сырхыцны,
Ашьта схылан ассир, сыззыпшыз,
Уаанзатәи сдунеи зынза сацәызны,
Ссар стахын, аиашаз, уи нахыс!

Сымҗа мҗамызт, уи тагәтаст акырза,
Цъара италеит, цъара ихалеит, иҗыбгеит.
Нас, зегь ныжыны, ишыкалаз сыздырзом,
Ғақха абрахь исыхан саанагеит!

***

Исзеилкаауам, амш акы агәалоуп,
Ицоит лағызқәак аҗыкәкәа.
Сгәаҗуа санаақәхалак схала,
Ихкәоит иаразнак ақәа.

Ацтақәа ирылыццоит амра,
Иаҗахушәа сгәы канатцарц.
Адгылаҗ иҗам харабра,
Наҗ иҗыкәкәеит зынза аҗарз...

Исзеилкаауам, гәаҗрак иархаган,
Итәҗасуеит, ижәылоит аңша.
Иснаҗазшәа абзаап цырхага,
Нас сартынчт уамашәа.

Сыкәа италоит аңшалас,
Иаҗахушәа сгәы канатцарц.
Еилкаашьа сзамтеит иагәалаз,
Ицеит, ицазеит аҗыбжьарз.

Исзеилкаауам, игәәҗуеит ари атцла,
Иахьгылоу иалгоит аҗҗа.
Агәәкра җа гәәкрак анацла,
Утахызаргы нас икаҗа,

Итцхангы икажь, егъаныруам...
Сымчыдаха сшатцапшуа абан,
Аҗартынчит, уи уаха иуазыруам,
Аҗҗа алго игылам, абан.

Изаза-мазо, ус, иара атәала,
Инытакшәа уи акы ахәоит.
Ашәакәа иреиҗу ашәала,
Амахәкәа еихьысуа, ишәахәоит.

Ибыхьыз сыздыруам, аиашаз,
Изкәыстцо сыздыруам зынза,
Бымшкәа гәалак иарашан,
Бтәоуп бара былахь еикәтца.

Сгылоуп аганахь сгәәҗеиуа,
Сыгәтыхеи быгәтыхеи еицуп.
Бзамәа икәкәырны инеиуа,
Изакәызеи, мшәан, ари лаҗырзуп!

Уи сара хәахаха снаҗом,
Уи сара сгәы тнашьаауеит.
Изыхкәзеи усгы, изывбада?
Ихәхьзеи? Хзыниазеи? – сцаауеит.

Зынза егъкамлазшәа баахьахәуеит,
Былапш хааза инасҗыршоуп.
Нас быччоит ахьхә-хьхәхәа,
Җапхәа адунеи зегь лашоуп.

ДТӘН АХАЦА...

Дтән ахатца, имацара, абахча атыхәәф,
Дтән ахатца, ихы инапқәа ирынтцаны.
Иказамшәа ибазар акәхап уаха псыхәак,
Инапы икьеит уи нас, игәы цаны.

Ихы дацәажәон ахатца, уи дыгәжәажәон,
Ататын ләа ихылтцуан ихәхәза.
Зынран, аены амш акыргыи ихышәашәан,
Аха хьта дакуамызт уи зынза.

Са схарамызт, схәыцуан са сахьтәазгыи:
Изыкалазеи, закә кәтоузеи дызлахаз?
Ифыза диоума дшааиуаз иара ғасгыи,
Ға гәымхарак импытқьоу иағаз?

Игәы цәызқьо, иатәам ажәа рхәаху,
Дадыргарц иафыху ак маза?
Ма ипқхәыс аенышыьбжьон длыпсаху?
Изишәиуа уи акәу илахьынцә?

Дгылан – дзымгылт, итыпәф ақәыфыхәа
Деиталатәеит, икит ихы еимлагәа.
Акы ихәарцгыи итахызшәа Анцәа диҳәан,
Дәатцәшт ажәәан. Ихагылан игәынқыуа.

Исзымдырзо ихәдацәал абас ихызжәаз,
Изышытымхуа гәырәа цәгьак ихьзаны,
Ибган ажәәан иқәхарц итахызшәа,
Абахча атыхәан дтәан, игәы цаны.

Сара сакәызшәа збеит уажә ажәа иахәыз,
Зфыза дзағахаз, заға даапкыз;
Аенышыьбжьон иржъаз, ирыпсахыз,
Зхы еимлагәаны абас еипшгыи изкыз...

***

Даёа абри акара ныстдыр, иныстцеит
Саб иницыз – цшынѡажѡи фба.
Аха дарбан уи сылахь ианызцо,
Изутода уи азыхѡангы авба?!

Даёа аамтоуп сара сызтагылоу,
Сызнысызгы, идыр, даёа мѡоуп.
Сани саби сықараѣ иеипылеит, –
Иахьа смаѣа цшышықѡса дыртоуп...

Цшынѡажѡи фба. Исыздырцеом. Сазнагом,
Иалшарым сгѡы, аха усгы сѡалап.
Исыргылоит, саѣал ааир, сымшѡазакѡа,
Иргылатѡхар,
    саб иеипѣш,
        хызатѡла акѡаѣ.

СХѡЫЦРА АТѡЫЛАХЬ

Мап аасцеышѡкыр зны, иахьа сзыкѡгѡыгуа,
Сыкѡша-мыкѡша игылоу, зыгѡра зго,
Ажѡа затѡык шѡасхѡоит – сауѣсыхуа –
Наѣ снашѡпырѣышт нас, ари гѡынго.

Имариам уи, уазынхар агѡысакара,
Иааидыѣгѡалар дгыли жѡѡани, узатѡханы.
Изхароу уахь ирыдзааит дара рхара,
Сара урт сырпырѣуеит сеиханы.

Сѡоит сахьаазаз, сыгѡра ахьырго стѡылахь,
Схѡыѣра атѡылахь, сымѡа шиашоу игоуп.
Аѣхзы ыкѡнарбап иаразнак аѣша сылахь,
Иѡаракуп уа сыжѡѡан, иѣыккоуп.

Мартакушәә ара атла ашыапы схи адца,
Хашта икәу аңарчалыкыкәә сырзыпшуа,
Сара ашәшыра снытаиап срахатза,
Ари шәықалақь аҫакар анахашуа.

Иснырп иаразнак, сыдгыл, уара уңхара,
Сара сгәы ахәра анызцо зеггы рҫас,
Исуҫап, иашан, уара убас алшара,
Сыхгы збап уатәызны еиҫа дауҫас.

Издыруеит, мап ааркырггы сыкәша-мыкәша,
Дгылбжъахан уара еснагь ушысзынхо.
Сығшәазарггы, бгыцк еипш, угәы сныкәшәааит,
Иахъанза исымчу, иахъанза сеикәзырхо.

***

Еидарак ныкәҳаит уара укәәкәә,
Ушәан, уаатгылеит уеитцағәғәә.
Исымбакәә, ҫымхеит, исымбакәә!
Сувагылоит, сахоит ауахәә.

Зеггы збоит, иеилыскаауеит, издыруеит
Уара угәы нзырхаз, узыхдыркьо.
Сиғампшзарггы, ус харантә исныруеит,
Избоит саға илапш ансыхкьо.

Шьоукы нсыжъзеит, шьоукгы рааигәә сгылаз, –
Икоуп зыгәра сзымго, зыгәра зго.
Исыргылоит урт еилых хазы-хаз,
Иара убри ауп хәә сыкоуп сагәаазго.

Игәлалашәом уи шака ихытца,
 Дақәлоушәа ибоит адунеи.
 Иңсҗазаара мөасит аңхыз еиңш,
 Шьҗа царҗа ахьамам дазнейт.

Иатәашьаз амшқәа зегь ныхуп,
 Ашықәсқәа ныжьуп шьҗахьҗа.
 Уахь, ишьҗахьҗа, аңҗақәа хыхуп,
 Ирыбжьатәҗьоушәа убап уара ахҗа, –

Иаци иахьей еиңылашьа рымам,
 Ибжьазша бжьазит. Арахь ихынҳәуам.
 Аха дхьампшкәа, ихы иқәыжь дцарыма,
 Усгы ибом уи, цқьагы иаҳауам.

Ишьҗахьҗа иршәуейт уи илаңш,
 Длашәзазаргы – ибоит хараза:
 Дхыцәза чкәын хәычык дгылоуп
 Нахьхы, иара имәа аханза.

Дсабизоуп, дмаалықьуп макьана,
 Издыруам ихгы ахьирхара.
 Иҗаңхьа ишьтоу зегь шанан
 Ибазаап, дыңшуейт уи хара.

Илымҳа цар шәа хаауп иҗауа,
 Блахкыгоуп уи ибла иабо.
 Дзазхәыцуам аңсҗазаара изауа,
 Издыруам дзынқьо ма дзынқо.

Издыруам, аҗаңхьа ишьамхы арсны,
 Дтәазаргь уи даара игәынго,
 Аңсҗазаара, инаҗо зегь мҗарсны,
 Имбазазшәа, уатәы зны ишаго;

Ацәгъагъ абзиагъ шиңыло,
Данзымтәә, дышиашоу данца...
Дхыцәза чкәын хәычык дгылоуп
Нахьхы, иара имѡа аханза...

***

Сышпацәаз иаха усгъы сраҳаҭны!
Саанахә-аахәын – икаххаа ишахьан.
Избеит харак шәаргъы саргъы иҳадны,
Аштакәа иртыҭны ицаз зны арантә.

Хабаци, хабагеи, хәхьнеиз иахзыңшыдаз?
Хнызкылаз арбан, асҭак ханзырхаз?
Ныхәаҭак хаман – «Хазлыҭыз ақытаз»,
Иаххаштит убригъы хәшнеуаз нас-нас.

Сара ишыстәыз здыруан зегъ паса,
Агәашә асыртуан – саңшәыман сахын.
Уажәы исыхьзуп, иссирми, нас, «асас»,
Аха ссасымзар даара истахын.

Сышпасасу, арт атцлақәа еиҭахан,
Урт ирықәызтаз нас азахәа!..
Аратцлагъ спылеит амахәқәа рхахан,
Иштәз адыруазшәа сгәатца иҭахәхәа.

Сгара гылан убрака, ара амцан,
Иѡуа нас ашта иқәын схәычра.
Ххәыштаара амца сныруеит иахьанза,
Аха иабакоу, нас, уи, ххәыштаара?

Ақытагъ избахьоу, издыруаз қытам,
Аха ицәыртцәан иахымсыц ашьац.

Арака тынчрак убас еипш исытан,
Ғаха-ғымтран убас, сыблахат

Аргъежыт уи – ҕакзами сзышьцылаз –
Ашьтыбжықәа анааикәтәа, сҕалеит уамашәа!
Сахьцаз санынха, санымаа, санкылаз,
Иабейт сара сқыта зынза смаарашәа.

Аха саакылсит. Сышпацәеи срахатны!
Саанахә-аахәын – икаххаа ишахьан.
Избейт харак шәаргы саргы ихадны,
Аштақәа иртыцны ицаз зны арантә.

АПХӘЫС ДГЫЛАН АМШЫН ДУ ДХЫЦШЫЛО

Апхәыс дгылан амшын ду дхыцшыло,
Дгылан акраамта, дгылан дзатцәза.
Иахьантәарак Амшын Еикәа жәылон,
Уи ихыслон цшакгы цәытцәза.

Схәыцрақәа срылан, саауан апшахәала,
Дахьгылаз харантә дызбон уи апхәыс.
– Бзиа иббазозаап амшын, аламала
Уи бзапыртцуам. Дмаари быззыпшыз?

Атак сылтеит (икалцанда ҕырдагәа) –
Исхәо сғамшәо уи сыннархеит:
– Амшын... Аиеи, нас, бзиа исымбакәа...
Исымаз иреигьыз уи иагахьейт...

***

Хаивагылан ғымтзо ҳнейуан,
Хаихәацшлон ҳақхашьаны.

Итцегъ сеиғъзарц сыесыреееиуан,
Снеиуан са сеилышшаны.

Саназхэыццэа, сажэа ажэамхеит,
Уи сыцэцеит ибырзаны.
Ицэырызгаз ашэа ашэамхеит –
Илаҕэцэаны, ихарақзаны...

Ифыпуазшэа збон сахьбыцыз,
Сара саамта зегъы хьны...
Бнапыцэҕыа сыбмыркыцызт
Бара усқан игэағыны.

***

Ирылшозар, сара издыруа шьюуки
Ихалартцон зынза аргама аҕкы.

Иаразнак ахы иѡахарын агэаҕ,
Хара здымыз дтахарын азмах.

Дҳахэап хэа, даҳтэуп хэа, иеиханы,
Ҕсы хьшэашэак ддыргыларын ҳханы.

Халатэарын ҳнеин хэдацэа аҳэынцэа,
Амц иақэыркрын аиаша хэа рнацэа.

Икьуа издыргылон усқан азэ аца,
Итадырцэуан дача цак зынза.

Азэы излагара ахухэа илагон,
Уи афыз, иеимшьыр – деилагон.

Ирыдымгылаз, идыруаз уи дзыхҕыо,
Адэы днықэыртцон дтынхадан, дыблаҕыо.

Иҗам ыҗан, иҗоу ыҗамкәа иудырбон,
Иахьзыназ аз бызкатахан иахаҗон.

Убас еипш хусқәа цон еилаҗата,
Изеилыргомызт урт Анцәа ихаҗа.

Уа ингылозма, идәықәлон рҗеыхәжәа,
Адунеи ду амаа рызкрашәа...

***

Издыруан ари абаҗча уаҗ дышҗамыз,
Асы хьшәашәеи аҗшацәгъеи анахьза.
Аха сара сымҗа уахь ихамыз,
Снеиуан сынкахәыцуа, сыгәгәза.

Сшәомызт сара араҗа хьҗа сакыр хәа,
Сазхәыцуамызт сахьааиз сышзатәыз.
Ччабжык слымҗа иҗаҗит акыркырхәа,
Абаҗча ахи атыхәеи ахьҗатәыз.

Хәыцрак амцеипш иҗҗкеит, сышьҗахь
Инасыцрасит иаразнак уажә абра...
Сбыагылан са сахьнеиуаз снышьҗаст,
Инабсыркырц уи, инкашәаз бчабра...

***

Иандәықәла акәу иахьа уусқәа умдан,
Сымҗасит хәа улахь кыр еиқәцәоуп.
Баша ухы уахашшаауеит, уажәым, дад,
Макьана уара иулу ршо рацәоуп...

Иубома ари атцла, акрахытцуеит,
Зны-зынлагъ иалгоит уи аѣѣа.
Аапынра анааилак, аѣарѣыцуеит,
Еигѣырѣоит иахъѣеиуа ѣаѣхъа аѣа.
Ишазыѣшым, цлак абас иажѣыр,
Иазнымкыло иѣахауеит ашѣыр.

***

Иеидгылеит еидгылашъа змамыз,
Иеинышѣеит еинышѣашъа змам.
Иабаѣоу, иабатѣаху амзыз?
Анаѣщѣа рзыѣѣан еилкаам.

Иац раѣѣаѣа тыхны еижѣылон,
Иеижѣылон, иеигѣыдлон хаха.
Иахъа иаразнак иеидгылеит, –
Данааѣѣырѣ аѣыѣъаѣ раѣа.

***

Сара сычѣабѣъ атцх иалаѣсон ахъхъаѣа,
Сыѣа иѣаѣсон еѣѣа гѣартѣк ѣышѣшѣаны.
Ари адунеиаѣ, аѣазаара еснаѣ иахъаѣѣо,
Сыѣѣѣазаара акыргъы имѣасуан иашѣаны.

Дгъыли жѣѣани сѣѣы рызѣан, сѣгърызгѣыкын,
Аѣѣѣазаара сныѣѣон усѣан, сашѣа азкын.
Сара сѣѣуабѣъ атцх иалыѣт игѣѣѣшъааган,
Иагон иара уи атцх лашѣ еиѣѣѣѣаны.

Аха исымѣеит абри азыѣѣан уи ѣѣыршѣааган,
Аха сымѣѣеит абри азыѣѣан сѣѣы ахшѣаны.
Аѣѣѣазаара ѣѣѣазааран, сара сашѣа азкын,
Аѣираѣ еиѣш, уи еснаѣ ишъѣыхны искын.

***

Исымбацшәа иааигәан ас иахьада, –
Сара сыдагы уаф дызбом ара, снацшын, –
Аҕәара сыкәтәоуп амра цара сеәтан,
Схыпшылоит иахьантәарак сара амшын.

Амшын тынчуп. Амшын иамам гәалак.
Ацәкәырпақәа арцәеит пшьаала, еижәнатом.
Иҕам, аеәзеит, ибжьазт аңшалас,
Сахьаахьапшуа цлак абҕытцәкьагы қәацом.

Амшыни схәыцрей. Аңстазаарей амшыни.
Амшыни аамтеи. Аамтеи ацәкәырпей.
Еидкылан, ирызхәыцын, еиңшын, еиңшыми,
Аха сара иҕыцны ҕаңхьа избеит.

Иҕыцны избеит амшын, измам агәала,
Иахьантәарак икәиоу ҕемирқәаца.
Аха избазар уи сара адәахьала,
Амшын тынчрак амамзар зынза?

Издыруада, итәызар уи гәырҕала?
Ускан агәырҕатцәкьа атца ижын.
Зхьаакәа зегь цәырзымго аламала,
Суцашьыцуеит учҳараз, амшын.

***

Скәыпшын, скәыпшын сара усқан,
Иааинышәшәылон аарлаҳәа сҕатца.
Срылаҳаит убас еиңш усқәак,
Рылтцшьа сақәшәомызт зынза.

Пҕхәыск дгылан, пҕхәыс еинаалак,
Урт аусқәа рыгәтаны.

Уи лыката, аңсыз еипш, салан,
Аха салан сгәы азтаны.

Истахытәкъан, сгәаңхарала...
Аха нас убас сылжъеит.
Слывсны сцон хара-харала,
Са сзыниаз хьымзгыс исшьеит.

Хыбрак атдака ҳаңхьомызт,
Нак ҳнеипырцит, ианатахха.
Аха сгәы ахәра анын, иғьомызт,
Уи сыцрасуан имцаха...

Итәахъеит сызлаҳаз амца,
Сабыл-саңың, нак исхыст,
Аха иңьасшьо уи ауп, иахъанзагъ
Дшызра дызуам уи аңхәыс!

Ари роухәар, шыоукгы ихарцом,
Аха, аамта раңәа анца,
Лыбзиара лыңәгәра арзын,
Уи сгәы дкыдхәлеит дхааза.

Ә-ЗҢААРАК ОМАР ҲАИАМ ИАХЬ

I

Узақәгыгуам, иуаароуп, адунеи мышгагоуп,
Диашоуп ауаф кәыш Омар Ҳаиам,
Ҳахьцалакгы, ңаҳанымка ҳамәа нагоуп,
Ара, Ңанат, ҳахьыкоу қыф аауам.

Иахфат, иаажәып, адунеи мышгаган
Зеггы иаабат, иеилаҳкаап ишаңсам;
Ихәа, усқан ҳара ҳамәа абагоу,
Ҳабацо, ауаф кәыш Омар Ҳаиам?

Укәша-мыкәша дыҕам зыгәра угаша,
 Уөызцәа урылаңш, дсабжьалоит Хаиам,
 Уәаҕы ирхәо ажәа ажәам, ибашоуп,
 Рыгәра ануга, утарыжьуеит иахьакәзам.

Сыкәша-мыкәша игылоу рыгәра згашам,
 Сызгылари рааигәагы зыгәра гам!
 Исыцзыхьчода усқан сара Аиаша,
 Сара сыгәра згода, дад Хаиам?

АҔСҔАЗААРАЗ

Иңшын аңсра-ңсымтә асаса раҳан,
 Ишәарыцо аган иаван даниуаз.
 Убри аахысгыи ишьта дхуп аңсцәаҳа,
 Иңьоушьап, нас, иахьанзагы уи дызлааз.

Даныөеидас, иңсы ахьынхалт аҕыхәа,
 Ашьац цәыртцәо даақәлон амзырха.
 Иҕырөашьан, усқан, зеггы рцыхәан,
 Аңсцәаҳа дыңшны дгылан, хәылбыҕеа.

Уи имариа дашьтан, дишьклаңало,
 Иҕытцәахны, дицны еснагы дхынхәуан.
 Азаара ззааз фыртынны зны дихалон,
 Зынгыи амөан сытәхәан диҕахәуан.

Ицхақәа иҕақәаанза азқәа дрыруан;
 Аөсҕаацәа данырклак, дымөахкьон.
 Амшын дхылан, атра иамкуа, игәрымуан;
 Ацәкәырца дукәа иҕба ианнакьон.

Чаракаҕе дыштәаз аргама еиҕаҳаит,
 Ҕсракаҕе рылаңшқәа машәыршәа еиқәшәеит.

Җаңхъа, дышхыц, ишьта дхын аңсцәаха,
Дышицрымтцуа аниба, уи даашәеит.

Ифызцәа азәырфы рхы ирхакъан нарцәыҕа,
Иаразәк даҗамшәеит аңсцәаха ишьацхәа.
Ихы икәыршәны уажә даауан афныҕа,
Зегъы ипырган, мчыла зегъ иххәа.

Игәы иааинаҗеит: «Шәартәк ыҕам уаха...»
Аңсҗазаараз икәңан, аңхзы кәтәан...
Ускан, иблақәа камкамуа, аңсцәаха,
Иееибытан, абраҕа аеҗәа дыҗәхәтәан.

ФЕДЕРИКО ГАРСИА ЛОРКА

Асолдәтцәа раңхъа ддыргылеит Федерико,
Ршәақьқәа харшалан ишьтахъ иркын.
«Лассы схынхәуама, – дҗааит иара, – афныҕа?...»
«Уңшыз!...» – Ихызәтхәа ажәак иҗакын.

Акырқырхәа иччон урт ахънеиуаз,
Ицәырыргеит ашәа. Пельсинқәак рфон.
Игәы иртынчит дахънеиуа, дгәәҗеиуам,
«Ифашәеит... Нас еилдыргап...» – агәра игон.

Ажәфан дәтәңшт, имбацшәа иахъада,
Ахауа даҗыхәан ижәит ицқьаза.
Иахъа җакалаза иныруан Гренада,
«Гренада...» – дхәытхәытуан дахънеиуаз маза.

Даахъаңшын, илаңш рхикъеит иаразнак,
Рыччабжъ уаҕа иааикәтәан, иааикәашәеит.
Рмагәқәа ирҗахауа ишаац еиңш иаауазаап,
Җытфокгы еицын, аха Лорка ицәшәеит...

Ихароузеи усгы? Издыруам, дыршәтап...
Ашәт рыффы-хаа... Иблахәт аагыҗыит.

«Гренада...» – иқышә ишықәкыз Гренада...
Аҕәҕәәхәа илеигәйдтән Гренада дыршыт!

Амц еикәдыреәеап, ахы аҕа, ашыапы аҕа...
Гренада иалпсаит иаразнак адак.
Ихароузеи усгы? Иаздыруам Гренада,
Иаздыруам, иҕам иахьанзагы аҕак.

***

Снапы сәахан, амашына
Ахьаасывалаз иаанҕаст.
Ұыҕа хҕатәан акабина,
Амашына шыҕхысаит нас.

Иара амҕагы напсыргәйтән, –
Ихьзытәҕьоушә акы аныршоуп.
Уццакыроуп, арҕыс, итҕегь,
Арҕыс, уара ари уазшоуп.

Арахь сагхеит, сара исхароуп,
Арахь икәыршоуп азы!
Сара анахьгы сагымхароуп,
(Ұ-жьак урышыҕамлан бзантцы!)

Жьак ашьжымтан абна илазт,
Мшәан, сахьымзарцу ҕақы?!
Амҕа акраамтаза сангылан,
Арҕыс, суҳәоит, уааццакы.

***

Хамҕақәа еипырҕны иандәықәла хазы-хаз,
Хнапала ианхахх уи ацҕа иҳабжьаз,
Исыздыруам уахь, еҕахьыҕам, избыхаз,
Исыздыруам уа иббаз, абасгы бызжьаз.

Бара ибдырп иҫоу иахъя бгәатца,
Сара исзынхааит уи – избо омашәә.
Аха иихәазеи усгыи зны бхатца,
Ихъз атыңан сыхъз аныбфашәә?

***

Ашәгыи ныдхалт агәарахәә,
Шьта иаркыи, нас, ацапха.
Акгыи сашьтам, акгыи сахәом,
Сара арахь схынхәуам уаха.

Сыббарым уатцәи, уатцәашьтахь,
Нас лабжышкәак еизыкәкәап,
Аха урт срызнагом баштахь,
Исыргылт абрака акәәп.

Сынхацәеит ара иахьянзагы,
Уара идыр сынзырхацәә.
Иахзеикәымтцеит хәыцьягы амца,
Хтыцуан баша зынза хцәә.

Аехәә башаза хәехәыхон,
Кәиц маапшит ихәыжжаза.
Са снахәыхуан, ба бнахәыхуан,
Хамшкәә мәасуан иашаза.

Цыхәәпцәара змамыз драман,
Сроль уазхәыцыр – уеилагап.
Избеит сара псыхәә шамам...
Исыргылт абрака акәәп.

Сынкахәыцуа, сгылоуп скәәфза,
Имариам, ари хьантоуп.
Аха мәә ыкамзар уадафзан,
Амәә сымоуп – уи хадоуп!

«АҶАХӘЫ»

1988

АБЖЬЫ

Дарбан уажә арака зегь зырҕыцыз?
Хтысқәак былгьо иааиуеит, сеилагоит.
– Ҳақәибагоит, ҳаи, зкәакәылах мызыз!
Шәааидгыл, уара! – бжык харантә игоит.

Исзырбазеи сыкәшамыкәша ашәарта?
Сгәы тырзызо изааџзеи уи абжы?!
Иқәибагарц иеишьталазма, мшәан, Нартаа?
Адгьыл шытоуп егъамхәо, еиқәышьшы.

Ауаатәыџса Нартаа дуқәа ирцеицәан
Сҕаңхәа ицәыртцуеит – иааиуан еишьцәатцас.
Аха тыша дук ахықә иазнеицәан,
Иеиларгазшәа збоит урт рықә, рцас.

Ҳаңшәымацәоуп, адгьылаҕ сас дыкам,
Анык ҳлыхшазшәа ихалами зегь шыак.
Сара даара сиқәгәыгуан Сасрықәа, –
Иугәаларшәа, дҳаман ус ешыак.

Иара иами, ажәџан аетцә кыдпаан,
Зны, ҳлаҳәны ҳангылаз ҳаиқәзырхаз.
Сшабоит, сшабоит,
ицоит са сгәы кыдбан, –
Дарбан, нас, уи ихаиғьыз, дтазырхаз?!

Дарбан уажэггы арака зегь зырфыңыз?
Хтысқәак былгьо иааиуеит, сеилагоит.
– Хақәибагоит, ҳаи, зкәакәылах мызыз!
Шәаидгыл, ура! – Бжык харантә игоит.

АИШЬЦӘА

...Абартқәа санрылапш, аскашык сахьаауаз санырпыла,
Скәышны зегь реиха, мамзарггы зегь реиха сарныг,
Сиазцаауеит Каин, сиазцаауеит Амель даанкылан:
Шәеишьцәазами, шәылхымшазеи шәыңыагь анык?!

Ғаха-ғымтрак иахәәеуеит адгьыл ахышьтоу иахахан,
Шәа-зызарак иамчехак, иаразнак агәы тнашьаауеит.
Цәхәырак сықәсны, еидара цәгъан сатцоушәа гәнахак,
Исхәара сғамшәо, ари адгьыл сықәлан саауеит.

Амра ангыло, ианцәыртцуаз шыжь шәәпшь уаркалеиуа,
Иадызбалоз шәахәамызт – сғапхьа икыдыршаз шыан.
Амра антәшәоз, уи хьы-лагъанха ианлеиуаз,
Иадызбалоз шәахәамызт – изшьаз Каин диашъан.

Схәыцуан: еилгап, рыцхарак ахьны еилахәазар,
Апсы еивнагап, аҗарыцқып, иахаштп абаапсы,
Агәагь азтоуп, ичкәыноуп, – убас еипштәкьа игәгәазар, –
Аешьа дгылап дыпсөыхган нас-нас иашьа изы.

«Харт зегь ҳаишьцәоуп», – схәыцуан.
Ашәәпшь уаркалеиуан.
«Харт зегь ҳаишьцәоуп, ҳаибафар калом чан-чаны...»
Амра ышьтытхъан. Ажәфан икыдланы иөеиуан...
Инахара игылаз лактацәгьак иҗааихеит арахь дыччаны.

Икын ицырцыруа еиха дук, уи хын, избон, ицхафыруа,
Акәәп-кәәпхәа макъана шыа-цқыак иара иаҗыкәкәон.

Даныздыр – сыхәхәеит, деихеит – азы хәашь ду дыруан,
Сара сышьтахька сәаасхеит. Аарла аһныка сгәагәон.

Дәҗазныкгы ашьа алашәт, иркышыит дәҗазныкгы
ашьацра.
Сыхәхәабжь, агәаҗақәа иртыһны, ажәһан агәыштә
ианҗеит.

Рхы дырхазаап аҗықәхрахь, рхы дырхазаап абжьазрахь,
Ахәаҗыхла иеизытқьарц наҕ-ааҕ иааиҗагылт аби җеи.

Иеизытрыст агәылеи агәылеи, еилалеит ахаблеи ахаблеи,
Ақытақәа аццышә рхахан, исабаха акраамта ирхатәан.
Издыруада изакә хырзаманыз ихрыжьлоз уатә җабла –
Азышьтрақәа ирталан идәықәлеит, аихаза ахәаҗахә
идыртәан.

Алакәқәа ицәырыргаз хтысқәам есааира сара сызлахалоу.
Пхыз җаастан сшалаз сымҗыхеит, шәаргы агәтқьа
шәасырго.
Адами Еваи ирхылцыз сцоит, исыздыруам тьсахьхало.
Исыздыруам, сыбҗалан, сышьтахька иааиуа ахахә
сахьаго...

Сылапш нарықәшәоит хәыч гәартак, ихәмаруеит
аҗьҗахәа.
Адгыл сәаҗхәа иаацәыртцуеит шыац иатцәа згымхо штаны.
Схы сгәанардхоит уи, слахҗыххоит, аҗстазаара сгәы
ахәоит,
Исыхәлатцәаз зы-хәашьк сәацәызган, саацәыртцит сыҗс
аарла итаны.

Иаасҗалашеит амра. Инымтәазо амҗа саангылан,
Снықәыпшуеит Адгыл. Сәаҗацшуеит ажәһан җазнык.
Сиазтаауеит Каин, сиазтаауеит Авель даанкылан:
Шәеишьцәазами, шәылхымшазеи шәәыҗагы анык?!

ХҲОУРЫХ АДАКЪАҚӘА ЕИХЫРШӘШӘО

I

Хара хзы ицәыргам абҕыц хәыцҕы хәы амам.
Ирцәажәам –

еихазкыз гәашәт, уара, аҕы.
Абар, ҕаха-ҕымтроуп Мыкә ауахәамаҕ,
Ғаха-ҕымтроуп ара, Акәа абааҕы...

Савала снейуеит аҕсуа баагәара.
Избоит, амшын уи ицнашәаит Кыалашәыр.
Кыр сагозар, сара абри саҕага роуп
Иацтәи амш ахь. Истахуп снахыцшыр.

Ахахәкәа акакала, акакала еикәылоит,
Иҕеиуеит есаaira, ишьтыцуеит атзамц.
Еинышәашьа рымам, наҕ-ааҕ иеиҕагылоит...
Изталаз агәашәҕы макьана иаркзам.

Цхызушәа, лакәушәа асахьақәа цәыртцуеит,
Цшацәҕыак харантә, харазантә исындаит.
Аҕы-ццышәкәа нықәкьоит аштақәа цәыртцәан,
Еибаркьыркьыруеит урт, алҕа хантоит.

Алҕа рхатәоуп хара Дали Цабали,
Ахра цыҕцыҕкәа ашәыта рҕатәоуп.
Ижәылоит Кәыдры азиас цәкәырцала,
Аҕаҕкәа ана-ара ашьатцәкьа рҕатәоуп.

Иалцит Далҕы Цабалҕы нас амца.
Аха ирыгхаран иҕам акраамта агәырҕа,
Сара сҕынза иаауеит уи, иахьанза,
Иаххаштыз акы-ҕбаҕы ирхысҕьоит рыха.

Зны баагэаракгы ацеипш илеилахаит,
Ибгон, ахаҳәкәа рлагозшәа ихәашон.
Ихьатцуан, ихьатцуан, ирылымшоу уаха,
Ашьхақәа ахьгылаз маң-маң иааилышшон.

Аха нас дара гылон баагэаран,
Иабцъархон, –
агәгәахәа ахаҳәкәа рфьибгон.

Итагылан усқан ҳапыкаф агара, –
Ахрақәа бгон, аха агарашәа гон.
Псыс Аңсынтәыла иахалоз арпысын,
Ахапы лашьцаф уа изызхауаз.
Дөеидасыр,

апқарахәа агәааа дынтысуан,
Дипылон ақәылаф, дтахон иарггы нас,

Аха акраамта, акраамтаза джәылон,
Ар ртыхәа җигон – идгьыл ихьчон.
Уи изы,
җәзәы изы ашәеиқәатцәа ашәылон,
Аңсынтәыла җамлеит, уара, иччо!

Җазшәида, мшәан, гәақрала шәықәха,
Шәықәзаа хәа нас,
шәышнеи-шнеиуа, зынзаск?!
Аңсынтәыла хәыч шытан ихьыршәыгәха,
Уи иахнагон зықь гәақра, зқыи мца.

Сзалцуам уи амца, иааскьоит, исыцрасуеит,
Абар сахьықәзааз, абар сахьыхтәә!
Ус агәарахәа асаркьал ду иеитасуеит,
Ираамтан – ақәцара иалалт сцацәа.

III

Спацэатцэ́кью? Усшэоуп, сшашьома, усшэоуп.
Цхызума, ҕыстүеит: – Шәнеи, уара, шәнеи!..
Спацэа рыла шьта ахатцара цысшэоит,
Ақәпацэа рацхьа даацэыртүеит Дамеи.

Дааизар амца икуп сара сеихагь,
Ацсынтэыла, схьыршэыгә, иағацэоу
Ианраҳэатәу уи идыруеит иреихәо,
Иццэатәу зегь рцыхәа изыццэоуп...

Абар, уажә ақәпара далалт дыбжьасха,
Иацхьақа днеихьеит Даур, аихабы.
Дарбан урт руа иаазаз ацацха?
Дарбан итыцыз урт руа ахацы?

Аамтак иатәымшәа, ҕа аамтак иеиднакылоит,
Анык илыхшаз ус зынза ихарахоит:
Азә амхацьырахь амца днангылоит,
Егы Кәыдры ахықәан цъара датаххоит.

Имшасроуп урт ахьцалакгы қәпарала, –
Зыцсы там, уи илшом, дықәдом...
Аамта хабжьалеит – амца сыцралеит:
Даургы дызбом нас, Дамеиггы дызбом!

IV

Иабакоу, иабоугеи, Ацсынтэыла, иузгылаз,
Уара узы зыцсы цыхны изкыз уцацәа?
Зынза исыздыруам, умбои, шьоук ахькылаз,
Ирмышәеит – ицхыраара саҳәон Анцәа.

Мап ицәыскт сара убриггы – дабаказ
Асал назларцаз уи сытцла ансыцәшьа?

Дабаказ, дабацәз анацә ангәакуаз,
Ианлеиуаз абацә ирыцкьаса ашьа?!

Иҕамыз цеи духылцыргыи анамуаз, –
Агара дышгараз дыршыуан, дыртиуан.
Дфырпцхәысны дзыргылоз иарбан мыч шаназ
Хапсуара атцыхәа ызымтцәз Ан?

Ижәдыруеит уи хәаха лмоуа дзыџназуаз –
Цацхан, қәацәын, мамзаргыи ихәцын.
Зегь реиҳа ихәнтәз аидара датан,
Аха ныхәан иаалгоз – имшацын.

Уи иаалгон ҳара ҳцеира неидкыло,
Дахзызо, ишьтыхуа, ирцшзо омашәа.
Аамта цон. Ҳара ҳгарақәа гылан.
Аамта цон. Иеиқәлырхон уи ҳбызшәа.

Апсуа цхәыс – ҳтоурых ду адакьа хазына,
Ғәақара зқәымыз, ҳназгоз цхәақа,
Иреиҕу сашәақәа зысхәо ба бзын ауп...
Илызшәыргыл, о, уи Ан абақа!

V

...Амца уалызбааит ҳан – Ацснйтәыла,
Уара ухәрақәа ғәғәоуп. Кыр ҕахьеит.
Еилаҳанто инеиуан уи, аамта иаргылаз
Асаба; иабақоу, иахьала еиқәтәахьеит.

Иахтама, схәыцуеит сара, аамта иагаша?
Инхаша, сухәоит, уахзыза, итцәахы!
Сара исыздыруам уатцәызны излагаша –
Хтысқәак еишьталан иаауеит еишьтаххы.

Иузыхгарым шыта иухугахьоу абжа,
Апсынтэыла, уи акэхап абасггы сзыршэо.
Сапхьака снейеуеит,
сышытахька схьапшуеит,
Исыздыруам зыблароу мцоу узлашэо.

Аха сгэыгуеит: хара хнафс акггы башам,
Ашэах еипш, зеггы-зегь цом ишытаба.
Ицоит, Кэыдры азиас ахаанггы итабашам,
Аеартынчранггы икам Бзып ацэкэырпа...

АСАРКЪАЛ АБЖЬЫ

Иеикэшаны итэан урт атэатцлакэа рымцан,
Ражэакэа рымцээшэа, тынч, еикэышышы.
Итаауан, ифыцэарц егьагзамызт рымца,
Ианаагаз асаркьал ду абжьи...

Уи иахаит зегь рапхьаза Кьагэа, –
Инапха иакэым, иакэзарггы ауан, –
Дтээшэа шырбоз, уажэраанза иеырдагэа,
Дфыкэтэеит зегь рапхьагь деихан.

Азэ дахьтээз, – деипшын, иашан, иара алым, –
Илымхакэа кыдцан, иеыкатца ахас,
Даацэажэеит:–Уфашьеит,уфашьеит, саркьалым.
Саркьалбжым, дад, иуахаз...

– Ишпа, уара, улымхакэа кыдцеи еазныкггы, –
Агэарахэа абжьи аафт асаркьал!.. –
Уи абжьи иазыпшын ара кэышггы арныггы,
Иара былгыо уажэ ашта иааталт.

Измахаз имахаит, икаитцозма еырдагэа,
Дахахцарым уи хара атэы.

Деилыхха адыххәа дѡацѣязар Кыагәа,
Уи игәра игеит, нас, ҕазәы...

Асаркьалбжь
Лассы-ласс хәҗсадгьыл иахыѡуан,
Ақәпацәа ирыҗхьон, җыарак еизнагон.
Рлымха иаатасыр, рабҗыр иазыѡуан,
Еиҕасуан, ахәақәа рхьаѡбыжьқәа гон.

Алада амца рцәакыр – инеидгылон,
Иеицықәҗон – аѡада амца анакыз.
Ғәыҗран урт иааиуаз амш излаҗылоз,
Бираҕны ауп ишьтыхны уи шырхакыз.

Амца ишалцыз, ишеиқәхаз нарахәо,
Иахьаатәоз урт нас еиқәышьшыы,
Ианҗшыз, ианҗшымыз зны, агәарахәа
Игон асаркьал ду абжьы...

Еиқәтәашам, еихсыҕышам аринахыс уаха,
Ацәгьеи абзиеи ирызхәоуп есқьынгыы,
Иахьыҕоу зымбаз, аа, сгәатца иҗакнахауп,
Угәатца иҗакнахауп уаргыы...

Асаркьалбжь змаҳаз адәышкәағьаз даақәхап,
Игааит даҕа зқьынтә – ашәаргәында даршәап.
Дазмыргылатәҕьар – җсы хьшәашәак иакәхап.
Дазмыргылар – ма илымха җнажәап!..

ДАЛ АҢСҢА АМЦА АНҢАШУАЗ

Ш. Д. Инал-Иҗа ихъзнызѡылоит

Ишшэартаз сзымдырма аускэа,
Исзымдырма иҗшацэгъан ак шас?
Сабаказ, сабаказ, мшэан, ускан,
Дал аңсҗа амца анҗашуаз?

Алада ахэаа шыоук рыцэхытын,
Ахьырҗар гылт уа имцаха.
Шыжь ақәҗара иалалаз срыцын,
Шыьбжьаанза наҗ дықәцан аға.

Ицәырган арт ашьхақәа рымцан,
Аганза игон азәы иуаз...
Иаңылада ақәылацәа рымца,
Дал аңсҗа амца анҗашуаз?

Наҗ аҗадагъ амца ацрадырсын,
Шыоук рахэа цырцырқәа еиҗакшон.
Аға ихы ихагыламшәа ихырсан,
Уа иаахынхәыз срыла исыршон.

Аха усгъы ара сырҗахымыз,
Са сыда ишәхәеишь ишдыршаз
Зны, ақәылацәа анҗаз ицхлымуа,
Дал аңсҗа амца анҗашуаз.

Агаҗа иқәхаит шыоук жьышо,
Арахь иааскьоит дара нас.
Избоит шыҗа абраҗа сшыҗсыша,
Аха сгылоит, сықәҗоит хаҗаҗас.

Атрагедиахь икылсуеит адрама,
Изыхирҗазгъы дыр ура Анцәа...

Сыцхыраарак рымамкәа инхама
Маршьанаа, Дарыкәа иңаңәа?..

Алада шысхәоз, сышгәаҕуаз,
Нас аҥада шыҕоу сшыбжъаз,
Срыхъзеит, сагыҥаеит сара убраҕа,
Дал аңста амца аңташуаз!

МАРШЬАН ДАРЫКӘА ИҢА ШАБАҢ

Мыц зымхәаң аңсыуа шәақьк аанкылоуп,
Амҥа аңәоуп, аусқәа ахьнеиуа гәаҥ.
Ихыҥны Дал иҥалаз дырҕагылоуп
Маршьан Дарыкәа иңа Шабат.

Акырцх еиңш, ахы иқәрыңсеит иаразнак,
Ақәкәахәа уа иеилартон, бнакы рҕаҥ.
Аха дхьаҥны шыҥахьҕа дцар ауазма
Маршьан Дарыкәа иңа Шабат!

Иааилыңсааит, изызеит Чхалҥеи Мрамбеи,
Ирхабгазашәа ргәы ирнәҥеит, дад,
Аха зныкгыы ма шыҥахьҕа дмеиҥаңеит
Маршьан Дарыкәа иңа Шабат.

Марыхәынзагы нас ахысыбжъ ҥеиуан,
Аңста иҥыҥны игон «Арахь уеҥаҥ!»
Аха аҥаңәа амца рҕаирцеиуан
Маршьан Дарыкәа иңа Шабат.

Иаңхьа иҕам, ишыҥахь иҕам царҥа,
Цхырааҥ димам, цхырааҥгы дихәом, дад,
Усс икышам – ишыагыы абраҕа икарҥааит
Маршьан Дарыкәа иңа Шабат!

Уи иабацэа рцъынцъ ахаан изрыџом
Арахъ ибжъанагалаз, уаџ дымшаџ.
Уажэы-уашътан даџашэап арыџэа
Маршьан Дарыџэа иџа Шабат.

Икэшеит. Амацэаз дџарцалеит ишнеиуаз,
Ихэхэеит даџазнык дара: «Уеџат!»
Аха урт иргэагын дзырџеиџеиуаз
Маршьан Дарыџэа иџа Шабат.

Арџэаа дыхэхэон, аџыкъхэа деиџахыст,
Иара уиакэхеит, иара уиакэхеит, дад,
Илгеит наџ, аха дџамлеит дызџахыз
Маршьан Дарыџэа иџа Шабат!

ЦАБАЛ ДУ АБААѢЫ

Аамџа аатгылаз џыышьоит ишьхныџсылан,
џабал ду агэеисыбжъ аасаџарџ.
Ирџыхатэу рџыхо сџаасџар, иеидыџсылап,
Исмырџыхаргы дара џом ара рџеибжъарџ.

џабал абаа атэымуаа акэшоит џыла,
Ижэыларџ иаауан, аха акы иаршэоит.
Анышэынџтраџэа ааныжъны ахаџэа гылоит,
Ирыџэхаз аамџа асаба кадыршэшэоит.

Изыблараха сџаџхъа ахџысџэа мџасуеит,
Иџазамшэа гэашэ дук дырхэашоит.
Икыыркыыруа аџџэа аршэаа иасуеит,
Иџырџыруа ара ахэаџэа еиџакшоит...

Аџа имаџэаз иџыџны џарџа рымам, –
Иџам абаа ныжъны иџарангы.

Анаѡс, цаѡа, Кѡыдры азиас гѡрымуа,
Рыхѡра ҕызѡзѡ ирыцаѡѡоит зынҕы.

Ишгылоу рыҕсы рхытѡеит, рыѡкарыжыуа,
Ишнеи-шнеиуа даараҕы иаҕахаз,
Рхы ақѡырѡоит – абаагѡара нрыжыуа,
Урѡ аҕсра иапылоит хатѡѡас...

Ихыдыѡрыз дхѡазан хыхь даѡалоит, –
Аҕсра хзаазгаз хадгылаѡ дыҕсып!
Ихьчатѡхеит ѡыт-ѡыт, шыѡѡа-шыѡѡала
Иампыѡгатѡхеит уи аҕа инаѡхыѡ.

Иѡахаз ѡхеит араѡа, ирзууеи,
Рхатыѡан рыхѡса аауеит иқѡѡарѡ.
Асабиѡѡа шѡан, иеибархыуысууеит,
Иѡан абаа иамбашаз абарѡ...

Асабиѡѡа руазѡ сара дсабдухоит,
Дарпысхоит уи ѡабал ду абааѡы,
Икадырѡѡоит, избахѡ ыртутухоит,
Аха уи дырзақѡѡязом иѡы.

Амѡа имоуп, дниуеит аҕѡра рымжѡан,
Қѡѡарала акырынтѡ ирхѡлап, иагыршап.
Дапылалап аҕсра нас, ихы иѡахымшѡа,
Ихшаз ирыхшаз сара сихшап...

Ахѡысқѡа зегь, аамѡа, иузеиқѡмырхаргы,
Сабду избахѡ уман хашѡа уѡалт.
Имамыѡт хѡа шѡасхѡоит иахыа харгы,
Баѡаны иѡынхазар уи ѡабал.

Игылазшѡа збоит ара са сгараҕы,
Сныѡнысқѡан, даара сгѡы ѡшаауеит.

Ахыз-аңша ишьтнахын абаагэара,
Ашьауардынқәа уи аңақа иңыруеит.

ДИОСКУРИА САЛАХЫН ҚХЫЗЛА

Диоскуриа салан збеит иаха қхызла.
Ихьантәза иғаз гәашәқәак ааимқбан,
Са сеиңш игәақуа иңшыз шыоук насыцлан,
Ауаа рыжәпара ҳналст шыжыымтан.

Бызшәа рацәа еилалон арақа ирәашха,
Изхытңны, изхытраха арахь шыоук аауан.
Шыоук азыңшын, италон лассы ашхәа,
Ихәлахызшәа, лашаракғы аарла итаауан.

Ус амра шамшамуа сыбла ихыңцәлеит,
Сзышо, шәшыракғы сәытқакны стәан.
Сааңсан, сықазшәа еидарак сарчалан,
Сқыышә иқәкын зтааракғы: избан?

– Избан? – сразтаауан алада инеиуаз.
– Избан? – сразтаауан ағада ицоз.
Сцо-саауа ақалақь салан сгәәтеиуа,
Сеитанаразтаауан амған сзыхьзоз.

Аха имоуит арақа азәгы саха,
Уаха-саха ҳәа иеилан рхазы.
«Ахарамхәыцқәа», – сҳәахуан,
«Ахыдақәа», – сҳәахуан,
Сқырқы итагылахын иаины сыңсы.

Избеит сара арақа азәгы ситахымшәа, –
Икоу зегь реихагь избеит еицәаны.
Издыруа дықамшәа, сыдгыл сахымшәа,
Атәымуаа иргахьоушәа уи еимтәаны...

Ус акөзар, ари акгы сзаламзар уаха,
Иаххэаны ишьтазар, иахзамызшә, сыхьз,
Амшынгы хьтцны арахь илахахаит,
Исыхьран икоузеи шыта сара исмыхьц?!

Дааины дгылазшә арахь, сара сганахь,
Исхәаз иахазшә дахьықәтәаз Анцәа,
Иҕаз, зегь ыҕаз ихәазшә макьана,
Илацш аасхигазшә збеит дгәырҕатцәа.

Шьюк аацәажәеит ацсышәала ахьхьахәа,
Иаразнак исхаҳаз сыцсы насхатцә.
Сәагылт урт сара ацшәа нараҳәан,
Сәагылт, аха иабыкәу сахьцо?..

Исымазам царта, узнахом, узаахом,
Иаангылахит аамта, абар, сеилаго.
Диоскуриа шыта сара исахтынрахуп,
Исхатәахуп амшын ду газго...

АБЗИАБАРЕИ АЦӘЫМЫҖРЕИ

Q-хәынтқарракны рәыршеит урт хазы-хаз,
Еинышәашьа ахаангы ирымам, еиматәам.
Абзиабара агәы иалоуп зегь ахьфыхам,
Ацәымҭра – ихырқәақәо ауаа ахьтәам.

Абзиабара иқәцраа аханқәа аргылар, –
Итбаатыцәза, икаххаа, илашаны, –
Ацәымҭра ахәатыхла еснагь иапылоит,
Еихоит иагарц урт наҕ ирхәашаны.

Абзиабара цоит, ахәаақәа ацнахуеит,
Иагәыдыхәхәало гәыразқәак иртәуп.

Уи иахнатцаз ацхақаа зегь хнахуеит
Ацэымҕра... Абас еснагь еишьтоуп.

Аццышә иалтцны, аеыриашо ахы иааџахоит,
Абзиабара зызхьытџкьо мра шәахәоуп.
Ацэымҕра ахоит, усқан иахоит аҕа,
Иаҕьарц џаҕхьа иазрыжәуагыы аихоуп.

џ-хэынтқарракны рҕеыршеит урт хазы-хаз.
Иусқәа ҕеим рыбжьара ибжьахаз.
Ацэымҕра ашья арблакьарц дарҕыхап,
Бзиабароуп деиқәхазар деиқәзырхаз.

Ацэымҕра шхамха знык изҕатџаз,
Исыздыруам адгьыл дықанатц дызланхо.
Далцроуп далазаргыы ауаџы ацәа,
Бзиабароуп уи наҕ-наҕгыы деиқәзырхо.

АНАҘЬАЛБЕИТ!..

Аеыуардын аамта цеит, иабаҕоу,
Иамырхит, уи иамам ак азин.
Амџақәа ҳарнылан ҳгәаҕ-гәаҕуа, –
Иааҳацагылт иаины алимузин.

Адгьыл ҳамкызт, ажәџан ахь ҳанеиха,
Иҳатцасны ҳашьтнахт адирижабль.
Ххәыцрақәа хыхь, тџџантџыҕа иџеихьан.
Дәеа ссирқәак ҕьахшьартә иҳазшап.

Рацәазакгыы бжьам уи амш аенынза,
Абар, шәыпшы, шаххәоз, зегь шанхеит:
Аполиус инахыцраан, баша аџнынза
Инкылсызшәа, Америка илатәеит...

Иагарыла хдыршанхап иагараан!..
Ахшыџ пыруз, иара убригь иаџыст:
Адгьыл амака амџейтеит Гагарин,
Ажџџан ду атуан харак дахьыст!

Марс, Венера... Ицоит, нтѳара ақѳым,
Асар рымѳеипш, хамѳа тѳѳыхаа игоуп.
Аха уи ақѳым, сара исху уи ақѳым,
Ѵаѳхѳа са сзызхѳуа аѳаѳ иоуп.

Адгьыл ныжьны, икӀалаауа ажӀдан иалоу,
Иара убраӀа аихазатӀкӀа зыртӀо,
АгӀхьаа мкыкӀа, иаалырӀкӀан, мышкала,
УаӀ хӀхзамкӀа аццышӀа хӀхаиртӀо?!

Иудырын ахыз-аңша ахан ахь мѡѡ шумам,
Ухыз шырхѡалак бзиоушѡа убоит, Герострат.
Уаңхѡаа аамта уамырзырц иңшума,
Унеиуеитеи умала атцх-лашѡ уѡат?

Артемида лхан лаша ццышәха
Иузагәылаңсар абри атх иңсаҕа,
Уара убаҕқаа ахааназгыи инышәхом,
Уацәцойт, уағашәом аңсра ацәҕа.

Угәыгуан абас.
Мап, урхаштыр умутәҕеит:
Аҕәара уаақәхаит зны убаафыҕа!
Угага икнахам иаразнак ирзытҕеит,
Адгыл инықәлеит ауаа ираҕаха.

Иаңшааит афызцәа. Уи шатара аздырзом.
Цьордано Бруно имцаңшьа иҕацеит.
Ицеит нас, нкылашьа рзамтакәа, акырза,
Европа аццышә иналажьюа ицеит.

Амца рыцрасит Толстоии Шекспири,
Адгыл иқәла инаскьон абылфөы.
Ашьақәа ирхытдит, азиасқәа ирырит,
Амца шатәышатәуа ихьзон ауафы.

Ахара зду Герострат иҕеирцсыма,
Адәқәа инарыхьзазар амра ашәахәа?
Аха игәырәацәҕаха ицәыртт Хиросима,
Ҡаңхьа ажәәан хҕагылт еитәҕәҕәа...

Раңхьаҕа аамта иамырзрашәа иңшума
Игәеигәеиуа инеиуа, атх-лашә зәат?..
Иудырын ахьз-аңша ахан ах мәа шумам,
Ухьз шырхәалак бзиоушәа убеит, Герострат!

АКОРРИДА

Иарбан ауаф иимбо, ихәыцраҕ итам,
Днызкыло, уи ихшыф цырны ианцо!..

Абар, сҕаҕхҕа ицҕыртцуеит акоррида,
Иаатуеит арена – иҕам лапш ахызо.

Аҕаанахоит ацҕ, уи нкылашыа амам,
Анапеинкҕабжыкҕа апылоит дыдратас.
Акыанцҕеипш, торерок, дыхҕмаруа аргам,
Ацҕ аблакҕа дырхыслоит зынза цас.

«Успырт! – иҕҕҕҕоит иаразнак бжытгарада, –
Сымҕа наҕ, уаныт, уара, убжыаз!..»
Ас гҕыпжҕагак ыҕазамшҕа уаҕа арада,
Итҕрысны, ицҕыртцҕа икҕнатыоит ашыац.

Егҕамлазшҕа, атореро наҕ дынхыатуеит, –
Ивыууаны иацҕыоит ацҕ аҕша.
Атрибунакҕа сыпсак еипш итҕҕацуеит,
Дгҕыргҕо инапкҕа шытхуеит, ианизша.

Ацҕ аапкит. Атореро ҕаҕхҕа дхыатуеит.
Инаижҕелеит – дубар даахҕ уатцҕы!
Атрибунакҕа асыпсеипш ҕаҕхҕа итҕҕацуеит –
Ицырцыруеит алахы иаахаз аиха цҕы.

Иаахеит, иара убра иагылалагылеит,
Иаразнак абла шашакҕа аалашыцеит.
Зназы ишытаст, игылт, аҕыннакылеит,
Изаза-мазо шыаҕаҕакгы ицеит.

Иааилашит агҕаҕ. Шыта нкылашыа амам –
Ирхаго апынтца итасит ашыа фҕы.
Аха дыхҕмаруа арахы дааскҕон аргам
Апсышыа цҕгызтҕыртц аҕхҕа икҕахаз ауаҕы.

Атрибунакҕа тынчмызт, рыба тҕаха
Ацҕ иахҕапшуан: хымҕада ишҕаҕкеит.

Икахауеит, уи шыта егьалшом аныргәахәуаз,
Ашәақы еипш, убасқан иара тқыеит.

Арахь дықәхазшәа ауаа рзы-мшын дырны,
«Уалга!» – ибжыы ҧрылқыеит ааигәа азәы.
Иара уиакәхеит, аҕаҕхьа иаацырцырны,
Ажәәшәәкыа илалқыеит аиха тәы.

Иадырсызшәа инхоит. Шыаҕак еитатцуеит,
Агәарахәа илеиуеит таҕа нас.
Аеазныкгыы атрибунакәа рсыҕса тҕәацуеит,
Анапеинкыабжыкәа рҕаархоит дыдратцас.

Дгәыргыоит атореро – ииааира ҕара рхагоуп.
Сара арантә сыхәхәоит, сҕаҕкәымкәа ратцә.
Нак, Испанияҕа, акорридахь сымҕа нагоуп,
Сара сакәугь ҕыысшыоит иара убри ацә.

***

Абар, хшәышықәса антәамтахь инеиуеит.
Ашықәсқәа иҕеижьхаз бҕыжәны иҕышәшәоит.
Саамта мҕасуеит. Хыхь аетцә кәеицеиуеит.
Итынчуп ари атцх, аха усгыы саршәоит.

Имкәацо амшын ахьтаиоу ицырцыруа,
Унықәсып иаша ахьтәы цха хҕаны.
Аха сҕынчым, о, исҕеипшу сыздыруам, –
Ианырку абҕыар са сзы еитатцаны.

Рхы-рҕкәа ҕарыхәхәеит хашьхақәа сыла,
Ирхагыежыуа, ирхашәышәуа ирхами аҕша.
Игылоуп урт уаха ҕымт, ишьхныҕсыла,
Ишәазшәа, исхыкны ахара иҕшуа.

Сахәоит атынчра, хамтак аңсшьара,
Ихааза, ацәеипш, ак сыхан сагоит.
Аха ана, дгыли жәфани рыбжьара,
Игәткыагоу тынчрак мшыншә игазгоит.

Амарца, шәартә калом, сыгәра га хәа
Игоит зынза бжык ааигәаны.
Аха избоит сара еитәх агәарахәа
Илеирашәа ари хажәфән бганы!..

АКАТЦӘАРАҢ

Саакәгылт сыфхалан хыхьза катцәарак,
Икьақьаза сәаңхәа иаатит адунеи.
Ихалоит, италоит нас цака ихәмаруа,
Шәуардынқәак хиаала иңыруеит.

Ашьхақәа ирәажьу асыңса цырцыруеит,
Иткәацны италоит урт хәаш-хәаша.
Саңхәака сымға нымтәац, издыруеит.
Сықәхәан сазымгац исхашәышәуа аңша.

Сышьтахька инсыжьыз амға такнахауп,
Саахәаңшыр, сгәатца тзызоит уажәы.
Исылшомызт уаха, о, исылшомызт уаха,
Сзықәымсуа сәаңхәа ишьтан асыршәы.

Сышьхәа иаткьаз хахәык аныбғала,
Алу иафыргаз рыцшәа ихәашеит.
Иарбан мчу сара абрахь сызлахалаз?
Сызлариааизеи ахьтеи аңшеи?!

Аха усгы сәазеит акатцәараң, –
Икьақьаза сәаңхәа иаатит адунеи.
Ихалоит, италоит нас цака ихәмаруа,
Шәуардынқәак хиаала иңыруеит.

Ажәѡан ахь усгьы мѡакам, хәарада,
Улбаароуп, хлағъароуп хәа бжык ансаха,
Сҕыласхеит уахь,
аха аѡеира аиҳа, изхәада
Шьта алеира мариоуп хәа иаҳа?!

***

Сыцәап шысхәоз, иаразнак сабагеи!
Саргәәтеит аамтак, лахьынтцак...
Смыр Гәдисеи Инацха Кыагәеи,
Рыхқәа неидкылан, еибырхәон мазак.

Ус, абар, ари лара лоуп хәа
Иналықәикызшәа азә аргам аинацәа,
‘Еыхәак дақәтәан даацәырқәеит Баалоу-цха,
Срыцхашьа хәагьы азә диҳәон Анцәа.

Смыр Гәдиса алада ддәықәлеит,
Днеиуан сылацш ихьымзо-ихьзо.
Хахәык днасын Кыагәа шыаппықәла,
Аѡада ихы рханы ами дышцо.

Икәаша-кәашеит урт рахәшьа лҕеыхәа,
Ицрит, лышьхәа знык ианаба.
Срышьталанда сгәахәит, сгәы сыхеит.
Аха иабыкәу, сабацо, саба?

Хәцсадгьыл ҕазныкгьы ашәарта иташәама,
Икьыркьыруеит цъара ахара аҕеи!
Сыхшыѡ ус баша, башаза еимшәама?
Иаазгазар акәхап сгәы итазгьы схаҕеи.

Ацх лашә иалган схәыцрақәа наган,
Саргәәтеиуан аамтак, лахьынтцак...

Смыр Гәдисеи Инаҗа Кыгәеи,
Рыхқаа неидкылан, еибырхәон мазак.

СПАРТАК

Иҗаз збон, иагысхәон: «Изгарым,
Спартак баша ихы ақәитцоаап Рим!..

Иаҗахума?..» Аха иҗаитдом аҗак,
Ишгац Римҗа имҗа гоуп Спартак.

Уи изтоугы, издыруеит, ишәо гәым,
Аха издыруеит ишизныҗәогы ишакәым –

Лассы ишилго чархәа изуны...
Җыра акала шәихә, уара, шәласны!

«Ацәгәа баша акаҗа аҗауам...»
Аха афырхатца ирхәо иирхәуам.

Ажәа затәык реиҗәоит: «Егьоурым...»
Нас – җхәҗа! Игароуп иара Рим!

Сыхәхәоит арантә, исылыҗсаауеит дак:
Римҗа амҗа дықәгылоуп Спартак!

ҖЫШӘҖЫК АХЫРҖАР НАСКЪАРГЕИТ АҚЫҖАН...

Җышәҗык аҗәҗәәқәа – җышәҗык ахырҗар,
Еилаханто аибашьра амца анҗысы,
Рыҗсадгьыл ашәартә иацәыргарц, иахдырҗарц
Иҗытцит қәҗара, аха изыхнымхәит лассы.

Ашьамҗа иангылан, иалан урт амца,
Ахьатҗра ргәы иҗамызт қыҗак иахшаз.

Раҫхьа азә дҭахеит ахҭны-қалақь амцан,
Хьыз чыдасгьы иман арҭыс «Абжьас».

Ифызцәа гәымшәәқәа дәықәлеит ибжьасха,
Ирурц иара ишья, – наҭ илгарц аҭа.
Днепр ахықәан иғҭәеит азәы игәатцҭа,
Брест ауп дышхатцаз еҭы дахьҭаха.

Украина акаршәрақәа ирықәст еибашьрала,
Шьамхыла Карпат ашьхақәа ирхыст.
Дунаи азиасгьы ршәит дара ршьала,
Дышнарцоз иҭыфрахь есааира афашист.

Иахьыҭазаалакгьы гәыла еибадыруан,
Дытцарцалон ахьырҭар аҭа аф.
Урҭ рацәафымызт шыҭа, Ельба ианыруаз,
Имацфын – ианнықәгыла азиас аҭаф.

Бранденбургтәи агәашәқәа жәохәфык рҭалеит,
Ишааиуаз аибашьра иацҭкеит инхаз.
Афашизм ашьҭа дамыҭ ҭааста анхалеит
Ашьамфә, арахь урҭ знысны иаауаз.

Жәохәфык ақәҭара иалан ишалац,
Иаарлас аиааира рҭахын, аха иааг!
Уафы изгәамҭеит жәафыуаак ахьалаз.
Хәфыуаак рыхьзқәа анырҭеит Рейхстаг.

Аиааирахь мфәҭан збом дара рыда.
Ирхырымгаз арбан, –
Урҭ қәпеит, илахәит...
Фышәфык атҭеицәа наскьаргеит ақыҭан.
Фышәфык! Афныҭа ... фыцья хынхәит!

АҢШӘМА

Баграт Шьынқәба изкны

Абартца длалбаан, даакэгылеит аштa,
Иаңсуа маңаа инаало ишэңаны.
Забачаа рыдгыл икэгылам паһадак
Арака дызцэуртуамызт ас дыңшзаны.

Ипагъаза ишьтахъѣа ишьхақәа аацәыртцит,
Асцена аатызшәа, ианџаха аңарда.
Арака аҳауатцәкыагь ацсуара амырзит, –
Ицкыан, ицбаран, – иара ацшәма ихатә.

Иабацәа рабацәа иеикәыртцаз амца,
Хьта иамыркыкәа, абицара ирызхон.
Имырцаакәа, ицатцхо, уи ааргеит иахьанза, –
Ихәажжаза акәицкәа рыбла тыпхон.

Асасџаа неины уи амџа ианџаџа,
Иаразнак агџаџа еиџаылт иаџаџа.
Илашеит, амџаџаџа еитџахит аџаџа,
Ауааа роуп уи агџа азџаџаџа.

Дгылы жәџани аҗсышәала иҗәажәон,
Аҗсышәала ишәәхәон ааигәа азыхь.
Шьта егышамыхуа збон сара хажәа,
Аранза иааазар абас егыамыхь.

Атəашьа, агылашьа, аныхəаҫа ахəашьа –
Имцхəымкəа, итəхəымкəа –
зегь даара иргəапхаз...

Иаақәлан ишыкәашоз псыуа кәашашьан,
Псыуа цәан апсуа ичарагь иахаз.

Ашта хантыцуаз рыжәтә мыцхә аажәйма,
Уафралоуп иеицыз хгәы злахардаз.

Асас дсасын ара, аңшәма даңшәыман,
Ааигәа зны,
Баграт ду Члоу ханиҗаз.

АЛЫҚЫСА ЛАШӘРИА

Архәара днавалан дцазшәа дысцәызуеит,
Ауаа рыжәпара дазоит иара зны.
Аха нас җаңхәа Алықыса даацәырцуеит,
Хәылҗазык дагхар хәа дшәазшәа, дласны.

Иҗазшьала ахьхәа-хьхәхәа дыччахуеит,
Инапқәа сыжәҗа инықәсуеит қәлатас.
Избоит, ихәом, аха даара акы игәы ахәуеит,
Имхәакәа уи нижьрангы дыҗоума нас!

Ауаа рацәа рымҗа тбаа зиасшәа дыруеит,
Даңсышәа мацароуп, ихаауп илакта.
Уи иҗыло араҗа зегы-зегь дырдыруеит,
Дхырхәоит дахьнеиуа, дычча-ччоит еиҗа.

Иҗызоу атыхәтәантәи иабазгы ииржәуеит,
Ицифоит имоу иҗатца леиҗшаны.
Ачараҗ жәеинраалак аҗаца илхаиршәуеит,
Дыҗоуп уи ажәаз, ашәаз дшаны...

Даңсыуа гәтылсоуп, аңстазаара игәы ахәоит.
Дыҗоуп, дынхаргы иҗахуп иаҗа ицас.
Атрибунахь даннеиуа рҗаархоит агәгәахәа,
Анапеинкәабжықәа гоит дыдраҗас...

Дгылеит Алықыса, шыҗа акы дыннакылом,
Ажәа, уара амҗа анурҗа, уҗры!
Дналагоит уи, хрыжь-хрыжь, иҗынкыло:
«Сыхаара Сыңсадгыл,
сузхәыцхьеит акры...»

Стәан, сзырџуан, схәы сжыы еиланаргылон,
Ақәңара сгәы ахәо сҕалон уамашә.
Сгылон саргыы абҕьарк еиңш инкылан
Ҳабацәә рабацәә имызуа рбызшә.

Иџызцәә зеггы-зегь иреиҕын Аиаша.
Дреиуамызт уи акы зхәоз, ҕаакы зуаз.
Иваҕәҕәә, ишыцны, иңстазаара драшон,
Жәеинраалоуп иахьзу инхаз иара иуаз...

Сгәы иснаҕоит нас, хәыцрашәк сахьрылоу,
Ғалашьа змам ак ҕалар ауашә –
Иџымтақәә раңхьа иуаџра ргылан,
Алықьса Лашәриа ҳа ҳахь даауашә.

НАСЫҢ СЫМАН...

Насың сыман:
Жәџан иатцәә схагылан,
Ашараҕ адәы иаақәлон саниуаз.
Ааңынран,
Аҕа џеиуан еиңынчылан,
Исхалашо игылеит амраҕ нас.

Аҕеицәә ззымхоз,
Иззыңшыз атәыла,
Сҕеины саргыы сықәнагалт шыжыы.
Изҳанда ҳәә исеигәырҕо исхагылан,
Шәә-зызаракгы алыџуан рыбжыы.

Насың сыман:
Дгьыли жәџани сыхәон,
Сгәы антырга, исызҳауан мшызҳа.
Аброуп
Аҳауа азыхь еиңш сахьаҕыхәаз,
Иара абракоуп саңсәәҕ ахьсаҳа.

Насың сыман:

Сымѡа збеит икаххаа,
Сышмаңыз уи санылеит сара зны.
Исымамызт нас бжеиҳанғы схи аха,
Аха зымѡа снымхеит сааңсаны.

Насың сыман:

Аҳәартә соут сыгәтыха,
Жәйтәи ғәтәи срылан – ҳаилахәын.
Сғәхәы сызхәар, –
Суащын, уи сарғыхон,
Сғәхәы сызхәар, – уи зәырщы ирғәхәын.

Насың сыман:

Саамта сарманшәалон,
Имаакыран уи ҕалеит са сзы.
Адгьыл иақәлоу сабацәа рбызшәала
Ажәәқәак ирхастон сара аңсы.

Насың сыман:

Адгьыл дықәын сзығәәразғы –
Иблахкыгаха иахазтоз даҕа цәак.
Еидарақәак срытцан сара насғы,
Аха урт хьантамхәзеит рацәак.

Насың сыман:

Сдеицәагь ацгылт амра, –
Сдунеи лаша еиҳағы еихыккоит.
Урт ирылам, ирылалом ҳарамра,
Сылахь ада цырцәом, агәра згоит.

Насың сыман:

Сщызцәа сашта италон, –
Сааигәа иҕан, схеиңшғы рыгәра згон.
Адәы сықәхар сара схала аамтала,
Исықәхарын, исхагылаз ажәѡан бгон.

Насып сыман:
Исағаз зегь сырғагылеит,
Ғымтұа стәамызт, исмағашаз саҳаны.
Тышак сартон,
Аха насыпк сыннакылеит,
Иамуит, изысхымсит скәаҳаны.

Насып сыман:
Насып сыматқьан зегь рыла,
Абзиа збеит, ацәгьа збеит, еиҫа,
Схьамтырц,
Пхьақа сцарц мөақы сангылоуп.
Иашан, цсрам сыпсыргьы сара шыҫа!

АҚЫҢАНТӘ АҚЫҢАХЬ

I

Иахьа иалаадеит рапхьатәи атқыруа.
Ағара хныхгылоит. Са схәычзоуп.
Ацәқәа рапхьа сышдыргыло здыруан, –
Сыргәыбзыгуп, уи снапы иантцоуп.

Дныхәа-ныпхьоит саб, нас, иурха хәа,
Анцәа иеихәоит исзеилмырго ажәақәак.
Атқыруа налдан, днеиуеит иара ахәхәахәа,
Уажәы-уажәы рҫак насыҫо зцаарақәак.

«Ҳаит, ахатца!» иацуп «Ҳаит, амарҫьа!» –
Деигәыргьоит уи сицхраартә иахьсызхаз.
Сангьы дгәыргьоит: амш згом, сыхәмарзом,
Саб сааивагылеит сара абас!..

Акәатана амаа ситарц насшәа саҳәоит,
Сақәиргәыгхьан, мап икуама шыҫа.

Агъара сныхгылоит сара ахэхэахэа,
Сцагэаѡуп, сфырхатѡуп, аа, схата!

Сарблаѡоит анахьггы арахьггы, снейуеит,
Сымч акэымхар, исымпытѡьар хэа сшэаны.
Амра халоит, амра шьта икацейуеит,
Сара акэатана сахьынхалоуп сөыхэжэаны.

Агэахэареи амчи снаѡеит, иашан,
Адгьыл аза, аѡы сѡында интас...
Сшыхэычыз икастэеит шэынтэ апхзаша, –
Слатѡн, срашэон, саарыхуан хататас.

Сымацара сакэмызт усггы, зегь акака
Ирѡын: даара идуун хтаацэара.
Атла сықалан ажь стаауазар, гэазырхаган,
Сапхьа инеир калозма уи ахэара.

Исеихабыз акы даѡын дѡагылар,
Имч зықэхаша ѡаки датан исеитѡбыз.
Исылшозма пшахэак сара санылар,
Амца абас анхараѡ ианакыз!

Сахэшьцэа аутра итамыз сан илыцны,
Акы ркэакэон, дара ртэала, ак кертѡн.
(Сапхьа игылоуп урт зегь уажэ иѡыны)
Абас хақан, абас аамта ѡн.

Аха исыздыруам хуалқэа зегь захзымшэаз,
Изахзымхоз харт пхзашала ихархаз.
Даатэон саб, рацэак ихы итахымшэа,
Игэы зынза иамышэазшэа иахаз.

Аха дынхомызт уи гэырѡак иеатан,
Лафк нахахэан, дналагон ѡа уск.
Егьыкамшэа имбеит ѡеага аѡада,
Цара зтаз дуаѡымыз – дынхаѡыз.

Исшәымкәә-исхамкәә ақыта школ саналга,
Сеибытан амҗа дықәлеит уи шыжыык.
Ишәахьан хәагы сыҗам зынза иуалқәә,
Аха уи анымцшит иара ибжыы.

«Иҗеҗеит, рхы дырхеит зегь алашарахь,
Хара азәгы хиеицәам, дад, уааласы...»
Сналцхьазаргы сара сқыта Аҗара,
Ақәә дуззан, уи Москвамыз сара сзы.

Игәаргәаруа, уахәәҗыртә асаба ргыло,
Машынажәк ҳа ҳашнеиуаз иҳахьзеит.
Схәыцра нсыжыит, иҗам уаҳа испыло,
Снықәхәаша аҗена абрантәи сцеит.

II

Саднакылт, сағьаднамкылт мариала,
Саалахеит сара Ақәә сҗаҗсаха.
«Ушнеиуа зегьы умоуеи нас хәтала,
Зназы иуоураны иҗоу уаҗсаха...»

Уара иуажәоуп, Ақәә, уи җыцныхәам,
Истахым иҗаз ыҗамшәә истәахыр.
Стәымуафын акраамҗа уара узыҳәан,
Иуҗахызшәә сышыҗахьҗа схынҳәыр.

Аҳәыҳәкцәә реицш, схалан сықәтәан уадак,
Қаадқәак схы рынкылан сынтәаха.
Сара исығһаз, сара исзымһаз збада,
Дсызкашәап ҳәә сизыҗшызма ара җынха!

Аха усгыы, Ақәә, укәә сҗаршәын,
Уи уадаҗцәам – сара исығһыз, исыбзәз.
Схы унапы анықәушь җенак ухәмаршәә,
Сгәы иааснаҗеит сара акы саҗсас.

Абра исырхайт, Акаа, сара афызцаа,
 Зеггы иреигъыз слықашеит сара абра.
 Ыаггы дсымоуп, аха стдыхаа ңызтцао
 Азэггы дшыкам здыруеит шыта сара.

Зеггы сышреигъым дыруп, уака сфашьом,
 Аха усгы, издыруеит, сагъреицэам.
 Сымфа сықәуп, акрыздыруоу сахьагаша,
 Уи макъана акрыкоуп, иныртцаам.

Аамта цеит, сышлазааит, схьырпар хацаоуп,
 Урт ахьзап сара сызхьымзаз, сыпхашьом...
 Изырхымлозеи, нас, са сыблақәа ацаа,
 Зны-зынла сытхқәа ауцаоуп, ишом.

Схы-сыцсы зегъ ыкоуп уахь, ақытахь.
 Хаб икәасқәа гылоуп ганхашәа.
 «Узкыда, нас, уахьгы уца, узкыда?!» –
 Слымха бжык аатафудеит ааигәашәа.

Пхызк збеит иаха, изызхәоу сыздыруам:
 Сапхьа дгылоуп саб, акыр дхәаны,
 Акәатана амаа скуп афы цырцыруа,
 Ишьтахуп ҳа ххәыста зегъ цаағәаны.

***

Иацы зны ашта хтытц, ҳаицықәлеит амфа.
 Ххацаахеит, иҳазхайт ишҳазҳара.
 Иахьа ҳанацаа пшыми, рбаха ҳамам,
 Хәгәқәа цәымсахама, нас, ҳара?!

Ари ҳақалақь аҥакар анахацеиуа,
 Акатран аҥлакь еипш ианшуа,

Хангәамтца, ханашшуа, ханыгәәтеиуа,
Хакхәа шытыхны ақытахь ханыпшуа,

Хабла ихгылоуп ханацәа. Хазкыда,
Хзымцозеи уахь, сөыза, хаиханы?
Ақытахь сымшуп сара еиҭах, ақытахь!
Сан аоны дыпшуп лгәы нханы.

Рхалагь уа иахымзааит, зегь аками
Хархәыцқәами, ирҭаху хбароуп.
Хцап иахьатцәкьа! Хапхашьеит аргама,
Иаххахарштит адунеи шуаароу.

Ханацәа шыта рацәакгы изцашам,
Дара ракәым, ха хцару хара?
Хнарыдтәалап хнеины ҕымткәа, баша,
Хнеихәапшып дарггы харгь хазхара.

Хахьнытатәо хнеины ҕапхьа ашәшьыра,
Уа ханацәа ражәа хаа анхаха,
Иудыруеи иаабарггы зегь кашырран,
Ххынхәрын хәгәкәа еизыразны иаха.

САН

Уаха лылам,
Даацсеит сан-аҭакәажә,
Избоит,
Мчыла дгылоит дҕеиханы.
Пшьаала
Ашта днықәлоит жәа мхәазакәа,
Егылылымшо,
Акы днаха-аахарггы лҭахны.
Дынкахәыцуа
Краамта дтәоуп ашәшьыраҕ,

Уажәы-уажәы
Агәашә ахь уи дыпшуеит.
Зегь ҳалцәеимпын,
Ҳанаахынхәуа лыздыруам,
Уахггы-еынггы хшәпышьтыбжь лаҳауеит.

Хара ицаз
Дахьцаз дынхацәагәышьеит,
Ихъзеи, дхәыцуеит, иҕам ихабар.
Ааигәа иҕоу хнеилоит есымеыша,
Сан лахь амҕа сықәуп уажәы, абар.
Издыруеит
Краамта иахаггы дшызмыцәаз,
Даазқәылаз арт атцхқәа шауцәахаз;
Ахәыцрақәа дшырхәәеуа ихышхытцәан,
Дмажәи, рыцқа, лхьаақәа шығәғәахаз.

Хара хьаас ҳашлымаз, лажәымтычәа,
Хьааны, гәтыхан
Хара иҳацлеит иҳахшаз.
Баала ҳамшын, илмоуит ҳашта атытцха,
Ақалақь ахь зны даагарггы нас,
Дығнахәәеуан ҳа ҳзығназ ауада,
Абрахь,
Ақытахь, ддәықәлон деиханы.
Иҕам лыпсы ахьылшьо тыпқ абрада.
Ашта дықәын зны дтыпқаханы:

Илымбацытз ҳацәгьа-мыцәгьак,
Ағны ҳаған,
Лымтәәыжәәа ххатцак хлыман илыхшаз.
Апсҕазаара нас акыр даргәәҕит,
Илзеилымкааит
Ҳа ҳзыцкьазггы закә пшаз.
Хнапы лыгхон,
Ҳажәа лыгхон, иашан,
Ҳан даҳцәажәуан,

Аха иаххаштуан уи дшажөыз.
Даапышөырччар, краамта уи хазхашан,
Шөын иахшөыз – хан ашөы анылшөыз.

Сынкахөыцыр,
Сан лмыткөма слымха итаөуеит,
Лылабжышқөа сара сгөатцоуп изтақсо.
Скалам пынца цөахөақөак еитаөуеит,
Аха исыздыруам сан са сзы дзыцсоу:

Макьана ашта дықөуп уи днөиөөиуа,
Агөашө аґны дгылан дахзыцшуп.
Ианнеитөу өацхьа еснагь өөныґа снөиуам,
Сара соума,
Уи азыхөан зегь хаицшуп.

Хаилахоуп баацсыла,
Ихамам лаха,
Харгеит ускөак, рхы хтадырцацөан.
Сыцхыз далан сан ари өөахак,
Цхырааракгы дахөазшөа сахан,

Сцөырханы саацшит сара иахазны.
Саауазырит, сгөы иаатцачит сыцсы.
Исыцасуаз цөқөырцак сылцөагацөөазаап,
Атцх даларшөын сан наххьы, хазы.

***

Ажөөан иатцасуа арт ашьхақөа сцылан,
Сышнөиуаз
иаразнак саатгылеит – сшанхеит.
Сзырмышьцылт –
Сөацхьа иаацөырцыр, саатгылон,
Зқьынтө дара рышґа сымөа сырхеит.

Иргэйтэеа арѡашкѡа леиуан агѡгѡахѡа,
Иалѡан иахѡталоз анызба – сшанхеит.
Ахауа зѡыдан, аѡстазаара сгѡы ахѡон,
Сыѡкѡынзан –
араѡа сгѡашѡамх ѡархеит.

Саахѡаѡшын,
Амшын ду сышѡтахѡѡа игѡрымуан,
Агѡеиужѡ схѡѡшыло сынхеит – саашанхеит.
Нас амшын ахѡ иааган сара сымѡа,
Уи ѡѡндашышѡыран, сызѡымѡѡа сѡахеит.

Сыѡсаатѡа дгѡыли жѡѡани срыбѡѡалон, –
Адуinei зегѡ сахѡзарѡ сѡаххеит.
Аха бѡаабхан ѡенак бара ѡшѡаала,
Сѡаѡхѡа бааѡѡырѡѡит –
сзымѡеит – сшанхеит.

Сшанхеит сара
Амра ангѡла игѡамгѡамуа,
Амза адгѡыл ахѡзы анахѡнарша.
Сшанхеит сара аѡстазаара агѡама
Сдаѡѡа зегѡ ирѡалан идѡыѡѡалан аѡша.

Сыуаѡреи, сусѡѡеи, сылшараѡѡеи рыла
Сара абри адгѡыл сыршанхарѡ сѡахны
Сыѡѡнагалт, аха сахѡааиз сгѡлоуп.
Абар, сгѡлоуп иара аѡаѡхѡа сшанханы.

***

Агаѡа сшавоу ма абахѡара сшыѡѡоу,
Ус амѡа ма сшыѡѡу сзѡѡѡа,
Хѡыскѡѡак аамѡа ашѡынѡѡѡѡа иаѡѡѡѡеит,
Ухѡѡоуп, урылѡ урѡ, наѡ урыѡѡѡа!

Мшаєнеипш, иґыцза сымѡа ианхалоит.
Схьадырпшуеит рышґа,
  шьаґакгы срышьтуам.
Схы-сгәы иґалоит, исхагьежьюа исхалоит,
Сахьынтәауа сархәоит,
  исдырбоит исыхәтам.

Асаба дыршәшәоит, идыртәым сдырдырцәоит,
Еилытцуеит, еилалоит,
  ирыцлоит, – интәом.
Апырқьхәа итґьаз амцақәа дырцәоит,
Икацәоит, – сґаґхьагь рацәак инхацәом.

Арт зегь еидаран иатцалар сықәра,
Хара изцарым,
  иазгарым хәа сшыпшуа,
Даґа хтысқәак ааґытцуеит сшәындыкәра,
Ишәахха илеиуа зґьушәа еилашуа.

Сґаґхьа урт неишьґалоит аттахәа,
Ацәыуабжь ааѡуеит, ахысыбжьқәа гоит.
Ишьамхы арсны азә цхыраарак дахәоит,
Ихы адгьыл ианиґьоит, нас деилагоит.

Ға рыцхарак, саблыртә амца насыжәтцә,
Сґаґхьа иаацәыртцыр, зынза сааилышшоит.
Арахь дааскьоит хатцак дхьыжәкәыжәза,
Уи сышизхәыцуа мацара исыршоит.

Сызлалаз ахтысқәа истәхым бґьыцны
Цьарак иааидкылан сышнеиуа исзыпҷәом.
Иааит еишьґалан, исхытцәо, рґырґыцны,
Иара ашәындыкәрагь лассы илеихашәом.

Сызлоу салцып, – иахьоума, уахоума, –
Сызлоу салцып уажәы ма уашьґан,

Аха егъкамлазшәа стынчза сынхома,
Сгәырғо сәагылома нас шыжымтан?

Хъзы змам акы краамта исыцрыхоит,
Итәуеит уи слымха изымтәаз бжъха.
Аха игәйткъагам,
Мап, сапхәака исыхоит,
Саргылоит сымчи схии еизырха..

Ак шынсыжъра назазаз инсыжъуеит,
Саццоит егъи, ааигәа абжъы саханы.
Ицази ҳапхәака иааиуеит неипысшьуеит,
Идырны сышху урт рыбжъара цханы.

***

Иацоуп сара ажәван санфатцапш,
Адәы саннықәла, санынхыт ахәада...
Сахьцо схәауп зегъ ааныжъ назаза, –
Ацсра қадыцъ сазхәцуеит иахъа шыта.

Иаци иахъеи. Исымбагәышьеит, егърыбжъамзеит,
Аццышә сабеипш,
                                сымшқәа агеит аңша.
Азхәыцратәкъагъ схысуеит аңырқъхәа амцеипш –
Уатәы зны ахауа иалазуеит схыңша.

Ацәқәырпақәа хытны арахъ еивауеит, –
Исытдасны, сыргарц сықәпаан ақәара.
Сгәы тырзызо асаркълбжъқәа аауеит,
Сааитцадырсуеит урт еазныкгы ақәара....

Амтәыжәфақәа еитцыхны ахауа иалан,
Адсаатә ааины иаақәтәеит ус махәык.

Ианеихс, аеалардс амахә иахьынхалан,
Ишамазамызгы лшара хәа мыцхәык.

Ажәәан салан саргы убас, сыңсаатәха,
Хәык сынхыңрыр, иқан даеа хәык.
Сшааиуаз, саңьал сцәа ианырзар акәһап,
Сыенықәскит уажә аңсҭазаарае махәык.

Избоит, уатәы зны схы самыхәо сҭалоит,
Ишсықәшәацәгыаз агәра сымгар сҭаххоит.
Ани аңсаатә еиңш, амахә сахьынхалоит,
Сеалардсны краамтагы уа сынхоит.

ИНҚЫҢ

Инапҭа анырхәа, даасгәалашәоит Кыагәа,
Сынхыңшылоит Инқың иатцәаза.
Инаа рқыҭа иахьа акәым, иаң акәым,
Иқамшәа, хадгыл ианызаа ианца.

Аурымцәа роума Амшын Еиқәа ихыҭыыз?
Геродот егыхәом, егыхәом Фукидид,
Дыршьас иамоузеи, нас, уара ушызыз?
Ушьҭақәа злазбара шсоухәара, Инқың!

Абырзенцәеи арабцәеи хадгыл ианықәха,
Уара уңеиңши уразкымәеи лахь рыҭ,
Ирымгоз арантә ирызгоз зегьы нықәхәан,
Ухьзада иумаз зегь руҭама, Инқың?!

Хара ххьаакәеи хҭоурыхи леилазәан,
Ицази иахьатәи ари амши еиңуп.
Шьоуп агәы иҭыҭуа, ашьа ашьҭа зыбжьазуам,
Зиам, нас, Инқыңгы, зиам, лагырзуп.

Иахъа ари сыдгъыл сықаланы снейеит.
Исымазкуа дарбан?! О, сгәы азнархаеит.
Аха абрақа санааиуа еснагъгы сгәәтеиуеит:
Инқыт итыфны хәхәабжык сахаеит!

АХӘРАШӘА

Идырны иуцхраауа еак шумам,
Уңсы аавугарц нас иаха,
Улымха изкыдта уара Шуман,
Шопен имузыка урха.
Иумбазацшәа уи иахьада,
Адунеи ду ғыц ибах,
Уашьтал, иуңшаап Ельдорадо,
Угәы аназыкаитцалак Бах.

Иумузошәа убаз ғаахәыра,
Унаргошәа уғы еихақы,
Бетховен уқәигап ацәхәыра,
Уагъырхигап бжъ-шьхақы...
Уртгы егъыртгы ирыдукилом,
Издыруеит, уацнаскьоит иаха,
Уңсны уқәзаргы ушаргыло,
Уара «Ахәрашәа» ануаха.

***

Сгәы итоуп адунеиғ акгы сацәшәарым хәа,
Иарбан уеизгы-уеизгы икоу сзыцәшәо?
Иацәшәатәума, шыоук рағәрақәа рымхәан,
Ацра иахъавоу уажә ргәы иахаңжәо?

Иаагылазар урт зегъ злажъу ңылхат,
Иахьрылшо исыртозар акәхап шыапғаршә.

Аха уггы сгэы даара ирахатуп,
Ирасхэашагь сымоуп, рыц саафашээр.

Исыршом цэгъа-мыцэгъа, сацазам гэнаха,
Сыпсстазаара абгъыцкэа цоит еихышэшэо.
Сгэыразра сфыкэуп, иарбан, нас, уаха,
Иарбан уеизггы-уеизггы икоу сзыцэшэо?

Мѡакы санылеит сышмацзас, санфытцшэа.
Иахъа сытла абыгъ ѡеижькэа фышэшэоит.
Ахаан, зынза ахаан цэахэакггы сымфыцшэа,
Сапхъа икэу акъаад цкъа сацэшэоит.

***

Снахыкэшан сызцом, сахыпраан сызталом,
Гэнахарак сфапхъа ишьтахеит емыркэаца.
Исабжьоит сыбла иахъамбо сыбналарц,
Исабжьоит саахъахэны икастарц еыргаза.

Иамуит, мѡакан збомеи пхъакада,
Сфапхъа иангыла иааин ихраха,
Азэггы сзизыткьом ифысхуеит хэа акэада,
Азэггы исызиахэом уа уоуп хэа сага.

Амала, сгэы нырхоуп ишакэзамыз,
Сыткьап, сыткьап, адунеиггы аасырхэып,
Хайтамхоз ускан нак-аакггы – хгазамыз,
Арахъ ихабжьахэзггы угэы хыннархэып.

Сахыкэшан сызцом, сахыпраан сызталом...
Ибжьытуам, хабжьара ибжьахеит асыршэы.
Ихабжьаѡуа хайжэйттарц дафэми, дгызмалуп,
Ахэынтцэа иныласуа ишэуп акэымжэы.

Ашхам халаитдарц дашьтоуп наҥ-ааҥгы,
Маза-аргама иҥахуп хаибарҥсырц,
Аха дхысхысуа дышгэароу, дышгэаҥуа,
Изытны идэықалара ҥыысшьоит асырз.

***

Азынра хьшәашәа ашҥақәа ирҥахаит
Ихымкәо сханы, уи леит аашоны.
Имцагәышьыозаап, рымшуп, шыҥа уаха,
Ихалоуп иууа, изымтәо ҥшаны.

Амра анаацәырц, асырзқәа неижәылеит,
Аха аеырцәгәан иаақәгылт еиҥа.
Азынра хьшәашәа аҥаақәа хнаршәылеит,
Иуапа шкәакәан иашәылт ахәада.

Сасра иааит уи, иузышьҥаҥом иқәхәан,
Аха дагьызбом атәашәа злазо.
Азынра зықәцуам, адгьыл аҥсы ықәхан,
Исыздыруам ааҥынра анааиуа излацо!

***

Аҥаанахаз ҥыысшьеит садырны,
Акырҥы иааскьеит, аха нас
Инасыдҥьеит аетҥыс хәыц кьыркьырны,
Ицеит уи ан ахьыхәуаз.

Иаатит сара сҥаҥхәа еа даҥьяк,
Саагылеит хәыцрак сыенәҥ.
Избеит сара ахара дәҥьяҥьяк,
Снарылаҥшит арантә ауахьад.

Рыхәдақәа җыхны икыркыруан,
Илашон арахь ахаҗқәа.
Сыетдыс хәыҗ ахьрылаз издыруан.
Еилалон, еилыцуан аеқәа.

Сышнеиуаз, сшарҗысхахьаз дырны,
Җенак зны, еицлабрак сазкын:
Сақәдыртәеит җы-ццышәк кәадырны,
Раҗхьаза уи ағәра сдыркын.

Иџацҗкеит – иприт ашьамхы-җар,
Адәеижь аҗсаатә еиҗш иахҗкеит.
Артәаа-сыртәаа хәа афьҗан,
Ашәақь еиҗш, быжықәакгы ыыҗкеит.

Дысхаштҗкеит аҗхьахә зырҗазгы –
Сыхшыџаҗ ус егьа бжьазт, –
Аха исхаштуам нас-насыгы
Ицәырҗәан хашнеиуаз ашьац.

Исхаштуам, рнапеинҗабжь дыдрамыз,
Шьоук сааигәа илашон рхаҗқәа.
Ағәрақәа хрыхон, ируамызт,
Еиқәкышья хазрымҗеит аеқәа.

Урт роума, иаразнак имҗарсны,
Ишыҗкәыцәаан изгаз схәыҗрагы?
Ацәџанаҗ җхыбаџк ахарсны
Ишыҗаз инҗеит иахьагы.

Зныкыр уи сахьчоу, машәыршәа
Скахау, сагыгылоу еиҗа?
Исылоу исыламгы шҗыршәоз,
Шьҗа җынч саатәама схәҗа?!

Избоит сара ахара дәҗбаҗык, –
Еилагьежьюа еилоуп ауахьад.

Иаатит иахъа сѣаѣхъа ѣа даѣбак.
Сгылами хъыцрак сыѣнаѣ.

Аѣаанахаз ѣысшьѣит садырны,
Акыргы иааскъѣит, аха нас
Инасыдѣѣит аѣѣыс хъыѣ кыыркыырны,
Иѣѣит уи ан ахыѣхъауаз.

***

Азсашъа сдырѣарѣ, инасыѣахасны,
Саларыжъуан сѣызѣѣа зны амшын.
Смадаѣ-мадашѣо сѣынасхон, ишѣазуаз,
Дара зымѣа игылан исзыѣшын.

Азы сшагаѣѣкъо рбар, уи салыргашан.
Рыѣналажъны сааргон аѣѣарахыы.
Срызгѣаалон, аха сѣызѣѣа шиашаз
Сара бзиа еилыскааит ашьѣахыы.

Исдырѣѣит урѣ азсашъа, сымшѣакѣа
Сѣаласыжъуан снейны схѣа амшын.
Хнымхѣит хара краамѣа ххъыѣѣра алакѣаѣ.
Мѣакы хѣѣѣын, аѣакар ххашын...

Амшын ххын, агѣыштѣа ду ѣырѣыруа,
Аѣѣѣырѣѣѣа хѣжѣлон еисаны.
Уи хнызхыѣыр, зиас дуѣѣак хрыруан,
Зиас дуѣѣак хрыруан хѣзсаны.

Машѣыршѣа, схала, зыжъ дук салахѣргыы,
Сгѣы сымнаѣъар ѣалозма, уи саѣѣѣон.
Аз иагаз азѣ избахѣ аасахѣргыы,
Уи хамыхѣак иакѣны дсыѣхъазон.

Зегь сгәалашәон, асаара рҕаҕһа сһырхәон
Сара сһызцә – азсашьа сзыртцаз...
Ишыҕам здыруеит адунеи зегь ссирха,
Уи сарҕәышқәеит, снымхеит сышгазаз.

Ушзықәымтцуа збоит уи аркьыл уасны,
Зегьы ураҕысыргьы шуанамхо бзантцы...
Аха еилкаашьа сзәтом, исыцәхасны,
Сзаларыжьуа сһызцәак ҕаҕһа азы!

***

Ғаҕа-ҕымтраны дгьыли жәҕани рыбжьара,
Иахьеиҕш, абас сһы саназынхо,
Сышхәыцуа, сҕәәҕәа иаақәлоит еидарак,
Еидарак, макьаназ сымчқәа зықәхо.

Сышьтаһьҕа инсыжьыз мҕақы саныҕшылоит,
Сгәы тнарзызоит саҕһаҕа инхаз.
Саҕһаҕа инхазеи, иаххәап, нас, шықәсылагь?
Жәаба? Җажәа? Иаххәап, иагьрейхаз...

Абар, ҕынҕажәа сһытдышт... жәаба ацны!
Иахьа акәымзар, иааихьеит, уатцәоуп.
Зшәахшәа снышьтаба сцома сыбжьазны?!
Иабаҕоу зһы иазызхәоз «ханцәоуп»?

Сара ари адгьыл сахьықәыз сынцәамызт,
Ауаа срылан, сынхон ауаа реиҕш.
Исеиҕьыз ҕызышьоз шьоукы сагьреицәамызт,
Изеиҕшхарызеишь наҕ-наҕ сара сҕеиҕш?

Иахьыргара рымам шьоук ахьзи амали,
Рызбахә ахьхәоу зегь рчуп хаҕатцас.
Сара тынчрак ахьсоушаз сыбналеит,
Сһы сазынхеит иахьа абас...

Схыршәлоуп амшын ду иарблакьо нышыны,
Зны-зынлагь иамуит, сымшуп, са стәык.
Аха, аңсҗазаара азыблара ныжьны,
Иауама, сҗалан сызтәома ҳаңык?!

***

Изака цшоузеи иара усғы
Бзың аиҗхаа иҗкьан иаауа!
Издыруада изырбыжкызғы,
Уи абас еиңш ианҗәаауа?!

Ашьапы ианаҗрагыла,
Иҗыҗрыма, уара, абжьас?
Дарбану ара, хратәыла,
Иаҗрагыла абжьас зыбжьаз?!

Бзың азиасғы ңырзама,
Аңша хыслан ианҗысы?
Абҗыжә еиларҗежьуа иҗама,
Машәыр җамландаз, абааңсы!

О, ңыаракыр амца ахысма,
Былфҗык ацуп иахьаауа.
Исмаҗама, азәыр дхысма,
Агыгшәыг җалеит ихәаауа.

Иара сымоуп хысғы гәысғы,
Мҗакы сықәуп скәалаауа...
Изака цшоузеи иара усғы
Бзың аиҗхаа иҗкьан иаауа!

ОДИССЕИ

Сыхъыдаха, исшәу шысшәу икәыжәкәыжәны,
Сынкыдхало, сәыреееиуа, сыбгъаауа
Санырбалак, сыкоу цыыршьоит ижәны,
Сагырыцхаршьоит схагәгәа сахъаауа.

Уаџ дазтаауам сахъынтәаауа, ирнаџи,
Уаџ дазтаауам сныгәнысуа сахъцо.
Сара снейуеит икоу-иану гәаџо
Азә дцаазаргы икаџәкьоу ицәзо.

Исзыџшуп, издыруеит, хара Итака,
Ишыџшу агәы џџәазар хәа сшәом.
Агәырџа азы-мшын иалоу сгәазырхага –
Пенелопә – лыхъз машәыршәагь исфәшәом.

Дәҗәак акәым,
Иргахъеит исшәу кәыжәкәыжәны,
Изсышьџоузеи џаџхъа сымџа куа?
Сзыџцо адгъыл шыџоума баша нышәны?!
Ибашазар, ас сҗалозма сазгәыкуа?!

Арахәыц пеиџш скылсуеит агәыр аџагь,
Ршьапы иқәсыргылап зны џси бзеи.
Ирмузар, идсырбап, нас, сышфырхаџоу,
Хъзык ауп сара исымоугъы – Одиссеи!

Иааџсырҗьар, исышьџоу цәгъа иацәшәашан.
Азныказы ицашан урџ еимбгъыжә,
Нас иеидтәалан акаџа рхалашан,
Уи слалажъны сарџарџ уатцә анышә!

Башоуп, маза аргаман шәәқәымгәыгын,
Зықь маана сыџшаароуп сара еиџа.
Исзыџшуп, сагоит Итака сыхан,
Исзыџшуп, егъахъуам сыџнаџа.

Амц иапысшыуеит, иахэозар, аиаша,
Агэгәахәа ишеикәу срылсуеит Ө-мцакы.
Схы стахымхарц иахьа сымшқәа зрашо.
СраӨсуеит сара, сгәыгра Өхаракны.

Уи бирақуп, исхакуп бла иамбо,
Зи мцей ирылга, ишәыр-шәыруа иаазгоит.
Исхыуаауеит ахахә, Өада ацакь иамқаз,
Иаадыды-мацәысны амшгы еилгоит.

Убас семиаауп, Пенелопа сагьыздыршам,
Аха егьамам – сымӨа зкыз бзахәит:
Иага цәгьа рыхәшьядыз, иага дыршаз,
Аха усгы сара Итакака схынхәит!

ИСЫМОУ-ИСЫХЗУ ЗЕГЬ ШАНЫ...

Нас исыхәарц,
Нас сышнеиуа испыларц,
Итацәахны исымам сара акгы.
Акы дахәан, иаӨсымгеит агыла, –
Сгәыла исымоу истоит есқьынгы.

Санзыкала сөызцәа акала срыхәо,
Уи разқуп, насыпуп сара сзы.
Сышьха ҳауа сымала сафыхәом,
Сыга кәанда сымазам схазы.

Ари амӨа ҫа пытөыкгы анзалоит,
Исымбац ахаан итшәацәаны.
Ари адгьыл сцәыргоит хәа сеитцалом,
Схы анызбо арака сынцәаны.

Схәыштаара амца еикәыми ишахәшахәуа,
Хнейдтәалоит уа зегь ҳаикәшаны.

Оба злам, адә иқәу агәарахәа,
Сгәы аңхарра рыстоит ишаны.

Аңсы тоуп, игылоуп атла дацла,
Ауафгы ауаа рылоуп дызлаауа,
Ишамшамуа икыду амра сацлаб,
Ахәйтцәхәа искъоит ашәахәақәа.

Ауаа срылоуп
Шәеицынха, шәеихәа хәа,
Исфырцааша рцәыцәах сахаңом.
Акәапеикәа ирныстәалоит ахәхәахәа,
Сзыхкәа шьоук рцас итасырбом.

Ашәарахкәа ирыстоит абнаршәыра,
Аңсаатә – ари ажәван ҳаракза.
Пхәыск инага илыстоит сгәы ашыра,
Ибмырцәгъан хәа слыхәоит слахьынца.

Сызну аамта иастоит сымч-сылшара,
Арәаш еипш, икастәоит сара аңхзы.
Сдац-ңашә рзынсыжьюеит са сыхшара,
Иарымтарцгы срыхәоит зегь азы.

Сыңстазаара шацсыркыз ашәалоуп,
Сашәа, заа уфәхымцәан, абаакәа!
Уара иустоит сгәыргъа, схъаа, сгәала,
Сыдгыл гәакъа – иреигъу сцәахәақәа.

Сыңсы златоу амреи ахауеи рыда,
Дара убартгы ныжьны атыхәтәанза,
Исымоу зегь ауаа ирыта-рыто,
Абри адгыл сықәцуеит скалаза.

Аапын. Амра. Бгъы иатдэала
 Адгъыл ычыоуп. Зегъ лашоуп.
 Псаатэкэак гэыргъо ажэдан иалоуп,
 Сыкэа итэхэмаруагъ ацшоуп.

Ажэдан саркъаха исхагылоуп,
 Адгъыл ацхаффы ахышэшэоит.
 Аха асаркъа саныпшылом, –
 Са сышлара мацк сацэшэоит.

Истахы-истахым срызхэыцуеит
 Сапхъа икоу, шытахька инхаз.
 Иахымыахыцтэым сымаахыцуеит,
 Алакэ салоуп сара нас.

Акгъы ыкамшэа сгэы зырмачуа,
 Рыгэхъаа мкыкэа сымаа зкуа,
 Ёы-ццышэк сақэтэоит ипацъпацъуа,
 Нцэахшак лышка сыццакуа.

Сеы-ццышэгъы еума, ирашьуп,
 Снанагоит сымаа ааихтэа.
 Сагацэа зегъ раан еилажьуп,
 Срылгеит, икам адауцэа.

Рахэшъазатдэ ахан хытэцара,
 Избоит, дықэтэоуп дымраха.
 Снапы накэсыршоит лзара,
 Дсыма сфаасхоит сыпшаха.

Еилыргашъа рмоуа еилазшоит
 Сара слакэи слабфабеи.
 Иееимхар хэа сшэеит ак атцэа,
 Ахы исцэықэгылт адунеи...

Аапынран сара сыззықәпаз,
Сызлагылоу аапынроуп.
Аха ашәах еипш наӳ инықәбан,
Уажә ссызхәауагы са сфәроуп.

Иӳоу дыруа, иӳам дыруа,
Иалшо гәаӳан, зегь шәаны
Сшааиуаз, сылабжыш цырцыруа,
Сзамӳа инықәшәеит икәырны.

Аӳа сӳамӳшит сара тышак,
Саӳьал, саӳамшәааит учалт.
О, мап, уи гәырӳа лабжышым, –
Амра сыблақәа ирхыччалт!..

***

Иацӳәи арпыс, иахәа шыӳа сабдухан,
Смаӳа дсыман савоуп аӳшаӳәа...
Рыцӳароуп, уигар аӳсӳәаӳа духан,
Ианаамӳзам, уг-уӳы амырӳәа.

Рыцӳароуп, уажәы-уажә исхьынӳало
Абри асаби дызбаанза сызхара,
Сиетӳәахә лкыдшәан ӳаӳа илӳалар,
Сазааигәахар исзыӳшу сдамра...

Иӳәара зӳәым акаӳәны сызныӳшылоз,
Изнызбааз зыӳӳ аргамә, зыӳӳ маза.
Сымӳа уадаӳ, аӳакар шаншылоз,
Абар, егысыгым, сааихьеит аханза.

Аха усгыы сгәы цаны сыгәжәажәом,
Избахуеит даӳәа ӳыӳӳ сызцарашәа.
Смаӳа иӳӳоит нас са сашәеи сажәеи,
Амӳа уи данысӳоит деикәыршәа.

Иазхап уатцәы зны уи, цхьаҕа изызхаша.
Аапынра ааип – иџеиуеит џацхьа аҕа.
Адәы сықәмызт, схәыцуеит, сара баша,
Иеихызымгеит баша зны сшьаҕа!..

***

Сналыхәаччеит сан аҕакәажә,
Инасылыцсаауа дак:
«Сан, бышцаҕоу?..» Жәа мхәазакәа
Икалцеит азцаара аҕак.

Избоит, дыҕоуп уи макьана,
Итагәышьоуп сан лыцсы.
Аха иашоуп зегьы ргьама,
Зегь еидароуп лара лзы.

Ғыц илцоит амхатцә акышьа
Аитарҕәаҕәа сҕазцоз сан.
Дџеиха лхала дзықәтәагәышьом,
Кырмузакәа цәҕьа даацсан.

Егькамлазшәа, сцәажәоит цасхәа
Схы сгәы даара иазтатца.
Сылхагылан лафқәак ласхәоит.
Икастоит, аа, еыргаза.

Санындәылцуа лара зыхьшәа
Лыччацшь хаара сыҕлыршоит.
Иасхылыгзоит: «Шәара ишәыхьша...»
Нас уаха аарлахәа илыршоит.

***

Ижэдыруама сэигэыргыо –
Сшэеиҕым, сагышэеицэам!
Ижэдыруама сэигэыргыо –
Шэуаауп, саргыы сынцэам!

Схазы адгыл сықэым,
Сшэықэхэашогыы сшам.
Издыргэышьоит, смаалықым,
Зынзагыы сыхэшам!

Шэрыццоуп иага гэнаха,
Ишэымоуп иага гха!
Саргыы анаҕа сҕахан,
Сҕытҕ арахь сеиха.

Аиакэымқэа анырхэоз
Исымхэарыз иакэым?!
Ацэгъара анысхыырхэоз
Исратцэон са сҕақэым.

Хаивалеит иагарыла,
Нас хаивыст лассы.
Шэрыцхарақэа срылан.
Рыцхаран са сзы.

Ижэдыруама сэигэыргыо –
Сшэеиҕым, сагышэеицэам!
Ижэдыруама сэигэыргыо –
Шэуаауп, саргыы сынцэам!

Аныха-пшыа аҕаҕхьеипш, исхэоит сматанеиуа,
 Аапынтэи ашэткэа быргэылак: – Хаикэшэап!
 Хаикэшэап азыхь хэыч ахылеиуа икэеикэеиуа,
 Игэыбзыгза ашыыжь аҕша хаа хҕашэшэап.

Хаикэшэап зеггы-зегь хахьырбо, аргама,
 Бҕахызар – атх лашэ хҕеалак, маза,
 Мѡахэастак снанылар, итҕэитҕеиуа игами,
 Инкылсуеит ишиашоу егы амѡа аханза.

Баацэыртц бара уаҕа, бычч-ччо ахьхьахэа,
 Былахь еикэыртцо егьҕамлацшэа зынза.
 Уа атцлакэа гылан хамцан шэыпхьа хэа.
 Уа ажэѡан хҕагылан зны ихаракза.

Ицаз, хнырхэышыа змоуа зегь рҕыхо,
 Раҕхьатэи амшкэа рцэа хаа ахьыкэкэа,
 Игылоуп абааш, сара сбааш, сара сныха,
 Уахь инеитцыхны искуп уажэ снапкэа.

Ипштэызар, сыҕшызаап, аапынра мѡасааит,
 Абыгькэа ѡеижьхар, ишниеиуа иҕышэшэап.
 Амала, хатцла аҕсы тазааит, имѡазааит,
 Амала, сбыхэоит, ҕазныкгы хаикэшэап.

Хаикэшэап аикэшэара агэахэара шхамоу,
 Идыршаз ашахеипш цьарак хаилашэап.
 Хазы-хаз хандэыкэла, исылабцаз шхамуп,
 Уи сабмырган, о, сбыхэоит, хаикэшэап.

Хиақэшэап еикэшэашыа амамшэа ахьырбо.
 Хиақэшэарц Анцэа иахьязишаз хаикэшэап.
 Хара уаха гашыа хэа хамам иахырцо,
 Нас амра игылаз акэаҕхэа илташэап.

Уатцәгы игылома уи амра ҳа ҳзыҳәан?
Азхәыцра атахым, аха мацкгы ҳашәап.
Сара сакә бара бакә, еилаагеит аныхәа,
Сбыцхәоит аныхәахь, сбыхәоит, ҳаикәшәап!

***

Бзиа сылбом уи, издыруеит, издыруеит,
Зибнака абас дыцшуеит есымша.
Башаза сгәакуа савоуп, суазыруеит,
Лара лхы итагыежьюа итазаап ацша.

Саха лымазам, сган ахь машәыршәа
Даахьацшыр, җацхьа наф даанахәуеит.
Сақәитылтәыр, шыафакгы сналцыршәом,
Аха башаза аатцраф слахәуеит.

Бзиа сылбом уи, издыруеит, издыруеит,
Зибнака абас дыцшуеит есымша.
Аха изкатәозеи лабжышқәак цырцыруа,
Аатцра игәатәиуа ианавоу ацша?

Бзиа сылбом, – сгәы скыдхоит акәкәыхәа. –
О, зегь марияла ишцалтәи азы!
Бзиа сылбом, интәеит ҳара ҳныхәа,
Аха сылхаштрангы дыкам бзанцы!

***

Адггыл сакуазма, ажәфәан еимыздеит,
Адггыл ахь слалбааит нас сара еиҗа...
Абзиа сзүхәозар, излоухәаша устәит,
Ацәгья уашьтазар, смаалықмызт, уеимда.

Сыцэгъеи сыбзиен еикаразар, суафыми.
Санишоз ус сишеит сара Анцәа.
Стәон снапқәа ахьхьахәа иафәхәмаруа афымаа,
Исеигәырғъан амџа ансыртә ашацәа.

Амца агәгәахәа еикәыларц санагәхәа,
Санџатцха, уи еихәлацәар хәа сшәон,
Иалалон ражәақәа ажәџан ицсаатәха,
Сааигәара игылаз хьушәа ирфәшәшәон.

Урт сара сныжьра ахаангъы иртәхымызт,
Сыкәа италон, итытцун смагъра.
Аха цәгъамзар ееик иара ихымызт
Афыстаа цәыршәагак, итәхәха иғра.

Уи ҳаилеитцеит ҳарт енак хыла-гәыла,
Сымцахә ирцәарц ихиршәтит ақәаб.
Дытцсыркъеит зынза хара здымыз агәыла,
Аџстаа сишьталт – дыбналахъан, дааг!

Раха смоузо сыкәхеит аамтала
Сџымаа, схымаа, сфырпын, сыпхъарца.
Сгәы цкапуа шьоук рашта сынталон,
Шьоук рымцын сыкәлар стәхымызт зынза.

Рыгәра сзымго сынхеит зыгәра згашаз,
Сыгәра згашазгъы ирзымгеит сыгәра.
Ацәгъара алтцун ицон зынза абаша,
Аџстаа данықәтәаз хыхь алыгәра.

Икоуп ашьтахь зтып иқәтцаз мариала,
Икоуп нас уаха рееишьа змауз.
Зы-хәашьы зы-цқъеи шнеиуаз еилалеит,
Ипылхатхеит ирахатза итәаз шьоукы рус.

Срылашәан, срылцит ацәгъа зыхәшьадуаз,
Сфәнаасха, амџан сагон алапкьа.

Срышьталт, аха избомызт сызшаѳоз,
Анахь сықәхаит, зны, ара сананѳа.

Издыруеит, ақьиара атәылаѳ егьсыхьзом,
Сқьиара сѳықәыхәхә санаагыл схәта.
Амра ашәахәа хаа ґыпуан игәыбзығза,
Сѳымаа снапқәа наґахәмарт еиґа...

Ауаа ирыхәара сашьталеит, усда
Стәамызт ацәґа зыршоз рыгәта.
Абзиа сзухәозар, излоухәаша устәит,
Ацәґа уашьтазар, смаалықьмызт, уеимда.

***

Амѳадукәа рґыцуа, аханқәа ргыло,
Акы асахьа тыхуа, акы шәуа,
Иблахкыгахоуп адунеи шупыло,
Аха, иабаѳоу, салагеит сажәуа.

Ара амра каххаа, уцоит ѳада сасра хәа,
Ахәылыхәа асы ауеит уажә уа.
Хаизааигәахеит, асеипш аамта хәхәон,
Аха, иабаѳоу, салагеит сажәуа.

Сажәаґ ыѳоуп, слафґы схәоит макьана,
Атыпґхацәа сраѳсуам наѳ сшәышәуа.
Ахәсаґ са сдыргылазом аган ахь,
Аха, иабаѳоу, салагеит сажәуа.

Сычкәынцәа ѳеидаст, абар ихацәоуп,
Ишәхьазароуп шьта зыхшыѳґы шәуа,
Дышәѳыкхароуп, смаґа хәыч дышпәзәхо,
Аха, иабаѳоу, салагеит сажәуа.

Избаз маңым, исзымбаз кыр еихами,
Исхәаз ыкоуп, искәыг сеихазыршәуа.
Аңсҗазаара, сзықәңо уара узами,
Аха, иабакоу, салагеит сажәуа!

***

Срылсхәеит акырынтә қытағь қалақығы –
Зны сгәырғо, зны сылахь еикәҗа.
Сахьнеилақ, сахьааилақ, сара сахьҗалакғы,
Ауаа срылан, урт рылаңш схын ихааза.

Иқан ахгарта, иқан аңсҗарта,
Снатәхьазарғы зны сеитҗағәҗа.
Ауаа срылан, исымамызт шәарта,
Сдунеи иахаңчон ари ҳамра ашәахәа.

Сгәы ианабозғы сымҗақәа ркызшәа,
Аңсра қадыңь сҗаңшызшәа алақта,
Ғазныкғы сымч-сылшарақәа қысшәон.
Издыруан сышғылаз ауаа рыгәҗа.

Акраатцуеит, издыруеит наунагза сшықам,
Аха, абирақ еиңш ишьтыхны Ауаҗра,
Ауаа срылсны саауеит сара аҗнықа,
Аҗны сдәылтңны сҗоит ауаа рахь.

Сахьнеиуа игәырғо ишысқылаша здыруеит,
Исыңуп, қхаррак рызназгоит схаҗа.
Иаңеиңш, иахьағы ргәыразра сныруеит,
Сынхар сҗахуп сара абас урт рыгәҗа.

Исығхаз сыгхеит, сәмеигзеит сылшара,
Сықан, сынхарғы сҗахуп ауаа рзы.
Ирыхбалар зны сыблақәа амра лашара,
Ауаа ишрылахо жәдыруз сыңсы!..

***

Арахъ лассы-ласс сааиуам, сықәла,
Хәыцрашәк сыцноуп нас сшаауа.
Абар, ихәлеит, шыта ашта снықәлап,
Сәатцапшп ажәған, сгәы цшаауа.

Катца змам, зынза ак злымшац,
Ак иацсамхазаз уафны
Схы шызбо, аа, еилымшәац,
Етәа гәартәк цәырцт сханы.

Урт кәеицеит анахьгьы арахьгьы,
Сгәы дырфыхарц иааилыцъеит.
Сылапш нықәсит ашта еицахгьы,
Хтысқәак сгәалашәан сааччеит.

Сиетцәахә хәа ак гәатан сгылан.
Ех, уи кыдшәоит, зегь акоуп,
Аха егьахьуам жәған цәула,
Асар рымфагь тгәыхаа игоуп.

***

Хашта сантыцуаз абаҳчақәа еинылон.
«Сынтәа агарта ҳаушам ашәыр», –
Ихәеит саб, еакы изымхәазт, даатгылан.
Сангьы даагәаҕит: «Иумыхьяаит машәыр...»

Хара сагацәеит сызнылаз уи амфа,
Сахьцаз сынхацәеит, сынхацәа!
Аха издыруан сеиҕамааргьы шамуаз,
Абар, саарылагылт сааин анхацәа.

Избеит, саб уажә илахь еикәцәамыз:
Цшацәгьак аакылкьан, иусқәа еилахәа,
Ишәыртцлақәа ырылгеит, аха уртқәа иреицәамыз –
Алрагь еилаҳаит, ицхасцан азахәа!

Еикәхаз еилырхуан аштә сантыцуаз.
Скәакәа днас-насит саб дааччашәа:
«Хара ҳақаз, дад, иахмоушеи иахцәызуа...»
Сангьы илхәахырц дафьин хаз сыгәшәа.

Сеитанхат. Ға зыбларак салан.
Алада сыџуан, зны аџада сцон.
Ҳдацха иахылцуаз алџатә сыңсы алан,
Уахьтә уарла-шәарла ажәабжьқәак сыхьзон.

Инсыжьыз сыцрыхон – исымазма цсшьара –
Исыпшызгьы ргәы кьдгьлт, иаапсеит.
Санаабжьала ҟнак ҳгәарабжьара,
Испыргалт абригьы: ҳцеицъ еимапсеит.

«Аштә снықәсып, сынхалап абарца,
Уажәытәкьа сышиашоу ҳаџны сныџнаххып...»
Сышхәыцуаз, снейуазаап ассиргьы збарцаз:
Ацша иқәхәан иагеит уи ахьб!

Нас аштә сантыцуаз ҳратцлақәа ркәыбон.
Лассы схынхәуеит ҳәа исыман ҳасаб.
Аха санаахынхә, испыргалт акәыба:
Атыхәтәантәи уажәа сахьымзазеит, саб!

Рыцҳарак ҳхысит, ҟа рыцҳарак ыкам.
Акакала амшқәа цоит, еихышәшәоит.
Амџа сықәуп, сцоит џацхьа аџныка,
Сан агәашәаҟ дысцымлархәагь сшәоит.

АДЫД

Ицеит шысхэоз адыд ҕагэыргэыруа,
Агэарахэа иҗжэоит ҕаҕхэа сханы.
Ахаҕы азыхтуам ажэџан, исыздыруам
Изыҕоу абри амш агэы нханы.

Агэалақэа еицыла, еицыла, еицыло,
Акакала ахэаақэа еизыкэкэаны,
Алабжышқэа шыта уаха иазнымкыло,
Ахаҕеахэа рҕаархарц аума иқэаны?

Издыруада, иааизар шыоук рныхэа,
Рашта уи ахыталаз инаҕшыны,
Адыд абжыы гозар дара рзыхэа,
Урт ирхыџуа гэыргыарак иабжыны?

Ицеит аамтала адыд ҕагэыргэыруа,
Иҕахэаеэа уи ибжыы ааџуеит хараны.
Изызхэоу макэана цқэа исыздыруам,
Аха иҕоуп ҕаҕхэа усгыы идыдраны.

***

Еихаҕэҕэоит есааира амшқэа еихало,
Ижэпахахаран лашыцарак ааигэахоит.
Агэысакара сықэахазшэа зны схала,
Сышзахэо уи аҕырцқэара сҕаххоит.

Анцэа сиҳэоит: сымшқэа умган, амарҕэа,
Атымнтыша сҕоумтдан усыцэхас.
Сара аусқэа сымоуп, аа, сыхэмарзом,
Угэы иамбан аамтагы сызсырхас.

Лашарак еиҗш иҕыцэаауеит уи саамта,
Сымра шлеиуа акэаҕхэа илҕашэоит.

Ишпазури, иара убриггы хамтан,
Исаѣоушьаз амацгы сызсырхоит.

Сцазарггы, сухѣоит, сара скылаз,
Азы ыкѣршан сышьтагъ наѣ ианых,
Аха ари амра гылалааит ишгылац,
Ашара шьюук апылоз, рыхкѣа шытых.

Урт рзыхѣан ҕыц иаапып ахсаала,
Апстазаара амшын ѡапыха ицѣкѣырцап;
Абри адгыл сзыкѣыз, сыпсггы залаз,
Схы ақестарц зыстахызггы рбап.

УЦѢАРЦ УЛШОИТ УАРА УГѢЫ РАХАТНЫ

Саб игѣалашѣара иазкны

Уаѡытѣыѡса дыкѣмызт укѣша-мыкѣша,
Ианаурсыз зны араѣа уара атѣѡан.
Ухала аужѣра хутит амра укѣшуа,
Уцѣеит ахѣаца амца, нас, уаапысан.

Иабаѣахыз краамта аиаха, атѣаха.
Узыхызарыз уздымызт, уеилахон.
Думамызт, ауаѡы затѣ, хѣархѣк иузахоз,
Кдык ахы иузѡахоз дутаххон.

Абна илхны уатцан зны абыца,
Апыаргѣал аанда еикѣутцон даѣазны.
Гѣашѣк анѣоутца, угѣырѣо уи унтыцуан,
Арахѣ уаацалон иаѣаггы иутахны.

Узатѣын, зеггы урыхызон ухала,
Уцкѣынан, укѣан усѣан угѣѣаза.
Ѣнак абраѣа алѡатѣ хыхѣ ихѣлеит,
Уара укѣацѣ иахылцит уи хѣхѣаза.

Абри ақәәцә дыфәналеит сангы дҕацан,
Дәәа хыбрак гылан илымбеит.
Нас – акәасқыа, нас иаазан ақәатца,
Хшара гәартак нас ихазхауеит.

Акәасқыа инавак, хазы игылт аҕацха,
Иҕоу аҕш азышытымхуа аҕа.
Ашьхымзагәара иамоуп хазхара ацха,
Зынза ыы ссирк тахтәоит, ицқыаза.

Арахь асасцәа ааиуеит шыта лассы-ласс,
Убас рахә гәартак хамоуп ианцаны,
Рхыңхьазара ххаштит абна илаз,
Аән шаҕа ааиуаз сгәалашәом, цаны.

Ажытаа кнахауп, ашәхақәа аләа иашәит.
‘Еа шәышықәсагы указ, зегь хаикәшәоуп.
Аха, санаахьяҕш, саб, абас ушҕажәи?!
Ушааңсазгы ангәастаз, ех, уажәоуп.

Амәа хаутан хтытд иаразнак ашта.
Ауаа рзы-мшын халалт хаиханы.
Ишухәара, иказма зны иаххаштуаз,
Утәалозмашь уаргы мацк угәы нханы?

Иахьагы иубомашь хара харак хадны?!
Умәасит, уара уусқәа зегь нагза.
Уцәарц улшоит шыта угәы рахатны.
Узгәытаҳәхәоу ари адгьыл ухчынца.

КЛЕОПАТРА

Сара шыта сычкәынзам, дадраа,
Схахәы шышлара ишлахьеит,

Аха слызхэыцуеит Клеопатра,
Клеопатра сгэы дҕахеит.

Сара сакәу ҕыышьоит, иашан,
Уи дызгэытҕахәхәа даазгоз.
Адуinei ду лакәха ишҕашаз:
Аҕхәыс дыҕан – зыгәра згоз.

Салызгоз еибгала азы-мшын,
Сгэы ианкылахоз сыҕсыҕ.
«Сымш!» – сымшын,
«Сымра!» – сымшын,
Ишҕасымаз, хәи, насыҕ!

Аха насыҕ назагь, дадраа,
Азәгьы имоузац, схәоит сара:
Дсылгеит, слыҕсахт Клеопатра,
Амца иалалыжыт Мысра!

Иахасыршәрын сыхәда ашаха,
Ахызатә сгәатҕа ғнаҕәаарын,
Аха исмоуит сара уи аха,
Ғаҕхәа лышҕа мҕак санын.

Сдуinei ҕта хәашьқәак лахахән,
Абас сымра лҕашәоны,
Егьыҕамлазшәа араҕа уаха,
Уи даацәыртцит дашәаны.

Ауаа ирбеит сара исбаҕхатәран –
Зегь ҕасыргьежьюан смаҕәаз.
Ускан слыргьежыт Клеопатра,
Ислырдырит уи сшынцәаз.

***

Салыхәхәа пхызк убас еипш салоуп,
Сгәы тгәырґаауа, сагоит уи шґакахы.
Амцәыжәґақәа реипш, амахәқәа еидыґсало,
Саахәаґшзар, цлак ғылоуп са схахыы.

Снаґшы-ааґшуа сныцалоит ашәшыра,
Ашыац ґшқа аарла иқашәқашәоит.
Ахауа уажәы убас иґәандашышыроуп,
Абра сышғылоу самхацәар хәа сшәоит.

Сан даадәылцуеит ус, дызцоу уархалуп,
Иааган саґхәа ишыґталцоит амартәқ.
Лнапы разқәа схысуеит, урґ халалуп,
Урґ рыґхара сныруеит сахыцалак.

Ижабахыоума иазхымшәац уалқәак хадны,
Хәаақәак хаман?.. Урґқәа акґы схым.
Сыцәоуп сара убас еипш сгәы рахатны,
Сыцәоуп, ацәа салтыргыы сґахым.

***

Алаф шаххәоз, аамґа мґасны ицазаап,
Сгәы ґшаацәозаап – саналага сажәуа.
Сажәақәа ббырхар бґахымхеит, нас, ишґазуаз,
Шәґәарабжәра са сыбжысуан зны сшәышәуа.

Усшәа збоу, хәсақәак атәы сахарґон,
Сеырґынчшәа сґон са сгәы еилашуа.
Быхцәқәа бґозшәа баақәғылон абартца,
Сара сахыыкам зибнақа быґшуа.

Асы леиуан. Ақәа леиуан ахырхырхәа.
Афы ахьсыртәз сатцашьшы изжәуан.
Ғнак, сшыңшымыз, хатца бцеит анырхәа,
Ишпазурыз, сеыбхысымшыаит, сшәышәуан.

Иахзеилам хәа сықан акгы уаха,
Иаацәырыргар бызбахә, слеихашәуан.
Быцкәын хәыцы дбыцны саныбґаха,
Сласны наґ снашәыдымци, сшәышәуа.

Сқәыпсчхәуеит, исымоуп иахьа гәалак:
Баргы саргы халагеит хажәуа.
Сыпстазаара мѡасуеит ус, шәышәрала,
Абар арымз сахьықәтәу уажә сшәышәуа.

***

Акаґеипш хәыцра хьантак схахан,
Исылнарґьоит сышәара акы атцәы:
Дгәаґит, илшом, илшатцәґьом уи уаха,
Ипстазаара далцуеит уаха азәы!

Акы ихәоит, аха иихәо хы амам,
Дбарцьеиуеит, зегьы ибоит еиқәатцәаны.
Ғхәара кадыць абастцәґьа иааигәахама –
Ашәымтақәа цоит иццакцәаны!

Ихаґьежьюеит. Иґагылеит зегь апсцәаха.
Уажәоуп, ирбоит, узихәазом уатцәы.
Аха усґы уртґы ирылшом уаха:
Ипстазаара далцуеит уаха азәы!

Саргы сгәаґуа абри атцх салоуп,
Ғәыґра хәчык сгәатца атра ахауеит.
Саргы сгәаґуеит, аха сґы неиқәхәало,
Адґыл иқәыѡ, кьаасыбжык сахауеит.

Аапынроуп, исѐит абыца,
Исыргѐарц саѐуп аандак.
Снеиааиуа абахча сыцоуп,
Акы рееиуа, ѐаaky ааитак.

Срыхѡапшуеит уажѡ сырхыбаан,
Игылоуп сытцлакѡа кахѡхѡа.
Икыдсыргылоит цѡара акыыба,
Тынч еилысхуеит азахѡа.

Арахь саатыт аутра сбахан,
Рыцқаак нықасыпсан анышә.
Исымазамшәә кәцатә уаха,
Схәыцуа садгылоуп ахышә.

Спашә абрақа иғәғәзахазаап,
Абрантә санейтоугагь, цаны,
Сцоит, иудырузааит, иаразнак,
Абни атлеипш слеилфааны.

Шыта уаха ҳақымгыи дысмыхә,
Ианаиуа ҳаиқыртра асаат,
Ижәдыруз адәныка сгәи шыхо,
Ишдәылпыруа арантәи аңсаатә,

Аңсаат – сара сгәйгра – зымтәыжәва
Снытәк иахъанза саазгаз.
Иналапкәшт уи җада сыжәван,
Сыдгыл иахыпраап уи нас.

Зны ихало, зны иҗало, ихәмаруа,
Ицап, наҥ-ааҥ зегь еимда,

Ус, ажәѡан ишалоу мацара,
Егры инаркны Ысоунза еиѡа.

Ирхаѡыруа ирхалап Дали Ыабали,
Кәдры аѡшаѡала инаскьар,
Аиѡхааѡа ирѡыѡраап, ашьхаѡа ирхалап,
Иѡсаатәуп, уи гәыѡроуп, абар,

Риѡа ихыѡшылап, азы иатѡа Риѡа,
Ишсышьѡоу абазшәагы иѡыруа лаѡәк,
Ихынѡып сара сахь уи, аѡ иѡѡак
Исзымѡыз, сызхьымѡаз ѡәаѡәк.

АМѡА АЗХӘЫЦРА

Автобусѡа Риѡаѡа иѡәуп уажә амѡа,
Инхатѡи-аахатѡиуа иѡоит иѡырны.
Арыѡьарахь иѡоу еиѡѡәашьа абамоу,
Арымарахь иѡоу узбом унаѡшны.

ѡкәынгы зѡабгы амѡа имѡѡанарсуеит,
Амѡа абыргѡәагы арахь иаанагоит.
Амѡа ахьааи агәалеи ѡханарсуеит,
Уи ианылаз ихы даара агәра игоит.

Иуѡаххап – амашьына. Еиѡьзар шьапыла?
Умѡахәаста хара икәаратѡап.
ѡсхәынзагы ибжьоузеи, амѡа унанылар,
Иумбазакәа уатѡ уанза унаѡап.

Амѡа унанагап ѡѡалѡанза ишиашоу,
Иара уаѡагы ингьылазом нас.
Уаѡхьаѡа ишьѡазар,
иуѡхьап – уартәашам,
ѡазнык уаннарѡшылап ушьѡахьѡа инхаз...

Абар, сара автобус саатыңуеит,
Аныкәацәа срыццоит шыта смыццакзо.
Сынтгыла-аатгыло сахънеиуа срызхәыцуеит
Ара шыоук ирымбо ма ирмахазо.

Сшааиуа саатгылоит Дали Цабали,
Мәакәак сырныңшылоит сгәы тыңсаауа.
Сзымцо-сзымаауа урт саарынхалоит,
Исзымдыруа иарбан гәәкроу исзаауа.

Амшын Еикәа ихылоит аҗба хыхәхәала,
Сышыта нхызла ицоит уи амшын.
Нахъхы цәхәырақәак срықәхахит схала,
Аңслымзра илазит сымәа, снаңшын.

Уи – хараза. Аха амәакәа арака
Ицоит ишцац, ладагы җадагы.
Абар, сышиашоу саакылсит Абжыәкәа,
Абар сахъыкоу сара Акәа, сыөнгы.

Арантәи амәакәа дәықәлоит Егрыка,
Амәакәа сырған сыргоит сара Цсоу.
Сыргоит, аха ихынхәуеит зегь аөныка,
Исырдырны җазныкгы Сыңсадгыл зыңсоу.

Срызхәыцуа саатәоит ара ажәйтәи аҗатәи,
Инымцәазо сымәакәа ахара еихоит.
Абар, сцоит сара зыбларак сәатан, –
Ашьамәа иангылаз зықьыла иҗахоит.

Иҗахоит урт, ари адгыл иазықәңаз,
Ғышпыла иазгылаз ианшәартаз иаха.
Ихыләа-ңыләаха ицама, нас, иқәбан,
Иахъами ианышытың, рыхъз ианазха.

Абацәа рымәа ахъзуп уи амәа,
Уи амәа хабациәа ршыа цқьа аныршоуп.

Уи саныцшылоит сара ианысзamuа,
Арахь иаауеит уи, са сзыхэа илашоуп.

Амѡақэа ган, ах ацхақэа хыхын,
Амѡақэа шнеиуаз уа́ка иаантѡон.
Мтѡыжѡада ажѡан ахь схалар сѡахыхын,
Аха адгылаѣ амѡақэа срықэуп, схѡацѡон.

Исшѡиуан сара амш мыждеи атцхьи,
Сизыцшуан сматанеиуа Анцѡа.
Мцак еикѡыстан, иѣымцѡарцгыи снатцхон,
Мчыла сылтцырц саѣын ахѡынтѡа.

Сылтит уи алтцраз, сымѡа сабагоз,
Сабагоз, иабацоз арантѡ еиханы?
Схагахозар, сара амѡа сархагон:
Ишыкнахаз збеит шьюук рхы ларханы!

Ирымцаныхѡон урт ауаа иацызны.
Ишааиуаз, рыхѡа ашаха ахашѡан,
Игьало икнахан абра́ка аф рысны,
Шьякгыи абра́ка икатѡон, ишьѡашѡуан.

Цштѡы ахазамкѡа икацчахуан ара амза.
Ахы кыдкѡо игѡаран ацша...
Амѡа, исхаштыз акры́коума мамзар,
Амѡа, исызѡада абас сара алша?!

Сышнеиуа, адыххѡа акы сааннакылоит,
Амца ѡатцкѡоит, алѡа хантоит.
Сымѡа ианыргаз еиѡаины иаангылоит,
Рхыцша иаразнак арахь иаасындоит.

Сылацш итцшѡаанза срыхѡоит: – Уа шѡгылаз...
Ихьааха исыцроу шьюук амѡа иагоит.
Иагоит, иагазоит,

ицоит дара нкылаз,
Уатэыизны рыхызкэа саркьалбжьны игоит.

Снеиуеит,
сапхьака ишьтоуп иага гэнаха,
Икатэап,
икатэап,
икатэап иага шьа!
Сырнылар стахым сара амѡакэа уаха,
Аха сырныцыр калом урт, сашьа.

Дарбан хагаз уи, сымѡа иѡаныжьлан,
Симышьтырц итахызшэа шьаѡак,
Иааины исѡагылаз? Дыкоума гэыжьла,
Дақэтэоу, ахыда, мамзаргыы ѡадак?!

Дѡадазам уи, издыруеит, дагыгэыжьзам,
Дыцьнышуп,
даѡыстаауп,
дыцоуп анышэ.
Ажрақэа сзижуеит дааизар еиужьзан,
Ашьацхэакэа иргылеит сапхьака хышэ.

Ихы-иѡы ихалашо сымѡа дангылоуп,
Дапсышэа мацароуп, арахь, дысцэынхом.
Илеит ашлагбаумкэа –
сымѡакэа нкылоуп.
Аха, уара ацьныш, ара сузтархом!

Сымтарсны, сымѡакэа срыманы инеиуеит,
Инымтэо сымѡакэа,
схеидш рыгэра згоит.
Арантэи сыргоит урт амра схарцеиуа,
Исыхан аѡныка, ишцаз еипш, сааргоит.

Издыруеит,
сырдыруеит араҕа сыбжыала,
Ныхәоуп исымоу сашта сантал.
Ҙаңхыа сшааиуа Далҕа сыбжыалоит,
Сымҕахытцуеит сышиашоу Цабал.

Исмаҳазшәа, исымбазшәа, сыблақәа хымҕа,
Стәпшуеит ицаз ани амш алақта.
Рышьта схиңшылоит иану ҕаҕахәымҕак,
Срыцны нхытқа сынталоит еиҕа.

Избоит сара ақытақәа алҕа рыхчыла.
Ғаҕа-ҕымтраха инхеит урт тацәны.
Аңшәыма дахзамкәа инхама Аңсынтәыла?
Сышәыкны сҕаларцаз сҕагылоит сазәны.

Агәра згоит ишааиуа ҕа аамтакғы.
Ианыжылазааит сымҕа ахаҳәкәа еизганы.
Уатцәызны иҕасцоит сара урт зегғы ртакғы,
Уатцәызны саатәоит сара урт сыхганы.

Сааиуан сара амҕан агәыҕрақәа сыцны,
Урт ҕаҕахәымтәҕыаҕы стыган сыргон.
Адәы снықәлон сымҕақәа рҕыцны,
Искын схы шытыхны, уи агәра згон.

Иахыа сымҕақәа ирныҕуа ҕа шәами,
Слымхақәа иртаҕуа ҕа жәоуп.
Ғакала зегь хәми,
Ғакала зегь шәами,
Ғакала сандәықәлогь уажәоуп...

Аха сышьтахыҕаҕы амҕақәа нымхеи,
Сеитанарныҕшыло абра саашыақәхоит.
Аамта сзымхеит,
сылшараҕы сзымхеит.

Ихэатэызгы сзырзымхэит,
абар, схэалахоит.

Сымѡа җалан инеиуеит ахшыырахь,
Илтагьалан амрагь лассы исыцэташэоит.
Сынкахэыцуа стэоуп уажэ ашэшшырафь,
Амѡа сзынылаз сзанымсыр хэа сшэоит.

Сшэоит, сара сықара иснаѡом алшара,
Сырнымлазакэа мѡақэакгы сцэынхоит.
Аха иапылалааит, схэоит, шыоук ашара,
Урт уатцэы игыло амра рзыпхоит.

Избоит урт рымѡақэа шѡеиуа цѡѡантцэыѡа,
Етцэак аҕнытэи ишазцо чэа етцэак.
Аха усгыы ихынхэышт дара аѡныѡа,
Инымхакэа уахь, иахьхалаз, рацэак.

Амѡақэа зегь ахьалаго араҕоуп,
Амѡақэа зегь ахьааиуагь аѡноуп.
Амѡа ианылаз арантэ игэаҕ-гэаҕуа,
Ицсы ахышыѡо цыарак ауп – ароуп.

Агэаѡоуп уи ахьцэыртцуа имѡахэастан,
Ахэреипш, ианхалоит абраѡа, агэаѡы.
Исыпхьоз, иреигьыз амѡа сѡанаста,
Ишиашаз уи саанагеит ауаа рѡы.

АККАРА-Ѣ

Сытсны снеиуеит инымтэазо ккарак.
Ацсаатэ рашэахэабжэ гоит ихааза.
Ахьхьа-хьхьахэа ицоит ааигэа кэарак,
Аккара рцэажэо, инаскьоит хараза.

Ажәѡан иатцасуеит ашәтдла кьантазқәа,
Ацътдла дукәа ана-ара иеырбоит.
Ахьара сытцсны цшыаала сымѡасуеит,
Сызну амѡахәаста хара сагазоит.

Ус сышнеиуа мшәык аабыбыхуеит,
Усгыы ахәоит ашыап-цакьа шытакша:
– Икьаकьаза ишытоу адәеиужькәа уркыхуам.
Ахьара уцоуп абрахь есымша!..

Ухы утахызар, уахьымаара узуеит,
Ухы утахызар, бжьра-быжытәа уца!.. –
Ари шсахаз сара сымѡа саныцуеит.
Афаса сасны сцоит, агаза.

Аха мѡаказам уахь, скәкәы-цакә,
Шыыбжьонынза сылхо сылоуп ажәырт.
Ашыыбжьышытахь сцоит снапқәа сгәытцак,
Сыцағәыхаа, сҕажәкуа, зык цьара изжәырц.

Сыңсы ааивыган сықәлоит ѡапхьа амѡа,
Аккара сытцсны снаскьоит хараза.
Аха абар, сара еиҕа иахьысзамуа,
Иҕатцақәа хахаза цьнышк дахьсыхьза.

Ибжьы иргахуеит: – Башаза угәароуп.
Уашьны уаама арахь уара аѡы?
Ари аккара ду ацьныш иккароуп,
Ус имазам арака ауаѡы!..

Сышыхәа саакәгыежыт, днытцаха дцахуеит,
Нас даацәыркьоит нахьхьы, хараза.
Икаитцо зегь са сцас икаитцахуеит,
Дысхыччогь ихәахуеит арахь: – Агаза!..

Лаба дук ылцаан сишьталоит сыџуа,
Сшыџуа сыхэжэоит, аха башоуп, сихэжом.
Изакеызеи арт атцлакэа ирхыџуа?
Схы сааџахоит, уи цкыа избазом.

Ус абжыала иаразнак издыруеит.
Цыара сылацшгы ахыст иббаза:
Исхыкны аргама алахэа кыруеит,
Уигы са сышьта ихызаап маза!

Ажэџан иахыалоу иснаџоит џыпныхэак,
Уи сара скынза ишиашоу иааџоит:
– Укыдызкыозеи, уаатэанда аџны ашышыхэа,
Акы уацэцарггы, ара џаак ухэџоит...

Уацхыака бзиарак ыкоушэа убахуеит,
Уара иузыцшуп, нас, абриггы уазхэыц,
Азы уахыныруа иаразнак урцахуеит...
– Усхыц, – сыбжыы насыргоит сара, – усхыц!..

Салцеит сышнеиуаз цыара аџстаацэа рымца,
Сытрысшэа сандэыкэла, кдык сахкыашеит.
Ус сназеит сара азиас акынза.
Уака ихэлеит, аха краамтаза имшеит.

Тык ахыкэтэаз сааигэа иџарџаруан,
Уигы аацэырцит ара итынхаха:
– Иабоутахыз, улц уара аккара,
Уцсы еикэхагэышын убозар уаха...

Сдэыкэлан, сыблакэа амацкэа рхыслан
Сааныркылт, узыруам хэа сархэеит азы.
Лыхцэы шыкыыруа даалцит уи зызлан,
Усгы даацэажэеит уака акранцы:

– Идыр, нас, ахаанггы уазыхычом аккара,
Иалухыз амџа мџам, иреицэоуп.

Уааи азахы, уансыриалоит агара.
Ацәа уакуеит, избоит, уаацсацәоуп...

Лыхцәы снамцасны искырц снахысуеит, –
Азы длалашәкәа дцоит лара еиҭа.
Сара амҭа сықәуп, схысхысуеит,
Сҭацшуеит цәара аҭстаа илакҭа.

Исымбазакәа ахҭыц ду сахахаит,
Ҥакәажәыкгы дцыркыпҭа дсыхзоит.
Сыхәызжәеит сара, исылшазом уаха,
Аха аккара сыцалан сцоит.

Издыруеит еихымза-еипымзо ишсышьтоу,
Срылцәраа сахънеиуа цәгъа еиланагоит.
Издыруеит ихыцран ишыҕам урт сышьта,
Зегъы ирахартә еипш сыбжыгы насыргоит:

– Шәсышьтаз, исхаз ани алахәагъ ҕыруа,
Ишышәтаху ала ахаангы ҳаиқәшәом.
Сыҕхыз салцны сҕаларгы, ижәдыруаз,
Аккара сацәшәом сара, сымҭагъ сацәшәом!..

ИУДА

Голгофаҕа инагоу амҭа ианылан
Ицоит ауаа рацәа, ихәарц Анцәа.
Еиқәымтәац аамҭа асаба иаргылаз,
Рыбла иамбаша абахъеит ашацәа.

Адгыл атцалт изатцымтцау гәнаҳак,
Ҥәагышыа змамыз аргама игәагыны:
Иаса Қыырса Голгофа дыкнахауп, –
Анцәа ихататәҕьа, – абас дахыырхәны.

Игоит уазырбжык: «Хадгьыл иахацәеит...»
Иахаауа, игыло, абар, ибгъаауа,
Амѡа икәуп ахәсеи ахацәеи,
Рысабицәагъ ааргоит иахъаауа...

Рыцсы рқышә икәкны ашьха ианхала,
Иааилагылоит урт уа иѣахаха.
Ирхәара рѣамшәо адгьыл ианхалоит,
Итцаарц ртахушәа: «Дабакоу хаҭа?..»

Ахацәа рылапш ихыми: «Хазшьыда?!»
«Хазшьыда?!» – ахәса цаауеит блала.
Дышрылагылоу рыздыруам урт Иуда,
Дцарц итахушәа шыта арантә мазала.

«О, саҭамыз, – пхәыск дматанеиуеит, –
Уѣапхъа ахара сыдуп, Анцәа,
Гәнахак сатцоуп, сзатцымтцау, снейуеит,
Усыцхраа, сгәаҭрақәа ртыхәа сыпцәа!..»

Ҷиҭуам Анцәа. «Исанажь! Исанажь!..»
Апхәыс дматанеиуа илхәац лхәоит.
«Ибанасыжьюеит...» Абар, уара, ашана,
Анцәа иҭак дыдрак еипш игоит.

Икажьыз ҭәамзеит, игылазгьы каҳаит.
«Иҳанажь!» – анаҭа, «Иҳанажь!» – ара.
Уацоузеи, Адгьыл, о, шаҭа гәнаҳа,
Шаҭа уанажьтәны ишьтоузеи уара!

«Иуанасыжьюеит», – ихәон азәы изыхәа,
«Иуанасыжьюеит», – ихәон иара еиҭа.
Иара убасҭан, иоурашәа аныхәа,
Абраҭа даацәырцит Иуда ихаҭа.

«Сара исыдуп зегь реихагь ахара,
Ихара дууп – аргам уснапхейт,
Аха исанажь, сухэоит, о, даара...»
Уи шыақақәакгы пхьақа днеихейт.

«Уеаанкыл! – дыкнаҳазамшәа даацәажәейт,
Даақәацазшәагь рбеит зегь Анцәа. –
Уара иахьарнахыс иумазам ажәа,
Уца, улаз шыта уахь ахэынцәа...

Узызәзәо зы ыказам, идыр, адунеиафь,
Уахьцалак иухышәшәоит ашыаффы.
Урыдыркыларан иҕам уахьнеилак,
Уаныз, нас, амџа, асаба аныџы;

Уаныз, уҕажәкны цыара ушытахаанза,
Уаныз иухацеиуа еснагь аҕакар...»
Дызлагылаз рыбла итҕкьон уажә амца,
Инеипырцт зегь азәазәала, абар.

Голгофа ныжыны иҕынеихейт Иуда.
Адгьыл даақәхейт агәымха дзатцәа.
Адуinei аҕсы ашыейт хәа аниархәа уа уда,
Голгофа, Анцәа иҕапхьа, аҕсра данацәа,

Дцазоит хәа сыпшын уи ахыда
Дахьымаара, наҕ, иеыбжьарз.
Игәы иштәзгы абаздыруз Иуда
Сгәылара дааины абрақа дынхарц.

Ишышытаз здырузма иапхьа зқы гәнаҳа,
Акы аткьыс егы хараза еицәаны!
Инапала инаган анаҕа шыоук кнахауп,
Араҕа ишытоуп шыоук рыхәда хтәаны.

Адгьыл уқәнаргылом шыоук рыхәхәабжь...
Иахьирхәып, о, мышкызны рацәа:

Иуда иеипшу агәымхақәа рзыхәан
Иңсы ғаларан дыҕоуп Анцәа!

АҢСРА САНЫМШӘО

Ираамтазамкәа рхы дырхеит анышә ахь,
Ихацәцазеи, арантә, шаҕаф хацәца!
Аха ахаангы сара аңсра санышәом,
Сара аңсра санышәазом зынза.

Агәра згом, сыҕазам дыңсызшә
Нахьхьи анышә иамадоу саҳашьа.
Изакаызеи ишәхәо ома цызшә,
Иацы дцеит арантәи зегь хаиқәжьа.

Хашта дтан шыыбжьаанза дпарцалыкьха,
Дыңсаатәха ажәџан дналәшәкәон лара.
Исыздыруам иахьа абас излыгхаз,
Аха усгыы дыҕоуп лара ара.

Ңсыс дахоуп хаџны, дышцалахәҫыху,
Аха зны дқәыңсычхауеит маза.
Изура сыздыруам, дсырччарцгыы саҫыхуп,
Данаатәало лылахь ас еиқәца.

Снаскьалгоит уи агәашә аҕынза.
Дыџны арахь дысцылоит санаауа.
Агәра згом дымџаст хәа дықәрахьымзан,
Саатәалоит абраҕа сгәы ңшаауа.

Бысцәымзын хәа слышьтоуп лара слыхәо,
Шәартәк уи дацәысыхьчарц стаххоит.
Асы лықәнауеит амџан аҳәылыхәа,
Ус дышнеиуа амрагь аалхаңхоит.

Сахәшьа лоуп, дхынхәуеит уи дахьцалакгы,
Дхынхәаанза хәа хуалыуашо хаилоуп.
Илеишыргыи зуама уи, нас, лакгыи,
Хатыр лықәтдан шәлывси, сахәшьа лоуп.

Хлырлахәыхып лказшьала уи иагараан,
Иага ссир, алакә еицш, иахлырхап.
Дадтәалоушәа шызбо ааигәа агара,
Арахь ашәхымс даахытүеит хара хаб.

Абык дабакоу, схәоит, нас, хаб ифыза,
Ирыцхара – мацк игәи разцәоуп.
Ихы ихнахуам амәа икәу уи ахызатә,
Аеивнагоит, уи хә хзы дынцәоуп.

Ибзиоуп, нас, икәра акыргыи ифазааит,
Аха макъана уи дшажәра дажәзам.
Дхалатәоушәа шызбо, нас, аф асааит,
Азә даакылсуеит шәеикәатцәак лышәтца.

Агәра згар сҭахуп лыцсаа дышхамам,
Сгьежьи-хынхәуа хашта саатахоит.
Игәыргәгәагоу бжык цъара исахама,
Сара абрантәи наф хара сеихоит.

Фызак дсыман, фызак, зыгәра згашаз,
Абжьи исаҳаз мгеи иара ибжьи.
Амәа сықәлеит иара иахь сышиашаз,
Аха акгыи самоуп уажә сышьны.

Сзон сара, схы хан ифныка,
Аха нышәынтрак снадгылт сыгәгәаза,
«Дыкоума?» – схәан, атак сырҭеит: «Дыкам...»
Дыкам, рхәеит, дыказам зынза!

Аха уи сара дыспылт дыцсымшәа,
Скахауашәа анибагы сааиргылт.

Исгәалашәоит, иандәықәла сағәра сымжә,
Исҕагылаз дненины дырҕагылт.

Сара уи ақкәын ҕызас дсымазамызт,
Дсыңхьазон ешьас затәык, ешьас.
Мазак соур, иара икны имазамызт,
Уахьихәаңшуаз деиңшын зынза абжьас.

Исхаштуам, амца дақәлон сара сзыхәан,
Азы хьшәашәа дзаагылангы иршон.
Уи арахь данааиуа исымаз ныхәан,
Слахҕыххон, сыңсы аағалон, саалашон.

Длашоит иара амреиңш, уи иңхара
Иахьанзагы сара исныруеит ихааза.
Издысдода, ишәхәа, нас, сара ахара, –
Сызлацозеи зынза дыкам хәа цхьаза?!

Сыңшыр сҕахым сара уахь, анышә ахь...
Ихаңцазеи, арантә, шаҕаа хәңәңа!
Аха ахаангы сара аңсра санышәом,
Сара аңсра санышәазом зынза...

СЫМАЛА СЫҶОУП

Сымала сыҶоуп. Иҕахам, иахам.
Сымала сыҶоуп. Ашәгы схаркуп.
Қаадқәак срылоуп, исымамкәа хәаха,
Атц ааиҕнашаанза цәашьыкгы сзаркуп.

Исҕаххар, смыцәакәа ашара саңылоит.
Исҕаххар, сышьғалан сыңәоит анша.
Снеиҕеиуа агаҕа савоуп шыапыла,
Ахақәитра сймоуп, сақәтәоуп аңша.

Сымала сыкоуп. Схэыцрақәа сыкәшан,
Схақәйтра насымхәан,

иаразнак срыткәоит.

Снаган сдыргылоит амра ца сықәшуа,
Рацәак схы кәдыцъ смыхәо ишақәоит.

Акы саргәырғоит убас сара арака,
Акырқырхәа зны схала сыччоит.
Даеазных акы убас еицш саргәакуеит.
Сыцсы сфеит ара, сгәы еикәыцчоит.

Исхаштхьоу хьаакәак рхы аасдырдыруеит,
Снахәыргы саахәыргы, исыцроуп имцаха.
Схэыцрақәа срыцны зиасқәак срыруеит,
Амәа дшықәу сихьзахуеит сага.

Сымала сыкоуп. Цта кәашк баныртәалан,
Ибыцасны, баман ицахуеит ацша.
Уи арахь баанагом, сара стәала,
Баргы зибнакоуп уахь бахьыцшуа.

Сымала сыкоуп. Ашә азәгы дасуам.
Сөызак сылацш наикәшәоит хара.
Саатра давоуп уи хәлаанза дқәасқәасуа,
Шаанза ихасабуа дтәоуп сызгара.

Сымала сыкоуп. Сгаруп, егысымам.
Стаацәароуп. Стара насмыгзац.
«Уара уцхыраара смоузар, сыцсыма?» –
Азәы сизцаауеит. Игьежьюеит сыблахатц.

Игьежьюеит сыблахатц – ихәом азәы аиаша,
Ацашьа дақәымшәо дааины даатәоит.
Издыруеит уи ииуагы иихәогы шбашоу,
Арахь, иара итәала, сара сикатәоит.

Игъежъуеит сыблахац – азә дшыыцны мацара,
Иѡыза ихы акәара цъара итарбааны,
Днеины иееитоит иахъа амра ацара,
Лафқәак ихәоит уаха арака дааны.

Сымала сыкоуп. Азә дахоит, деиҭахоит –
Дгъычуеит. Дшәартоуп.
Иакуп ицсы ахац.
Тышак ахықәан уи дхахачахоит.
Игъежъуеит сыблахац.
Игъежъуеит сыблахац.

Сымала сыкоуп. Сгәырғоит, сыхәмаруеит.
Сцәыуоит. Сыччоит. Иахыстаху сцоит.
Сгылоит, сҭацкәмқәа ратәан смақаруеит.
Сымала сыкоуп. Акәацгы ҭастоит.

***

Анцәа сиҳәоит: «Схәыцқәа еибгала
Уаха аѡныҭа исзаага.
Срыцхауп, гәаҭрак салоумгалан,
Сымши сытҭхи еилырга...»

Анцәа сиҳәоит: «Сара сѡызцәа,
Сѡызцәа бзиақәа, жәпаѡзам.
Исцәумырзын, рҭыхәа ҭызтәо
Акы сахаанхаргы сҭахзам...»

Анцәа сиҳәоит: «Сан дажәгәышьеит,
Уаха лылшазом зынза;
Шьҭа аарлагь дгәагәагәышьом,
Дәеа мшқәакгы днархыгза...»

Анцәа сиҳәоит: «Илыдумгалан
Хыхы гәыхы схәыцқәа ран;

Сыфны-сгәара зырманшәало,
Лара дманшәаламкәа дҕаумтдан...»

Анцәа сихәоит: «Сашьцәа ыҕоуп, –
Деихабума уи деитцбы, –
Машәыр иақәымшәааит иахьныкәо,
Исыгымхааит рнапы...»

Анцәа сихәоит: «Зегь ҳахәшьа затцә
Җа хзы итылхгәышьоит лыцсы,
Уи шәышықәса лыцсы җазааит,
Лмыткәма сыгымхааит зназы...»

Анцәа сихәоит: «Җаилатәзааит
Җаилагәыргьо ас жәларак.
Икеикеиуа ажәван цқызааит,
Иҕамлакәа зны еибашьрак...

Дацдамлааит ҳауа гәнаҳа.
Ицсы җазааит ҳағаггы...»
Абарт роуп, нас, иарбан уаҳа,
Схазы саҳәазом акгыы.

СГӘЫ ИАМЫСЗАЦШӘА...

Сгәы иамысзацшәа, зеггы ирзартыхуп,
Зеггы сырпылахуеит сыфны, хәычтас;
Сәыфнаскырггы ауан, аха исыхоит,
Сагоит адәқәа рахь иара цас.

Сызтарыжбуаз ани ажра снахыңоит,
Срызтамыжкәагг знык санрыцәца,
Исышьтоушәа збоит шьоук хыцхыпуа,
Аха рцасггы снейуеит сласза.

Данызба ихы икәхан дышнеиуа,
Исыргоит азә иахь са сыбжы:
– Иуцәыршыыз дызустада, еи, уа?!
– Сыршыма, – дтцаауеит уи, – сыршы?!)

Уршыызшәа убазар, уршыит ауп,
Егъкамлазшәа уца, пхьаҕа унеи!
Иснымшәа, абар, җара шәытак,
Сахысрашәа сцоит адунеи.

Аҗәра сымжәо, ае-уыреипш,
Ахы ифахошәа збар сара агәаҗ,
Наҕ, схәычра атәылахь, сацәыртцуеит,
Цәыргылак сахыцоит еиҗах.

Агәыразра атәыла ду салоуп.
Салазсо салоуп. Еимгәхәа.
Ачнышқәа амшын ихыцсалоуп,
Савалан сцоит аҗшахәа.

Издыруа, исзымдыруа – испыло –
Ацсышәак нарасхәоит схазәа.
Снаихан аган ахь дсыргылом
Иреигъу, иреицәоу азә зынза.

Иумырцәгъаз, дыцәгъазаит, дгәыбзыгуеит,
Иқыиара аиааира аургоит.
Жәларык рлакҗа хаа сҗацшыхуеит,
Жәларыкгы арахь сыгәра ргоит.

Аҗҗақәа қәала еимгәамзо
Изхахаз, уацәымшәан ақәа;
Уи ада еақы уамыргәамҗааит,
Иабацо, ихкәап, уара, ихкәа!

Издыруеит ишыкоу шыапҗаршәи
Уи атцкыс еицәоу даҗәа шәки,

Аха снaргәылсуеит сыхәмаршәа,
Исхаштшәа, сымтцаакәа: «Изакай?..»

Сгәы иамысзацшәа, зеггы ирзартыхуп,
Зеггы сырпылахуеит сыфны, хәычтас.
Сөыфнаскырггы ауан, аха исыхоит,
Сагоит адәкәа рахь иара цас.

***

Ахахә дукәа ирыхъашо, ишәахха,
Аөыфкәа реипш, ицон дара еиваф.
Рыедыртынчит шухәо, еиҗааилаөеахуан,
Ацәкәырпақәа кәасуан хыла аңаф.

– Шәабаццакуеи? – снаразтааит сырхыңшыло.
– Цхъака, – рхәеит урт аҗакс, – цхъака!
Аха иахънеиуаз мшынын дара ирпылоз,
Инеижәылон, ирыбжьоушәа ахка.

Ацәкәырпақәа еилалан хыхь ишьтыцуан,
Илеилахәаша ицон дара җака.
– Шәабаццакуеи? – сразтаауан срызхәыцуа.
– Цхъака, – рхәеит урт аҗакс, – цхъака!

Рыбжьы саҳаит арфашкәа агәгәахәа,
Итаөеон аифхаа дукәа ирыбжькәа.
– Шәабаццакуеи? – сааңшит абас нараҳәан.
– Цхъака, – рхәеит урт аҗакс, – цхъака!

Азыхь цкәкәа ытцхәраауеит ахьхәхәа,
Ихьшәашәоузеи урт зегь, ҳаи, шака!
– Шәабаццакуеи? – икаҳума ихьхәхәа,
– Цхъака, – рхәеит урт аҗакс, – цхъака!

Ашамтаз дтыцуан арпыс ашта,
Днеиуан гәарабжыарак уа дбыжькыа.
– Убаццакуеи? – сiazцааит уи дангәаста.
– Пхьаҕа, – ихәеит уи атакс, – пхьаҕа!

Иахагъежьюеит адгьыл ду алыра.
Саамта цоит. Инхазеи шыта шаҕа?
– Сабаццакуеи? – схы сазтцаауеит, суазыруа.
– Пхьаҕа, – схәоит сара атакс, – пхьаҕа!

СЫЦӘҘАНШҢАП АХЬАРСУ

I

Абраҕоуп, дад, сыцәҗаншҗап ахьарсыз,
Сара анхара сахьалагаз уажә җыц.
Исыпшаар стахуп иацы зны исырзыз,
Иластоит ианыцсалоу снапы арыц.

Аапынроуп, аҗа еихеит иаразнак,
Ишытазшәа ари адгьыл гәыхәзаны,
Зегь ахәлазоит. Хапшны усгьы хтәазма,
Ажәла хҕьоит, хнапсыргәытца инантаны.

Ицәагәо тракторк неиуеит сапхьа ахәхәахәа,
Кәаатанк амаа сзыркагьы дызбом.
Шәнеибарпшы, шәнеидгыла, шәнеихәа хәа
Амш хәхәапшуеит, ажәҗан пта ахапом.

Сгәырҕоит, са сыцәҗангьы абраҕа иарсны,
Кәацәк ргылан, амра хаа схапхо,
Азын иацыз цааи чыхьы пхарсны,
Стеицәа сапхьа иргылан сахьынхо.

Акы шытырхуеит, акы шытарцоит рнапала,
Иҕәә-чаәуеит. Нас еидарак дырхәазоит.

«Сахэарыма анахьггы арахьггы еидбала?..» –
Хэыцрақәак амшын еиқш иаазазоит.

II

Абрақоуп, дад, сытәџаншьап ахьасырсыз,
Са сзы абрақоуп адгьыл иахьагәтоу.
Пхашьаран арахь саабжьалар сьырсас,
Сызтәыз арбан, сцар, ладоу џадоу?

Хгәарабжьара са сеитабжьамлеит машәыршәа
Зны абрақа, сыңсы абрақа исцәынхахьан,
Адәқәа срықәын, ампыл сасуан, ацәы сыршәуан,
Ацәыргылагь шәынтә сахьууаны сцахьан.

Сзон, саауан... Аха зынзатцәкьа сызцарызма,
Ишәыкәшәа хәа, арақәа кәыба ишьтатцаны?
Хаицәкьалазшәа, схәычреи сареи ус хнейвысма?
Уи аатәама, са санамба, аңсы заны?

Исгәдхахалт иара, арахь сеитаныбжьала,
Ацәыргыла еитанахыңарц иџ иаауан.
Пәсеиқш саргьы сәаасырххеит, сказышала,
Аха егьсылымшеит, исхароузеи, схьантан.

Аха усгьы схәычра снацлеит уа гәаныла,
Акаџхәа са исыбжьушәа бжьык сахәит.
Исхаштзахьаз мџахәастақәак сырнылан,
Сааңсара сыхкьеит, цәгьа сгәы иазхәит.

Сыкахызма, нас, арахь исыман маашьа,
Сшьапы анкьидкьа, азыхьқәа зегь шәахәеит.
Зытәџан арсым аган давоуп дџашьан.
Аган иавоу знымзар зны длаҳәеит.

Абраҕоуп, дад, сытѡаншыап ахьасырсыз,
 Сахьнылаиаз сааины тынч ашыац..
 Са схэыцрақәа иргэылсны арахь исысыз,
 Ибжыазша зегь ирасхэоит: наҕ шэыбжыаз!

Аха бжыазшыа змам аацэырҕыа-цэыраст,
 Урт са сахь есааира иааигэахоит.
 Анкыа цлакы иаҕаран хэа араҕа атырас –
 Ирхэо ажэабжы сара даараза исгэапхоит.

Снеин снагылоит аць ҕарҕарқәа рымцан,
 Ашэ ҕыантазқәа схы шытыхны сырзыпшуеит.
 Ааигэа агэгэахэа еиқэыми Нартаа рымца,
 Ақэаб дукэа ахэатахэа еилашуеит.

Ахы ааиҕаскит сарҕы абраҕа сымца,
 Нартаа рымца еихэламцэарц, сеилыхха;
 Стҕеицэа ахьзарц, уацэы зны, са сызхьымзо,
 Урт уаѡ днымхарц, снаѡс, абраҕа дҕаҕсаха.

Икэзааит рыдгыыл, дара ишыртэу дырны,
 Аҕа ѡеилап, хзыыхкэа ахьхьахэа ишэахэалап.
 Акы ахэоит Абрыскыыл ирашы кырккырны.
 Уи ха хаипштэҕыа ҕазэы изеилмыргар ҕалап.

ИСХАШҢЛАКҒЫ...

Зны аҕшахэа саван уа сыѡуа, сыхэмаруа...
 Саахыаҕшаанза аамта шҕацеи иҕры!
 Аха исхашҗлакҒы – исхаштуам Аҕара,
 Сара исхашҗлакҒы – исхаштуам Кэыдыры.

Шьоук рдац-пашә иашьтоуп ажәала,
Ргәы бажәхама, ироума аиҳабра,
Иқәлом, о, иқәлом рыџныіка аламала,
Сара сытәџаншьап асырсит абра.

Сынтыцдыр, сабацо арантәи сынтыцны,
Сынхыцдыр, ааигәатцәкыа сынхыцт ахәада,
Аха усгыы схынхәуеит зеггы рґыцны,
Усгыы аџныіка саауеит сара еиґа.

Ара ацшатцәкыа гәыкытәыкуа испылоит,
Схәыцра алакә ахь сагоит хараза.
Атаратәи ажәџан кеикеиуа исхагылоуп,
Сықәуп атаратәи адгыл разза.

ИҢАХАЗ ИАЖӘА

Ижәбазар, нас, аиааира сґахымшәа,
Сышьґахьіка ахьатцра саґушәа уажәы?
Аць ду саџызан, аґаџхәа сегьхымжәар,
Исґахын сыцсы ылган изгар асыршәы.

Аха иамуит. Сылшарақәа сзымхеит.
Сара сґахеит. Аха ижәдыруаз уеизгыы:
Ишәґаху жәуы хәа, сымгылеит сґеслымха,
Схы самеигзеит, исхамхаит сыцсгыы.

Сцәытдадырбааргыы рылшон – сырґахыр.
Схы хырсар – ирақәґарын схәамц.
Сыфџы сыргарын – исырґоз сыхнахыр,
Азмах еицш исхытәан сахәаерын амц.

Еихымза-еицымза исышьґаз ансыкәша,
Са сыхәда ашаха ахашәаанза сыблит.

Ааи, сырцәыблит. Сыццышәха снарыкәшәан,
Сышьтахька иааиуаз ргәаггы ааибакит.

Сныбжьахәашеит сара абас егькамлазшәа,
Быжьра-быжьтәа дгылк леиџжәаны...
Аха исырмариеит урт русқәа нас-насшәа –
Шәашта италаз Аиааира зманы.

***

Изыпхьам,
Зеггы ирзымдыруа бгыцкәан
Сара Аҕәа амџадуқәа еихсыршәшәоит.
Ижәдыруоу, нас, иара Аҕәа иахытца?
Икәыпшцәаха ижәбар хәа саашәоит.

Ишышлара
Ишлеит иара кәашза,
Ашәышықәсақәа рышьтақәа антцоуп.
Ижыакцарггы ауан анап аштца,
Аха ҕа аамта ссирк иахьзоуп.

Ишәтит,
Аҕәа иахоу ҕара-цәами,
Аха ишлахьеит, уи схәахуеит еиҕа,
Агәы ҕазырчаңазггы даара ирацәами,
Излархааз сыздыруам нас ҕыц алакта!
Идырбгон, идыргылон...

Аха уи рџашьам,
Сыхнахт – икеикеиуа ицкьоуп ахаҕы.
Ахаанггы
Хҕоурых ду ашьапышьтыбжькәа еикәтәашам
Аҕәа ашьхараҕ, Аҕәа абааҕы...

Сахьнеиуа ахәыцра цәулақәа сытцгәан,
Абыгь џеижькәа рхала иҕышәшәоит.

Изыцхьам,
Зеггы ирзымдыруа бгыццэан
Сара Акэа амфадукэа еихсыршэшэоит.

ЕРМАНТЭЫЛА СГЭАЛАРШЭО

Мышқәак роуп,
Снымхеит ара сара уаха,
Сцеит сара арантә, аха нас
Краамтә
Севантәи амза схакнахан,
Исхәон: Арарат, Комитас...

Сдырхәыцуан –
Сдыргәырғыон,
сдыргәамтцуан –
Арааҕа зегь збон уамашә.

Исыцын,
Исышъталан иаафит аранза
Исзымтаз ахахәкәа рбызшә.

Ацсышәала
Исаакиан ифымтақәа цәажәон,
Сариан ишәыга ссирқәа еилыцхон.
Сахыцыз
Абовиан баацсыла дыгәжәажәон,
«Ермантәыла ахәрақәа» иргьон.

Инымтәазоз шәкәын уи,
Сагьзапхьомызт уаха,
Сцеит сара арантә, аха нас
Краамтә
Севантәи амза схакнахан,
Исхәон: Арарат, Комитас...

***

Еимагылан зны асы леиуеит ахэылыхэа,
Зны иңеиңеиуа угэы армаңуеит аҫакар.
Сеыртынчны зымға стэанда ашышыхэа,
Иалшоит ссаркьалбыжь шыта иааикэтээр.

Аха сгэы иауам сара, агэарахэа,
Сымч зегь аҫа, сасуеит асаркьал.
Адгьыл шэартууп! Уи ауаа инарахэо,
Дгьыли жэғанни рэыхо снарыбжьалт.

Аха аган рэаҫан рычедырдагэеит,
Иҫартцеит шыоук аргама ыыргаза.
Стэаар стэхуп: хара ари хабаго?
Изхарцэгьозеи ххала хлахьынтца?

Ишабеит, ишытоуп адгьыл зышо,
Аҫаа цэгьа ңыара агэы еиҫэнажэоит.
Стэңшуеит анахь ҫа змазам атыша,
Адгьыл уахь иагэтасыр хэа саҫэшэоит.

Хадгьыл-хан, цэгьаза угэы нхархамашь,
Ухахэамңшуашэа збоитеи угэыргьатҫэа?
Рееишыа змоу харееип, нас, уара ихэанажь,
Ххыдарақэа зегь хэанажь уҫаҫэа...

***

Сшааиуаз агэтынчра сҫэызит зынза:
Игэҫкаагоу бжьык саҳауеит хараза.
Аңша асуеит, аңша асуеит,
ажэғангьы шэшуп,
Хара-харазантэ исаҳазгьы хэҳэабжьуп.

Дарбан изхаҳаз, нас, ажәдан бганы?
Икаломызт ус аҳәҳәабжь баша иганы,
Ихытзар аз дуқәа ахаҳәқәа лаго?
Иахьнеиуа, ихәҳәабжь гоу аз иаго?

Ихызатәха ирылкъан арахь исзаауеит.
Дарбан, о, дарбан? Сгәы тыңсаауеит.
Сәатқьоит, цхыраарак истарц сеихоит,
Амцәыжәәқәа соуны сыңрырц сҭаххоит...

Сшааиуаз агәтынчра сцәызит зынза:
Аамтала аштә сынтыцны санца,
Иқәсрашәа збоит сара уақа афыртын.
Ихышәтрашәа збоит ишнеиуа ауардын.

Машыноуп сара ауардын хәа сызфә.
Мап, дсыздыруам, дсыздыруам изеу,
Аха ҕык гьежьуа ахкаара иҭахоит.
Афны сахьахым цәгьаза еиланархоит.

Изфәузеи, схәыцуеит, уа рычезаны,
Ахәыцқәа аатраф амца еиқәцаны?
Стәоуп сара арақа даара сшәаны,
Ацша иагазшәа афны ахыбгы хшәаны...

Сшааиуаз, агәтынчра сцәызит зынза:
Аракетақәа гылоуп, бцъарла еицатца.
Иеиҭахаит цъара – абомбақәа пжәоит.
Смаҭа дыхәмаруеит, сабдumi, сицәшәоит.

Хәыцра хьантала стәоуп сеикәатәы.
Шьоук зынза хыбрада иқәхеит адәы.
Ақалақь дуқәа ахырго ирхәаша,
Избоит, икәшәоит сабик ахәаша.

Исылоуп, исылоуп сышәара атцәы:
Хадгьыл иахьуа сыздыруам уатцәы!
Ишызбац алыра иануп, игьежьюеит.
Алабжыш срыцкьарц азамџа сшышыуеит.

САРА ИЗДЫРУЕИТ...

Сара издыруеит абри адгьыл сзыкәнагалаз:
Сгәыразра ауаа ажәлеипш ирызкьо,
Аңта хьантеипш, наӀ ихысхроуп ргәала,
Иеилыркаароуп, уаха ирхамцарц, уи зыхкьо.

Насыпла итәу иаамта мацк исроуроуп
Ари атцеи мыш, есаaira изызхауа,
Игәы тзыргәыргьо лымхатасны сиюуроуп
Сааигәа игылам, аха сажәа захауа.

Сара издыруеит абри адгьыл сзыкәнагалаз:
Ажәла ахьыскьо иџеироуп аӀката.
Иџажәкуа икәхаз, азы зцабаз аамтала,
Сизытхәраароуп сгәырпсахәаган сара еиӀа.

Илызцааршәха, лымшкәа мџаст лабжышла,
Дмыцәазакәа атцх-ауқәа лыршеит,
Лгәырџакәа лызхазаait ан ахцәышла, –
Мра цахәцахәны лапхьа сынкашуеит.

Сара издыруеит абри адгьыл сзыкәнагалаз:
Сыжәџахыр нарыдцан, рыгәра го,
Схалароуп сара сџызцәа ахьхало,
Иалагаргьы хускәа зны еикәыбго.

Санџытцхаха са сыхнахт лапшы хаак,
Дасмыргазаait амџан зны агәыпжәа,
Исазароуп ажәа кәандакәак рхәаха,

Исхәароуп,
Сара исхәароуп уи лыгәшәа.

Сара издыруеит абри адгьыл сзыкәнагалаз:
Схазы акәым, сыкоуп ауаа рзы.
Сшыкоугы здыруеит сара аамтала –
Сымѡасуазар акәхап шыта лассы.

Сыкәнагалт – сагышьталеит Аиаша.
Ацәгьаз акәзар, сәастарын аган:
Сара сыдагы, икан уи кәзтәшаз.
Уи азы акәзар, са смизаргы ауан!

***

Сара Москва рацхьа саднамкылеит,
Исҕагылеит ибжыцәгьан, еилашуа.
Схала скәаѡза абахчакны саргылеит,
Зтаарақәакгы снатеит, исҕацшуа.

Исхәо сҕамшәо, стәымны саднагалеит.
Ихабжьоушәа збеит наҕ-ааҕ асал.
Ауаа рацәа срылан сара схала,
Ухынхәы хәа исыпхьеит авокзал.

Асасааиртақәа срыхәацшуан: «Сшәыѡнашәтцом...»
Сахәәҕеуоуп сыштытыз аметро.
Избеит сара аханқәа зегь цәыѡажәза,
Аханқәа, ахра дуқәа иракароу.

Исзеилымкааит Москва ихыхны изамаз,
Исзеилымкааит урт риаша, рымц.
Акы снацхауа, ихаамкәа убри агьамагы,
Скара-уара сныкәтәеит сара арымз.

– Ашта Кацшь збейтеи!.. – дхәарсалеиуа,
Даасыватәеит дхышза ус хәычык.

– Уара иубахьюма Ашта Қаңшы? – дгәәтеиуан.
Ситцаьарц исыгхеит сара ачык.

«Ашта Қаңшы... – Стәан сара схәыц-хәыцуа. –
Ашта Қаңшы ахаан исымбазац...»
Ақалақь ду сналалт сымға рґыцуа,
Иахьнырҳала ишыскыз сыґсы ахац.

Исыздыруам, ахаҳәкәа уа ихәытхәытма,
Исарҳәама инытцак зықь маза,
Ашта сықәын сара сгәы хытхытуа,
Сааґсарақәа схаштны, скалаза.

Снапш-аапшын, сара араґа стәымуафымызт,
Стәмпшит, мап, еихамыччо лактак,
Аґсышәала, сара стәала, стәар стәхымыз,
Исоурашәа иара аґсышәалагь атак...

Москва гәытбаа, уа узы сажәа ныхцәам, –
Иабатаху инамыцхәны акы аҳәара, –
Аха ашьтахь, сшааиуаз, сургәбзыгцәан,
Исцәыцәгьюуп сара арантәи ацара.

Шәышықәсала, егьюмыхьуа, убаашха угылаз,
Зегьы ирызхоит, угәы аґхара ныртәазам.
Раґхәа-раґхәа, зны, сыздызымкылаз,
Уаргьы арантәи сышьтра утахцәазам...

ТАГАЛАН

Тагалан. Амра гәырґәандага сәәтан,
Скахәыцуа, сылахьгьы мацк инеиқәца,
Сықәыпшуеит сыдгьыл, исымбацшәа иахьада.
Цахфәуп аҳауа иалоу ихәаза.

Сыгәтыһақәа цәырцуеит акакала еишьталан,
Акы ааскьоит, ҕаак наӳ аҕазоит.
Аапынрак сыбла иххалеит тагалан,
Уи лапшташәароуп – иниаӳа ицоит.

Абар уажә сахьыӳоу, абар сызлагылоу –
Ихьәежьха арт амшқәа еишьтапсоит.
Бахчак сылапш нахызгоит гәыблыла,
Ашәырцлақәа хьыдхәан иахьгылоу изазоит.

Зегь рыҕедыртынчхьоушәа иӳоуп тагалан,
Аха аамта, зағәра сымызжәо сөы,
Уабаци, уабаци, уабаци убналан?!
Ифымшәац бӳыцны схы збоит цлакафы.

***

Сыпстазаара зегь ацсра иафаргылан
Сааит сара иахьанза, иахьа шыта
Ацсра ахата даҕакала испылап,
Станарцшып ҕакалаза алакта.

Зегь абап уи, иқәнатап хәта-хәтала,
Сусқәа еикәыми, сышқагь иццакрым,
Инасафсып, сышә инылтп аамтала,
Изықәгәагуа арака еҕабарым.

Ицаз сымчқәа акгы ихыннархәышам,
Аха ацстазаараз ақәпара атаххар,
Мариалатәӳа ацсра сеикәанархәышам,
Исиааир калом – икалоит стахар!..

Ишымѡасра имѡасны хтыс мѡзаап,
Рыедыреѡуеит, урт хынхѡеит еиѡа...
Амбразурахъ ихъ ирхеит Матросов,
Изхымѡуа аруаа анадхала ахѡада.

Сапхья ихэытѣюит урт, иѣыцээз, рымца,
Аха Карбышев ицааршэгы мзытит.
Чапаев дназаом аѣара аѣынза.,
Цыалиль дтыцран дыкам Моабит!..

Дамокл иахэа шахакнахац иаханнахауп
Ари адгьыл, адгьыл – зегь ханьы.
Хыхычашьяк ыкамкэоу, мшэан, уаха?!
Аскак хэаны, иара аскакгы ыны,

Азы иагома хара хуси хажәеи?
Аццышә саба ххахарцу уацәы?!
Ихьаацәгьаха ари сыцроуп, сыгәжәажәоит,
Сгәы зырдашагь дыҕам ааигәа азәы.

Исыдыгәғәлоит, аа, есаaira ашәартә.
Смаҭа ашта дыкәуп дгәыргьаҭәә.
Уи сихәапшуа, исхәоит, исмоуа хҭарҭа:
Анцәә, срыцхашья... Срыцхашья, Анцәә...

Уи сара даара издыруа хаттоуп.
Дықәла, дшыза, дысзааигәа, дхара,

Зегь акоуп, уи агәнаҳа дацоуп,
Салагом, мап, сара иус арххара.

Аус иара ихы аиҗагәышьеит назаза, –
Ишар ихәлом, ихәларггы ишазом.
Атыша дхықәгылоуп агәнаҳа иацоу,
Уи иңсы ишьар иҗахуп, изшьазом.

Ауаа дахьрылоу изеитцыхуам илахь,
Арыцҗа, башоуп дызҗу дыччошәа.
Ахәаа еилеиган, агәымхара атәылахь
Уи дылкылсит җенак иеыхәжәа.

Шьҗа деиҗалтырггы бзиан, дабацо?
Днаңшы-ааңшуеит, имҗақәа ңцәоуп.
Агәнаҳа дацоуп, о, агәнаҳа дацоуп,
Агәнаҳа иҗоу зеггы иагьреицәоуп.

Егьҗамлазшәа ауаа рыжәпара далоуп,
Дтәоуп егьҗамлазшәа, абар, дегьқәацом.
Аха иҗоуп уи агәнаҳа акала:
Иага иугарггы, хара иузгазом!

АУАҖЫ – АТӘЫ – АНЦӘА

Снапала иеиҗасхаз Вавилон абаҳчаҗ сыцәан,
Сҗыхан иамаскуан, амра сацлабуан сара.
Ахаҳә дуқәа еиқәыстцон хаҳәла иҗыцәаан,
Апирамидақәа сырғылон зны Мысра...

Цәымзаркыран зны слашеит Александриа,
Ихьытәцараха исыргылон Артемида лхан.
Абри адгьыл ду сгәытцазартә суаҗ қыан.
Уи аңсы алалон есааира, са исырпхан.

Исықәхауан, сыхнафон сара аамта асаба,
Ахәагәыжыла шәкы сыркуан сеикәпәх.
Аха усгыы сызламызша акы сҳасабуан, –
Афродита леипш, салцуан ҟапхәа ашәах.

Иблахкыгаха исыргылеит сара Акрополь,
Олимп схалан саакәтәеит сығәгәаза.
Сышьта аныцран икам уеизгыы Европа,
Снапы назеит хара, Азия аханза.

Сгәамцыртә сыкан, аха аҟаҟыхәа сыцхауамызт,
Сахьцалакгыы гәыгра дулеи қиаралеи стәын.
Исаркьалбжьхәа, сызбахә адунеи ду иахауамызт,
Сыхьзи сыжәлеи уащы издыруам. Сара стәын.

Иара акәзан сара исымаз хьзыси жәласи,
Снап цьацьяқәа амса шрыцаз ус сымҟаст.
Са сымҟасит, аамта еитасит, аха инхазеи?
Кыр иацсоума, уи хәартоума, нас, инхаз?

Сара стәын, сара суащын, сымҟаст уафрала,
Сызныз амҟа хьызла-цшала зны иныртцәан.
Стәын, аха шьоукы ирхаштлоит уи аамтала,
Стәын, аха... аха усгыы са сынцәан!..

***

Ахтынрауаа, зтцаарак симоуп шәышқа,
Ишәасымхәар иашам сгәы итәшыз:
Дсыхьчом сара Дантес, аха Пушкин
Дантес затцәык иоума, мшәан, дызшьыз?

Ахтынра зтәхым шәилга – ихы лахароуп!
Шәара ишәтәым ихьзузеи? Шәаҟа!

Акрыжэбома ма ижэымбома ишэхароу?
Ашэшыра шэчытцак шэцарцу наҥ ганха?

Пушкин, ахэыч ду, ибла изхымөөит,
Имхэар амуит иибаз – шэызлашаз.
Ианшэыргылаз дарбан уара имѡа,
Шэара шэакэзар абцъаргыы тзырҕыаз?

Мап, Дантес иоуп, тэымуаѡк инапала
Пушкин ду ахызатѡ дазыргаз,
Иабажэдыруаз ишкаѡуаз ѡа жэеинраалак,
Лермонтов уи дишъталан дшаауаз!

Иабажэдыруаз азтцаара шцэыртцуаз шэышҕа,
Ишэасымхэар шамуаз сгэы иташыз:
Дсыхъом сара Дантес, аха Пушкин
Дантес затѡык иоума, мшэан, дызшыыз?

***

Сара сеипштѡҕыа измадаз зегь дырны:
Бгэы иахэоз, иамыхэоз, бзызхэыцлоз маза...
Ипацьпацьуа исзыпшызшэа сөыхэа кэадырны,
Сышѡатцҕара сгылан, исоуаанза адтѡа.

Блактала мацарагь быуаѡра пысшэон, –
Ччапшыын, лактѡ хаан ишаз сара сзын.
Избон адунеи ду амаа сдыркызшэа,
Иансоу бара бааигэара агылара азин.

Дгыли жѡѡани хыхын бѡарала,
Иара ацсабарагь иахаз ѡара цэан.
Ацстазаара ахамтѡ ду снатан мариала,
Адгылаѡ иҕаз среиҕын, сынцэан...

Сѣаѣхъа ииасуеит уртѣа зегъ пѣхызны,
Лакѣк еипш еитасѣарцгы сылшоит саатѣа.
Иѣаз шыѣаз шѣсырбап уажѣ иѣыцны,
Аха иѣеихом уггы атѣхѣтѣа...

Рѣеишъа змоу хѣа акгы ыѣам арала,
Избанзар, хѣхыныѣѣлаз... тариала сѣатѣан.
Тариала, хѣсѣѣа рѣып иѣѣтан тариала:
Сызлаз зегъ ааныжъны, сымала стѣан!

Настѣи баргы саргы акымзарак хѣатом,
Иѣам азѣѣыргом, иѣаз аанагом.
Бысшатом, ибѣѣо иашоуп, бысшатом,
Быгѣра згон, шыѣа ахаангы исызгом.

Сыбла ихыѣѣалоит иахъанзагъ лашарак, –
Хаарак, аамѣтала, сдуinei иахъыршан.
Аха шыѣа схала саѣылоит ашара,
Шыѣатѣи башан, шыѣа иѣаз ашан.

Схагахар хѣа сышѣашѣеи сыбхыбаан,
Аха бжык саѣаит: «Пѣхъаѣа уnei!..»
Саѣхъа ибжыз уи ажра снахыѣан,
Схала сныѣѣлеит уажѣ ѣыѣ адунеи.

***

Лыѣзкы гѣаѣѣынза, ажѣытѣ уахѣама
Аѣаѣхъа дгылан уи дыѣшны.
Ѣасѣѣашѣа амшгы ааилахѣама,
Аѣѣа аѣаанахт – ѣѣаршаѣны.

Ишеикѣызгы гѣастѣит лылахъ,
Акы лбаргы, ак лахаргъ

Лтахзамшәа уи зегь рыла,
Лычынталкит саңхьа ахаргь.

Ақәршафь ааиуан апыккаҳәа,
Сгәы итасымкит – снейхап.
Саамтагылон уи сыпқа хәа,
Сыркәтрабаа хәа, утаххап.

Ларгьы дгылан ус ашышьыхәа,
Аха абар, абар, абар,
Арахь иааскьон ақәа ашшыхәа,
Каканк иааиуа ацәыкәбар...

Нас аңхыз еиңш акы салан,
Истахымызт ихкәазаргь.
Иаххәо хәамшәо, хееидыңсала,
Хатцагылан хыцъагь харгьк.

Хәымтра, хгылашьа агәаңхама,
Иказамкәа уаха бжбык,
Аңсы талт ажәйтә уахәама:
Иххаза иаркын цәашык!

***

Убас дааңсеит, убас дкаңсеит иаразнак,
Иахьа уи диздыррым иаң дызбаз.
Ахьаакәа зегь лара лгәыңшқа иасма,
Илхыгга ишцаңцеи лыңштәы абас!

Леыңхьакшәа дгылоуп уажә аганаф,
Ицаз лымшкәа дрышьтоуп, аха иааг!
Усгы сара сгәы дырңхоит макьана
Аарла уи илхылтцау шәахәақәак.

***

Ажәѡан иатѡаз аѡтақәа леиѡахаит.
Еиышәашәа змам ракәны, еиқәаха.
Еибаргәаазар акәхап, нас, урт уаха
Анылымша, рѡаархеит иқәаха.

Амацәыс царыцарт, адыд ѡаѡкьеит,
Ладеи ѡадеи архыцхыѡт, иарбгеит.
Амра анаацәырт, аѡтақәа зегь аѡкьеит,
Иаразнак еимак рымамкәа еилнаргеит.

***

Сѡеизаргыы сѡеины саагылт анысгәахәуа,
Сзықәгылоу збахуеит шьхарамкәан, ихәны.
Иѡазгаз аидара амаццәара сгәы ахәуа,
Лыхәѡа гәзала искуп зеггы хәны.

Саѡхәака ашьхақәа шырацәоу здыруеит,
Шьхак сынхыѡыр, иааѡшып даѡа шьхак.
Сѡаѡхәа иѡааршәха асыѡса цырцыруеит,
Уи сгәы сымнакьар иашам зынзак.

Сааѡсахьеит, аха уаха сышѡамѡо,
ѡхәака снейуеит, сышнеиуаз иаѡы.
Аха избәгәышьоит саамѡа сышѡамѡо,
Сзышьѡоу зегь кәѡашәа шсызрымѡо бзанѡы!

***

Иѡежьхаз патретқәак сѡыбақәа иртыхуа,
Иѡаз, сышьѡахәа инхаз сыртытыхуа,
Хәыѡқәакгы сышьѡаѡуа исышьѡан еивас,
Кәрыжәаа срықәлоума, хаи, уара, аѡ аст!

Сыџналар, ахышџтџа аџар џеибаргыло,
Урт џхашџа-џхатџо, рнапџаагъ нкыло
Санрылсуа, ражџаагъ ааныркыло ас,
Кџрыжџаа срыџџлоума, хай, уара, аф аст?!

џџаызбак лџаџхџа сангылоу дынџџоушџа,
Сгџы ианыснаџо зынза хайџџлаџџоушџа,
Дсыџџанагоушџа уи зылбозеи џџас?!
Кџрыжџаа срыџџлоума, хай, уара, аф аст?!

Сгџы еиџџафыруа, сшџа еилашуаны,
Аха сшышлара абас сышланы,
Изакџызеи, мшџа, асаркџа иснарбаз?!
Кџрыжџаа срыџџлоума, хай, уара, аф аст?!

***

Самыртџеит шыџбџаанзагъ, џаха снамџеит,
Шџџџара сагоит уи, сеикџнаршоит.
Аамџа сыџџанарсуеит сымџа антџџамџахъ,
Ишар – исџџыхџлоит, ихџлар – исыџџџоит.

Ас ианбанза?
Иахџа, уатџџы, уатџџашџахъ...
Исхџаргџы-иззаргџы, сара акы саџџџџоит:
Ари азыблара харазакгџы сашџтуам, –
Сымра шаша шыџа лассы иџашџоит.

Сышкаџара сгылам, сара сџашџџам,
Аха ианызба сымшџџа сыџџџашџа,
Акымзarak са схазыхџан сашџџам,
Сгџамџџамџуагъ сдџџџџым сеикџџашџа.

Аџсџџџаара – хџы змазам аџамџа –
Зны ишысџџџуа дырны сааилышшоит.

Аамта сыңханарсуеит сымѡа антѡамтахъ,
Ишар – исцѡыхѡлоит, ихѡлар – исыцѡшоит.

***

Срыцхашъан абнара сатѡахт сахъылаз,
Скѡакѡа ихъшѡашѡаза ашѡшыра тарѡан.
Саѡхъака сымѡа хѡъан иатѡа бѡыла,
Атцлакѡа хырхѡон, сызатѡра рбан.

Абна сахънылсыз азиас аацѡырцит,
Ашшыхѡа слымхѡа иаатасхъан абжы.
Амѡакѡа ркуазу, алшаракѡа ацѡырзоу,
Алахъ еикѡызшѡа иаауан еикѡышышы.

Сеикѡа царкѡакѡан шъамхышѡара сталеит,
Срыцхашъо, ихъшѡашѡаза исхъысит азы.
Нас акраамта сара амра сыцѡиалан,
Срызхѡыцуан сышьтахъка инсыжъыз иацы.

Исылам, исылангъы рбашам хѡарамра,
Адуinei зегъ, схѡыцуан, сгѡыразра азхоит.
Срыцхѡаршьоит абнеи, азиаси, амреи,
Сара сымѡасуеит, дара ыѡоуп, инхоит.

***

Аѡслымзра илган игоуп сара сышьта,
Исыцарсуа снеиуеит сгѡыѡра-слаба.
Егънымхар хѡа сшѡоит нас даараза, сышьтахъ
Иныѡхѡар ибылгъо аамта ацѡкѡырѡа.

Аѡслымзра илган игоуп сара сышьта...
Схалоу? Избан, уара, схала? Хѡицыз!

Зыкъ шэартá схала шыафакгыы снaryшытуам.
Аетцэа кыдшэеит, еилкаам иннатцыз.

Ацслымзра илган игоуп сара сышыта...
Кэац дук сыргылар акэхоит, ианба?
Зыкъ шэартá схала шыафакгыы снaryшытуам.
Сышытахька ибылгыоит аамта ацэкэырца.

АЕТЦЭАҚЭА

Ажэван иатцаршэу ауархал иатцэа ианцсалоуп
Ецэа гэартáк, миллион ецэа, кэац-кэац.
Илацэкэуеит ецэак – хара ецэак ацсы алоуп.
Ацхара уанза иашытырц иааизнаркэкэап.

Абар, шарцы-ецэа иамакуа икэеицеиуеит,
Хэылпы-ецэа иамак иара цхоит.
Асар рымца икэлан аамта неиуеит,
Ецэак ца ецэак ахыгы атаххоит.

Иара убаскан акэхап жэван цауыла,
Икыдшэан уи анталоггы ижжаза.
Са сиетцэахэ кыдшээзшэоуп сышгылоу,
Асар рымца саныцшыло, чмырқэаца.

Схы шытыхны уи акраамта саныцшылоит,
Анцэа идырааит са сыхшыфгыы ахьцаз.
Асар рымца схатагыы снангылоит,
Аетцэақэа анцалан цьмақэатцас.

Анахьгыы арахьгыы урт еибарлашахуеит
Уахала, сара стэала, сара сзы.
Арахь сылбааихэарц иршэуеит азэы ашаха,
Аха аранза уи аазом зназы...

Асар рымѡа, итѣѡѡаа инаѡу амѡа.
Лапшы ахьзыназонза ахьзы аныршоуп.
Избоит сара уи санзазар шамуа –
Ианислогьы сара исышьтарцаз ацшоуп.

Адгьыл аґнытѡ иасуеит уи фыртынха,
Аха аранза иааиуеит ахыцша.
Ажѡан сзалахазеи, мшѡан, сеитымха,
Ара, адгьылаѣ, ацстазаара аншуа?

Дгьыли жѡѡани убас рѣеидырхѡалеит,
Ара ицѡырцуа иара араґа инхом.
Цѡѡанцѡыґа ахшыѡи амчи халеит,
Иацу сґѡарц ацыфаґа аґаххом.

Уахь ианамуа, арахь ианамуа, изуеи,
Уахьгьы арахьгьы сзымцо срыбжьахап.
Аетѡа кѡеицеиґѡа еибарлацѣґѡысуеит.
Зны хьыдшѡаргьы, шѡааи, хетѡаґѡахап!

***

Снеиуеит сымала абаґчара сталан,
Абыґ ѡежьґѡа цшыаала иґышѡѡоит.
ѡацхьа хѡыцраха исысуеит тагалан,
Акы саргѡыргьоит, ѣакы саґьаршѡоит.

Сѣара иацыз амшґѡа наскьаган,
Еидараґѡак ныжьны, схала саауеит.
Цѡыз дук сымоушѡа снавалоит ага,
Сцоит, саауеит, стѡауеит, сыцшаауеит.

Схы сыґѡыжьны сгѡарлоит аѡныґа,
Адунеи зегь еимыздан хѡыц-хѡыц.
Иацтѡи амш сышпашьґахеи, иґам, –
Цшаашьаґа амам, дад, сара сцѡыз!

АҢСРА АШЫҒАХ

Хара иһафсхъаз аамтакы датәызшә,
Пхьаҕа инеиуа аамтакы дазцошә,
Иеырсасны, араҕа дтәымуафызшә,
Дыпхашъа-пхатцо дгылан ганхашә.

Игәы дтаччон, ихыбажәо, еицәхасны
Ианашьтаз шыоуки иреигъыз ажыхәта.
Ириґарын наҕ иара ихәтазгы,
Ари афыза имбозар уатцә еиґа...

Аха уатцәгы ижәылон урт, уатцәашыґахь
Адунеи ду амаа рызкрашә.
Акы иахәон рхазыхәа, акы иашьтан.
Реадыргон ахыдақәа агәыпжәа.

Уафы издырмызт иара ихызгы игәызгы,
Дыцәхалацәар збодаз цъара қәак,
Дызма шырхәоз, уи даацәырцуан усгы,
Атыжыыцәа ириґон цәахәақәак.

Аапынран, пхынран, ицон тагалан,
Иҕан, дыҕан, дааиуан акгы мхәа.
Ихьшәашәаза ус зынрак инталон,
Ишдырххоз еилкаам хәа ари уцәахәа.

Ицагәышьон игәы атхарахәа итыңан,
Аха имеикуамызт азәгы ажәак.
Ирымпыґахаз цәахәа ґадыць атыңан
Атыжыыцәа ириґон ґа цәахәак.

Дыфнатәан нас хәлаанза иара кәымрак,
Ахы икәшәозшәа, ажәақәак икәшәон.
Лассы игылоит, рымшын шыоукгы, умра, –
Иґашәахъазшәа усқан уи даашәон.

Ирыртазшәа алақәа абаф ыршәны,
Инарышьтасуан дыззыңшыз ацәахәақәа.
Дрылартахъан цасхәа зынгы иржәны,
Аха аарла дрылцит ахәақәа.

Иасыз уара идыр, нас, игәы нгылеит
Аенышьыбжьон, ақалақь агәта.
Дхагаханы уи иңсра даңылеит
Знымзар-зны изхьамңшыз ихата.

Изышьтымхуа, иатәам ахъз датан,
Дтәан аамтала усқан аханшәа.
Ажәа анирта, ибжыы шытыңны ишңацей,
Дакуан, дашьтуан нас иара омашәа...

Азәырфы цәыртцит ашьтахъ уи дзакәыз хәа,
Ирыздыруамызт нас дышдырехәара.
Иазхоуп, уара, шыта шәакәыт анысхәа,
Уи сияғоушәа иаакәгылт уажә дара.

Дышьтаххуеит хәа иусқәа акыр иеицәартәуеит.
Зны изымгаз иааиракгы идыргоит.
Шыта рацәак егърыгым, уи дынцәартәуеит,
Ифымтақәа рыкәша зегъ какоит...

Абирақ еиңш, ихъз есааира ифәхоит,
Иеилагылоуп рылахъ цәгъа еиқәта.
Ирмоуазшәа иңсы антәз жәа хәахак,
Игылазамызшәагъ иааигәара зынза.

***

Иахъагъ сара ажәфәан салан сыңсаатәхан,
Сышиашаз геи шыхеи сырхыууааны сцон.
Шьоук фасытаңшы иеибырхәон: аратәхап,
Имфасуа цсаатәны шьоукгы срыңхьазон.

Салан сара ажәѡан, схалон есааира,
Сыргъежъуа исышьтан аѡша сыхъзаны.
Дгъыли жәѡани рыбжьара аиааира
Змоуггы са сакәны збахуан, цаны.

Дрыцхауп, аѡсаатә еипш, итымѡраац згәы ашәа,
Здунеи знапала ахы лазырхаз;
Знымзар-зны уаха изаламлакәа ажәѡан,
Икәаѡза абри адгъылаѡ мцәыжәѡада инхаз.

АГӘЫР АЦА ДКЫЛЦАН...

Цъанат сцоит хәа, агәыр аца дкылцан,
Дахъаакәгылаз зеггы дрыхейт ихазы.
Ихаркъакъа дныкәон иаѡстаа хылѡа,
Игәра згодаз – цәгъала иѡан иѡсы.

Ауаа рыхкәа еиниѡон аѡыгә-сыгәхәа,
Иара аѡстаа дныѡашәкәон маза.
Ишаѡозма, иѡыргагаз шыѡейѡон икәхәан,
Мѡа шәарталоуп ус хара дышѡа.

Зны, агәыр аца дкылцан, дныѡнашылейт
Еихабзак дахътәаз уи, дѡыхәаршәшәо.
Зны диртәейт уи, дрырханггы диргылейт,
Иеилкаам усуп уи иахъанзагъ дзыцәиршәо.

Имаѡахы дагъладхәалан, ѡынч иускәа
Еикәыреәеѡ, ддәыкәлейт ахәа жуа.
Иара илоуп рхы шыркуа иахъа ахѡыскәа,
Иара иоуп ақәабқәа зегъ зыршуа.

Ажәѡашәәѡъа даѡшны рлахъынѡа ихасабуейт,
Дрылахәмаруейт уи знацәхыѡ даѡсам.

Иахыргылатэзам иргылоит җара асаба,
Ауаа ргәы бжыхырц дылхоит агәамсам.

Ишьта ирзуа җишьоит, аха инижьуеит, –
Ари адгыл җлашәхангы җаным.
Издыруеит, уи уатәызны иетәижьуеит,
Агәыр атә дкылқан, җаханым!

ҖЫҖЫА АҖСТААЦӘА

Азә схы дықәтәоуп дааины, ирҗыгәуа,
Уи даҗыстаауп, деилагам.
Акы ихәоит, ардәынеипш дҗықәҗықәуа,
Аха уи закәугы еилыргам.

Дхылда-зылдо, аҗы дашьушәа,
Аатра давоуп җыргаза.
Даҗазныхгы уи, дхәажьушәа,
Дҗыжуа даакәтәоит ааигәаза.

Икылго дааиуеит дахьцалакгы,
Сырҗәхәара сырҗарахы...
Дасны дцәажәоит уи иахьакгы.
Сылаиртәарашәа ахы.

Ирҗыгәуа дықәтәан, даҗагәзыхуеит,
Схы ишьышьыхуеит амишәан.
Ажра сзижуеиҗтеи кыр җыхуеит,
Арахь исеихәахуеит: «Умшәан...»

Сааибазаргы акы дархагоит,
Дагәйднатәоит хыла ашә.
Дахьцалакгы схы иҗырхагоуп,
Арахь дықәтәоуп иеырзажә.

Еғыи усқан дсытатәахуп,
Аға дахоит есымша.
Еихак изрыжәырц игәы иҥахуп,
Сыхәда хыисарц алахша.

Дышсыцәнымхо уигыи ихәахуеит,
Ажәа ссирқәак иҕышәшәоит.
Нас дышны иҕыи еимахәахуеит,
Мацзак аҕарагь дсыцәшәоит.

Сиирбоит – агәымха! – аҕсцәаха,
Дыҕоуп заа сигарашәа.
Исытцижааз ажра дҥахан,
Дагахьан жәаха агәыҕжәа.

Ацхыраара уантә данахәа,
Сых иқәтәазгыи дылбааны,
Иеивагылан ағарахәа,
Ажра сзыржуан уи аены.

Иеивагылан рус ргәы ахәо,
Иаатымышәхәо инеихьан жәхьан.
Исытцатәаз ихахәы пхьахәан,
Схы исцәықәхаз дышлахьан.

Апхзы рылхәата икаҕәазаап,
Иҕсы мацхазаап ахҕыаш.
Ақәыхәлақәа ажра ржцәазаап,
Иааимаҕсан, аҕыҕагь ажт.

АГӘХАШҢРА ЗМОУ АУАҘЫ

Сгәысеанны ауаарашәа сынтҕыцуеит,
Саахынхәуеит арахьгыи сгәысеанца.
Аха усгыи анаҕа акы сцәызуеит,
Араҕа даҕеак сцәызуеит агаза.

Сцапхақәа схаштны ашта сҭалоит, –
Икьатеиах пцәап азәы иаҳаргь.
Скәәџа аатпра савахеит, сзыџналом, –
Ақәа леиуеит, исырзхьеит уеизгьы сҳаргь.

Сцом ианаамтәу сара ачара ахьсахәәу, –
Уатә акәу цыышьоит, иҕан уи иацы.
Сқәыпсычхауа сгылоуп сара ахәхәәхәа, –
Сыпхәыс дысхаштын, даанахәеит азы.

Схәыцқәа цеит наҕ, амџадуқәа ирнылан,
Исхаштны аган ишаваз иуаахеит.
Саб рыцха, исылшом, дысзыргылом, –
Инышәынтра схаштын, бнарахеит.

Снеиуа цыышьоит зны-зынлагь аџныҕа,
Арахь снылагылоит шыоук рыџнашә.
Схы схаштын, зынза арака сыҕам,
Иара анаҕагь сыҕам аеадажә.

Исахауеит – исхаштуеит ауаа ирхәо,
Исхаштны иҕастазом азтәара атак...
Сшааиуаз шыоук еибарччон аҕырқырхәа,
Ркьатеиах пцәон урт жәаха енак.

Шәзырыччозеи хәа снарыдгылеит иаша,
Уи зынза ркьатеиах аапнацәеит.
Иааскьан, зегь аагылт рыҕесымариаша.
– Ухы абаҕоу, уара, ухы, – рхәеит, – ужәла нцәеит?!

– Ишца, – схәеит, – ижәуазеи шәсыхлафуа! –
Иҕсырганда сгәахәт азә апҕаца.
Аха избазеи сраџсны наҕ саннавал?
Сара схы схагылазам зынза!..

***

Агаза угазам хэа аниархэа,
Даара дкэышны ихы ибеит.
Дрызфамхэеит нас уи дфархэар,
Кэышк итыц дагыхафееит.

Уи ифадхэа шыоук аамтала
Рхы асаара иладыркэышт.
Цэгэа дыхтееикышт, дыкфадалан,
Агаза хэа уи акэыш.

***

Дегьсагам уи, дегьысфызам.
Дегьадшэымам, дегьсасым.
Дсывафееит – дызсафысуам.
Хтэам хаинышэан, ма хаисым.

Дыкоуп, сыкоуп, хара уаха
Рацэак хзеилыхуам уажэшьта.
Саашэацэхныслан фэара скахар,
Даасыргэыргэап уи еица.

Дахыырымбо ихы шытихуеит,
Дахыырымдыруа иргазоит.
Сажэеинраалакэа рцэа рхихуеит,
Сцэахэакэакгы изоит...

***

Икоуп уара ахаан исаномыжыа –
Мацзак уадхэа сгылан сахэауа.
Издыруеит шыаффаршэ сытан сышкаужыа,
Лажэхырца шысзууа иахэауа.

Аха сымѡа уи азы сзанытѡам,
Снеиуеит сара стѡала, уи сануп.
Угѡы итѡтѡахны иумаз узызхѡыѡуа,
Сара сымариа устѡм, сгѡысѡануп.

Сгѡаг иумоу уарцѡом, уаргѡатѡеиуеит,
Усѡаччо арахь успылахуеит анша...
Исхѡаам исзырулакгѡы сапхѡа инеиуа,
Срыцѡшѡоит сышьтахь иааиуа есымша.

АЦѢХѢРА ИҚѢХАЗ

Инымтѡарашѡа сапхѡа ишьтѡу гѡысакароуп,
Еиаргѡежѡуа ацша ацслымз сѡанахѡоит.
Сызгалакгѡы шыта арантѡ акы сагароуп,
Снапқѡа рахан ажѡѡан ахь сыхѡхѡоит.

Аха жѡѡан аѡырдагѡан исхагылоуп,
Ишьтѡуп адгѡыл егѡазымхѡѡ, иѡахѡахѡа.
Сыхѡдацѡѡ тѡнакарц арахь испылоит,
Ацсы қымқымуеит азатѡѡа – саға.

Сгѡагѡѡ sneиуеит, аха исылшом уѡахѡа.
Ишьтырц иара алахѡагѡ ашьѡ аржѡѡ,
Ицсы тѡлоит, ихы дѡахѡит ацсѡѡахѡа,
Истѡшт уи уажѡы-уашьтан шыапѡаршѡѡ.

Ифыртынхѡа ацша анижѡѡа, дѡахѡит,
Уи ишьтнахѡѡаз ацслымз дыхнаѡѡон.
Аха сибан, ишьѡпы дықѡгылеит ацсѡѡахѡа,
Ѣапхѡа уи арахь, са сахь дгѡагѡѡон.

Ажѡѡан гѡытѡбаа сагѡѡѡацѡшын сара сзышо,
Саауазырны сыбжѡы ѡтысѡеит: «О, Анцѡѡа!

Унапы санхалт, издыруеит са сшыңсыша,
Аха, сухэоит зны, ианаамтоу, стдыха пцэа.

Уажэазыхэан, сухэоит, улаңш схызааит,
Унапкэа ансыцух – сыҕазаап сыңсырц.
Скахар, сгылап, сгылап, сгэыҕра ашыта схызаап,
Исыцэурзлак, исызныжь са сгэыҕра мырз!..»

Ҧаңхэа саңхэа ишытоу гэысакароуп,
Еиларгьежэуа аңша аңслымз сфанахэоит.
Гэыҕрак сыцуп, шыта арантэи уи сагароуп,
Сыңсы ааитаскын, иныттакны ашэакгыы схэоит.

***

Ашта сантыцгыы, сышыта дхыңшыло
Дгылан акраамтаза сан...
Сыңсылмыткуан сымҦа аҕакар ананшылоз,
Асыршэы ананыжьлаз ахыта сыңсуан.

Ихааза уи лылаңш ааңын исыцын,
Аңхын исыцын, иахьанза исыхшэом.
Абар, иаасыдгылеит иаины са сызын,
Аха уи алаңш сыцнатц сыхэжэом.

Азқэа срырган сагеит сахьызмыруаз.
Сшакуаз, сылган сагеит ахэынцэа.
СымҦа ахынцэатцэҕо заа исыздыруам,
Абас сагьызцашам сара сгэырҕатцэа.

Аха макьана, сеыттакны уи алаңш,
Сгэы камыжькэа сара ахара сцоит.
Сан рыцҕа лиетцэахэ кьдшэан ианцалогь,
Лылаңш хэа амҦан цьара инасыхьзоит.

АМРА АНГЫЛО

Сҕыхоит амра ангыло,
Ныхаоуп сара сзы.
Ажәџан ду исхагылоу
Илалашәкәоит сыңсы.

Уи ҕыкками, ҕа амам,
Адунеи лашоит.
Сымџагы сама ицама,
Абар, сеикәнаршоит.

Анцәа ибаҳча сыҕоуп.
Сгәырҕоит уамашә.
Иануп снапсыргәыҕа,
Сышықәсқәа еизыршәшә.

Иацтәи амш абаҕоу –
Иацтәи агәырџа?
Амра ашәахәа араҕа
Иснарбоит ҕа мџак.

Ажәҕыс алоуп ажәџан,
Иҕалоит икаууа.
Иабаҕоу сара сажәа?
Схами ссызҕаауа.

Сышьҕахьҕа, сгәы ахәуан,
Исхасырштит ак нас,
Издыруандаз сгәахәуеит,
Саңхьаҕа исзынхаз.

Иауам зегь сырҕыцыр.
Изызбозеи, саашә,
Саңхьа ахәы сынхыҕыр,
Сымџагы нҕәошәа?!

Аха амра ангыло
Сгылоит саргыы еиҥа.
Ашәахәқәа испыло
Идырлашоит сгәаҥа.

Сықәуп сара амҥа –
Издыруада сзыхьзо?
Сахьымааратцәҥа акәзар
Сара шыҥа сахьцо?

Сшәоит, исхәаргыы иззаргыы,
Сара даара сшәоит:
Иага сымра цхаргыы,
Акәацхәа зны иҥашәоит.

Акы сааннакылоит,
Илеиуеит аҥарда,
Нахьхы амра шыло
Шызбо сара еиҥа.

АХЫНХӘРА

Уи мариам, издыруеит, шәынтә сеикәахәыроуп.
Сҥалароуп, сҥыцроуп шәынтә сара сцәа.
Аха усгы... усгы зны аҥныҥа схынхәыроуп,
Акраатцуеит аҥны исзыцшуиҥыҥеи сҥаацәа.

Сцеит сара арантәи, ашә агәарахәа
Инкыдҥан, уаха арахь смаарашәа.
Ахақәитра! Абриак затцәык сахәон, сеиҥахәон.
Абри ахьзала сдәылтцит сыҥны, сеикәашәа.

Агәарабжьара сыбжькәеит сара ахызатә
Схьымзо, сцеит шыҥа арантә сышцара.
Дысыцшымызт нахьхы цъара сфызак,
Схы ахьхазгыы сыздыруамызт, иашан, сара.

Аха сцон уахь, салтц кыба-зыбак,
Аха сцон уахь, иныжны атызшәа.
Сласкәантраза ажра дукәа сырхыңон,
Самгап хәа сгәыгуан уаха агәыпжәа.

Арха санылт сара исфәхәмаруа аңшалас,
Исгәыдкылан гәыгракәак згон еизыхәхәа.
Снаскъеит сара наф пхыз хаазак сшалаз,
Сшаваз мацара зык аңшахәа.

Саахьаңшуан, – зны-зынла исышьтазшәа збахуан,
Хьы-уардынк сақәтәан сцозшәа сласуан.
Схәыцрақәа, ашахеипш, сахьаатәоз сырпахуан,
Аха сыңәон сара амған, сааңсан.

Зызлан дсышьтазшәа збон сара пхызла,
Гәаға дук стысны сцон сеиханы.
Гбакы сақәтәан Амшын еикәа схызлон,
Амған даацәырцуан уа цынышк дсағаны.

Игәеитон уи сара сгылашья, стәашья,
Лаңшыла мацара харантә сифафон.
Дақәшәомызт уи, избон, акы ахәашья,
Издыруан, илшаргы сыцха ифәфәон.

Аха сышьтахьфа сыцхақәа хыхын,
Саңхьафа усгы цха хымызт зынза.
Наф успыртц хәа наиасхәарц стахыхын,
Аха стәан уа, стәан җемирқәаца.

Умгылар уабацо хәа дтәазаарын гәымха,
Дыңшызаап цъара амған ацәкьатәкьа ханы.
Уи санақы акәу, ахауа анысзымха,
Сфыхеит сахьышьтаз сара сцәырханы.

Сықәлеит нас амѡа, уи, цъаргъы игамыз,
Сагон, саанагон, сажьон, сеикәнаршон.
Ахара зду иеипш абрантәи сахгамыз
Схатәгәаңхарала. Хара атцхқәа сыршон.

Краамта избомызт сара амшқәа шымшымыз,
Схы зжьон, сақәтәан сгәаран аңша.
Аха усқан хәыц гәартак сзыңшымыз,
Рыгәнахагъ шсықәыз збеит, алахша.

Иагысхәеит убасқан: шәынтә сеикәахәыроуп,
Сталароуп, стыцтроуп шәынтә сара сцәа,
Аха усгъы... усгъы шыта аѡныка схынхәыроуп,
Акраатцуеит аѡны исзыңшуиужьтеи стаацәа.

Сығба саманы идәықәлеит, сызхыцуеит,
Лассы иланашьтуеит избоит, аңырсал.
Макъана сшазхәыцыц хақәитрак сазхәыцуеит.
Арахәыц-пеипш уи скуп сахынхал.

***

Ижәшәа дықан, дыччон ақырқырхәа,
Алаф ихәон даара игәарқханы.
Иирхауамызт рацәак ауаа ирхәоз,
Ихәатәыз иара ихәарц итахханы.

Мап ацәикуан дызлацәажәоз мцызшәа,
Иуирбон шыта атцәы иахатцаны.
Дгылан уи еидарак датцыцызшәа,
«Хай» анухәа, дѡатцкьартә дласзаны.

Илаф илафын, деитаччон ақырқырхәа.
Акы ихәеит, ирбон, уи акы изеит.

- Икоузеи, мшәан, узыргәыргъозеи? – анырхәа,
– Сыпхәыс, – ихәеит, – иаха хатца дцеит!..

АПШАХӘАҘЫ

Апшахәа хавоуп, машәыршәа,
Хшааиуаз, абрака хайкәшәан.
Ишьтысхуам ант атәкәа иуршәуа,
Ишьтысхуам, иубарггы омашәа.

Иуластдарц сылшоит, хәарада,
Уа уеипш, сарггы уышәара атәы.
Аха уи акггы хнатом,
Абра хайднагалом уатәы.

Ихаман харт кыба-зыбак,
Ихалан харт атызшәа,
Урт сара акдеипш санырхыца,
Инаскәеит шьоук нак исыцәшәан.

Уаагылт уарггы аганахь уеатан.
Ажәала, ма шәкәыла ифны,
Исымхәаз уаатраф изхәада,
Инеины ифнатәада уфны?

Абзиа итахым уи са сзыхәа, –
Дзакәытәкьоу здыруеит уеизггы, –
Дцом уарггы гәыкала уныхәан,
Абзиа итахым уара узггы.

Абар, нас, атцааршә хабжьалеит,
Иаххәа, уи аргама ихамхәа.
Угәы иҗоу зегь еилыскааит убжьала,
Хавалан хцоит апшахәа.

Краамтагы җавоуп, машәыршәә,
Хшааиуаз, абраҗа җаикәшәән.
Ишьтысхуам ант атәкәә иуршәуа,
Ишьтысхуам, иубаргы омашәә.

Мачхәума җарт җаизырсыша,
Ишьтымтца иҗабжызто асыршәы.
Срыгәтасуеит урт зегь атышахь,
Җаинзыршәара сашьтоуп уажәы.

АМШЫН

Атра итабылгьон амшын иахантәарак,
Икараха ицәеит уи шыжымтан.
Схыпшылан, иажәызшәә збеит сара даара,
Изымнахәахәуа, амч алзаан ишьтан.

Иажәызаргы, уи пхашьароума, сазхәыцуан,
Иуыууа, иахашәышә иаацәырҗьар аңша,
Ацәкәырҗа дуқәа хаббала ишьтытцуан,
Ицон, илеикәаха, урт хәаш-хәаша.

Иамгаз арбан уи азқәа инарықәтан,
Иамбаз арбан ицәкәырҗо иахьауаз.
Аҗбақәа азаақьхәа рымџақәа ирықәзан,
Агәы еиџыхуоуп ишааз, дара шцаз.

Зны идыргәырҗьацәон – ашәтқәа хыпсалан,
Зны аттақәа лабжышқәак тапсон.
Амра хыччало иаацәырҗыр, аңсы алан,
Иажәларц нахьхы цьара азыхәашькәә еизон.

Аха ицәкәырҗон уи, еснагь аҗарҗьыцуан,
Аца утапшыртә икеикеиуа иҗаион.

Итәлон – итытцун, изхылон – изхытцун,
Ацәгъагъ абзиагъ еицын, ирынион.

Иара мшынмыз, идумыз зегърыла,
Иамбаша абар, иамаҳаша аҳаны,
Гәала амамшәа амш ґыц иаґылон,
Атцх иагәылсуан уи зегъ чҳаны.

Атра итабылгьон, абар, иахантәарак,
Икараха ицәеит уи шыжъымтан.
Схыпшылан, иажәызшәа збеит иара даара,
Изымнахәахәуа, амч алзаан ишьтан.

АИБАШЬРА АНЦОЗ АНАКӘАҒИА

Аибашьра анцоз Анакәаґиа, –
Иугәаларшәа уи аамта даґазнык, –
Игәы акызаап, рыцҳа, азәы абиа,
Ацалакья дыкәтәан даґеа арныгк.

Арахь, еибашьран Анакәаґиа,
Ханхыкәгылеит усқан ацсра ахыкә.
Афаха Анцәа иумтан уи абиа,
Дубахьоума асгъы, уара, арныг!

Аґа изымгеит усгъы Анакәаґиа,
Ххьапшны уи хәхыччоит даґазнык:
Игәы акызаап, рыцҳа, азә абиа,
Ацалакья дыкәтәан даґеа арныгк.

***

Азынра ааскьеит абра акәараґынза,
Иаҳа-иаҳа ахьтагъ аґало иаауеит.

Ицәгъамызт мацзак снатцхарггы сымца,
Кәицқәак рыбақәа аарла иҭаауеит.

Ацлақәагъ гылоуп ахьта иакызшәа,
Иҭақыцъқыцъуашәа збоит дара рцәа.
Иажәыма, ацшоума, иараби, ихызжәаз,
Цла наакггы лалаз ицеит уажә рацәа.

Амшын ҭаиоуп иахьантәарак игәрымуа,
Агәарахәа иқәхауеит иаины аҭәара.
Хәыцра хьантыцъқәак сыршақьо срыман,
Исыцасны, сықәлан сцоит уажә хара.

Снаскьоит сара акырза ацшахәала,
Сгәы арахәыцқәа есаaira иххахоит.
Ацша иаанагоит абгъыжәқәа еидыхәхәалан,
Сеидшәылан, иаха-иаха пхарак сҭаххоит.

Иаасхаццоит ус, зынзаск сазыпшымкәа,
Ацҭақәа ирылҕьан амра ашәахәа.
Иҭамызт сара сымшггы шыҭа имшымкәа,
Саатцыцны ишыҭастазшәа збеит ауахәа.

Избомызт сахьааиуаз исафсуаз, испылоз,
Схы сџахан ацсышәакггы схәомызт зынза.
Иҭабуп, уара амра, ацҭақәа ирылаз,
Ирылсны сымџа сзырбаз хараза!

АЦША

Стәан сара сгәы ҭырхаха,
Спенцъыр ҕьаҕьаза иаартны.
Цла дукггы, амахә иаахан,
Илагылан уа ипытны.

Иѡнашькыруан сара суада
Ицѣыртыз амра ашѣахѣакѣа
Абартѣѣгы амра сѣатан
Саатѣеит, аха уа рацѣак

Исымазамызт сара атѣаха,
Кѣадкѣак срылан сынцѣаха.
Срыцѣахѣа схы саѣахон,
Зны сѣагылон сынцѣаха.

Адѣахы снацшуан, сгѣы рзыраз
Сылацш иаатѣашѣоз зегы.
Дыкѣазамызт ара издыруз
Са исыгѣтыхазгы уеизгы.

Схѣыцра арантѣи сахѣагази
Сахѣакѣази дыр уара,
Исымбазакѣа ус ацша асит,
Иаѣын атцлакѣа атцысра.

Сгылан сценцѣыргы асыркуамызт,
Ицо-иаауа арахѣ ацша,
Иѡнашькыруа суада иѡнамыз,
Ссаркѣа агаанза ихѣаш-хѣаша.

Санѣытѣахаха, икѣалаша
Кѣлахѣан – акы сѣахѣан...
Сыцсѣазаара цомызт баша,
Уи акыркѣа снартѣахѣан,

Аха сааиуан, ицѣыркѣа-цѣырас
Исышьѣаз ацѣгѣара мбазо.
Инамѣаскуан уи са сгѣыраз,
Рацѣак хѣаасгы иѣамѣазо.

«Уи угѣыразра укѣанамгѣашеи», –
Бжыкгы сааигѣа исаѣауан.

Иҗалазеи, азәы сижьазар?
Сижьалома шыта есымша?!
Сгәы џбахазар, иаабжьажьазар,
Уара иухароуп уи, аҗша!

Ацәгъа дырны бзиа канатомызт,
Сықәхейт уи аҕаҕа цәгъа слаҳаны.
Иныжьны сара аҕада сызцомызт,
Алада сзаауамызт зны схынҳаны.

Инабжъазуаны иаацэыртцуан ишыжь шэацшыны.
Ахы-шэахэақәа ацхаипш ихнатон.
Слымха итафуан инымцэашаз ажэабжны,
Амцэыжэақәа срыцак сама ицон.

Ахақәитра снатон уи баацсыла,
Сааццакцэар, иаразнак сфанахэон.
Ишыац татан снылахауа сылан,
Исфэхэытхэытуа уи маза ак ахэон.

Исханарштүан сышқэыпшцэаз, сагьархатон,
Исханарштүан, санхатцаха, сшажэуаз.
Ипхашыа-пхатц игылан иара тацан,
Ар рхы тнагахуан зынгы нас.

Исыднатон акымкәа-фбамкәа ахара,
Сахьчон, сусқәа аншэартаз сеикәнархон.
Саргэыбзыгуан, ахэыч иеипш, исылахәмаруан,
Мраны игылон, мзаны зны исзыпхон.

Сыбла ихгылан, ицозма уи наспыршэан,
Сышыта ихыла идэықәлон санцысы.
Исытацан лағэымк еипш исыцэпыржэон,
Ишахтныстатцэқьо рымбозар шыоук сыпсы.

Уи ахысыцыз сахьнеилакгы схатцахон, –
Сдауацшыын, сгэымшэан, сыхфэхон;
Стыс пшқаха, зны ачалт еипш сатцахон,
Сажәра саатагылон еипш сфэхон...

Указ, схэоит, узеипшразаалакгы, усыцыз,
Зны сыртэыуа, зны сыргэыргға епта.
Указамшәа уара назаза узцэызыз –
Зеггы ицэызит, дыкам ихата!..

Псаатэкэак шэахэоит ара икарматцысха,
Аха издыруеит шыта аапынра шцаз.
Салагеит сымшкэа аңареипш инысхуа,
Исхаштит, ибгыжэхан, саамта зыпсаз.

Қэакгы аҫаанахан, уаха ианхымкэа,
Сцэыланы снеиуеит, абар, сыгэгэаза.
Сцоит сара абрантэи, сцоит схы стэхымкэа,
Уафгы симбазакэа, сындэылышышь, маза.

Былапшгы сышьтоушэа збоит харазантаи,
Уи сааннакылоит, исыхан сагоит.
Ақэа ацэыкэбаркэа иреипшха еиламтэеи,
Лағырзқэакгы қапсоит – сеилагоит.

Агаҫа савсны, ауаа рацэа рзы-мшын
Сналалоит, уи сегьналазуеит наќ.
«Дабаќоу?» – рымшын, «Дабази, мшэан?!» – рымшын,
Азэгы сибазомызт уа сара агэаќ.

Ага акгы снатом, ашьха акгы снатом,
Сцаа-пшаауа агеи ашьхеи срыбжьоуп:
Уабаќоу, уабази, ихэа, Ельдорадо?
«Араќа!» – хэа иаафуа... Уи ба быбжьоуп!..

Ишпацо, аф асит, ишпацо схы схыцны,
Уафы издырзом, анафс бахьагаз.
Адэы бықэстцеит аапынраз бхэыцны,
Багъанбацеи блыбжьахэаша абас!..

ИБАСХЭОИТ

Еикәуп амца акраамтагы агәгәахәа,
Ахьта цәгьа икәз ххыган хәрпхейт.
Хшааиуаз хәцкәынцәа алакәкәа нарахәо,
Ххала уажә аеҳәаф абра хааизынхейт.

Ицәар хәа хшәазшәа,
уажәы-уажәы хнатцхойт,
Ишеикәыц амца ааибакуйейт иххаза.
Макьана аләатә ахылцуейт аңацха,
Исыхәапшуагь цыышьбойт былапш хааза.

Фархьума иакәу, амца хантатцхойт.
Ихәыжжаза акәицкәа арахь иаахәацхойт.
Ус рапхьатәи хамши рапхьатәи хатцхыи
Арантәи сылапш нархызгар стаххойт.

Стәоуп сара арака, бааигәа стәазамшәа,
Стәоуп сара арака, арака сегьтәам.
Ани азыблара хзалтцу хара, мшәан?
Изеипшрахарызеи ани хус атыхәтәа?..

Хтыскәак цәыртцуйейт, ирмоуа еилыргашья,
Хкәыпшкәоуп макьана – рхы хтәдырцойт.
Хаилазго рцасгы хара хаилагашам,
Хрылтцуйейт, хәхьнеиуа ртәцкәымкәа хдырбойт.

Иааныжьны хцазшәа сыками даара,
Аха ишхашьтаз акыргы иқамсейт.
Уртггы егыртггы неилалан, сдыркарейт,
Иаармариа ажәа затцәык басхәойт: «Сааңсейт».

Сааңсейт салтцны сшаауаз кыба-зыбак,
Сшапыртцуаз аус иапырхагаз тызшәак.
Ибасхәойт, машәыршәа аңсра санахыңа,
Ишаңыстәаз нас даеа ашәак...

Ибасхәоит хәас ишсымоу сызхьымзас,
Саңхәаҥа сусқәа шыҕоу ахыцәхәыц.
Ибасхәоит ишыҕоу макъана сахьымцац,
Ға усқәак шыҕоу уатцәызны шьха-нхыц.

Ибасхәоит, ибдыруеит усғы ишсыхцәажәо
Сара сызтахым –изапызгаз хәычзак.
Ибасхәоит ишыҕоу абраҥа сызражәуа,
Ибдыруеит, ибасхәоит, ибасхәом мазак.

Ибасхәоит, – ҕымтзакәа аеҳәаҕ итәода, –
Сгәы шыснархьыз ажәабжык ансаҳа...
Бара ибасымхәар, арт зегь засхәода,
Исымада насғы исзааигәан иаҳа?!

***

Уатцәызны, уатцәызны, аха ансоулак,
Венециаҥа хцап ҳаиманы.
Абжыы хаа бсырхап баркаролак,
Ибхаштып быштәаз бааңсаны.

Ибхаштып зны ишсымамыз баха.
Ишсықәшәалоз бныжыны ацара.
Ишыбмазоз ажәа хаак, ашәа хаак,
Аиааира шагоз сгазара:

Ибеиҕмыз сышхырхуаз аамтала, –
Смаалықмызт, ирбом уамашәа, –
Сагхан сара ашта сыштәалоз,
Сагхан ишысхәоз быгәшәа.

Сыҕазааит ҕаха ма хаха,
Аңшьахарз сагон аҕа уск.
Ғаңхәа исоузомызт баха,
Анцәагғы идырааит сызҕыз.

Ис-быбышха схы ашлара анықәха,
Ажәџангы анеилас сханы,
Сәасхеит арахь сара агәықәха,
Сааит сара арахь сеиханы.

Сусқәу? Ирымоума нтәашьа,
Аха, ибымбан уамашәа,
Иеилыскааит, издырит сышәашьоз:
Сыџны быџнатәоуп ахькәыршәа!..

Уатәызны, уатәызны, аха ансоулак,
Венециака ҳцап ҳаиманы.
Абжыи хаа бсырхап баркаролак,
Ибхаштып быштәаз баақсаны.

***

Шьапышьтыбжык атыгә-тыгәхәа
Ихарацәамкәа цъара игоит.
Еидара дук нас исықәхәан
Уи иагоит, сыңсы еивнагоит.

Амш иацуп, атх иалоуп,
Нак иахыџеит адунеи.
Арахәыц-па иахьынхалоуп,
Сыңсы иацуп илеи-џеи.

Атыгә-тыгәхәа адгьыл иқәхан,
Ихарацәамкәа цъара игоит.
Сеилагозар, сажәымтычеха,
Сара уи сеиланагоит.

Суалуашо савоуп ага,
Уи шәазхәыц, нас, абаакәа,

Ашыапышытыбжь ас иархагаз
Сшыкарцашагы ашыапқаа!

ҲАИҶЫРҶЫМҶАЗ

Абзиала! Сгылоуп быбла схыцшыло,
Исхэаша схэама, сажэақэа нтэан.
Бцоит, ахаирплан бымтцанарсуеит жэфангыла,
Адгыл ҳа ҳзыхэан арақа итшэацэан.

Абзиала! Амра ҳамға ианшылон.
Арақа ицсырмацғаха иббеит атакар.
Быцсылмыткрым, ацша хышэашэа бцылап,
Ахаирплан ға ғ-саатк рыла итэар.

Абзиала! Бымға сақэныхэо сгылоуп,
Икалар стахуп уи мғамшны аханза.
Бнапы кэымшэышэқэа ғазныкгы иаанкыло,
Блымҳа итасхэоит аргама, маза.

Быхъз шахығауа инхоит ари ага,
Арт ашыхақэа азхьалашт блақта.
Абзиала, сыхаара! Ғазэ иахь бнаскьаган,
Схынхэны ағнықа саауеит сара еиқа.

***

Акьанцақаа дрылахэмаруа
Лацҳа иргылан иаалгошэа,
Ларцарацэа анахь икэаруа,
Арахьгы икэаруеит уамашэа.

Рыхэда хжэартэ илымцахырхэан,
Рыхқэа шытасуеит асаара.

Ирхэо ажэақэагь дхырхуам,
Иагьылзеинкьом лызхара.

Акыркырхэа ана дыччахуеит,
Ахьырхьырхэа ара дыччоит.
Даеазныкгы уи ихнахуеит,
Даеазныкгы ргэи еикэыцчоит.

Арцарацэа анахь икэаруа,
Арахьгы икэаруеит уамашэа, –
Акьанцэақэа дрылахэмаруа
Лацхэа иргылан иаалгошэа...

Ахэмаррагы хэмарран, иалгеит,
Зеггы ирымоуп афэхэара.
Ишцеимбгыжэи, ранацэалбеит,
Дыкам цсышэак залхэара!

***

Баафнацалт арахь, нас, аратэхап,
Баатэа, нас, баазгазгы ацшоуп.
Бындэылцраан бымцашеи быцсаатэхан, –
Дгылым, бара ажэван базшоуп.

Бышцашоу нцэа хшаран, бышцаша,
Быбла лахфыхқэа тхаца!..
Бақэшэом цқэа агылашэа, атэашэа,
Ацашэатцэақэа бақэшэом зынза.

Ихэааха исыцрасит иаразнак
Икэашза иахыкэу схы асы.
Сықэра сцэахыцэақэаргы ауазма,
«Ех», – саақэыцсычхаит схазы.

Баацъасшьахт,
Еитасхәахт: – Бышцашоу!
Иагызбеит шыта абрантәи бцошәа,
Бхалошәа амрахь бышиашоу,
Бымцәыжәџақәагь заа ибылрашәа.

***

Сыцкәынра сышытахька иныжны сандәықәла,
Сыгәгы сгәымшәа збеит сара, аф аст.
Деикәышла сәацхәа дгылами сықәлагь,
Иабакоу уи аамта, амца анхацраз?

Ашьыжь сара сара сакәзамкәа сгылеит,
Сара сара сакәзамшәа збоит хәылбычәа.
Имшара цыышьоит сахьышьтоу уахыла,
Дааигәахо цыышьоит ацсәаха – саға.

Аха усгы, схәеит хәа, сажәит хәа,
Снапкәа сыважыны стәом шамаха.
Бжык мгазаргы исыцхәаша «шәит» хәа,
Мџакы снангылоит сара сеилыхха.

Ацша анас, абыгькәа зегь ҫышәшәозааит,
Сара снылсуеит сацхәака абгыжә.
Сахьнеиуа ацсәаха дсыхьзоит хәа сымшәозааит,
Иныцдыр калоит сара усқан ҫа хышә.

Аус сеикәнархап хәа сгәыгуеит, сбаџданым,
Ианбыкәыз сәацәыхчан сантәаз сара аус!
Ашьхақәа ирывцыз иара амра ахатами,
Сыцкәынха саагылоит ашәахәа хаа анысхьыс.

Исхьынхалан иаауаз зегь сырҫыцуеит –
Ицхастцоит сгәыгьрақәа згоз ирхәаша.

Схы сааџахоит, сымџа сырџыцуеит,
Сгәышпы ҥыган сапылоит аҥша.

Иааиуашә збап сара амшын сшьамхаҥынза,
Далгеит, дажәит хәа шьюуы ианыргәахә,
Урт рцасгы исырцәаран сыҕазам сымца,
Урт рцасгы уатцәызны схалап Ерцахә.

Ахахәкәа сытҕкәан сышытахьҕа ибҕалап,
Арџашкәа хытҕны ицалап еилашуа.
Аҕта ҕәашкәа снеин снарынтәалап,
Сытҕаҕа ишьтоу дунеик сазыпшуа.

Агәхьаа мқзакәа ацәхәыра снахыппраап,
Ихьы-уархалха аҕта зсалап...
Ажәџан схагылап имажәзо хыбран,
Иџыцза хадгьыл сымбацшәа избалап.

Саапсара схаштып, сажәра аха соурым,
Сыпсаатәха дгьыли жәџани срыбжьаз.
Аҕара ацлазшәа збап сара соура,
Саагылар шәыгәтатцәҕкәа сааин сара нас.

Адгьылгы ҕьасшьап, ажәџангы ҕьасшьап,
Ғәыблыла сылапш нархызгап еиҕа.
Абраҕа иҕоума схәап сара мџасшьа,
Деилахауазар абра Анцәа ихатә!

***

Уаахьапшаанза ишпәцо амшкәа еишьталан,
Ихәлоит шухәо, абар, икаххаа ишоит.
Апхынрагь цеит, иааит џапхьа ҕагалан...
Адунеи ду шыҕац иҕоуп, аамта еикәшоит.

Аамта еикәшоит, илагоит уи хазлагара,
Ақәа анхымкәа, идәықәлеит азқәа хыт.
Аатра иавоуп цшак мақаруа уахантәарак.
Снарызхәыцуеит са сахышьтоу уажә зегь ғыц.

Иргәырғәагоу ааины сыбла ихгылоуп,
Игәнырхагоугы зымцеит нақ хара.
Сцо-саауа жәйтәи ғәтәи срылоуп.
Снахыпшыхуеит илапштәшәараха схәыцра.

Сгәақ-гәақуа сишьтоуп сөызак дызны,
Иеилыскаауеит иара уи дшапсам.
Снарылагоит, сымшуп, зегьы рғыцны,
Идәылхәан нақ исыршәуеит агәамсам.

Ибыбышза адәкәа хкьоуп санғыха,
Схәыцхазшәагы сгәы иабоит уажәы.
Сышьтпааны сагеит арантә исыхан,
Сагынылагылт снейн сара асыршәы.

Истахуп уи сылсны акыргы сцаргы,
Аха цшак аацәыртт итәытәзаны...
Ицеит, схәоит, саамта, исхәаргы иззаргы,
Иаагәышьеит, схәоит, сызынра аезаны.

ЦХЫЗЛА

Иаха акраамта цхыз ғаастак салан.
Ицәырқьа-цәырасуа избон гагақәак.
Сшәа-зызо маакырак цъара сахынхалан,
Игазәазуашәа сықәгылан цшак.

Шьоук аацәыртцуан абрақа имаалықьцәан,
Исғаччошәа иааиуан, рхы сгәадырпхон.
Нас иаасыжәлон иргылан ргыгцәа,
Схы санамыхәа, избон, сҗадырхон.

Ацха газ'еазуан, ацҳа газ'еазуан,
Сақшәомызт цашьа,
иґьежьюан сыблахат.
Сықәхәан сагарц атахызшәа, апша асуан,
Иакызшәаг збон сара уа сыпсы ахац.

Ақырқырхәа ант аѡстаацәа ччахуан,
Испыртны ицазомызт, хаи, аф зысыз;
Сыцсахы еикәыччон, цәгәа ргәаггы сагахуан,
Дара ракәушәа ацша зыртысыз.

Сыхәҗәабжь рмаҳаит урт, сыбз санацха, –
Срыцхара рбатәҗьар сҭахымызт зынза.
Изулакгы сыпсы ыкәызгеит ацха,
Амҭа санылангы сҭон хараза.

Ана-ара агыгшэыгкэа рыцкэа хдырцэацэон,
Ирфаша рмоукэа, дара-дара еишьтан.
Афыстаак аганаф, ихы тадырчачан,
Амцкэа ихаабыцуа, илган дышьтан.

Сыҕсы сыман сааит сара афнынза.
Гыгшэыги, афыстааи, пшеи санрыцэца,
Агэгэахэа еикэыстарц снатцахит сымца,
Аха стэан сара аехэае сзатэза.

Сцаа-пшаауа атх-еиқәа салан,
Цыанат саауан, цыханымка сцаны...
Бцозшәа збеит сара пхызла быбналан,
Бцошәа збеит бара абрантә бычезаны.

«Ибуазеи, – сыџуа сбышьталахт, – ибуа,
Зегь реиха ишэартоу абрантэ ацароуп...»
Аха снеуан баша схыцхыцџа,
Ибышьтасхэон баша: «Ари газароуп...»

Афыстаак илган, дыңшын даға афыстаак,
Дцыркыпца аңнышгы даван аган.
Бызжада? Руа дарбан? Дызуста?
Рыгәра бымган, о, рыгәра бымган!

Бықәымлан, ани ацхагь уашәшәыроуп,
Дазынкылом уаф днықәлар ғазнык.
Убри бнықәсны бцазаргы, бнаршәыроуп,
Бнарылашәоит уақа агыгшәыг!..

Ибтахымхеит исхәо бахарц аламала,
Ибырцәон бнапала, зны сымца еиқәтаны.
Бцозшәа збеит сара пхызла быбналан,
Бцозшәа збеит бара абрантә быезаны.

АБХӘАСА

Ахьта аған, аха имлеицызт асы.
Азынра ааиуан, абар, шыта лассы.

Рдәынак ғықәғықәуан, шәартак абан,
Рхынак аацәыртцуан, иашьтаз кәығбан, –

Еимдон, рыфатә иашьтан атар,
Азынра шааиуаз рбон даргы, абар.

Ихиаалон бығь ғеижьқәак, пшак нарындо,
Ажәған иатқан птақәакгы ханто.

Амш хәарчаруан, илеиуан ақәа.
Ахьта рықәлан иааиуан адәқәа.

Ахара, ашьхарахь, иказ хазын,
Уа уажәы илеиуазгы, хымпада, исын.

Ус, икеикеиуа ажәѡан ааилган,
Амра шеишеиуа убла хнакуан.

Иѡналан итәаз адәахы инеихеит
Урт зегы иаразнак амра иарпхеит.

Ихынхәит ицәарц ицоз ахәаза...
Иаалыркъан ус... Ишәтит абхәаса!

Аха илеиласуеит амшгы, қәақәак
Рыманы рәархоит арахь птақәак.

Апша шқасуеи, уаршәап, нас, уаршәа!
Абыгь ѡеижьқәа цоит ифышәшәа.

Ақәа иашьтахх илеиуеит асы,
Азынрагь ааиуеит арақа лассы.

Арахь ибыбышза игылоуп, – шәеиза,
Шәахәақш, шәахәақш, – ишәтит абхәаса!

Ианаамтам ишәтит. Ипшуеит ипхашьан.
Ишәтит абхәаса, ақхарра иажьан.

АУАҘЫ ДЫЗШЬЫЗ

Уи дсымамызт сара усқан хысгы гәысгы,
Дәеакы сазхәыцуа сшааиуаз даасыхъзеит.
Ибазар акәхап еимахәахны сфы шакызгы,
Аха егькамлазшәа дсывапало дцеит.

Игәы алақазшәа збеит иахьала даара, –
Дынцәытыпшшәа арахь даасыхәақшны дыччон.
Лабак икын чынк еихамкәа, далахәмаруа.
Дасны азә дирехәон уи, азә дирцьон.

Исахауан уи иихэоз рахьтə пыт-чытқəак,
Пыт-чытқəакгы зынза слымха иамахаит.
Исзымдыруаз дрылацəажəон харак рыдқəан;
«Хаит, амарца, – ихəахуан насшəа, – хаит...»

Иаацəыригеит ус дышнеиуаз сыззыпшымыз, –
Ауафы дшишыз илеигəйдцан, диагəаха...
Ари амш сара сзыхəан шыта имшымызт,
Сзымца-сзымаауа сааидхалт сфəахаха.

Иара дцəажəон, ихəон ишыкалаз машəыршəа,
Нас даатгылон силгеит хəа ихəтаны.
Акəараг еипш, бла иамбо шахак иршəуан,
Шыта дагəаиуан иаха игəы рданы.

Иахьатыпцам зны дыччахуан акыркырхəа,
Ус ашырхəа шытахька дхьацшуан уи дшəаны.
Агəхьаа икымшəа далацəажəон ауаа изырхəо,
Ифəцхьа ишытахын адунеигы игəы ахшəаны.

Дақəмақаруа, акы ихəон арака ажəада,
Дшыкшара икын иратцəан итацкəым.
Даеацьара сара сеипшгы уи иаршəада,
Сара сеипшгы иазыпшыдаз нас иакəымк?!

Иаргы саргы хатцсны хнеиуан ккарак,
Срылашəазшəа сгəы иабон алашəага.
Хаапсеит ихəан, ус хашнеиуаз даара,
Хцыцк даакəтəеит ацəыршəага, афəа ихга.

Сынтапшит машəыршəа абра илакта цəгьа,
Цла хаккалак данфатцəпш дшанхашəа.
Бжьра-быжьцəа сцар сцəххейт абратцəкьа,
Сшагара саган сара ашəа...

Фəаха-фымтран, ацсабара каххаа ицəан,
Сгəы сцəхəхəон са сахьгылаз шыакатцас.

Илаба нкаршэны хэызбак цэыриган, дкыцэҕыцэуан,
Ҙымтзакэаг краамта дтэахын сара сцас.

Сихаштызшэа сгэы иснэтан, саахьяпш-кэапшит,
Афаса сасны сцар стэахын уажэы.
Сапхэа ишытан инымтэазоз сымтэа абжа,
Ахцыц дыкэтэан иаргыы сапхэатэҕэа деикэшэы.

– Абгакэа! – ихэеит, ихы дфахан, шыоук рзыхэа,
Ишыамхы иныкэсит иратэан иикыз атэцкэым.
Нас дфагылеит ахцыц ныжыны уи ашышыхэа,
Иҕаитцозар иҕаитэцэҕэарц уажэ иакэымк.

Сара схэыцуан: «Абри иахэызба цагэ ала
Иара саргыы дсылгоит уажэ абра...
Избан? – Схы сназцааит ус иаразнакала –
Иҕоузеи, нас, сара абри сзыхирҕэара?..»

Иагыеилыскааит: сыңсы соур сара абраҕа,
Исымазма тэахышыа, избахэ схэон,
Исхэон, еитасхэон сара уи сгэаҕ-гэаҕуа,
Зегыы идсырхарц сыкэгылан сыхэхэон.

Абна дылоуп, схэашан, уи дыбналан,
Дгэароуп, схэашан, иахэызба тэарза...
Убарткэа рзы сахэитэышт уажэ мариала,
Дцап дысхысны, хэинымиазшэа зынза...

Иақсон хэпхэа абыҕ ҕежэҕэа еишыталан,
Атдыхэтэантэи цша хаакгыы аасындон.
Сара сгэаҕуан, сара ашэикэа салан,
Иара ицэажэарала игэы ирдон.

Иахэатыңзам зны дыччахуан акыркырхэа,
Ус ашырхэа шытахыҕа дхэапшуан уи дшэаны.
Агэхэаа икымшэа далацэажэон ауаа изырхэа,
Иҕапхэа ишытахын адунеигыы игэы ахшэаны.

Акыр хнаскьеит хшыцаз ус аккара,
Хнытсуан, абгеипш, иблақәа аакәеицеит.
Иудым хәа ихәозшәа нас уи харак,
Днықәхәаша җа мҗакала дцеит.

Иара дцеит, сынхеит сара сахьгылаз,
Сзеитамцуа, абра иадырсыз шыақатас.
Азәгы издыруам нас дахьцаз, дахькылаз,
Иоуз уи нас-насы лахьынцас.

Исгәалашәо: сыңсы ансоу, санҗыха,
Сдәықәлагәышьеит сара аҗныка сеиханы.
Сакызшәа, саҗацәцазшәа збон аныха,
Уаҗшьык сышыта дхызшәагь дсаҗаны...

Аамта цеит, итцуеит уи аахыс шыарда,
Сара сқәыпшзан, иахьа сшыслара сышлоуп.
Аха иоузар хәа сшәоит цъара ахгартә, –
Дрыцәцазар хәа сшәоит уи, зегь акоюп.

Издыруада хәаигәара иңсы изазар, –
Ихарцазар уи иахьа җа цәак?
Икалап уи амҗан шыоук ихьязар,
Дырмышьтыргы алшон, нас, рацәак.

Аха сара снейеит ишыта схылан,
Уажәымзар-уажә цъара сихьзарашәа.
Сыцәа ркьало даацәыртцуеит уи уахыла,
Саиргарц даҗыхуп җапхьа ашәа...

Иахьаыпзам зны дыччахуеит ақырқырхәа,
Ус ашырхәа шытахька дхьапшуеит уи дшәаны.
Агәхьаа икымшәа далацәажәоит ауаа изырхәо,
Иҗапхьа ишытахуп адунеигы игәы ахшәаны.

ИСЫЗМЫРҒЫХО

Даналымтца, сигәеит, сихеит,
Жәәқәак иасхәеит сыхәхәаны,
Аха иамуит, дсызмырґыхеит, –
Деитанықәеит наӑ днахәны.

Сара сгәааит уа баацсыла,
Сеикәашәеит, иззом, сыцәхаит.
Схәацәагәышьеит, уаха сылам,
Изурьзеи, имахаит.

Дцәалацсып – ихымзар сылацш.
Снаицәхасын, даағызит.
Агылараз усғыи дгылом,
Аґыхараз – уаха умцсит!

Дыцәан ус убри нахысғыи,
Тышак аца дтәхашәа.
Дыцәан, ицәан иламысғыи,
Уагарын уара агәыцжәа.

Дсырґыхарц ауп сажәеинраалагь
Зызґыыз – дацхьарц стәххеит.
Изыскьыцхьит ацәа дшалаз.
Аха уи сара исзынхеит.

Инықәыстеит инаган иацхьа,
Иухьзеи, схәеит, уара, хаит,
Сылань аґәәхәа сацхьан,
Иара убригьы имахаит.

Даналымтца, сигәеит, сихеит,
Жәәқәак иасхәеит сыхәхәаны,
Аха иамуит, дсызмырґыхеит, –
Деитанықәеит наӑ днахәны.

АВОКЗАЛАҢ

Уи аңхәыс саргы дысхынхәлеит,
Сылдырызшә арахь дысҕаңшуеит.
Ауаа хәхәаңшуа, Аҕәа авокзалаң,
Дысхынхәлоуп: – Уааи, сузаңшуеит...

Сара сыччоит, лафқәакгы ласхәоит.
Сдәықәлоит, сылпырттырц снапы наҕыаны.
Аха, аф зысша, исзылуашә цасхәа,
Сара дсышьтоуп абрахь дытҕыаны.

– Салатәоуп сара амц хәдацәаҕынза,
Исыгызгы убри акәын, ба бымц! –
Сааласуеит, аха илуама дысхымзар.
– Хнықәтәап, – лхәоит, – анаҕашә арымз!

Сара атәахагь сымам, аңшыхагь,
Аңсыхагь сыман хәа сыҕам зынза,
Аха азбахә лымоуп сыгәтыха,
Аха исалхәоит уи слахьынца.

– Сара сакәым, узжыатцәкьо даацәыртцуеит, –
Саңхьа даагылоит аңхәыс днасаңҕыан. –
Уи уанлықәымз, уфызак уирзуеит, –
Иңхарс афыцәагь, – зынзас рыгәра умган!..

– Уи акәын исыгыз...
– Афыстаацәа фыцәа
Уңрыцуам, – лхәахуеит арахь дысҕаңшуа. –
Ухы дықәтәоуп азә хамтала дфычан,
Егы дутцатәоуп анышәаза жуа...

– Сзыхдырҕьозеи, инцәаша? – хәа сцаахуеит.
– Азә ахьз дашьтоуп, егы – уара удың.
– Иазхоуп! – хәа слыдҕыан акыргы слыцәцахуеит.
Сыхәдагь иаатчачуеит сшааиуа сыңсың.

– Аќарышь уамеигзан, инухыз хынхәыхуеит,
Ушнеиуа иуоуран иќоуп амал... –
Ауаа хнарылтцуеит – сыццакра сыхәеит.
– Исымоу басхәап иахьала? Ахампал!

– Зегь уоуеит, ушнеи-шнеиуа уриааиуеит
Иушыклахәуа ушьта иху уаґацәа... –
Арт ажәақәа слымхаќны иааиуеит,
Сааќартцахуеит, аф аст, сгәырґатцәа.

– Шәы-шықәса нутцуеит! – ґаалтуеит уи насшәа.
Илбон, саргәырґеит уи иахаґы...
Иќоуп уи аахыс акраамтазаґ мґасшәа,
Аха ациган пхәыс дызбоит иахьаґы.

Ауаа хәхәацшуа Аќәа авокзалаґ,
Дысхьынхалан: – Уааи, сузацшуеит...
Аамта цоит аанґасрада италан.
Зы-мшынк саларшәуп, уи еилашуеит.

Ациган пхәыс акырцъара диашоуп.
Сшааиуаз,
        амґан сыржъеит, сырќатәеит.
Ғыцъа аґстаацәа сышьтамыз баша,
Сыхьзґы рзымгеит,
сцыц аґґы имтәеит.

Ауаа срылан уаґцас, иара абраќа
Абзиа саҳаит сара, ацәґа саҳаит.
Ахаан сашьтамызт мал дук сгәаќ-гәаќуа,
Сашьтамызт, ус сегьынхеит, исмырҳаит.

Аґәра згоит, аха ириааизам макъана,
Исышыклахәуа сышьта иху саґацәа.
Сазыпшым сара сапхьаќа шанаќ,
Шаќа ныстшаґы идырааит Анцәа.

***

Сара исылшоз аазгагәышьеит.
Исыздыруам быззыпшыз...
Исаҳаз агәра згагәышьеит,
Сацәцагәышьеит сызлапшыз.

Сыркәаҳазшәа збеит баапсыла,
Ифыртынха ак сындан.
Исцәызыргы ауан исымаз, –
Аусқәа убас еилапәтан.

Ибзаазгази исцәынхази –
Ауафымреи ауафреи –
Цқьа иббар, ибшәар иауазеи,
Сбыцнатц, сықәнатц адунеи.

Сахьааиз быгәра згагәышьеит.
Сацәцагәышьеит сызлапшыз.
Сгәы шысгәыз ибзаазгагәышьеит,
Исыздыруам быззыпшыз...

***

Упсы ахаара уқышә ианықәку акәхап,
Иқаз, икоу, иқало неипшыи,
Ианаацәыртца адунеигыи уғапхьа илакәха,
Иануқәнарго даеакала уи абжьи.

Инхаз умшқәа убас ургәылахалоуп,
Упстазаара убас ихаауп, избан,
Изухаштуазеи араҳәыц па ушахьынхалоу,
Ишыпцәашагьи уи уажәы-уашьтан?

ААМҢАК ЫКАН...

Аамҗак ыкан, са сығбагы зыхгылан.
Ицон, иаауан уи амшын еимгәхәаны.
Ацәкәырҗа дукәа шытууаан иаҗылон,
Аҗшацәгыагы аҗылон арахы ихәхәаны.

Аха, ишнеиц еипш, сығба ду неиуан,
Амшқәа еилгамзааит, аҗхқәа лашәыз...
Җыаргы хмыццакзо, уажә зынза хамгәтеиуа,
Уара уакәу, нас, са сакәу иажәыз?..

Ирылдыршама, сҗаауеит, зегы ирылаз?
Ибатәугы рбоу хара инхаз?
Амшынуаа ирызгәамтеит сығба шзааҗәрылаз,
Саргы уи аҗан назаза сшынхаз...

Сихъзом, ак иасхәарц сҗахуп азә дынкылан.
Азы аҗан ацәа салҗт шыжымтан.
Аамҗак ыкан, са сығбагы зыхгылан...
Исхәо урха, уара, еи, акаҗдан!..

***

Уаала, хҗап абрантә хабналан,
Халҗып ацәгыаршра, ухәан-схәан,
Иухаршҗ ишумоу уара агәала,
Умыҗқәа-мыҗҗан, умыхәхәан, –

Убжы җап уара егызламаз,
Угәы бжынахзап иузаҗсам.
Еилаханто еснагы еиламыз
Аҗша ахыныласуа агәамсам.

Абарт айџаақәа ҳрыбжыысып,
Ҳнаскыап ҳара аџстахы.
Ѐшакгы усып, џшакгы сысып,
Арахь уаарылтци, игәагы.

Иубахьоума амра ангыло?
Иубахьоума уи шташәо?..
Даеакала уара иуџылап,
Адунеи угәы ахзыршәо.

Ах, ишџахаау арџаш рашәа!
Азыхь кәеикәеиуа унахәа,
Бзиабарак уалацәажәап,
Уатцаргы аухәа.

Иаххагылам ари ажәџан,
Уара ишубо, икатаха.
Ҳазтыцрым, игәынкыл сажәа,
Абри агәаџа ханџаха.

Анахь ҳаџхьақа ханхалар,
Иблахкыгаха адәқәа шытоуп.
Ацәгьа нықәаххәар ҳафалан,
Аџсабара ҳахадоуп.

Ишыыцраны, иухәан-схәанха
Иааиуа ххы ианҳацәтаџа,
Мап, уаргы саргы ҳарзамхуам,
Ихәашьза илеиуа рыцәқәырџа.

Узыршақьоз агәаг ырзны,
Ухы-уџсы раза,
Адунеи лашахь уаацәыртцны,
Шьафәқәак иахьа иќатца.

Иуџырхагамхааит иурзуа,
Иудукыло ума унеи.

Узлазхэыцуаз ааста акырза,
Иеилкаа, еиғуп адунеи.

***

Изыхдырҕаз азэгы издырзом,
Сыхшыџ азымхеит, анцэиныс.
Ахахэ аңырхэа имџанырцан,
Икакэкэа италт афарматцыс.

Мышгаџцоуп, рацэак ирцыыршьом,
Аха ирыжэлом ихэхэаны...
Рыцхарами абас уаныршыа,
Абасгы ашэакэа ухэоны!

***

Сгэы итыхо сғы иахэоит,
Скышэ икэку снапы иаџуеит,
Сара сашэа амцэыжэџақэа амоуп,
Адгыл икэсуеит иңшаха.

Шэара шэакэым, ашышкамсқэа
Ак шеимаркуа слымха итаџуеит,
Сыесырдагэар сгэы иауама,
Зымџа ак саџшэом шамаха.

Ацар рашэа гэыктацагоуп,
Аха уи ашэа мацарам,
Исахауеит ианацу ашэа
Агэқэа тызфаауа агэырџа.

Исмоурашэа арахь, џаахэыра,
Уталт анырхэо хылағбарак,

Ирыздыруам сара сѣаңхъа
Иаатуа усқан шақа мѡа.

Ашьабыста рхэын, икаҳаит,
Аха игылт, ашьа ацрашыми,
Агәышпы итѡаст, пхъақа иашьтуам,
Ишьтоуп ишьтымтѡа асыршәы.

Сара адунеи самкуа сықәхеит,
Ашьабыста сазыңшыми,
Схаѡа исықәку цыисшьоит абцъар,
Сеилшьааа самоуп уи уажәы.

Бжъаск аацәыркъоит абна рзызо,
Иѡуеит антгъы рабцъар кажны,
Ашьабыста асыршәы илхоит,
Ўырцдыс амазам абжъас.

Дгъыли жәѡани ирыбжъуааит,
Сара сажәа прит ирашыны,
Сара сажәа цсеикәырхаган
Дгъыли жәѡани иагърыбжъаз.

Истахым абжъас гыгшәыгха
Ус инхар иахъа абна ишылоу;
Ашьабыста, ашьа зыцрытѡа,
Ацсра машәыршәа иацәынхаз,

Асыршәы илсны, ашьѡа ихылан,
Инеины тынч ианахагыло,
Иахәааит бцъар антқъа нахысгъы
Иара ацәгъара ишағаз.

Ашьабыста цааит игылан,
Иазыңшу аѡацәа рами,
Аѣаѡахәы ацшаап иара абжъасгъы.
Абна иамазар аҳас...

Сызлацәажәо иҕамлашоуп,
Азәгы иҳәашт: игазарам!
Аха иҕоуп адунеиаф
Зыгәра угаша, сгәы аззырҳаз:

Ахаан ҕалашьяк амазамшәа,
Баша ажәџан иалакнаҳан,
Илабҕабамкәа, – ипҳызны, илакәны, –
Мчы зқәымхон изхәапшуаз,

Ауаџы ицуп агәадыҳәа,
Рыц хырҕьяҕья иҕылом уаҳа,
Амра ашәахәақәа хыҕчалеит
Тымитышак – сызтапшуаз...

Ажәа ажәазар, баша иҳәамзар,
Ашәа гәытгаган уи аҕцазар,
Ашышкамсқәа реимак иахәоит,
Уара упцәазар уеипнашып.

Сгәы сҕахәыцуа, иҕамлашахь,
Ажәџан сшалаз хыхьза сцазар,
Адгьыл аҕтәи хусқәа схәауп,
Схынхәуеит усгы, уаасзыпшып.

Сара сашәа абас сышьтыхны
Сама ишнеиуа, слалапсыхуеит,
Сгәы еиҕәызжәаз Анцәа идырааит,
Сусқәа нхозаап еидхьытта.

Саапшыр, ажәџан схалашахуеит.
Агыгшәыг шәала исыргәыбзыгуеит,
Дгьыли жәџани раҳра нкылан,
Пҕхьаҕа сҕынасхоит еиҕа.

Изакаызаалакгы акгы сафшөом,
Ашьтыбжыкаа зегь слымха итафует.
Исашьоу дахыыкоу здырует,
Иеирфашьяр зуам саға.

Сгәы итоу сғы иахәоит,
Скыышә икәку снапы иафует,
Сара сашәа амтәажәфақәа амоуп,
Адгыл икәсуеит ипшаха.

***

Қара лymoума,
Жәаф затәык лхыцуеит!
Акрыкоума жәаф, аха, иззом,
Дынцәахашаха даацәырцын, уи слызхәыцуеит
Дсымбазашәа слывсны наӳ сызцом.

Сырхыпшылан,
Лыблақәа амца рхыми,
Сгәы акы аалнарӳеит аенышыбжьон хәатас.
Уи илгәапхаша схәар, изур стахыми,
Аха ажәак ауп исхәазо: – Баанфас...

Инацыстоит:
– Баанфас, змоурахә мызыз,
Ӧ-ажәак басхәоит, икалозар, иаабырха....
Уи илыздырмызт сыӳсы гәаӳа ишлыцыз,
Илыздырмызт са сшыӳкәынхаз уажә иаха.

– Ӧ-ажәак мыцхәуп... –
Уи дыччон нас акыркырхәа,
Днасыдӳан, дыфәа-дыфәа дцон.
Анцәа идырааит са сызбоз исзырхәоз,
Лапшыла затәык саргы сыӧ слыхьзон.

***

Аңсабара ахьзы ахьыршоуп җагалан.
Иансыҗаңса абыҗ җеиҗькәа җышәшәаны,
Сеиҗазхәыцит хшыкоу зегь аамҗала,
Сегьаатгылеит маңк сара сшәаны.

Ашәак саҳаит, уи агәәкра иашәан,
Хьаак сгәы иацралт иаразнакы.
Сзыкәгылаз ари адгьыл аза хьшәашәан,
Исцәагахьан наҗ иамгашаз шьоукы.

Урт рыбжьада бжьы ыҗазамкәа уаҳа,
Схала урт саарыдхалт сыууаза.
Азыхәашь ирыз амған тышак дҗаҳаит.
Сара дсықәлан. Ицәгьахеит заа илахьынтца.

Мәакы иқәын уи иҗызцәа еихьымза-еиңымзо.
Адуinei зегь дара иртәышшәа рхы ржьон.
Сҗахар амуаз саргы, схәыцуан, сықарахьымзан.
Иаци иахьей срыбжьагылан, сыбжьажьон.

Схы хнасарц аамҗа ачархьаҗ хәызбак ахуан.
Сахьаатгылаз ус сынхеит сара сшәаны.
Схы санҗаҳа, араҳь, инапкәа рхаха
Дааскьон смаҗа. Абыҗкәа цон иҗышәшәаны.

***

Леиңш дабаҗаз ахькәыршәа!
Дкыдшәан укәа данҗашәа,
Унлырхон уи, ма... ухлырҗәон:
Лааигәа игылаз зегь лҗынтәон!

Азә дыргәыгын, даҗәзә джьан.
Лареи сареи хәаак хабжьан,

Хытшыа сымазма – зегь сшәон –
Бзиа дсамхабархәагь сшәон!

***

Сыцәоушәа, сыцәамшәа, схырсысуа
Сыштәаз, сара аамта згацәазеит.
Афыстаацәак сәацхәа еихьыс-еицысуан,
Ацх-лашә иналаз дара цейт.

Сахьныкәхауагь ацәа тынч сагашам,
Еинкәа-еиныруа хәыцрашәк аасхацойт.
Снархьыцшуейт уацәызны сгәы зырдаша,
Цацхәа сазыргашагь шьоукы збойт.

Итәом, игылоуп урт, цъара сыршатом,
Иафсран икам сымариа бзантцы,
Аха башоуп, уеизгы азь сырзатом,
Сара исыцоу амца еибакнатцы!

***

Сөызцәа хәа срылатәан рыгәтәцәкәа.
Цы ссирк аажәуан, ацәцакәа иртыцхо.
Игәы ицоуп хәа ссахьы имаайт азә ацәгәа,
Машәырны сыцхыз даламшәацызт сҗазырхо.

Ажәа уаара рибамто, игыланы сырныхәон,
Азәы иажәа даалгар, дналагон аеазәы.
Рхы хыртәон уака рызегь сара сзыхәа,
Сышьтыхны ажәван салартцон цәванцәы.

Исмахацыз аскак ажәа хаа ансархәа,
Афны сыкоушәа, сгәы каршәны стәан.

Саныѡагыла, ишѡазаап шыта срыцѡцар хѡа,
Гѡыршшагас хѡа исдыржѡит...

Аматацшыкѡа ртѡан!
Исылгарц акѡын агѡымхакѡа,
Исылгарц акѡын урт сышѡаз.
Аха ирзымдрит,

Нарцѡхѡу иеипш,
                                сара аѡыр-ѡаца шысѡаз:
Ртѡан насѡаскын, уи сѡатцала исразѡит,
Нас, Анцѡа хѡибаумырбан хѡа,
Сѡагылан аѡныѡа сѡеит.

***

Даѡазѡ иѡба шкѡакѡа бѡахын,
Иныжыны бѡахуан сыскѡала.
Акыркырхѡа ба быччахуан,
Сылацш быцхын мазала.

Ишѡхарѡазшѡа збон ахатѡа
Маѡ еикѡатѡа дук аѡѡа.
Ашыѡ тыкѡкѡон сара сѡѡатѡа,
Шѡара шѡнеиуан шѡгѡыргѡатѡа.

Иѡысѡаар сѡахымхеи сахѡа,
Аха исымам ѡырѡысы.
Ианамуза, ашхам сахѡон,
Иѡамзарц еиѡысшыѡеит сыѡсы.

Сара сымч анымха, шѡазуаз,
Сагар акѡѡеит агѡыѡжѡа.
Аѡба ахѡнеиуаз игазѡѡзуа,
Избон ѡаѡѡак ианѡѡарашѡа.

Машәыршәә ус ианеикәшәә халаңш,
Еилкаашьа змамыз ак хәаны,
Аргама ихәдагь бшахьынхалаз
Гәастан, сәыхеит сыҳәхәаны.

Мшәан, дабагеи бара ибыцыз?
Бгылоуп быблақәа җыгга.
Сгәақуа абас сызлаз шыңхызыз,
Сбыҳәоит даара, агәра сырға.

***

Сдәыуар акәын, схы сықәыжыны, акыжыхәә,
Сгәы скыдхо стәазар акәын ма хазы,
Аха сара снейуеит уажә ашышьыхәә,
Иҗысхырцгыи сгәы иҗазам сыңсы.

Сара снейуеит, сымҗаа убрахь ихазшәә,
Дәеиужь иатцәак сықәуп, ашәтқәа кәшәо.
Сыччо сәаасхоит насгыи, схагахазшәә,
Сыкәша-мыкәша игылоу зеггы ршәо.

Рхы старцаны лафи қяфи сыхеит,
Избеит сара схәаакәа абра ишынцәо.
Схы сахыччоит, иахьа аргама сәыхеит,
Снейуеит сара абас, скәтеиах ццәо!

***

Азқәа хытны, ихышхытцәан,
Рытрақәа зегь нақ ипҗәә,
Рәанаарха, сымцахә дырцәап, –
Урт аамышьтуа бсызкашәә.

Сажәа ахырҕацаан исхәама?
Сызлацаажәо ба былшоуп.
Аҕсабаратцәҕаҕы мыч амам
Бара беиха, убасшәа бшоуп.

Ба бзықәгылоу адгыл сшаҕоит.
Бара исзыбхәо ҕбаҕа ажәа
Убас иҕәҕәоуп, сгәы иснаҕоит
Адунеи аадырхәрашәа.

АПАРАНХЬЧА ИАХЬ

Азы иааруан, азы иныруан,
Кәыдры ихыртцан апаран.
Апаранхьча зеггы идыруан,
Уи дызҕыз царан, ааран.

Алаф ихәон иара бааҕсыла,
Икьатеиахггы ҕнаҕәон.
Исылоушәа ихәон исылам,
Иҕаҕынжәга ицәәцәон.

Уццакуазар, дыццакуамызт –
Ухынхәаанза хәа дыҕшуан.
Азәы изыхәа ацәҕа иуамызт,
Дхааза улакҕа дҕаҕшуан.

Иҕалазеи, нас, усҕаччом,
Алаф шухәогь сахазом.
Кәыдры шцац ицоит еилаҕеҕо,
Кәыдры ахаанггы иҕабазом.

Уи ахықәан уааины усҕылом,
Азы ихуцдом апаран.

Снаскьоугом нас лацшыла,
Иухэом: «Ех, уара ахэычра!..»

Кэыдры сырған саақэургылеит.
Сласны сनावалт ацшахэа.
Апаран хынхэын, инхылеит,
Уахь егьхызламашь, ихэа?!

Уара уда, исхэашм «сыруеит»,
Хынхэышья ыкам схэычрахы!
Сзаиааиуам, уаргьы иудыруеит,
Уара уда, ацэқэырца гьы.

Икалозеи, мшэан, уаацэыртыр,
Схэычра ацша хаа аасында?!
Ирыцхароуп уа акы сцэызыр,
Иаасгэаларшэа, нас еиҫа:

Азы иааруан, азы иныруан,
Кэыдры ихыртқан апаран.
Апаранхьча зегьы идыруан,
Уи дызфэыз царан, ааран.

***

Ашықэсқэа цеит, ифызцэагь абақоу,
Хахэык дықэтэоуп дкахэыцуа, дзатцэза.
Азэгьы издыруам ихьяау, дзыргэақуа,
Игэақуашэа идхоит цшакгьы цэытцэза.

Ари хдунеи уаара ибоит даҫеакала,
Иара ацсабарагь иахоуп даҫеа цэак.
Ацтақэа ажэван иатцоуп гэыршала,
Амра аапхаргьы, длахфыхым рацэак.

Игәы тыблаахъеит уи амца җахысны,
Акәиц хәыч атдан иakup итааза.
Даауеит дзыркараз амҗа данысны,
Егыгым, дааихъеит, абар, аханза.

Ибоит ажәван акырза илаҗәызшә,
Җа мацк илаҗәыргы иxy анҗарашә;
Икәаҗза адәы изықәхаз иҗыза дыңсызшә,
Дишьтагалан иаргы дыргошә.

Агаҗа давоуп илабҗашь хәыч нкылан,
Идырны дызтамҗшит дахънеиуа лактак.
Драцәжәоит нас егыахыҗкам ингылаз,
Иара дцаауеит, иҗаитҗоит иара атак.

Дрыланахалоит, изгәаҗом дахыҗкоу,
Ихала дгәаауеит, ихала дычҗоит.
Агаҗа дшавоу даауеит нас аҗныҗа,
Уаха злымшо инапы қачқачоит.

Хтысқәак бжәзуеит ихәыцрақәа инрылаз,
Даатғылан, акыргы дыңшуеит дымқәаҗо.
Хәаас икуеит егыахыҗкам ингылаз,
Иара даныҗамла, арантә даргы ахьҗо.

САРА АРАҖА ЗЕГЫ-ЗЕГЬ СЫРДЫРУЕИТ

Исеигәыргәызшә аҗсаатәқәа чырчыруеит,
Ицқьоуп иахәа жәвангә ахаҗы.
Сара араҗа зегы-зегь сырдыруеит:
Агәыла-азла, аду, ахәычы...

Ацлақәатәҗьа, сгәартәма, ихырхәоит,
Ицшандагаха рымахә дыршәшәоит.

Сахънеиуа ахауа җушәа саҗыхәоит,
Аштаҗ ашац қашәқашәоит.

Сыңшын, аҗада асыңса цырцыруеит,
Алада икараха иқәиоуп амшын.
Сара арақа зегъы-зегъ сырдыруеит,
Сара арақа баша исзыңшым.

Дцеит шырхәо, саакылкьоит иаразнак,
Дцеит шырхәо, саахыцуеит ашәхымс.
Арақатәи аамта шызбо еитасуеит,
Иарбан арақа сылаңшгы зхым!

Ашәа мацарала исцылом арақа, –
Усгы иҗәырдагоуп арт, зегъ акоуп.
Саргәакуеит сара арақа изыргәакуа,
Арақа ирхәау хәаах исыцроуп.

Убри азакәхап, сгәыргъо саабжьалар,
Аштақәа зегъ зызбо иччошәа.
Даеак акәым, издыруеит рказшьала,
Исцеит ара ашәапыцап рбызшәа.

Асаркьеиңш аҗәәан хаҗы-цкәа цырцыруеит,
Саагылоит мацк сылахь неикәтә.
Сара арақа зегъы-зегъ сырдыруеит,
Сара арақа сырхаштрым зынза...

***

Ашәшьыраҗ иеиҗаатәеит абдуи амаҗеи,
Ашта иахықәгылоу ихызазо рак.
Абду иажәа ахы аҗа, ашьапы аҗа,
Аҗак қайтоит, абар, җа зҗаарак.

Аха амаҫа уи аҕны дузынкылом,
Абду ихэрақәа ғыар хәа дшәошәа,
Диазҫаауеит: – Амҫан аға данышәпыла,
Ушьҫахьҕа узымҫеи, даду, уезашәа?

Иҫахаз ирхәоз иахаит иуазырран,
Дара ирҫакноуп иажәа ширха:
– Ушьҫахьҕа мҫаҕам ахаанғы, иудыруз,
Уаҫхьаҕа джәылан данааскьо уаға.

***

Ибжьахеит, ихәеит, хабжьара,
Амбатә, амбатә зегь бжьахеит.
Хаиҫапылап хәа ашара,
Аҫх лашә салалан сеихеит.

Сагахьан, ихәеит, атыша,
Сҫашәахьан ҫьара амаҫәаз,
Аха идырны бшысыҫышышаз,
Сара исхызгеит иреиҫәаз –

Ихарамкәа, зынза саҫхьа
Сынҫаҫшит аҫсра алаҫта.
Агәсакара амҫан саақәхон,
Аха сҫынасхон еиҫа.

Пенелопа блеиҫшнысшьалон,
Схы иазысхәон Одиссеи,
Азыблара, агәаҕра салан,
Уаха сыламкәа сааҫсеит.

Иҫымҫәанда, ихәеит, сымҫа,
Сгәы ааҫзызаалоит зынғы.

Сназоит, ихәеит бара бкынза,
Бысзыпшызар, схәазанггы.

АМААКЫРА

Маакырадагь дшыршаз идыруан,
Аха уи агәра иган,
Иееитеит ахатца амаакыра,
Иееитеит дгәыгцәан аган.

Ихьит, ихьит уи мдырран, –
Иказма астәккәа агәра уго:
Иееитеит иоуз амаакыра,
Ишәымбо, нас азы дахьаго!

АРИ АМШ

Ари амш иагеит сара исцәагашаз,
Ицеит – акәалап ахәа ахашәеит.
Иснаҗазеи, имҗасну зынза баша,
Атх сазныжыны? Маҗзак сагьаршәеит.

Еивтарыпх уи усла итәызшәа збахуан,
Илеидшәаҗыалан ишҗацеи ҳаҗатас!
Снапсыргәытцаҗ бырлашк еилыпхахуан,
Итацәупеи уи, нас, уажә зынзас.

Дарбан иахьантәарак сызвагылаз,
Уи дабази, дцәыртцуамашь уатцәы?
Исырпсах ҳәа дааихит азәы ашыла,
Исылаитцарц дааизар иара атцәы?

Сгәы дықәсуан пхәызбак атыгә-тыгәхәа,
Дсыпхьон уи уажәы-уажә адәахьы.

Амш иалалаз, иалазѡаз ашышыѡа,
Сусѡа зегь ахылгеит уатѡахы.

Аѡсымра аѡѡеит сшаѡаѡшуаз ѡадарак,
Аѡынчра ахаѡаит адгыл, иууаза,
Мѡабжаранза инагазам еидарак,
Ааигѡа бжыкгы еикѡымтѡац: «Уназа...»

Исымпыѡѡарааит ѡсызѡас уи ѡаѡѡауа,
Иаѡыхьянѡазшѡа наѡ сыѡѡгѡыр иаѡѡеит.
Иѡеит, аха усгы сгѡыбылра адуп,
Иѡеит – акѡалаѡ аѡа ахашѡеит.

Иѡеит ари амш, сара амѡа схыжыны,
Исѡалашеит, исѡаѡамарт, исѡаѡеит.
Гѡыгра лашак усгы сгѡы иазныжыны,
Уатѡѡѡи амшгы умаз ѡа исыѡѡеит!

АѡѡАТѡХАМѡА

Иеизибалан, иус рызбон ѡѡатѡхамѡак.
– Хыла-гѡыла еилеитѡеит ѡаѡѡынра,
Изыѡштѡым, далажѡѡуп уи амѡа! –
Деикѡашѡаны ѡааитѡ азѡы убра.

Иааилаѡоит зназыѡа акгы рзымѡѡо.
Икѡанызануа иааѡѡоит, иааѡаѡоит.
– Ус уаѡы ибаѡѡоума, даѡѡаѡым ѡа,
Харада ауаѡ баша дѡаѡарѡоит!..

Арт аѡѡаѡа зѡѡоз ихы дымѡаѡеит,
Аха усгы... аха усгы ихѡеит.
Иаѡѡаѡаѡѡашѡа шыѡукгы ааѡаѡа-ѡаѡеит,
Аха зегь зымѡыз даѡѡѡѡз дыѡѡѡеит.

– Амцахь! Ёа мѡак ыкам уаха, амцахь!
Ишѣтахызар, икашѣыжь ихггы ихсаны!
Хгѣы ифахѣеит, ххы игахѣеит хѣатѣхамтѣ...
Даѣазныкггы абрака хѣизаны...

Мап, избоуп, уаха хзалаѣѣажѣом! –
Абра акѣаѣ иргылеит зегь зымчыз.
– Икалома, нас, сахѣоит сара ажѣа, –
Ибжыы аарлаха иаѣѡит ихѣчыз,

Зажѣа раѣѣак ылнамдоз ахатѣа.
– Иууазеи?
– Исымоуп азѣаара.
Ахѣатѣхамтѣ ус сара дсымбаѣыѣт –
Ихы лаиркахъазма зны асаара?

– Ихы лаимыркаѣыѣыѣт уи ахаанггы! –
Игылаз зегь ѣаартит уа иеиѣѣак.
Иаатѣысит, иахыѣхыѣт аханггы,
Иакѣшахѣтны абриала зеггы рѣак.
– Икаитѣозма изкаѣикыз?

– Хъатѣра издырмыѣт.
– Диашазма?
– Уи диашан есымша.
Дхызхуазггы баша хыы ѣырѣырмыѣт,
Иканамѣѣыѣт малла игѣы ашша.

– Зѣыр диѣсахма? Иѣызак иѣѣгъа ихѣама?
– Дхѣатѣхамѣан!
Аха диашан уи уеизггы.
– Ианахажып.
– Ианажѣтѣуп аргама...
Дрыхѣоит хара хускаѣ ѣазынггы...

– Шѣажѣа злаѣоу ала, ахѣатѣхамтѣ
Шѣарггы сарггы дхѣигъуп хараза.

Ус аума? – Изцаара атак даргэамцуа,
Даарылапшит зегь зымчыз ацыхэтэанза.

– Дхаигьуп, – рхэеит, – дхаигьуп ахэатэхамца... –
Ирдарц итаыхызшэа игэы ичыз.
– Амцахь, – ихэеит, – ус анакэха, амцахь!
Дбылтэуп! – ихэеит иаразнак зегь зымчыз.

***

Сыфэеит, сапхьоит, сыкоуп сымацара,
Сымацара исырхэлоит, исыршоит.
Хтысқәак цэыртэеит схэыцра аханазараф,
Ахэакэа реипш, хтысқәак еифакшоит.

Изыблараха ишааиуа срылашэахуеит,
Сдэыкэыргалоит скыдкьо, сеикэыршо.
Сыесырхатэоит, аха башоуп, сшэахуеит,
Ак сахазшэа збахуеит сзырхэашо.

Азыблара шыта сшацэцо сыздырзом,
Аха убаскан, лакэкаф еипш, еитах,
«Ара хакоуп, иууазеи!» – хэа ицэыртэеит,
Сырзыпшымкэа иалтэеит шыоук ашэах.

Сфызцэа роуп! Сышка рнапкэа еитцыхуп,
Исыкэшан урт аагылоит иразза.
Иеилыскаауеит, шэартэ баапск апыхуп,
Аха сфызцэа егырасхэазом зынза.

Хаилибакааит. Хааиуеит ус мацара,
Иахзапсам ажэа мыцхэ хабжыазам.
Аха иацлом сфызцэа рхыпхыазара, –
Даарак дара уртгы рацэафзам.

«Ус калом, – исыртоит шьоук ыпцныхан, –
Умызцаа маңзар, ға пытдыккы рха!..»
Еснагь сара смызцаа рааира ныхан,
Смызцаа рмызцаагь смызцаахон иаха.

Аха псеипш урт зегь мвахыцуам,
Изызозеи, псеипшггы ижәпамым.
Избоит сара, арака егьуацтом,
Ихәам узхәом, иузыуам идым.

Аха иааиуеит, сырзыпшуп, сегьрыццоит
Азәык-ыцъак – саархәом, сыртиуам.
Сара сзыхәа убарт ахаан имызааит,
Шьта ғыц амызцаа сзырхауам...

***

Аңстазаара ашахақа еиланаршәуеит,
Ианакәзам уаңахуеит, уарқәацом.
Еилагьежьюа, аңшацәгьа асуеит аршәаа,
Ақәа леиуеит, асы леиуеит, ихкәазом.

Угәы зышьтыз зегь раңхәаза – шыапғаршәуп,
Узқәыз ацқа ғаркәеит ианакәзам.
Утәыц хәычны ажәған амта укаршәуп,
Ухы шытыхны уи ацапшра утахзам...

Игәкажьгазааит исхәо, иара убрака
Уагьынхоит – ушхатцоу анухашт.
Адунеи ду нықәхарггы зны укәәкәа,
Ухатцаз – уатәы ажәғанггы еихыккашт.

***

Ишәәхәо идәықәлеит арѡашқәа хышхытѡан,
Иаауеит ѡаѡхъа архаѡа иласны.
Ааѡынрами, шыѡа аѡсабара зыѡѡом,
Еибарѡыхо иѡалеит зегъ рыѡсы.

Иааѡшит иахъа ажѡѡангыи казказуа,
Амра ашәәхәа ахәитѡхәа иаѡеит.
Аеш ныѡѡѡала-ааѡѡѡалеит иаразнак,
Илбааит, ихалеит, амахәқәа еимнарѡеит.

Амшә аѡыѡра иѡыѡт икаха-бѡало,
Еиѡѡхасуа иашъѡагылоуп амышәхәар.
Шъабыѡтеи бѡаби ахра ихалоит,
Хыхъза ихалоит, уахъынтә акы рхәарѡ.

Улаѡш аарла ирықәшәоит шыауардынқәак,
Ажѡѡан урѡ ахъалоу харақза.
Абжыи раѡѡа гоит, зынза еиѡшыимкәа,
Абра инаркны Ерѡахә ду аханза.

Арѡашқәа шыѡа иѡегъ еилаѡѡеароуп.
Ажѡѡангыи аѡраамѡа ас еилгаз.
ѡыжәрак ыѡазамкәа, иахъа чароуп,
Аѡсабара ныхәоуп иаанагаз.

СѡЫЗАК

Дара рѡәала даара иишаан
Иныѡәозаап – са сѡы ирзом:
ѡъара инеины сыѡѡгъа рхәашам.
Аха... сыбзиагъ рызхәазом.

***

Уафы издырамызт азнык азы икатцәкыаз.
Рыхәдацәақәа цибакааит – иқәңеит...
Акыр шықәса псышыацәгыала икатцаз,
Илажәлан, мышкы агәтатцәкыа лейкәдырңеит.

Рыедыртынчма, нас зынзаск еилыхаран,
Ак еикәхар хәа ишәазшәа, идырхәашон.
Инымхеит уақа узымцаныхәоз ныхақәак,
Сара усқан ажәған ацақа исыршон.

Ахара здыз нақ рхала итацәеит,
Аңша анрытас, имәасқәеит урт ласны...
Сара сынасың амцхә ахтныстацәеит –
Уи азәгы исызитом знымзар-зны!

БАРА БҢНЫТӘ – БАРА БАХЬ

I

Иагындхәлеит аихатә гәашәкәа,
рыбжы геит урт агәарахәа,
Иҳабжыахазшәа сымбахи
харт нақ-аақ амшын газго.
Пхьақа сғынасхеит сгәеигәеиуа,
аецәа кәеицеикәа ак рахәо,
Исзымдыргәышьеит цыаргы имцо
ари амәа сахьаго.

Аңша анрылс, сыкәша-мыкәша
игылаз зегы еилазызон,
Иргәақрахеит атцла ахыгылаз,
рымахә хәон, еилацәтон.

Сыңшатлакәха ажәџан салан,
сышәара цаҕа адгьыл сыҕан,
Станаршәын шоурак акәа,
исхәо сзымдыруа спатон.

Аха исхәоз смышәацәакәа,
аҕша аакылкьан имҕанарсуан,
Адгьыл кьаҕьа иқәнагалон,
иама инеиуан шәышәраны.
Гәнаҕа-гәымхарак са сәаҕхьа
иаацәыркьон, уа ашьамхы арсуа,
Ихырқәақәошәа иааи иаагылон,
исыхьзан иара ажәраны.

Сабаҕахыз сара ажәрахь!
Адәы саақәлеит ирмацәысуа.
Санаацәыркьазгьы уажә акәын, –
агәарахәа сшьа еилашуан.
Аха рҕаархеит иара убаскан
сара анахьгьы арахьгьы исысуа.
Сыркәахарц иаҕын аргама,
инаразаргьы сыржуан.

II

Ускан аума цсеикәырхаган,
бымрахәаган сышә банхыцыз?
Иабаздыруаз сара ускан
аихатә гәашә дуқәа шбызфаз.
Егьыкам ауп, нас, сышьтахьҕа,
егьыкам ауп, изит изыз,
Исхасырштыҕ, нас, уатцәы зны
насыҕ шсымаз, зны сышфаз.

Исыздыруам наҕ сахьнеиуа
атҕхи амши ахьеилыцуа,

Сзалымтцуазаргы сыздыруам,
ари атх ду ауцәахейт.
Иудыруазей адәы снықәлар,
ианаашалак, зегь рҕыцуа?
Арахәыц па снахьынхәлейт,
сыгәгы даара ицәгахейт.

III

Саауан сара скаҳа-бғало,
аихатә гәашә дукәа сыртысны,
Сықәнагалан амца ахьықәсыз,
уажәгы акы аафуан былфыоҳа.
Саауан сара сгәы қаҳан –
уахь инеиуаз згәы заңсыны,
Снапыршьышыуа атх салан,
сымға ахьгоуггы збом уаха.

IV

Иахьгазаалак сара сымға,
ибдыруазаант, псыхәа сымам,
Атыша атца сытнагаргы,
бара бахь саауейт уеизгы.
Адәы иқәлоит шыта ашара,
амға сықәуп хыма-псыма,
Акымзарак шытазы исымам –
бара быхьз рхуп зеггы...

Настәи пхызу лакәу сеидру,
сыжәға тқьазшәа абна сылан,
Нцәара зқәымыз мғақы сықәын,
ицон, иаауан, сеикәнаршон.
Ацәа салтцызшәа снапшызар,
аихатә гәашәқәа срылагылан,

Шьыжы шәәпшь хара иуаркалеиуан,
и́кьа́кьаза шы́та иаашон.
Иудыруазеи ара ируа,
иудыруазеи шы́та ара ирхәо,
Иупылома арахь ифны,
иушьтарцома ма алақәа, –

Еилкаа сывамкәа иахьала,
издыруада агәашәқәа аатыр хәа,
Сгәыткьа-псыткьаха сышгылаз,
исыхъеит амра ашәахәақәа.

V

Аихатә гәашәқәа аахьархьарит,
игәткьаган – сцәа сҭазызеит,
Быччо арахь баасҭагылеит –
исхаҭаз зегь насыхкьеит.
Амра гылоит ишамшамуа,
сшахәапшуа амра шытыцуеит,
Арахь утал хәа амҭа сыто,
аихатә гәашәқәагь неимдыркьеит.
Икалап сара исызшазар,
икалап нас аҭта хытзар, –
Агәра згар сҭахын, иауамызт,
ишшоу сеидру слахьынҭа...
Сбыхызаауа адәы сықәхеит –
икалап абартқәа схәыцзар,
Уа иҭазамзаргь иудыруазеи
аихатә гәашә дуқәа зынза.

«ШӘКӘЙШҚӘАЗ, АМАРҰБА!..»

«Шәкәйшқәаз, амарұба! Шәкәйшқәаз, амарұба!..»
Саб рыцха ибжы сахауеит.
Итатынжәга дахо дықәтәоуп абартца.
Ххәыцқәоуп – хара ихазхауеит.

Ихәоит, иеитеихәоит – хлымхақәа ирталом,
Хаицәхасуа хрықәуп адәқәа.
Дәагылар, иусқәа рзыблара далоуп,
Ирытцаәоуп амса инапқәа.

Уаххәа хфарц атаацәа зегь ханеиза,
«Амарұба...» – уи дцәажәоит еита.
Ахаангы жәа-цъбара хаихәом, дагыхаисуам.
«Шәарпарцәоуп, идыртәу жәдырааит уажәшьта...»

Еитахәашәа рымоума слымхақәа иртамлаз
Урт әжәақәа? Ишәырхынхә зегы!..
Ахьта сацәыхьчоуп, самгеит сара амла –
Урт әжәақәа сыхәеит уеизгы...

Адунеи дақәлахоз цыышьама, аф асит,
Аамта ццакит, иара атәы канатцеит.
Қәоурахеит, соурахеит, иқәгьежьюа аңша асит,
Сабгы назаза дахьыцәаша дцеит.

Сгылоуп ҫадатәи иааиуа ак сыцрыхо,
Сгылоуп ладатә иаауа сышьтнажәо.
Исымоуп, ахаангы исымтәом агәтыха,
Иқан, иқоуп, инхоит сегзыршәо.

«Шәкәйшқәаз, амарұба!..» – сымшуп саазқәылаз.
«Шәкәйшқәаз, амарұба!..» – хьаас иқастоит.
Сыцқәынцәа неиуеит, абар, иеивагылан,
Исхәо рмаҳазшәа, урт рымшала ицоит.

***

Исыздыруам иҗаз шәартас,
Бызсыхъюзгы бымцаны,
Аха исоуамызт ахгартә,
Бхъаа-гәйрәцәгъахан, цаны.

Зны хәанынахха хазы-хаз,
Җа хабгыцкәа аапжәаны,
Хәаак амазма сыгәтыха,
Сыпшуан даара сбыцәшәаны.

Сшәон ауаа банрылагылаз,
Сшәон – бхала банынха.
Бысцәызрашәа, бнапкәа нкылан,
Аәны саабыдтәалон уаха...

Абас сыкәхеит сара аф сысны.
Сымши сытхи еилахәаны.
Бтахар хәа сшәоит мышкызны
Сдамра хышәашәа бшәахәаны.

СЫШУАҢУ ААСХАШТЫР – СЫШУАҢУ ААСГӘЛАШӘР

Сышуаҗу аасхаштыр, цьаргы изгами,
Изнылазуеи сымәа афасара?..
Сышдахәычхо сахърыбжъаршәу дгыли жәәани,
Аз еипш скада-чадоит цъара абра.

Ашышкамс еипш, исакароу еидарак
Сатцалан сахънеиуа бла сабом.
Сашьтам, иагысхылцуам ауп лашара,
Хәыцра хьантак аины иаасхадом.

Сгәыруп, җара амҗан сынкашәаргы,
Аҗстазаара-ауардын хара инаскыап.
Агыгшәыг сҗылар, иҗалап сымшәаргы, –
Ас схәыҗызар, срымбазар җалап...

Излеипшымзеи нас аҗшзеи аҗәыршәагеи –
Җ-шәпык рыҗоуп, ирхагылоуп хык?
Ирызхоит абзиен аҗәгҗеи шәагак.
Уаҗак дызлаиенгҗзеи уҗахык?..

Унҗыҗыр уара, ушуауу ааухашҗны,
Даҗшәымахап атәымуау уа уоны.
Ма ахәакама ахыҗәап зынза уашҗа...
Аха унха, унхароуп ууаҗны!

Суаҗны схы анызбо, хай, сышҗанхо!
Сыҗшзахоит, иаха-иаха саухоит.
Сымҗқәа ахызго сзымдыруа сыҗламхоит,
Сышнеи-шнеиуа зынзагҗы сдаухоит.

Схы шыҗыхны, агәыгра дуқәа сыман,
Сҗынгылақәа сыриааиуа җхәа снейхоит.
Абри адгҗыл саақәгылоит саҗшәыман,
Назаза абра саҗшәымангҗы саанхоит.

Снейуеит, сара убас еипш амҗгҗы сылоуп,
Датәазбазом – иааимаскуеит Анҗәа.
Суаууп. Дгҗыли жәуани срыбҗагылоуп.
Иахагҗежҗуеит урҗ сара снаҗәа.

***

«Сара исыхыша сыххҗеит усгҗы...» –
Заа исҗыҗкҗаз ажәақәоуп.
Исхасыршҗит урҗ закәызгҗы,
Урҗ ахынтәауаз жәагәоуп.

Уахынтә уаха пша тышәшәашам,
Тышазаргы ахыкә сазцом
Шысхәоз, сақәшәеит, иқәынтәаша,
Иреицәазгы – саақәацом:

Ғәыхи, хыхи, ус пылхәти
Сымға қырцәеит – сыршыахаит.
Зны самызәзәо азы саған,
Исмаҳашаз зны исахаит.

Уаха ансылымшалак сгәығыуа, –
Сызташәазгы закә мшыз!..
Иабаздыруаз қхьақа исыхьуаз,
Иабаздыруаз исзыпшыз!

***

– Сиқәшәеит, – лхәеит, – сара ахага,
Дәашьәзеит иаци иахьей:
Дысхыбаан дыңсуеит ауағага –
Хсаанқәа кәәкәаса игахьейт...

– Хәи, – лхәеит егы, – бымәашьан,
Ибуазей, – лхәеит, – агаза...
– Ашәахьа дцар, даауеит ағаша,
Убригь – уахазны, дыгәгәәза.

Сиқәшәеит, – лхәеит, – сара ахага,
Дытқьойт, дытқдойт, дыцәхауеит,
Нас савигойт жәохәынтә ага,
Жәохәынтә ахатәы хқауеит...

Мчыла сигойт зны ачарахь,
Сима ддәықәлоит аңсрахьы...

– Ҳаи, – лҳаеит егьи дыхәмаруа, –
Иманда, – лҳаеит, – аңсрахы!..

– Сиқәшәеит, – лҳаеит, – сара ахага,
Иахьа хәынтә абыста зуеит.
Ҳаныхынхәлак азә днаскьаган,
Ҷыңьа ҳашьталан иаауеит.

– Ҳаи, – лҳаеит егьи, – бнаспыдан
Зынза баша ибыңхьазеит.
Баатынчымхоз са даасыбтар!.. –
Абасгыы лажәа налыгзеит:

– Насыңдаран уи, цлак амцан
Бтәазар, дбымамзар зынза
Бсаанқәа ңызчеуа, бламца-џамцо,
Уахазны игәарло игәгәаза...

***

Аеага хаҳәқәак ирынҕьоит, сагьарҕыхоит
Акаџхәа ашьыжь иналыџуа абжьы.
Сылаңш кыдхалт – атуан ахь сыңшыхуеит,
Амра мгылац макьана, шыжьы.

Ахәыжә-хәыжәхәа иҕьоит иара аеага,
Амхы далоуп саб шаанза драшәо.
Сара сгылар стахым, ауаџ ага,
Саашьоит,
ссылсуам шыжьы шыац қашәқашәо.

Аха уеизгыы сџатцыгәгәоит насшәа,
Сеимаа ңшьаала сшьапы нтасырҕоит.
Амра сңылоит сандәылцуа иңхашьазшәа,
Уи цлак ашәара ишџеихьоу снарбоит.

Ашьацра илпхоит цэыкэбарқәак цырцыруа,
Иахьа аҫакар бааҫс калар хәа саашәоит.
Изаке насыпу сара ысымоу сыздыруам:
Шаанза игылаз саб сааигәа драшәоит!..

***

Уахантәарак лак ааҕымтцзо иуууеит,
Атх иалыхәхәа абжь гәытшыаага гоит.
Ҷада игылоу ашьхақәа уи рҕыѿуеит,
Лада ишьтоу арха еиланагоит.

Ала уууеит, рыцхарак калазшәа,
Ала уууеит, уи ааигәахошәа.
Стынчым сара, аатцра азә давахазшәа,
Иара абрахь, са сахьгы деихошәа.

Ҷа лақәакгы ааилалоит ахыусухәа,
Аха рыҕедыртынчуеит дара нас.
Иара уууеит, ѿапхьа абрахь ысыхәо,
Иазымдырзо изыргәакуа шысмаҳаз.

Ацша еиқәымтәеит. Ахара асы аѿуеит.
Уаха шыта атх мѿасшам еиқәышышы.
Ала уууеит. Сара слымҳа итаѿуеит
Арыцхара иақәшәаз азә ибжьы.

***

Игәастеит санааскьа: аусқәа мариамызт,
Цьанатҕа игамызт уи амѿа сызқәыз.
Сара сзыцәхалаз сымызт, иқәамызт,
Аха скәытрабааха сааиуан – сеилыст.

Сара сахънеилак ацшацэгъакъа еиџасуан, Цъара цакарран,
иаџан цъара ачыхъ.

Ихалон, ицалон, сымџа цагџасуан,
Иснаџон уи зны агџыхъ, зынгы ахыхъ.

Сангџырџоз ажџџан схалон цџџантџџа,
Адуinei ду сакуамызт, сдакџа еибарххон.
Сынтыцдыр, сгџы сыхон иаразнак аџныџа,
Сыцсы алан – сыдгыл гџакъаџ сынхон.

Аха исыгџыхан еснагъ адунеи зегъ, –
Исыцран, сырбылуан уи ахъаакџа есымша.
Ахџыцракџа рылтцшъа сымамкџа исзеизон,
Зегъы срыхънагзон, сеикџнаршон сара ацша.

Адгыл сныкџџаит смыткџмаха, суазха,
Ихџам, аха мхџашъа змам ашџаха.
Ицырцџџон аџнышъыбжџон гџакъракџак сгџџатцга,
Цашъа смоуит урт срывсны ганха.

Иааигџа саагылон икаџаз машџыршџа,
Дсыргылон, иацхъаџа имџа исырбон.
Ишџымбахъеи, шџара ампыл андыршџауа, –
Ианалахџмаруа – скыдџџон, санџон...

Сгџырџџеи сгџырџџеи еилалон, еилыцуан,
Урт ирхылцуан сзышътаз ацџџџа.
Адуinei ду есааира исырџыцуан,
Сатцан, изгон иара сацхъаџа ишътџџа.

Иеинысраалон зны аџџыцъмеи асыси,
Краамтџа сџо-саауа урт сышрыбжъаз,
Ажџџан бгазшџа, сара адыдгы сьсит,
Сеикџџеит – асаса сџашџџон зны абжъас...

Зегъи сара суси цъарак илеидхџалан,
Аџџара сдырkit – узцозаргы уца!

Қыаф уа цашыа калама қшақәала,
Хәахаха соума мамзарғыы зынза!

Сытақа тышан, сызғаз хра қакнахан,
Рахәыц-пан са сызхынхалаз цәахәан.
Иқамызт сыцәа, о, исылшомызт уаха,
Аха шыоук гылан харантә исзыңшуан...

Ихыдығрны илеиуа атла ирыбғыушәа,
Ажәақәа срылоуп – ицоит еипхытта.
Цыара адгғыл атан ицырхуа хыушәа,
Урт акы сашытоуп, абар, сара еиға.

Издырыр, сзон, анцәиныс, ға мәакала,
Сзон ға мәакала, анцәиныс, аха иааг!
Сыңсы аайтақны қаңхыа ахра сағалоит,
Аарла иқастцоит ға шыағак...

Сгәығуеит: мышкызны, сышнеиуа, ихыршәыгәха
Са сзышытоу зегь цыарак еизыкәкәап.
Ишәыстоит – уи азоуп сара амға сегзықәлаз,
Иағысыргылоит убра цыара акәаң...

***

Ихамбазакәа акәара хәың қайтаруеит,
Хааины уи ацқа хаақәгылоит еиға;
Лафхәараха исысуеит, ба быхәмаруеит,
Хаагылоит нас ххәыцрақәа еипхытта.

Абзиала! Атх ганы қайпыртцуеит.
Сара қхыз ссирк сшалоу ихааза,
Наххыи хара амра қаңхыа ицәырцуеит,
Ашәахәақәа ари қадгғыл иахыгза.

Адәы баақәлоит усқан бқарқалыкыха.
Сгәы тыңо сгылан сыбыңшуеит.
Бхышьаргәйтца ахықәсыз са сыңсы ықәхоит,
Сыбыңшуеит, акгы сеилнашьауеит.

Абахча атыхәан хамала хнеидтәалоит,
Исхәо сғамшәо сшықәхо уамашәоуп.
Исгәалашәом жәаа шықәса сырталоу,
Ұынәажәа сыртысижьтеи кыр цуоу.

***

Дунеи лашак иалашәеит илакәха,
Излааз амәа абрақа инырцәан.
Изаңырымцит, иқалазгы уи акәхап,
Ғагалантәи амра хаахацәан.

Аха усгы ажәван ахь ихалеит,
Афызцәа уи нарышьтәлеит уажәы.
Уаха аламкәа инеиуеит иара ахала.
Инеиуеит уи аңсаатә-затә ихьшәаны...

Быжәван хьшәашәа салахеит сыңсаатәха,
Сымтәыжәәқәа хьантоуп спырны сахьцо.
Сцоит, аха усгы изымцо сакәхап, –
Избоит сара ара азынра шсыхьзо...

***

Сықан сара абра сыңсы ықәхан,
Аатра сшавазгы исыршон.
Бығны гылан азы ахықәан,
Ихан хьытәцараха илашон.

Зны абра иалагон, бахыыказ,
Сдунеи иара абрака интэон...
Схы сықәыжыны сааит афныка,
Сгәы арахәыцқәагь сырххацэон.

Стәоуп, атзамцқәа срыдыңшылоит,
Лапшташәарак еипш зынгы
Баацәыртцуеит, аха са сыбпылом –
Са сзы быказам цяргы!

Бжык сышытоуп: «Ухынхәыроуп...»
Аха, сфәыш, сара сгаза.
Сабахынхәуеи, са сзы ицәхәыроуп,
Уа уаф дықәыршәым зынза!

***

Иаци иахъеи иаразнак иааиларфашьан,
Сышә баалафееит сшыңшымыз бқәыршафха.
Иббахъоу сабакоу, стәашьа стәашьам,
Сгылашьатцәкыагь еееим сара уаха.

Избоит амфә бшықәу хыма-ңсыма,
Бгәы икылахеит,
    бахьаатәаз,
    уажә быңсың.
Аңсзы нафма, ибыхъзеи, зәыр дыңсыма,
Ирхәама ма: уажәы-уашьтан дыңсып?

Сара егьсархәом еишьтаңсаз а-«мап»-қәа.
Ижәпахазар, иараби сгәатцәа?
Бзиабароуп, сымыш, арака изхабгаз,
Ицхыраара бахәала шыта Анцәа.

Бқәыршафха баакылсхьан зны апыккахәа,
Бнасыхъеит убас багәқәыршафха.

Рыцхашьарак, ба ибцәыкәбарха, сахәон,
Аха бара наӊ бнаскьон ганха.

Сыцкәынзамыз, агәы санықәха, сәажәкит,
Атцх лашьцақәа срылахеит, сбызхьуан.
Ифха исысит: усқан шәымца еиғашәкит,
Аха дгьылгьы жәғангьы ба ибзағьуан.

Ибдырыр акәын уаӊа егьшалымтцышаз,
Ишамоушаз, – хыдарамыз, – шәразӊ нарха.
Абар, бтысны бааит уажә бара атыша,
Сышә баалаечееит сшыцшымыз бқәыршаоха.

Иаци иахьей иаразнак иааилароашьан...
Ицаз арахь ирхынхәны исзаагом.
Избоит, бара бааишьа усгьы ибцашьоуп,
Аха са сзыхәан шыта акраамта ихкәом.

***

Схы шәсырбоит насыц ду сыман,
Нас, шәаннықәыцшлак схацәа,
Сцоит, сыбжъазуеит, хыма-цсыма
Наӊ снарылцуеит сағацәа.

Сызтаху зегь гәырғо игылоуп –
Сынасыц ду агәра ргоит.
Сағацәа тәоуп рыхқәа нкылан –
Насыц сымоуп – еилагоит.

Истаху зегь сацхьа икажьуп, –
Цхызгьы избом аґабырхацә.
Рыкәша-мыкәша амшын қашьуп,
Дара ироузахуам амхатә.

Срыцәцацәзаап насың сыман,
Ари рбозаап уамашәа...
Зәыр дынхама, зәыр дыңсыма, –
Зәыр дагама агәыңжәа?

Аха усқан азәгы издыруам, –
Снарылтңы зегь зымѡа,
Сығба гылоуп – азы сзыруам,
Шьапѣаршә снаѣит агәырѡа:

Амш рацәак самырманшәалеит,
Атх агәырғьа сзаанагом.
Хара сзымцеит жәалеи шәалеи,
Сызлагарақәа лагом.

Испырхагоу қәамхо, сымхо,
Сымѡақәа аларкуеит адаң...
Зынза амаң ауп сара исзымхо,
Аха иҕам уи, амаң!

Аха усгы насың сыман
Схы шәсырбахуеит сара нтәа.
Сцоит, сыбжьазуеит, хыма-ңсыма
Наҕ снарылтцуеит саҕацәа.

Урт рцасгы, урт рцасгы
Сара аңсҕазаара сҕаххоит.
Амѡан ңьара скаҳазаргы,
Сгылан саңхьаҕа снейхоит.

***

Амаалықьцәа срылахеит – имам азәгы гха,
Исыртѡм рааигәа агылаха – сыкнарҳап схы ларха.
Иеихьыс-еиңысуа иавами – рольқәакгы шахоит.
Исзыруша сзырунда – даргы саргы ҳаиңшхоит.

Ҳмаалықьцәахон җарт зегьы, аха са сҕалом.
Шәара насгьы шәгәыгуама: җмаалықьцәам җәа рхәалом?
Ирымхәалашеи ирхәалац, ишьталап раҗа...
Амаалықьцәа срылахеит – имам азәгьы гха!

***

Ари амш азыжь еицш салагылоуп,
Сгәы цкәынцәан, сцәеижь хьантәза.
Сахьцаша акы сашьтуам, сыннакылоит,
Сахьымцаша ак сыгәоит: нас, уца...

Сгәы иснаҗоит сусқәа еилаҗатазшәа,
Урт зегь еилсыргазшәагь схата;
Сышьтахьҕа азы ыкәршан саатәазшәа,
Сацхьаҕа зегь сҗылахуашәа еиҗа.

Издыруеит – уеизгьы сааҗынра хынхәышам,
Саамта цеит – сара шьта сҗахом.
Сгәыгуеит – зны сҗахауам атыша,
Сгәыгуеит – цәгьала ашьха сҗахом.

Схьы-мацәаз атцх иаласырзуеит,
Сыҗкьаса уи сашьталоит анша.
Җахьеиҗылаз иара убра җаиҗырцуеит,
Исышьтагьежь сааскьанагоит аҗша.

Амшқәа исыртәз амҗан җәара исҗырхуеит.
Цхьызк еицш наҕ иргоит исырбаны.
Саауеит сара, сынкахәыцуа, сеырхәан,
Кьаҗк еицш, сықәра сыжәаа иҗарҗаны.

***

Сдәықәлеит зны, сахьдәықәлазгьы сназароуп,
Хьатцшья сыман сыкам сара шьтак.
Исымоу салазароуп, сымѡа салацароуп,
Сашьтазам, иагьсоуам дача аамтак.

Итабгап хәа сыкам сыцха ҫыцқәа,
Урт хыстцонац исхақыруан лаҳәақәак.
Снаѡс игыло еилдыршәшәап сыбгьыцқәа,
Цьара акала ирыхәап сцәахәақәак.

Шьыбжьаанзагьы стәамызт сара усда,
Сымшқәа мѡасит – сакәшангьы сааталт.
Рыцхарам – иааиуаз амѡа рыстеит –
Сара исхысит сшәышықәса абарбал.

***

Уи ассирцәкьа далашан, иашан, –
Иаалтаххар, сдунеи аалырхәуан:
Азын ицәырцуаз мра шашан,
Кәыркәа шоураз слахәуан...

Амѡақәа ашәтқәа рныцсалан,
Ирнылахуан дахьнеиуа ахәынцәа.
Уи лажәа хабжьара исалын,
Нак-аак ихәзхәомызт аахцәа.

Исзааиуан амшын шьамханынза,
Ирашьха снақәтәон шьхакы.
Сбылуамызт – снапы алак ахәымца,
Счыцуан лара лымца анакы.

Бзиабарак, аңсың лага-ѡаго,
Аарла, зынза аарла еикәлырхеит.
Аңсы антала, уи иаган
Изымқәацо ишьтоуп – ихаҳәхеит.

Алашә иблақәа хылтит,
Длырцәажәеит ҕенак аҕаха.
Адагәа дунеи ҕыцк наилтеит –
Деивысхъан ибжбы аниаха.

Ихырқәақәо илатәаз ахәа,
Амцәыжәѡақәа илтан, дыприт;
Сдауаңшыуп хәа игылаз «дыҕеҳәахуеит»,
Лгәағ назыцралаз дыбрит.

Шыыбжъаанза аңтақәа хылтан,
Шыыбжышьтахъ ихылцеит ашәшы.
Амцқәа амц реиңш индәылцан,
Ирықәлыргеит ҳаи хәа лыбжбы.

Сынлыжыит, дахыыҕазгы сзымцеит,
ҕенак лаңштәашәаран дызбеит;
Иага зундагъ сылхымзеит,
Дмацәысны, дшәахны дкабеит.

АҔКӘАЖӘ

Алакә

Ахан лаша дшықәтәаз данҕажәк,
Дыбналарц лҕаалхеит аҔкәажәк.

Слыцхраан, аѡнашәқәа еимсырҕеит,
Слыцхраан, агәашәгы днытҕеит.

Уи дналазит ацх-лашә зназы,
Аарла хәа иҗан нас лыҗсы.

Дназгон наҗ сгәаҗуа,сҗеышыны.
Сыҗхон уи лаҗхьа сҗәашыны.

Ахан лаша дшықәтәаз данҗажәк,
Даауан дыбналан аҗкәажәк.

Уахык ала, насыҗны слыхьзан,
Амҗан уи ацҗа лзыхҗан.

Еибгала агәаҗа ханҗыс.
Амҗа даангылеит арҗыск.

«Азы!» –лхәан аҗкәажә, зназы
Илылышәшәан дкаҗаит лыҗсы.

Арҗыс дҗарын, дааикәҗьашеит,
Дналхьысит, иаразнакҗыи ишеит.

Дгылан аҗкәажә дкахәхәа,
Илықәцҗо амра ашәахәа.

Даашьҗиҗан нас Анцәахша,
Арҗыс днақәтәеит аҗша.

Ишнеиуаз җҗак инахьзеит,
Уархалҗас инақәтәанҗыи ицеит.

Са сгылан. Ех, сыбзахәит!
Сышьҗахьҗа абрахь саахынхәит.

Аамҗа неиуан, еикәшон.
Ахара ахан ду лашон...

***

Ицаз, аха изымцо ак сыцрыхойт,
Ҷағхьа сгәы ғнарзызоит уамашәә.
Сарцәалом уахынла, заа сарғыхойт, Избоит испыртцны Аха-
ангы имцарашәә.

Иагәыдыҗеалан, цәқәырқақәак уи хырҗеит,
Аха иалцны иаақәгылеит ашәәх.
Сара Ҷағхьа абасгыы сзыруазыруеи?
Аатра изавауыуеи аңша еиҗах?..

Саамҗа прит арахь, нкылашьа амам,
Сыҕам ауаа ирылоу ауаарашәә.
Сгәы ғнарзызоит, сгәы ғнарзызоит акы аргам,
Нас избоит лассы исызшарашәә.

Акы сарҗхап шысхәә, сарлаҳәыхуеит,
Ара самкуа, сдәықәлоит сасрагы.
Сәәасыртынчуеит ус: адунеи ааҳәыхуеит –
Избахуеит саҗхьа ишьтамшәә аңсрагы.

АМШ АЗХӘЫЦРА

Мышкоуп ауафытәыҗса цсҗазаарас иҗоу,
Иара убригы убоит ихыҗхәәашәә.
Мышкала идмыргылац ахаан пирамидак,
Сыҕам мышкала ашәакгы ииуашәә.

Иахьатәи ашәә иацтәи иаанагаз ауп,
Еилалеит, еилазҗеит, ирылцит аҗыц.
Дарбан, нас, уи, иацтәиқәа ирыгәҗасуа?
Иацтәи мызуеи – иахьатәи ануцәыз!

Сара абри амш смышьтырц сахьынхалеит,
Амшқәа – ицази иааиуеи – неипшы.
Уҳахьза, рхәеит, усқан, зегь халапш
Утымшәан хәа иаафит рыбжьы...

Иееизамшәа збеит ара сара ак атцәа,
Уи снахеит, саахеит арахь даеаки.
Сназыхазгы саазыхазгы еилазџеит,
Нак-аак еиџагылеит урт сеимаки.

Иахьатәи амш иагәылазсоит сџызцәа,
Дара рыла идьртәуеит ихыхәхәа.
Ирыңсыхәозеи, зтыхәа сызпымтәаз,
Уи ицлаз, иахо агәымха иуахәа?!

Урт урытцәкәан сымш иагьузалцом,
Ипхарс – мчыла арахь иуцәауеит.
Иаднакылом иара амшгы ихалалза,
Ашьапы иағрагылазшәа, абар, итәаауеит, –

Арт агәықәхақәа цасхәагь ихьацуам...
Агәта итәашаз шьоук авоуп аган.
Иарбан лапш итцамшәакәан ибжьауа?
Ианшәалаз арбан ицътәымкәа адырган?

Ахара икоу сааигәа исыргылоит,
Аха сааигәара игылоу срыхьзом.
Шьоук ахыцџоит анака атцәыргыла,
Икоу рыздыруам, ирыхьуа рбазом:

Аеазоит, имџасуеит ашьшьыхәа,
Ари амш ауп ирымоу, ирыцәцоит...
Иғьатцәығьатцәуа дарбану сшы хәа?
Рыцҳарак шыказ здыруан, сахьзоит.

Аха иамоума, иамоума, рееишьа?!
Ҷыртуам, игылоуп гәыцџык еихашәы.

Ех, ишпацэгоу хамш ага алеишэ,
Иаины уи аасфагылеит уажэы.

Анахь ак канажьеуит, арахь ак канажьеуит,
Ани агэапхом уи, аригы агэапхом.
Агэымбылцьбара! Иажуагь дышпажуеи!
Аха назазагь уаф дыннархом...

Иахьатэи ауп уи гэыграс иунато,
Иахьатэи ауп иашозаргь иашо...
Ари асаби иаиуа дысмадоуп,
Унаицыландаз, амш, улашо!..

Имыцэазакэа изыршаз иеипш еихэлахауп,
Икалаз сеидру, алахь еикэцэоуп.
Уатцазар, нас, амш, ура гэнахак?
Иубоу уапхьака иаиуа шеицэоу?

Уи сара смаца итэуп, еицэахома?!
Дарбан уа ицэытцо, иакэым зыхташээз?
Амш, уаргы саргы убас хаилахэоума,
Иахмахаитеи иахьыоуа шашээз?!

Амш, бжы рацэа ухыоуеит, ушьтыцуеит,
Усимфониан цыарак уеиладоит.
Сгэак-гэакуа сзышьтаз акы сцэызуеит,
Уи сазхэцуа цшыаала саатэоит.

Сфапхьа шэахскак анылоит узамоа,
Хьаак аасыгрыхоит – сашьеуит.
Снангылоит нас сара еица амоа,
Ани узамоагь цшыаала исшьышьеуит.

Ахэра сыргоит быгь кьакьақэак ақэцан,
Сыхэрабгыцзар стаххоит схацагы.

Апсреи сареи тынч хакхэа анеиду,
Азэ ҕааитып абас сара сзы:
«Игэыдигзаларц дшаҕыз адунеи ду,
Далгеит имш ианахытүаз аҕсы!..»

МАРТ МЗА ЖЭАХА

Рапхьатэи сымш – март мза жэаха –
Аапынра рапхьатэи амшкэа руакы,
Суэхэит, исыт даҕа шэынтэ уара убаха,
Даҕа шэынтэ ара сымца еибаркы!

Сара сныхэа ду цэыртцуеит араҕа –
Сҕапхьа аҕстазаара асцена лашеит.
Абрантэи идэыкэлоит сыргэыргыо, сыргэаҕуа,
Иудыруеит, уи сымҕа акыр сеикэнаршеит.

Аапынра спугалт, март мза жэаха,
Скаҕында сгэахэит абра сашэаха.
Сҕыцуп, сыбгыцуп, скаршэым сыпжэахан,
Уатцэашьтахь сышпазри, сҕагылан жэаха.

Сҕызцэа цэыртцуеит сышнеиуа жэпаҕыла,
Сгылоуп рыгэтатцэҕыа, сҕы аздырхауеит.
Урт рҕырцаңан исыкэшан иангылоу
Нахьхы акаҕа азэ баша ихэуеит.

Зыбларак салсит, март мза жэаха,
Мышкэакгы, иззома, ахэа-ццышэха исҕацеит.
Аха сдунеи ду иахыҕуа ашэа хаауп,
Смыцэхаит, сымгэааит, цыара усымшэизеит.

Издыруеит амш аиха атх-лашэ мыч шамам, –
Снеиуам сахошэа мчыла ауахэа.

Ажәџан икыдуп амра шамшамуа,
Ахәйтцхәа уи исзакъоит ашәахәа.

Ашьха рџашкәа еилалоит ишәахха,
Пхьаҕа изиасха амшын ахь еихоит.
Сымџа анылысх, исымазма атәаха,
Сааиуан, абар, сымшынҕы ааигәахоит.

Зны алада сыџеуеит,
зны аџада сыџеуеит,
Зегы срыхъзап хәа снейеуеит хара.
Сышьха дуқәа ахыҕылоу ицыџцыџеуеит,
Дгыли жәџани сызбом сызхара.

Усызцәыртдит уажәа хаан, уашәа хаан,
Даҕа шәынтәҕы ацәашьеицш усзакы,
Рацхьатәи сымш – март мза жәаха –
Аапынра рацхьатәи амшкәа руакы...

***

џацхьа ашәхымс даахытц иҕырмаалыкыны,
Даасҕаччеит, дааи даасыдтәалт ситахшәа.
Дрыцхьахәа дызбеит уи, даараҕь игны,
Исхәандазҕы аасгәахәт, уара, игәшәа.

Дтәеит уи, ишысымхәазҕы унатәа хәа,
Азныказ акыр даахәалахеит.
Аха нас иекажьны ак даара дахәон, –
Сыда цсыхәа имоуа ситаххеит.

Ихы дымџахо дтәан – ицәыуадаџхеит,
Уаала, абаацс, уаасыцхраа хәа дџагылт.
Сара зынза исымазамызт аџа,
Аха исирбаз амџа тшәа снанылт...

Шьта еилкаа, нас, абри сара санкәышхо, –
Амееи ауаа изырхәо ансахауа,
Схәыцымкәа-смыцымкәа, абар, сеиқәышла,
Ицхыраараз абрахь сықәлан санаауа.

Сгәы итамызт сара абри агәашә ақынза
Сицнаскыап хәа, аха сгәы пшқахеит.
Ицәыцәозар, сгәахәит, иахьа амца,
Ацхыраара итатәуп – снейхеит.

Исхасырштит зны азыхәашь шсыжәитцазгы, –
Сизаргозар, сара уи сагәаиргон.
Абзиара изызуеит иахьа цасгы,
Иахьа сшитәхызгы агәра згон.

Ихазгы акәзааит – усгы сиҗахымыз,
Ибзиен ицәгәи дгәакуа дрыбжәахоит.
Сымпын дықәымларгы иара хымыз,
Сыхәрабгыцны усгы сизынхоит...

Дгылоуп уи, ипсы аниоугы, дцәышха,
Иацы зны исыззыргылоз ашьацхәа.
Шьта иеилкаа, нас, абри сара санкәышхо...
Нак сицырцны снейуеит, акгы мхәа.

ИХЬШӘАНЫ ИЕИНИАЗ РАЖӘЕИНРААЛА

Сыңшымызт. Быңшымызт. Машәыршәа,
Җаиқәшәеит җарт машәыршәа зынзак.
Нак-аак иҗабжәз цқәа ианыршәа,
Икалаз бдыруоу? Шьаҗак!..

Иахьанза еихыгашьа змамыз,
Иссирми, иҗабжәз ашьаҗоуп.

Саниеит сгәы иҫамыз, сxy иҫамыз, –
Сышлоуп, аха сгәы ҫадыҫ ғоуп.

Бабаҫ иахьанза, бхарамкә,
Абас зынза аатрағ бтәаны?
Сцозма, – сдырғашьоу ҫарамқәак, –
Иаазгоит ҫәә ға зыхьқәак таны.

Саҫхә баацәырцит уажә бшанан,
Иеихгоуп, иҫацоуп ашьаға.
Уафьтәыџса издыруам макьана
Ишсылкьара ишсылкьаз быхға!

***

Аҫсабара ахата саҫшааит, сама ицәырцит
Сшьац ҫәымшәышәны, иџеиуа бығь-ғаны.
Нас сышнеиуаз ҫенак иара сацәырзеит,
Сузымдыруа сдыргылеит скағаны.

Аапынра ааин, сцәырцит џаҫхә мчыла,
Избеит сара аҫсабара саҫахны.
Сғалеит сара атҫла сеиҫынчыла,
Сцәырцит сара абнара сахны –

Сҫарҫаруан, атҫлақәа сырхьхәхәон,
Уаџ дысмышәо сгылан сығәғәаза.
Инеишьталан амшқәа цон ашьшьхәә,
Исыздыруам ас сшаҫа аамҫа ца.

Слытдыфрын ҫенак зны, агәарахәә
Снарылахаит атҫлақәа шыаены.
Сышьтан сара исхьызгаз зегь нарахәә,
Сшықәзауазгы гәастеит уи аены.

Суафума, мшәан, сытцлоума, сыхъз сырзит,
Сынтәа сыҕам, аха сааихып нас, ҕааны.
Аңсабара ахаҕа саңшаап, сама ицәыртцып
Сшыац ҕәымшәышәны, ишеиуа быҕь-ҕаны.

***

Бааспылеит ауп ус машәыршәа,
Сызымыштыадаз – сымҕа ңтәоуп.
Исыздыруам азы сшырша,
Азы смырыргыы сзеицәоуп.

Акгыы сзымхәо, акгыы сзымзо,
Сгәы тыфаауп – иазырхауп;
Сызынымгыло, ңьаргыы сзымцо,
Шьамтлаҳә сышыамкәа сшыахауп.

***

Саңхьаҕа аңхынра шытамзар,
Ишңазуаз сара ааңынра анца?!
Ааңын иатцалт снапы амса,
Ңхьа сусқәа еихахоит хараза.

Аңхынрагь иаарласны стысуеит,
Исыман убригь ауаара.
Ңшакгыы хышәашәаза исысуеит,
Ңагалара ааит ишаара.

Инымтәәазоз усқәак сышрышыҕаз, –
Иҕан урт зқы хышә, –
Ңагалара нықәцхьан сышыҕахь,
Азынрагь аалаҳаит сышә.

Абраҕаҕь сымҕа ныртѡамзаап,
Ишѡазуаз, схѡыцуеит сара,
Саѡхьаҕа ааѡынра шытамзар,
Гѡыҕрак сымбозар хара?!

***

Абна иаразнак бжыы раѡѡ ахыѡит:
Симфониан иѡѡырѡит,
ишѡахха еилаѡѡеит...
Ардѡынак гѡырҕан ѡѡ ардѡынак иазыѡит,
Архыынак неин кѡѡѡбакаѡ иаатѡеит.

Ахѡынѡѡраѡшы хаз ахала икѡѡкѡѡѡеит,
Аеш акы аѡышѡ ахынашыѡеит.
Абаҕырѡѡ чырчыруеит, еиѡлабуеит,
Аѡарматѡыс шыѡхѡарала аѡашыѡеит.

Иныѡѡыѡѡеит ѡѡ дук аѡѡыха,
Лаҕырзушѡ ѡѡыкѡбарѡѡк кѡеиѡеит.
Амра аатгылеит адунеи зегь рѡыхан.
Убаскан... ушыѡѡаз уааѡынра ѡеит!

***

Агѡѡ сѡѡахуам уаѡѡазын, ѡѡзназынҕы,
Бжыра-быжыѡѡ адгыыл иаѡѡит агѡѡ.
Сара сҕны иамам уи зынза зинҕы,
Аха ахы иѡѡама агѡѡ, уара, еиѡх?!

Амѡѡ ианыѡѡѡ – аѡѡѡѡ хыхзааит,
Иамукѡ идѡыѡѡлар, ишнеиуа иѡѡбап.
Абгыыѡ ианшѡѡлар, иаразнак ианыхзааит, –
Сажѡ арѡѡеиуам, сѡѡѡѡѡ еиланагап.

Пстазаара устом, акгы җайднакылом,
Арахь уанаауа уцштэы наухыггоит.
Ишпастаху уи дамоургы дгылаф, –
Агәағ акгы аргылом,
агәағ зегь арбгоит.

АПХЫЗ БААПС АШЬТАХЬ

Лабҗабоушәа, ицхызушәа иубахуеит:
Адгьыл ду шытоуп итыкка.
Укәафза, абар, умала унхахуеит,
Узқәитымхәагь иарбан – зегь га!

Иугәалашәеит: ахан дукәа еилаҳаит, –
Уҗапхьа урт цон ихәаша.
Ушәан, унапқәа афада иураҳаит,
Уқәхәан уагон уара аңша.

Унапшы-аапшын, зынзаск игәыткьаган:
Уааигәа дубомыт цсы зхаз!
Уара азәк уоуп иеикәхаз ара, ага,
Анышь узықәтәазгы аагазҗазт.

Уи неиуан азы-хәашь ихылан –
Ицхлымуа иуцраст ацәқәырқа.
Уажәы-уажә наҕ-ааҕ шәааидыххылон,
Ашәарта ааскьон лабҗаба.

Уцарц утахызшәа убналан,
Унышь хәыч ажәфақәа уҕьон.
Азы-хәашь иаҳа-иаҳа ихалон,
Унышьгы ацысхәеипш иаҕьон.

Нахьхы цьара ашьхақәа тәахуан,
Ахрақәа хышәтны еиҗабгон.

Нырцә-аарцә зегь аццышә катәахуан,
Ажәџан маң-маң иааихыккон.

Ус лапшдашәаран зегь ызуеит,
Адунеи ду аанхоит иууаза.
Унышь ала умала узхытцует, –
Амшынгы аеартынчын зынза.

Лабѣабоушәа, ипхызушәа иубахуеит:
Адгьыл ду шытоуп итыкка.
Укәаџза, абар, умала унхахуеит,
Узқәитымхәагь иарбан – зегь га!

Аха ункахәыцуа уаатгылоит –
Уапхәақа егыікам, узцом.
Лакгы ыаланы иуңылом,
Цәхәыроуп – улапш ахьзом.

Шьта гәылакгы думамкәа уаха,
Адунеи ду уанықәахә узатцәза,
Уеушыр хәа сшәоит уеыкнахан,
Узтәыуогь дуоушам зынза.

***

Еидарак шытатцазар, хласымхо,
Аха җеа еидарак ҳарххоит.
Исыздыруам ауаатәыџса иаҳзымхо, –
Арацәа еснагь иаҳгәапхоит.

Игәәти сынтәала ҳахьнеихьоу,
Иҳамазгы беи уара цыпх...
Моторқәак ирымазам җеихак,
Бңьарқәак збоит еивцарыпх.

Акалашәа иҕами ҳнеишәа –
Ғынкылашәак ҳамам зынзас.
Сшәоит иамоур ҳәа рееишәа
Ҳжәылан ҳзышьтоу иахәа абас.

Арацәа ауаа рацәа хнахуеит,
Ахьеипш иасны ирыҕәшәоит.
Аха ишнеи-шнеиуа иартәахуеит,
Аха ишнеи-шнеиуа ихәнажәоит.

Аусқәа акакала еиқәылоит,
Уатәтәиқәа урызхәыцыр, еицәоуп.
Аизарағ знык ҳанызгыла,
Ҳангылом – ҳажәа рацәоуп.

Ак аґада шыҕоу ҳазыґуеит,
Ак алада шыҕоу ҳахьзом.
Наҕ-ааҕ бжыы рацәа еиныґуеит,
Ирхәо ажәак саҳазом.

Арацәа, арацәа ҳашьтоуп,
Даара агәамгыы еизыхәхәоуп.
Ирынхалома мґа рацәа ҳашьта –
Ҳазнылаз, ҳазнытцауаҕ аоуп.

Ғак акәым, аецә ҳазхашам,
Урт ҳаутар макәанк илтаца:
Ға етәакәак рахь ҳмеихашеи, –
Иҕа ма иҕам зынза.

ИЕИҘЫРЦУА

Иатахым шьта аекыдҕара, атәыуара,
Иатахым ихәатәымгыы аҳәара.

Ҳаиниршәара җылышөит азәы, уара,
Инхаз җылышөит ажәа «ахынхәра».

Иаххәап, иагынхаз, – уи җақыдоуп,
Ианызар, са сзыхәан ианзам...
Бзаламларгы алшоит, сыхаара, ақыта,
Арантәи ианаамтоу ианцам.

Баднакылап уи ақалақь, шыкьра
Згымхо, иаха бзыхьчо, бызтәахуа.
Былахоит, схыда, бзылымтцуа, алыкьра,
Ианаамтоу ирхьыбымхәар зегь атәағәа.

Бымаалыкьра җеа шәынтәгы банықәыр,
Идикылом арака азәгы ахы ат...
Җьаханымка узго амәала зныкыр
Азәыр днeihьоума дықәха җьанат!

***

Злыцха ҳаура, зегь ҳамәасуеит!
Абарт иубо уаф дынхом –
Адамра хьшәашәа хыла иасуеит...
Абри дырны, схы сҗаххом.

Ацшь-тзыкгы неидығәғәалоит,
Сыцсы сзымхо саартахоит.
Сыкоуп, сыкоуп зынза схала,
Ажәак даара ихәартахоит.

Ауаа рыжәпарахьгы снейуеит,
Схәыцра сыцноуп сшаауа:
«Арт аамтала инейәиуеит...
Шәышҗарыцхау, мшәан, ауаа!..»

Азәгы издыруам сгәы иҗыхо,
Иццакы-ццакуюит зеггы.
Шьюукгы аччара иафыхуп,
Сраѡст – иаҕәыцуам зынзагы.

«Шәыччала, – схәоит нас гәаныла, –
Шәыччалар ауанатцы...
Нас... аңсра ҕадың шәапылап,
Нас зегь ықәнагоит азы...»

Ус ифааихоит дбажәгәаламуа,
Сабик сылаңш наихьзоит.
Схәыцра хьанҕагь акы иаман
Инылаха наҕ ицоит.

Снеиуюит ңара ашәқәа акызшәа,
Урт ааимҕахызшәа еиҕа;
Иакәымк амѡан сақәыркызшәа,
Сыхгы фысхуашәа схаҕа...

САРА ИЛАСТЦО...

Егырахь сыздыруам, саныкамло аамҕаз,
Адгьыл дацәызыр ҕалап цәағәаѡык.
Иқәырбаап сыгага ағьара ашамҕаз,
Сиеиңшныршьалап изымтәо нхаѡык.

Сара сегьызтәомызт, сгәы иснаруамызт,
Сѡатҕьон испылаанза амра ашәахәа.
Цәағәарамыз нас сызфьыз, лацарамыз,
Ахәйтәхәа ажәла сҕьон сеилыхха.

Ажәла сҕьон сара зны, санарңысыз,
Схы агәра аңызгоз, санығәғәаз иаха.

Ажәла сҕьон сара уи ақәра сантысуаз,
Иаха санҕәышха, иаха иансызха.

Ағъара сықәтын,
                    џаңхъа ағъара схымыз, –
Дгьылмыз сзықәгылаз, уи ҕеа ғъараз.
Иласто схымыз, исрашәо схымыз,
Итазгалап, схәыцуан, урт сара нас.

Сҕаңхъа иңыххааса ишьтаз нышәгәалын.
Ажәла цәығьон – амхеиужь лацан.
Сылапш ахсырңар ҕаломызт, уи суалын,
Аҕата џеиуан, амшқәа акыр цан...

Илатоуп ауп – макъана иаарыхым,
Макъана иҕоуа арам, ацароуп.
Аамта сыңхьоит, сгәахәара сыхоит,
Сынхаџуп, нас, сызҕу лацароп.

Амшқәа сҕахуп сара, аңтақәа хымлааит,
Зысаамтак иқәнамгар, ажәла латоуп.
Издыруеит зегьыцәҕъа хаҕала ишысҕымло,
Аха зегьыцәҕъа ирзыңшугы дгазоуп.

Сара исымаз иазышьтыхуа арма,
Арҕа ишьтнахуа нхап шәара шәзы.
Дарбан, аеафратцәҕъа тазгало дарбан?
Изқәысто дарбан уатцәызны сыңсы?..

Исгәыдымхалт акымзарак хышәтны, –
  уи рдыруаз, –
Пхзашала абри зегь цәағәоуп, илатоуп.
Ирзалдан сџагылт нахьхьы цъара атцыруа,
Сымшқәеи сытхқәеи дара ирыхтынтоуп.

Ахахэкэа ҫаҫхыа рҫаархахит аҫаҫахэа –
 Ухэан-схэанны, ҫыраны, цэхараны...
 Аҫакс сара урт ажэакгы сызрахэом,
 Сусқаа рахь сгылоит наҫ схараны, –

Дара ахыҫам, иахысымбо, рычекажны
 Ашәҫеиқәатқәа цәыхыцәыхыа иахытәам.
 Снарылҫоит ҫы-ццышәк сақәтәан, уи рашыны,
 Дареи сареи уахаҫ хайқәшәом, хаиматәам.

Аха рхахә дуқәа шдыршәыц идыршәуеит,
 Еибархәхәо исышытоуп,
                                 шыоук асуеит атрышә.
 Иразар, сөы-ццышә ашхам адыржәуеит,
 Саргы сартоит аргам зны анышә.

Адгыл иқәхаз аҫакаргы ҫеиҫеиуаз,
 Афы ықәсуаз,
                                 иҫаауаз ма еиҫжәаны.
 Исышытоуп, рыцха, ргәаҫ ду ҫеиҫеиуа, –
 Сымҫатқәыа рзымкит арахы ишәаны.

Срашь дақәтәоушәа ибоит азәгы цхызла,
 Днеиуашәа сағәраҫ аанкылан, абар,
 Ишҫеиҫаху, гәаҫ, сахымаара схызлар,
 Сығба зааҫәрылар, амшын насхатәар.

Ахахэкэа ирышыталан иааиуеит ахахә ду,
 Сара акыр садыргозар, абри садыргоит.
 Аха издыруеит иахыхәтцәу, иахыхәхәтәу, –
 Ахахә ду амҫа агәара наннаргоит.

Уи дарбан, уи дарбан атәы назсыркызгы?
 Иқәнагоит иқәтәан дыблызаргы агаз...

Нас, егыхуам, ижадыруазааит, усгы,
Изыцрымтуа,
акырынтә
ахаҳә иадыргаз!

***

Тыпқәак збарц аҳәаагь сынхытдит,
Қалақь дуқәак неимсырқьейт.
Саахынхәит – исхаштит, изит,
Қәаршыџцас зегь насыхқьейт.

Сапхьа ицәырқьейт уарла-шәарла,
Хьызқәак, тыпқәак еицрышәшә.
Арахь, аџныка, знык сангәарла,
Сгәырғьейт, иашан, уамашә.

Снышәнап хаауп ишыхаам ацха,
Ахаан сыдгьыл сузақәгом.
Ацсуа кәаскьей ацсуа пацхеи
Ираџсуа хан хьыцәцарагь збом.

НАС

Цәџанк аирсын, ҟаакгы аирсырц нас,
Уи дыштәаз ауп аапынра шицәцаз.

Мхык изылан, исрашәап хәа нас,
Дшазыпшыз ауп аҳаскьын ишицәагаз.

Ажь калейт, иҟаатәымыз, аха нас
Ацар ирфеит, сахьзап шихәоз нас.

Сыџны рѣыцны исхыбып шихџоз нас,
Иахазгы наџ иахнамџеи, аџша анас.

Сџызцџа срыџхџап, иааидсыртџалап шимшыз нас,
Ибеит дшааиуаз зынза џызада дшынхаз.

Зегы иреиџыз даазгап шихџоз нас,
Длыдналагейт дыхзыртџашаз уи ахаас.

џстазаарак иоура шџишыџоз нас,
Дабаџаху, дубар дааг, наџ дымџаст.

АФЫРХАТЦАРАЗЫ

Сасрыџџа дфырхатџан,
Уи иамазкуа дарбан!
Ирашь акыркыырыбжыы,
Азкышыџџасаџџа ирылыџны,
Ишиашоу, са сџынза,
Иахъанза иаазоит.

Сасрыџџа дфырхатџан.
Уаргы, Сасрыџџа иеиџш,
Уфырхатџазарц азыџџан,
Егырт-егыртџџа инараџшыны,
Уи ирашь аџынџа икылџџоз
Афаџ-мџа
Бџыжџџас иеиланарџежџуаз
Аџџџагы умазароуп, дад!

Нарцъхьоу ацыр-цатца,
 Нарцъхьоу афырхатца,
 Абар, Гэында цшза
 Ирашь ахәда дықәкны,
 Аанкылашьак имамкәа дахьцо!
 Азиасқәа иңырхагам,
 Аиџаақәа дрыбжьыуааит,
 Ахрақәа дырҕысит,
 Днеиуеит дңырзаны.
 Идыды-мацәысуазар,
 Уи адыд-мацәыс шәартазам,
 Акырцх леиааит аҕәкәахәагы
 Хахәык иақараны,
 Нгылашьа имоума,
 Абар, уи
 Гэында цшза
 Ирашь ахәда дықәкны,
 Дахьнеиуа
 Дгыли жәџани дрыбжьыуаа!
 ...Игәы сгәында сгәахәуан,
 Сара с-Гэында,
 Уи афырхатца, – ацыр-цатца Нарцъхьоу, –
 Срашь ахәда бықәкны,
 Аиџаақәа срыбжьыуааны,
 Сышиашаз Қлыхәранза сназон.
 Хҳашхатәарахар
 Баргы саргы уаҕа,
 Хабзиабара иадырганы,
 Ахаан акгы амышуа,
 Ашәышықәсақәа идыргыло асаба ахаҳаргы,
 Иааиуа егырт ашәышықәсақәа
 Иқәдыршәшәарын, с-Гэында цшза,
 Ныхак еиңшгы инамтагыларын ауаа
 Барей сарей иахтынхаз уи ақашана.

Атх-лашә салапшуа сгылоуп,
Цартак, аартак сымбо.
Пшакгы хьшәашәаза испылоит,
Хәыцроуп кәтоушәа исхафә.

Сымфашьозар, ажәдан асы афует,
Ахауа җьбароуп, иҗацоуп.
Уазырран бжы хьантак аафует,
Илашьцоуп, бааҗсыла илашьцоуп.

Акы иазыпшушәа еишьхныпсылан,
Рлымхақәа кыдуп зеггы.
Дарбан аҗыхь иҗәыпсыло,
Дарбан иҗәыуо еиҗақы?

Дгьыл кәымпылк хақәуп, ирыцхауп,
Җазныҗәошәа збоит ишакәым.
Абар, уажәы, иеықәыжыны җыцха,
Азә дықәсуеит, иратәа иҗақәым.

Ихыбра шытарҗама иҗышәха,
Далҗаан дизымгоу ихәычы?
Дгылом дахькажыуи җыцха,
Имамзаап уаха шыҗа мчы.

Иҗкьазар адгьыл атыхәан,
Са сҗынза иаазоит мҗакы.
Ишәырҗә, уара, иамазар җсыхәа,
Ишәкы, уара, амфәқәа шәкы!..

Атх-лашә салапшуа сгылоуп,
Цартак, аартак сымбо.
Пшакгы хьшәашәаза испылоит,
Хәыцроуп кәтоушәа исхафә.

Иабыкәу гәаныла сахымцаз,
Снапшын сара ус хараза,
Атх-лашә неимыцкәан җахьхынза,
Лашарак акеит иххаза.

АМҖАСЦӘА РАХЬ

Исымам сымам, аха исымоу
Схазы итәахны сымтәеит.
Сыфны сыкоуп, са сапшәймоуп,
Исхәоит: – Бзиала шәабеит!

Шәмыццакуазар, җык хнафыхәап,
Атәца итыпоит уи кәеикәеи.
Шәымцар ада ишәмоузар цсыхәа,
Сзыхь ихыршәлоуп акәапеи!..

***

Сынхацәеит, –
гхақәак саргы исмыхкәа, –
Аха зибнака сцома схы рханы,
Зыхь еипшым, исгәалашәоит, са сзыхькәа,
Иара ажәғангы җа жәғаньын са сханы.

Иааит аамтакгы, избоит ихарацәамшәа,
Сца кьалаха аныкәара азсырхап:
Исылацсыз ари ақалакь сыҗенамжәан,
Сқыта амҗаду ахь схы сырхап.

Апсшәа расхәап, среихырхәан исцыло.
Сааидгылап азәгы икәакәа снас.
Исанарыжып снеин сахьрылагыло,
Сынтыцны, абаскаамта сахьынхаз.

***

Сеимдан, җаргы быкамызт, бысхәыцит.
Сәәҗхә баасыргылт бынцәәхшаха.
Сааигәа быкан, бышьтафә саҗәыцит.
Бытсыршәомызт сылаҗш шамаха.

Аха сшааиуаз бнытаха бысцәызит,
Бсыцәцаху ма ацәашьеиҗш бтәаны?
Изысхаштзеи сара абри – бысхәыцит,
Сызбыхьтәыуо арбан уажә стәаны?!

***

Дцеит, дыказам шыта азыхәа,
Ихаргылеит хара акәәҗ.
Аҗшахәа снавалап ашышьыхәа,
Схаҗы схәыцрақәа еизыкәкәәп.

Исынсырҗшрым сара сгәала,
Аха сылахь еиқәтаны,
Ас сахьнеиуа аҗшахәала
Шьоук цаауеит исыхьзаны:

Дхаиҗны убама җара акала,
Узлышьталазеи убҗәауа?
Лымәа дықәутцеит қәнагала,
Узтәарызеи угәы җшаауа?

Уҗсы җылхт, угәы лгагәышьеит,
Усс улкымызт зынзаҗы;
Уақәмшәама мап лыцәкышьа,
Нас, арантәи данцаҗы?..

Атак сымам, сгылоуп сдысны,
Сыпшуеит дыззар хәә сшәаны.
Сдунеи дазцәыртыр уи мышкызны,
Дсырхынхәроуп дашәаны.

***

Асы леиуеит ахәылыхәә.
Сааин сҭагылоуп ҭеа зынрак.
Асы леиуеит. Уажә азыхәә
Акоуп истәху, абри ак:

Даара сзырааҭсаз еидарак
Нышьҭастҭазшәә зымҭәә наҕ,
Сынкахәыцуа сымацара
Сыҭеҳәатәазар хә хуаҭыаҕ!

Саҭхәа дцәыртыр длаҭштҭашәаран,
Аха маҭкгыи игәы нханы.
Саб сишьҭрызмашь амҕыркәарахь,
Схы збарызмашь схәыҭханы?

***

Сара саб ихы дахашшаауамызт,
Игәы иалазгыи ихәомызт шамаха;
Иҭерыҭхатәны игәыла диҕаҭшуамызт,
Ицхыраарк уи дахәомызт, аха...

«Сышҭаҕаху – ауардын схысны иҭазшәә...»
Иҕаитҭеит абас азҭаара аҭак.
Схәыҭымыз, саб сизхәыцуан насшәә,
Еилкаашыагыи сзәҭомызт зынзак:

Ишпацеи, мшәан, ауардын ихысны?
Ауардын ду дагарын деилапытәтәә!..
Сара схаҭа сәҭазшәә, сдысны,
Ауардын шылсуаз гәәстән ахәынтәә.

Хәынтәәк сылхон, мәакы сықәын насшәә, –
Зны аҭсҭазаара иҭнамкааи сыхәдацәә.
Сгәы иснәтән ауардын схысны иҭазшәә,
Сцәә иҭаҭсоушәә сыбаҭқәә пыҭәтәә.

Саб иажәәқәә рҭыцны схаҭы иааиуан,
Рҭақы саназхәыцыз ашьҭахьоуп.
Схаҭыцқәә аҭҭа рыҭҭго, схьаа саааиуан,
Сыхәрақәагы шәә ишәмырбакәә ирҭьоуп.

Аха аҭсҭазаара ыҭоуп, дад, абасшәә –
Шьапҭаршә даҭазныкгы иҭанәҭеит.
Избоит уажәгы ауардын схысны иҭазшәә,
Самшыт, аха усгы исхысны иҭеит!

АКӘАРА

Зегы ирыздыруам, иарбазам ахсаалаҭ,
Инаҭларгы, иҭом иҭәқәырҭаны.
Иагхар, асабигь шьапыла дҭалап,
Иҭазшәә убоит акәара ҭыкәкәаны.

Аха зы агхом усгы, ахьхьа-хьхьахәә
Инеиуеит, харазак изцарашәә.
Ахықәан акраауан аҭхзы наҭхьахәә,
Хара зны хҭаҭа, зынгы храшәә.

Идсҭаҭагаз, изышахьыгаз хкәароуп...
Сажәзар, уахь схынхәыроуп сгәагәогы.

Исхаштызшә мшынк ахықәахь сгәароуп,
Сгәы итыкәкәароуп зынза иантыкәкәоогы.

***

Зны ҳаиғызцәан, уск ҳағғәышһан –
Иара дыһам, са сынхеит.
Сынхеит, аха исхарағәышһам –
Сарғыы сыһамзар бтаххеит.

Сһы сырхом макһана анышә ахь.
Аха усғыы жәа тынхак
Заа инсыжһуеит: сғызцәа цсышәа
Рамхәазакәа, урт рағак

Сиеипһныршһало, сылашара,
Бымцалан, – убас стаххеит.
Урт акымзаракғыы рхарам:
Сара сыһам, дара нхеит.

НАСЫЦУМАШЬ?

Иқәцатәуп, рхәеит, анасың азы.
Иатахны ианыһкала,
Умшәан, рхәеит, уцхамшһан, рхәеит,
Ухһамцын, рхәеит, зынза.
Мап анакәһа, дамцасны
Уара унасың игозаап даеазәы!
Мап анакәһа, уеимыртәозаап,
Ухһагәгәа уаахықәузаап уара ағһыһа.
Анасың иашһтоу игароума, мшәан,
Изымаатыз ағәашәқәа зегь фежәаны?!
Иқәцатәуп, рхәеит, анасың азы.

Ибзиоуп, сықөпап, аха,
Шьюкы ақәада рҕыхны,
Иара саргыы свардым ыдыршааны,
Ақырқы икылысхыз уи анасың насыпумашь?

***

Саршәтит, анапсыргәытца саннаргылеит,
Зназы сгәы икыдлеит ихәшаха.
Ианакәзамыз ахәаҕыхла исҕылеит,
Исыгәтасны сдәықәнаҕеит хагәха.

Амца салган амца сыцранарсит,
Саҕсахит сагәытцакны ишаауаз;
Исыткьан, алаапк еипш, сыпханарсит,
Исыхәаччо исҕылеит еиҕа нас.

Сызланажьыз зы-хәашьқәакгыы срырит,
Сыҕсы рылган амҕаду сазцеит.
Аҕстазаара убаскак снардырит,
Акгыы сзымдырзозшәа сҕанатцеит.

АИРГЫАА РАХӘШЬА-ЗАТӘ ЛЕИПШ...

Нацәа качча, Аиргыаа рахәшьа-затә,
Сасрыкәа даауеит хәа дшыпшыз,
Хланцы Кәбина азиас дазцазаап,
Аха акгыы лхаразам аҕхәыс.

Аеыпныхәақәа иртон уи Нартаа,
Нацәа качча ари лылмырхаит...
Кәбина даныруаз зны ашәарта
Дтагылт: иуахьад зеггы рхаит.

Илырлашеит имѡа, Нацѡа качча илхараз
Иара убри акѡзан, уаѡа акагы.
Дшѡеит нас Кѡбина Сасыкѡа дагар хѡа,
Дтѡхеит, азиас дазцан лхатѡгы.

...Атцх-лашѡ сагѡылсны,
сыкѡлеит сара амѡа.
Ирлаша сымѡа, уи сазыцшуеит.
Аха ибгѡаларшѡа зны-зынла ишамуа,
Зиаск сѡацхѡа агѡгѡахѡа еилашуеит.

Сбыхѡоит, машѡыршѡа уи сышьтнаѡааргы,
Бѡаабымхан, быкѡхх арахѡ ацшахѡа.
Шѡынтѡ ацѡкѡырѡа шла схы итанарѡаргы,
Изгоит сара урт зегѡ наѡ исыххѡа.

Амала, ибдыруаз, Аиргѡаа рахѡшьа-затѡ
Нацѡа качча леицш, баргы быцшаауа,
Гѡаныла атцх-лашѡ баналоу, – сынхазѡаит, –
Зегѡ акоуп, сара аѡныѡа сшаауа!..

***

Икеикиуа иаххагылаз ажѡѡан ххыбран,
Ацѡа кѡашкѡа хатѡаршѡын цѡартас...
Хнеиуан хара Енисеи хѡхыцраан,
Дхѡйтѡыхѡйтѡуан сывараѡ итѡаз.

– Нахъхъи, Енисеи ахыкѡан, – избарызшѡа,
Иркѡагны уахѡ ирххон иара инацѡа, –
Хѡѡны гылоуп... – Саргы исхѡон урысшѡак,
Аха ацсышѡала акы сазхѡыцуан сгѡырѡатѡа.

Исзынкыломызт уи са схѡыцра азы-мшын,
Ажѡѡан иалѡраа, сышьтахъѡа ихынхѡуан.

Иара «Нахъхъи, Енисеи ахықэан» имшын,
Анахъ днахэуан, нас арахъ даахэуан.

Избон, сыбла ихгылан уи ахыбра,
Икеикеиуан ажэуан саркыа ду хханы.
Хнеиуан хара Енисеи хыхыпраан,
Амрагылара Наскыа шыказ ххы рханы.

САРА ИСЫМАЗАМ АФЫХА

Адэы снықэлеит са санфыха,
Сылсны сфынасхеит ашыац.
Сара ысымазам афыха,
Сара арака сыңс сымшыац.

Цэағэарами, икам цшыа,
Рашэарами – сеилахоуп.
Сара ысымазам афыха,
Сыңсы анааивызго уахоуп.

Сфынасхеит ацшгыы фыхуа,
Ацла сықэуп ажь таауа.
Сара ысымазам афыха,
Афныка асасцэа анаауа.

Сфызцэа уаха сгэы аадырфыхап,
Ха хайдэымтэалац ааигэа.
Сара ысымазам афыха,
Исырфалеит сцэахэақэа.

Ишьтоуп ақыд ду еифыхаан –
Сафуп сасны амфыршыара.
Сара ысымазам афыха,
Сара исмоут цсшыара.

Ҳаи, сақыма, уара, аныха,
Сеилахеит, сеилахазеит.
Сара исымазам афыха,
Сара саамта цеит, ицеит.

Сааиуан иара абас иныхуа,
Аха испызгалоит, цаны,
Ус иафымыз, аха афыха
Змаз зегь реиҳа қатцаны!

***

Иутахы-иутахым, гәалашәарақәак еилалоит,
Ирфашах урт унаргоит ицәқәырцә...
Сықкәынзахан сыфуа ҳашта сцалоит,
Мпылымзар уаҳа еак сымбо.

Сузыртәом, цъара сағузыргылом,
Санабылуа сеидру, мцак сыгроуп.
Сахыцоит Кәыдры ахықәан атцәыргыла,
Хыла азы сасуеит – еисароуп...

Ацша иакәтәаз, ағәра ансырта, сөйжәлеит,
Ашьац цәыртцәо саакәыххит адәы.
Шьоукы срыжәлеит, шьоукгы арахь исыжәлеит.
Сөйжәҗеит. Исхәахьеит сара уи атәы.

Сзыниалакгы, сымфә хан афныҗа.
Абар, ашта саакәлеит сара еиҗа.
Иарбан иагу, дарбан насггы иҗам,
Ахафы ас ианыччо ҳафнәта?

Угәы дырфыхоит усггы ашәеи ажәеи,
Исгәалашәоит, урт ирыцлеит ҳпатефон.
Хәылбыҗоуп. Ҳааидтәалеит. Азәггы дцәажәом.
Атаацәа зегь ҳақан. Уаххьа ҳфон.

– Анцэа абас хишьтааит, – атэца нкылан,
Саб даацаажэоит, – сахэом даеаки...
Иаххын хара акраамта «Анцэа илапш».
Ус ауп саргыы сшықэыртцаз мѡаки.

Ишшэоз, ишсыхызыоз, сышхэычыршьоз,
Снаскыаган, данбаауеи хэа ишыпшыз,
Тышак цыара стэхарагы шчыршьоз,
Абар, сабакоу, сымѡақэа сырныст.

Асабагы тэан, сара амѡан исыргылаз,
Сеиқэышла аѡны саакылсит хэылбычехак.
Схэычроуп зегь рақхызагы исцылаз,
Схэычроуп исызтаз шэ-зцаарак.

Са схатагы зцаарала арака стэыми,
Иказцо дсыздыруам урт ртак.
Ари адгыл, ари ажэѡан стэыми,
Аха стэымшэа са скалеит зынзак.

Зегы мѡасуеит шысхэоз, акгы мѡасуам!
ѡақхыа сышьта схылоит сыпшаауа.
Дарбан ашта иқэлаз ампыл иасуа?
Игэыпшаа-хыпшаагы дарбан иззыпшуа?..

***

Амшқэа ааиласын,
Шыта ахыта афэалеит,
Тагалара ақэтрахы ахы археит.
Ажэѡан иатцсны,
Цсаатэқэак цоит еишыталан,
Са сеипш, уртгы цхаррак ртаххеит.

Цэа уаркалеик
Ацла иѡоуп макыана,

Атцла рықәцәан рдәыноу цыушыап
Жьымжәақәак.

Иамоу цыысшьоит иара аҳауагь
Ацха агьама,
Уи сафыхәо сгылоуп, аа, иахьак.
Абыгь җеижьқәа
Хиаала аҳауа иалоуп,
Акакала избоит дара шфышәшәо.
Сеитцагәгәа сыркуеит ус схьааи сгәалеи,
Иагьалагоит маң-маң акы саршәо.

Сылапш ақәшәоит
Цлак ахьгылоу ихынаан,
Акы ицеит, избоит, уи цшак анас.
Хьаас исымам сара исымоу, исымам,
Сазхәыцуеит ауп наӀ хара исцәынхаз.

Ашьхарахь снапшын,
ИхӀбан зегь сыла,
Ас маң-маң арахьгыи шыта илбаауан.
Дгыли жәҗани цшын ус ишьхныцсыла,
Гәыграк ацәашь еипш хара иҗаауан.

Еиманадар сҗахын уи ашьхеи агеи,
Адунеи Ӏамларц цьара аҗсы еихәлахо.
Избеит ааигәа алҗатцәгыи гәыҗкааган,
Ианалага сызынра ааигәахо...

***

Мап, рҗаархом урт рахәақәа тқәыцәаа,
Аргамә уаҗ дааиуам суаҗоуп хәа дымшәа.
Арахь ируам урт агәымхақәа сыцәан,
Рейцхьакны аатцрахьтә иаапшуеит уамашәа.

Ачараҕа иаагылоит, аа, сныҕааҕа нкылан, –
Сырҕызоуп, сгэакыоуп, сҕынхоуп, сегҕрашыоуп.
Арахы аҕааҕыла исҕагылоуп гэаныла,
Арахы даргыы саргы атыша ҕабжыоуп.

Срыцхара, сҕызцаа сыздыруам, сдырҕашьеит,
Сҕызцаа ираҕыргоит, иҕыркуеит рыҕсы.
Сыхьзала ажәван ихалоит ишиашоу,
Аецә кыдҕаан иааргоит сара сзы.

Арҕашкәа хытҕны илеиуеит агәгәахәа,
Арҕашкәа гәааны иҕалоит хагәха.
Сашьтоуп, акызатҕык аилкаара саҕәоит:
Сҕыза дабаҕоу, мшәан, дабаҕоу саҕа?

Исхәом, уара, исывсааит,
исхәом, уара, иснышәааит,
Ирҕахымзар, ҕабжыарагы ацҕа таҕтәоуп.
Асыпсеиҕш, нкылашыа рымамкәа исыжәлааит,
Сыкәхәан сагыргарц иаауаз – ҕаиҕацәоуп!..

АҔСРЕИ АБЗАРЕИ

Җанинахыс наҕ-ааҕ хрыбжыагылоуп,
Җаркуп ҕаимырххо аҔсреи абзарей.
Җаҕьал иахыццакүа шәкы-зыкь ҕҕагылоит,
Иаахәуеит, инахәуеит –
еикәшоит адунеи.

Ахахәкәа рбылгыо, еилагыежыуа инеиуеит,
Аҕсыхәеиҕш уаршәуеит
аҔстазаара азгыы.
Идсырмацҕаха зны амра ухацеиуеит,
Адгыл тдысуеит, идыдуеит жәвангәахыы.

Жэынгы җангы зыбларак уалоуп,
Псҗазаароуп уи, –
зны ишәахха инкабоит.
Абар, шьта арахэыц-пеицш акы уахынхалоуп,
Аха удақәа зегь тымпсаарц иқәңоит.

Ианбанза?
Шәышықәса иугааит атаххаргы,
Усгы иргылатәхоит нас җара акәаң.
Иеицшуп арақа абейагь ағаргы,
Ахшыҗдагь ахшыҗтрагь зны инеиваиап.

Ауаҗытәыҗса имҗа нцәом, мап, арақа.
Инхаз ирызныжыны ихъааи игәырҗеи,
Днеи дрыбжәгылоит
уи җаңхәа дгәақуа
Аңсреи абзарей. Аңсреи абзарей.

Дзыңсаз ркапануеит, дзыңсамыз азгәартоит,
Икаңәоит ма ишытыцуеит ихъзи-иңшеи.
Бжыра-быжыцәа адгыл леиҗыжааны дартоит,
Ма дымрахоит уи – уацәызны дшеишеип!

Аамта аңшацәгъа иарбоит абаагәара,
Ишнеи-шнеиуа уи нақ иархәашоит.
Сабитас хъзы бзиа аниалоуп агара,
Игарцуеит җаңхәа, иазхауеит, илашоит.

Знык иңсыз –
уи иңсытәкьаз рахь дықам,
Иңәеижә ауп ихалцыз ҳарт, ихәңхаз.
Иңсыз-иеиҗаңсыз иоуп ихнымхәыз аҗнықа,
Аңсра зиааиз, ицаз, ицазаз!..

АҠСҠАА ИМШЫНЦА

Икастахьеит, срыцацахьеит иага гәнаха!
Сыркит җаҗхә сдыхәа шытагәа,
Аха амца сырцаалцеит, иарбан, нас, уаха!
Исышьтартцеит баша алақаа...

Цха-тәрык сықәсит – арахәыц сахьынхәлеит,
Дгыли жәҗани рыбжьара сыбжьазт.
Адәхәыпш санаақәгыл, еитеиқәшәахит хәлапш,
Снылашәкәа сцеит сара ашыац.

Ифәышәо ишааиуаз ихылазаап сышыта,
Аху-сухәа итрысит лақәак.
Ғеира шықамыз здырит са сышытахь,
Ғеирак ма саҗхәқа, сахәоит, исзааг!

Уахьгы арахьгы, игәастоит, исхабгоит,
Бжьра-быжытәа сцанда абра леиҗжәаны!
Ацқәа еихасуеит сааигәа җәара абга,
Стәоит сара ажәеипш саашәаны.

Ус мышә тыҗрак аатцашәоит сылапш,
Схызатәха снейуеит уахь сыкәкәаза.
Сәысцәахрын, схәыцуеит, сдыхәа шытарҗеыла,
Аха, саахьаҗшын, митә сыхьт агаза:

Иҗәзам, зынза иҗәзам сара сдыхәа,
Лоума, бгоума акы иҗәнахәахьеит!
Саҗыстаан, тдыхәада исымоума җсыхәа!
Аҗстаа тдыхәа хәа ахьз рхәахьеит.

Сызустә, схәыцуеит, иахьала сызуств,
Иарбан мҗоу сара шыта сызлацо?
Адәы сықәзааит сшықәыц, саҗыстаан,
Арахь сшаҗыстаау уаҗы имырбазо!

ТАГАЛАН АҚЫТАН

Аурақәа зегь шыта итагалоуп,
Апхә еикәтцоуп, афы таҭәоуп...
Ус рымазам, нас, иахьала,
Ҡы хәашьк ыжәуа еилатәоуп.

Иҕартцозеи уаха ақытан,
Реадыргома, нас, агәҕыгы!
Атәца зкыда, изымкыда?
Афы зымжәуада, измада агәыхь?

«Уажәа уасуа уҳадымтәалан,
Җаумырпшцәан!» – хәа даамақар,
Атолбашь афы анудицало,
Ишамоу ихаштүеит ашьақар.

Уатәцақәа еипхыкәкәа уаарыхоит,
Упхашьар хәа даара ушәоит.
Иужәгәышьаароуп, иҕам псыхәа,
Уи уатәызны ухы еикәнажәоит.

Еишәак уахытцны даҭеа еишәак ахь
Уара унеиуеит убҕаҭо.
Иуздыруам ушцәыршәагоу,
Иуздыруам уштәхо.

Мшапуп, ныхәоуп, псроуп, ичароуп,
Умцар ҕалома иануаха!
Ачкәын днеины афы инаҳароуп,
Афы лнаҳароуп атыпха.

Адунеиаҭ уаха егьыҕам,
Ақытан ыжәроуп иахьазы.
Аибашьрахьтә дхынхәызшәа афныҕа,
Даакылст ацшәма, иҭоуп ипсы!

Ижәны икоуп зеггы рцәа азна,
Иашьны ишьтоуп рыхқәа ларха.
Ақыта даалалар уахазны,
Дмеибашьзакәа игоит аға!

***

Азын, ахьта убас иафәлеит –
Адәы ицәхалаз, ҳаи, дыңсит!
Сымға сшәоит шыафа-шыафала,
Аха сзымцо станасит.

Амш ааилгарггы, ацәа иаргъаџеит,
Уңынца фнахп аңша тәытәы.
Ус, абар, џапхъа амш асы аџеит,
Ишҳазшаша дыр уатәы.

Аха жәџан кеикеик сазхәыџеит,
Етәәк ахара илашоит.
Атх агәзы аңта хытџеит,
Икьақьазагь ус иаашоит.

Агәра згоит аңхара шааиуа,
Ға мышқәакггы ас ианцәырт,
Амра ахьта цәгъа ишаиааиуа,
Афшаанахо лассы асырз.

Ус анакәха, адгьыл фыхоит,
Иаскьоит ныҳәәк иаразы.
Ауаа рахьггы сгәы насыхоит,
Иагъааивызгоит шыта сыңсы.

Адгьыл иқәтпып ахьта ахала,
Амра ахьзап ладеи џадеи.
Гәырғьарала, гәыразрала,
Сыңшуп, итәышт адунеи!

***

Даақәыпсычхаит, даахәыц-хәыцит амхаңьыр...
Са сеипш, ихәеит, ублыр, учычыр,
Уоны-угәара аццышә нахатәар,
Узи умцеи шубогы инеикәтәар,
Ихаҳәхашт угәы ҕадыңь зназы,
Аха иузымхо уқәхап уара уңсы,
Ужәәан бганы илоухахап агәара,
Абра уңсы хәа унаргар тәымңыара.
Аха, аңсҕазаара иагагы уаргәаҕ,
Уахымаара ухы умырхароуп наҕ.
Уңсгы акызааит, ихәеит, аарла ахац,
Ухаҕами, имгәежыроуп ублахатц.
Уңсадгыл хәыц алазар уңхыз,
Уи иазеигы, уи узлахызо уазхәыц.
Исмоут, ихәеит, қыафурак ңыара,
Псрам, ихәеит, Аңсынтәыла аңсра!

***

Схәыцын, абна сылахеит зны сҕыалан.
Ажәырт сыцрыхо сылсит афаса.
Саазырҕын, сгәы иабейт иаразнакала
Ааигәа рыбжьқәа газшәа абгасса.

Сеихеит пхьаҕа, сазынкыломыт баагәарак,
Аҕакарха, са сеитцасуан аҕәара.
Иара убас мацара сылст аккара,
Убас мацара са снаскәеит хара.

Сыхшыҕ сахытц, сҕапхьа атц еимахау,
Схы самыхәо снықәхаит нас сааңсан.
Исылшомыт, исылшомыт сара уаха,
Ажәа затцәык сқьышә иқәкын: сан!

***

Аамтоу? Аамта хәа акрыкоума, цымхеит:
Хаикәышла хгылоуп иацтәи ахәыцкәа!..
Сыгхақәоу, нас? О, гхада сызнымхеит,
Издыруеит, ысымоуп даара агхақәа.

Шьоук уи зынза ирахаргы ртахымхеит,
Арахь иаауеит рыгхақәа ырыхъашо...
О, зегь сыриашон, аха аамта сызнымхеит,
Ицеит, иахьцаз сымбазакәа, еикәшо...

Акрыкоума, аамта хәа акрыкоума, цымхеит!

***

Бара бкынза ибжъаз аиха бжьоума,
Схынхәын,
афнынза сзаауам,
сеифышәшәоит...

Схы кны садтәалоуп
убас еипш аксиомак,
Ашколхәыцкәа ироухәар,
исхыччар хәа сшәоит.

АНАСЫЦ

Насыпуп ари – азы итоу акалмаха
Атәым нап ианамго арантә итпааны,
Аеыфкәа ангылоу рычерызнымкыло уаха,
Уағәра умпытжәо, урт рдырцәкәа цаны.

Насыпуп – дуашьоушәа дубозар иупыло,
Ацхәызба – лцәа цшза лхукаар уахәшәа.

Уакара уцланы умѡа унангылап,
Ишрылоу удырыр урт уара ушьа.

Дрыдкыл ацкэын кэыбцагь уцеицэа –
Насыпуп уи уара угэы аназирха.
Ужэѡан лакауам, умрагь кацеицэом,
Угэыразра гэгэала ашьата ахар.

Зегь акоуп уи, уѣоума, уажэума,
Убеиа, убеиам – уигь зегь акоуп,
Удгьыл гэакьа уаныкэу уапшэыман,
Насыпуп – ужэѡан тбаауп, еихыккоуп.

КЭЫДРЫ АХЫҚЭАН

Азиаскэа анракэха, сышцэыртца Кэыдры алоуп.
– Кэыдры! – аакэххит рапхьаза скышэ.
Егьсыгым сникакэа сцарц аказшьала, –
Кэыдры ахықэан самажэда анышэ!

Сшьапкэа хыркьакьа, еимаада-еимсыда,
Сыѡуа саван абрака апшахэа....
Ихэа, Кэыдры азиас, инхада, ипсыда,
Хынхэышьа зыргоузеи?... Иудыруа хэа.

Гэалакэак амазар акэхап азиас,
Аеазыртынчуам изныз ма ипхныз.
Ажэак сахауан сахьцалакгы: «Убзиаз...»
Сыцэгьа-сыбзиа, сымѡа саныст.

Избом саамта ахьцази иахьаази,
Саалагылеит икыдыѡруа абгьыжэ.
Исхьаауп: сымѡасит! Еитасхэоит: сымѡасит!
Кэыдры ахықэан самажэда анышэ!

Иара шлеилац илеилааит еибафо,
Иазцэыртцуа гэырџеи гэалеи аххэа...
Смаџа иоума, ишышэхэара, иавоу,
Сара санхэыцыз еиџш, иџа аџшахэа?

СЫЦКЭЫНЦЭА РАХЬ

Даури Дамеии ирызкны

Ишэзымдыруа, ишэасымхэац иарбан ишэасхэо,
Иарбан ицэырган ишэсырбо уажэ иаха,
Аха ак хэатэуп хэа сцэажэом, нас, цасхэа,
Сгэатца ицэахын џа ажэақэакгы, ишэшэырха.

Шэкэышзар сџахуп сара амш анымшымхо,
Шэыжэџан ианаатцало аџџа ханџо,
Шэхы жэбарггы, схыырџар, аамџала, шэеитымха,
Шэнеилап уатџы зны аџша хаа шэындо.

Ацэгъеи абзиеи еишьџоуп, нас, ижэдыруаз,
Агэырџара иашьџахх иаакылсп агэырџа,
Аха асыршэы ықэхом ани ашьха ицырцыруа,
Зынгы џхынгы иқэсуам уаџа аџшаџа.

Адунеи иахьнагзароуп амра ашэхэа хаа,
Дгыли жэџани рыбжьара еихыккап...
Уџа хьанџак сатџан, еидара дук сахон,
Сызнысыз уи амџа жэбар, шэеилагап.

Аха сымџа са исымџан, шэзанылом,
Шэгыл шэаныџшыло – ибатэу зегь шэызбом.
Сара сызмырџэоз зны акрыџан уахыла,
Сгэыџеит, ус еиџш џхы-лашэ шэхаџом.

Ианызбашаз адунеи зегь кашырран,
Сгәы сызмыртынчит, еивызгартә сыңсы,
Хусқәа җалар хәа сшәон уатә ахшыра,
Сгылан сәнтәашаз, сықәңон шәара шәзы.

Шәыфнастдар сҗахымхеи ахан лаша ргылан,
Ахахәқәа сырбылгьейт, ауахәа сырхәазейт.
Саҗамыз, иацызнейпш, сҗыхза сышәңылом,
Арҗажәфара сылшом, саҗамыз, сааңсейт.

Скахауан, сгылон, исылшомызт уаха,
Сшааиуаз аңсреи абзарей срыбжъашәейт.
Иц хырҗаҗа даасыдгылт аңсәәха,
Аха акаҗа иршәыз наҗ исыхшәейт.

Истахуп сара исыгхаз зегь шәыцлар,
Сара сызхымзас акрыкоуп, шәрыхъза.
Икахаз шәыргыла, игылоу шәырҗыцла,
Шәымфәгь мфә мариан збом, аха шәца.

Шәышьаҗамызргоуп, ишәырҗейи шәара шәусқәа,
Хыла сашәмырсын, амарҗа, адамра!
Сгәы шәызтынчхар, срахаҗахап усқан,
Мчы амангъы ишыҗам жәдыруаз аңсра!

***

Уцәажәойт схәыцқәа шыҗа ихәыцқәамшәа,
Сукәшахаҗахойт, исхәойт: ихәыцқәам...
Аха урт рхала ианылартә игамшәа,
Рымфә җаха снаҗом, иауам.

Сшәойт, саныҗамла, амла иакыр хәа,
Ахыҗа иакырхәагь ы сшәойт.

Слымхақаа ирашәан амуит ирзырхәо,
Ирзыруа сазхәыцуа
баѡ-баѡы сеиѣышәшәоит.

Иарбан усгы ирзырхәо, ирзыруа?
Шәартә сымам,
Арахь, зегь акоуп,
Рышьта схыцуам, азы иахьызмыруа
Срыцхраарц сымѡагь иахьнеиуахь игоуп.

Гәтынчра сымамкәоуп иахьа ишсызшазгы,
Гәтыхала атх ицаз сыхганы...
Сыңсы ахьынзәтоу инхознаап абасгы –
Урт хәыцқәамкәа, са сзы ихәыцқәаны.

***

Сыңстазаара аихарак ныжьуп сышьтахь,
Сазгом, схәыцуеит, сымѡа харазак.
Саатгылоит –
сынхыңшылоит ѡаңхьа сышьта –
Снарышьталоит,
аха ицаз, ухатцоуп, иааг!

Илакьы-лакьуа инеиуан сымѡахәаста,
Мѡа дук ахь изцәырымтцит лассы.
Дарбан сара срыцхарақәа гәазтаз?
Дарбан еикәзырхаз сара сыңсы?
Кәарак савахазма нақ сызмыруа?
Стәарызма абрака схы еимлагәа?!
Азы ансытаеоеоз самтасит маакырак,
Ацқа снықәст –
имтадырст ацәкәырпақәа.

Акәтагъ былгьо идәықәымлазеит насгъы –
Сеихеигәо җара наара цәгъак саҗан.
Аҗстазаара, иҗкалеит усгәзырҗазгъы,
Схьамтдуазар –
Сара усқан сҗан...

Ахәынтдәа илгыз амҭа асаба аргылон,
Снычдынгылон сышнениуаз даҭа зык.
Абз сахәуан,
ихааза ашәа сҭылон,
Ажәак сарҭрит, саблит лаҭырзык.

Убзиа, уцэгъа...
Аха усгъы уныхэан.
Шэкы-зыкъ рыла адунеи сзырбаз,
Итабуп хэа уасхэоит зегъ рзыхэан,
Сагъуеихырхэоит сзышзэ сара абас.

***

Ицахъоугы дѣахышья амам,
Хазтагылоуг, дад...
Урылагышьян ура амѡан,
Издыруеит, зыкъ пылхат.
Упсажѣ еикѣурхан, уаауеит,
Иукѣмкѣа аапсара.
Истихъада хѣа уцаауеит,
Иухъчада хѣа – сара.

АБЗИАБАРА

Ихъаауп, игәырџоуп, иуазырроуп,
Иаргамоуп, зынгы имазоуп,
Изиас хышхытџоуп, узыруам,
Иуцрасит – узалџуам, имџоуп.

Имџәыжџоуп, ушьтыхны уагароуп,
Уанкъароуп, уанџароуп џаќыак.
Ухыдаха уқәхар – еидароуп,
Зџаароуп, иазыџшуп иара аќак.

Илакәуп, иажәабжәуп, идрамоуп,
Имыткәмоуп, исзымхәаџ ашәоуп.
Ишоу ауп, маќыаназ ишам ауп,
Ихаауп, иашоуп, уамашәоуп

Адунеи зегъ амчехакны ишамоу,
Мза шашоуп, уи мра шәахәоуп.
Наунагза адгъыл иашама,
Ажәџан иахшама, сыѓәѓәоуп

Уи сара сымшқәа ианрыџу,
Ианызуа – исхыку еџәоуп.
Аџсџазаара ахъзуп, иџыџуп,
Исымџәом азыхәан сынџәоуп!

***

Сара аџада сахоит саазқәылаз,
Лара алада дџоит деиханы.
Ингылар ахәџоуп, аха ингылом,
Иѓежъуеит апластинка ханы.

Хжэйтэ ашэа иамам рҕыцшыа,
Аҕатэ ашэа шыта ихазцарым.
Избоит ацэаныррақэа рызшыа,
Урт ыззар, хахыцо хазцарым.

Хабацо? Амѡақэа нцэазшэа
Хаатэоит гэйткыак хаганы.
Иацы зны схы збонеи сынцэазшэа,
Схан лаша цама ибганы?

Хаихэом хэа сгылан сылпырцуеит,
Сымѡа хара икэаратцоит.
Илзымпшаауа сышытақэа сырзуеит,
Бжыра-быжытцэа сцозаргы, сцоит.

Схэыцуеит: лызхэыцра саҕэыцуеит,
Лымпынгы сықалом уажэшыта...
Аха иахыантэарак слызхэыцуеит,
Лара лахь схынхэыхуеит ейтэ.

АМШИ АТЦХИ

Атцх адэы инықэтуан сара амш санапылаз.
Псыуа ѡнатэак аҕны сиит. Аапынран.
Исхалашо, ажэѡан кеикеиуа исхагылан,
Сацхыаҕа амшқэеи атцхқэеи рацэан.

Амши атцхи. Еилалоит – еилыцуеит.
Ак цар, ак аауеит, еишытазоуп.
Иажэит шухэо – дунеик аеарҕыцуеит,
Иацу насыпуп, гэырѡоуп, лахынцдоуп.

Мшапын сара сзыхэан, скахауа-сгыло,
Хашта санықэыз, санылаз ашыац.

Амшгы царц аҗахымшә иаатгылон,
Аха ицон иара нас иныбжыз...

Иааиуан атх, игәткыагаха, илакәха,
Амза гымгымуа икнахан сханы.
Атх неимахар, суалуашо саакәхон.
Сшәон, аҗныҗа саауан сеиханы.

Сара исгәалашәоит имшазоз уаха,
Атх-лашә – схәпызыпца зны сызлахаз...
Сыкәша-мыкәша итәахын иага гәнаха,
Аха ашара сеитапылеит нас.

Амш иаанагон агәырҗара, аныхәа,
Сәарагы мтарсны исмырбакәа иагон.
Сызкәымгәыҗкәоз архион сара сзыхәа,
Еикәымтәазо аамта азлагара лагон.

Амш сара истәыстәуан исышыклахәуа рцасгы,
Сааиуан сманшәалан
ихиан сара снаршә.

Шьоукы среиҗын зегы санреитцазгы:
Дыҗам иззызуз сара амҗан шыапҗаршә.

Икаҳаз дыргыло, игылоу дырхатцо,
Сажәа абҗьартцас исызар сҗахын.
Иауын сара сымш, аидара сатцан,
Абзиара, аҗиара, агәыразра схын.

Аха уртгы акырҗара исмыхәеит –
Тышак старыжыырц иааскьон гагакәак.
Иамазма цсыхәа, о, иамазма цсыхәа,
Иҗасымтар сара агәымхара аҗак?!

Уи саааиырц атх-лашә сахьалаз,
Ашамтаз аетцәа цәырцуан сханы.

Сапхъа издыруан сшыкамыз схала,
Сапылон сара амш сеиханы.

Амши тхи. Еилалоит – еилыцуеит.
Ак цар, еак аауеит, еишътазоуп.
Иажэит шухэо – дунеик аеарфецуеит,
Иацу насыпуп, гэырѡоуп, лахынцоуп.

Сацапшуеит ажэѡан – амш еилгарымашъ?
Сацапшуеит ажэѡан – атх еихыккоу?
Мѡакы сыкэуп, абар, хыма-псыма,
Нцэара зкэым еипш уи сапхъака игоуп.

***

Уажэ амѡа зегъ ыкэлеит ақытахъ,
Арахъ сара сааихъан иацгъы.
Саднакылт, пхарак насытан,
Уи нсыжбыр аушам бзантгъы.

Ара сычкэын иеитеихаз атцла
Сынтэа рапхъаза иѣалеит ашэыр.
Ѣнаѣа лашак схабла ианацла,
Зегъ гэыргъо имѡахыѣит, уцшыр.

Ара адгъыл агэеисра ду сныруеит,
Ара ажэѡан цаулоуп иаха.
Сахьынтэаауа ара иаха издыруеит,
Ароуп, сара ароуп иахьсызха.

Ара амра ашэахэа хаа гэыбзыгуп,
Амза алакта раз схьыршоуп.
Исыхзызо шьоук сышътоуп, схэычыхуп,
Аеыѡ еипш, сзыкэтэахызгъы ацшоуп.

Сышлазааит, араҕа сажэымоу,
Есааира, есааира сҕахоит.
Сҕеиуп, сабуп, саҕапшэымоуп,
Ара саҕахуп, сегынхоит.

Нымха-хымцэақэак шыыцуеит,
Иахалааит ршыыцра ауахэа –
Икаҳахэаз аанда сырҕыцуеит,
Иеитасхауеит ҕыц азахэа.

Ғәнаҳаки хараки сыдзам,
Саақәгылт абраҕа сразза.
Сызрыџуеит слымҳақәа кыдцан, –
Ажәабжык рхәоит ааигәаза.

Игоит ара сапсшәа ахьхәхәа,
Ареипш уи цыаргы ицқызам.
Ароуп сара атынчра сахьахәо,
Сазхәыцуа уатцәтәи хлахьынца.

Ари адгылаҕ иҕоу са сами,
Ажәџанаҕ дшыҕоу Анцәа.
Снықәлашт, ех, саргы амџа,
Уатә уи нарызныжны сцацәа...

***

Слымҳа ианаатас, сгәы иахәан,
Ирылкаан сназызырџт иаҳа.
Акарматцыс, уашәақәа шцахаау,
Дәеа шәынтә,
Дәеа зқьынтә исырҳа!

Сыбла иахьамбаша, ибжьазшәа,
Иқәтәоуп махәык, аа, иароуп.

Абжыы хаа иахьада исмахацшәа
Сгылоуп, уи зәу шәахәароуп.

Сгәы цнамтәац, о, мап, зынзагы,
Ашәак ауп, арахь, иахәогы.

***

Сгәәтеиуеит, –
    сымчкәа ахьызгара сыздыруам,
Адәы сыкәуп,
    ахьшә еипш, сыблакәа царза.
Ихышхыцәааит, –
    зиас неиуам са сызмыруа,
Насыпк сашьтоуп,
    быжь шьхак рынхыц, хараза.

Акәаб дуқәа аршып исыцзоу амца,
Сымца қюуқьадха сеибакып,
  ианатәхха.

Исзеилкаауам
    агеи ашьхеи сызрыбжьамзо,
Дгыли жәәани снәрыбжьысуеит сынцәаха.

Сөыцәахахеит –
    избеит дунеи лашарак,
Саршанхеит,
    исзаатит уи жәаха,
Абар сацылоит сгәыргъо ашьыжь шара,
Ныхәак сацны,
    снасыпха,
                        сашәаха.

Исгәалашәоит,
    иара абракоуп сахьбыниазгы,

Блашараха,
баасыдгылт сеилаго.
Сеилабгарц бафын бара нас-насыг, –
Цәқәырца хаган бсыжәло, сеилаго.

Сара сышламызт,
бара бышламызт усқан,
Хыңыагы иаххыыхәхын афара ацәа...
Итәзтада ахшыырахь хара хусқәа?
Ихәа, бара, хзигәампхазеи Анцәа?!

Ихәа изыбхаштыз иказ, аха имфасыз,
Хамшқәеи хатхқәеи быжыра-быжыцәа изагаз.
Зегы бхаштыз, –
иамуз, нас, аф асит, –
Аха хаикәшәара зыбхаштзеи бара абас?!

***

Ақәа леиуеит,
асы леиуеит ахәылыхәа,
Уеынкыл, аңша,
махәқәак гәакуа еилархоуп.
Қәагы, сгы пшагы ыказам са сзыхәа,
Ауадакны снеиаиуеит, –
стәуп, сыпхоуп.

Аха срызхәыцуеит
амфан ақәа ицәхалаз,
Илахәны итәоу наххыи – итанасыз.
Аңша гәакуа
избан адәы изанхалаз?
Игоит ахәхәабжь –
дарбан, уара, ицсыз?

Иага рыцхара ыкоуп, нас, хдунеиае,
Цара зхытцроуп, цара ихэйтцкьо мцоуп...
Сара урт зегь сзеицшым,
сдыргэатеиуеит,
Исгэырѳоуп,
исхуп –
ислахьынцоуп.

Сзымназеит,
сзымцеит са сахьцашаз,
Иутəыз сзымуит,
исзымхəеит ихəтəтəыз –
Ари сара сыпсəзəаара цəгьа иарашоит,
Харак сыдны збоит, иахьа, анцəиныс!

Ишқазури,
сара исымчым крыкоуп,
Жәпацьара, ижәдыр, снапы назом.
Аха усыгы
урт срызхәыцуа сныкәоит.
Зымәа снапкәа кьацәкьангы сцазом.

Сыгъыгы тыхны истап сара агъыла,
Схы икъаыстап ссыйза, иаѳаххар,
Аха схъыцра ухъаакъа ирхысуеит, стъыла,
Адунеи ду са сзахъзар, сзасхар.

Африкаға снықәлоит цъара ацәхәыра,
Америка зны ссасны сыртан.
Еибашьрак иамоуааит, схәоит, ҕаахәыра,
Сцеицәа алга изгоит Афганистан.

Сабицэақэак, рнапқэа рхаха, еибархыуысууеит,
Иахэо игылоуп урт ача ҕаца.
Харак сыдны збоит, исымоу ирзызуеи,
Шьоук абас ианыцэҕоу рлахынтда.

Иажәы, идырбга,
    шьоуку рхыбра еилаҳаит, –
Ари ажәѡангы рхаҳаит ибганы.
Адунеи ду, уатѡи шаҕа гәнаҳа,
Сызуртәеи уҗеи, зегь гәынганы?!

Ишҗастаху
    зегь алшозар иахьа ажәа,
Аха бжеихан уи шажәоу инхоит.
Сара араҕа башаза сыгәжәажәоит,
Ауаа шгәаҕыц игәаҕуеит, иҗахоит...

Саатгылоит ус,
    сааин саатәоит ашышьыхәа,
Арт схәыцрақәа сдырктан, сеилышша.
Ақәа леиуеит,
    асы леиуеит аҳәылыхәа,
Игәаҕуа аатҗра иавоуп уаха аҗша.

***

Исгәалашәом схымѡаҗгашьала сшыҕаз,
Аха ажәала сшылзыҕаз сымхәеит.
Сышлызхәыцуаз схынхәуан сара аѡныҕа,
Убас исырхәлеит, убас исыршеит;

Ааҗынра мѡасит, аҗхынра мѡасит,
Азынра нықәҗны, иааит җе ааҗынрак.
Аха иласхәаша сзымхәеит, аф асит,
Сымҗааит, ҕалашьа абамаз аҗак!

Илеиҕыыз лааигәа дгылазшәа збама,
Слышҗалан сцама, сыздыруам, зымѡа,

Исгәалашәоит, салахәын зны мелодрамак,
Сырнылазгыи сеидру нас шаҗа мѡа.

Аган ахь инхеит уи, сизнылашаз амѡа,
Сахьцалак лара лѣы саанагон.
Амра ахагылан, избоит, ишамшамуа,
Уа сырҗахын сара,
уа сыгәра ргон.

Дыпшызшәагыи сыҗоуп лымала акырза,
Аха слыбжыхәаша сцан, сынхазеит.
Сара иахьанзагыи исыхьыз сыздырзом, –
Сѣы иааҗыхны ажәак сымхәазеит.

Иахьа урт ажәакәа аҗаад илзаныстдоит –
Сзыргәаҗуаз,
лара дыззыпшыз,
ихәатәыз.

Аха, издыруеит, ма аарла иналхьысзом,
Цакыкгыи рыман лбом шыҗарнахыс.

Ихалҗаран дыҗам цәаныррак хышхыҗәан
Ишсыжәлаз – иҗоуп лҗагыи лыпҗагыи ...
Сѣыхазшәа, абар, акыр шықәса сыцәан,
Иахьа бзиа дызбоит иахьагыи.

Сагхеит, сагхазеит, ҳаи, уи азақәап,
Сиеипшхошәа зызбо уажәгыи аҗаха.
Бзиа дызбоит сара усқантәи азҗаб,
Бзиа дызбоит ашыҗахьтәи аҗыҗа.

Амала, издыруеит, исхәақәо башоуп,
Азәы илызнейгаргыи шәҗәык инанҗа,
Уи арт ажәақәа рыгәра лызгашам,
Лара илызкымгыи җыылшьоит зынза.

Ажәѡан еиѡш, абри адгьыл сахагылан
Схы збалоит, лаѡшылагь сааимдалоит.
Амшынкәеи аоканкәеи ргыгцәа ргылан
Ана, сыѡаѡа, ишәахха еилаѡәлоит.

ѡара аѡәхәыраѡ аѡакар ѡеипеиуеит,
ѡара ашьхақәа ирықәѡуам асыршәы.
Еилахәашьза ѡара алѡа ѡеиуеит,
Иқәыццышәаа иѡоит ѡара уажәы.

Ана ак ѡыршәоит,
                    сыѡшын, ара ак ѡыршәоит,
Ақәаб иѡушәа,
                    ахәаѡахәа азқәа шуеит.
Анаѡьалбеит, анаѡьалбеит, хадгьыл ѡыржәоит,
Изури хәа сгәы ѡшәаауа сыѡшуеит.

Ишатәышатәуеит ѡнык иѡнасыз амѡа,
Иѡнахауеит ишниуа ѡа ѡнаѡак.
Шә-зѡаарак сдырхагалоит иахьанзагь,
Иѡаѡам зѡаара заѡәык аѡак.

Европа шысхәоз, Азия амѡа аѡрасуеит,
Изалѡуам, краатѡуеит, Африка абылра.
Гәак-ѡәакрыла, адгьыл, уаамѡа мѡасуеит,
Излаулазои, зегь злаулазои ура?!

Аха адгьыл, алахь цәгьа иааикәылан,
ѡаха-ѡымѡрак неин иахатәалоит.
Ажәѡан еиѡш, избоит уи сахагылан,
Сгәаггьы хыѡны ишәахха еилаѡәлоит.

Адгьыл сара абас сагьахагылоуп.
Сқәаѡом, акы самахуп схәәены.

Аха краамта сара асцәкьа сөысзынкылом,
Снықәхарашәа збоит уи сгәы таңены.

***

Иудыруаз,
Абрака саргы стәымуащымызт,
Сөырсасны, сәаңан стәамызт аган.
Уара ухәаа ауп хәаан сара исымаз,
Уара агәырғара анумаз – спыруан.

Уеидара шықәыц исықәуп еидаран,
Избоит, есаaira уи хәантахоит.
Аха ухызала сатәуп, саркарром,
Итахатәызар, уа узыхәа стахоит.

(Сныкәом исутартә ахаангы җыпныхәа,
Схәатцран сыкам ахаан аказы...)
Аха, сыдгыл – сымш, сара сныхәа, –
Сыпсы тазар стахуп уара узы.

***

Анхәа иеипш, икара-уараха, итахан
Ицәоуп адгыл. Асы шытоуп. Зынроуп.
Имфыхара җысшыоит иара уаха.
Арахь аапнынза акыр бжьоуп, хароуп.

Аха ахәыцкәа ирымоуп уеизггы аныхәа –
Иеибархаган иеигәыдыртәоит асы.
Аәарҗыцуеит, иауеит иара ахәылыхәа,
Ибахтәәаза ишытагылоит уи лассы.

Имыцәанда хәа сәатцоит сәпхәа сымца,
Схы итагыежьюа рәархоит цәахәакәк.
Ибжьоузеи хәа схәыцуеит сара ааңнынза,
Исхәауп арахь исәфсыз ааңынак...

ИГӘАКУА ИАЖӘА

Уаха акгы смышьыр, уатдәынза
Сызнеигәышьар исыман сыңсы,
Акраамта ифәцәом са сымца,
Снаг, нас, уатдәынза, абааңсы.

Сумхәаеын, атх-лашә, усхахан,
Схәаакәа маңк еикәыртәа.
Иубоит ишсылымшо уаха,
Сымчкәа зегь шсылзааз сынтәа.

Сус-хәыскәа ныжьуп аган ахь,
Сыхшарагь макъана иаазам.
Сапхәака ишьтами макъана
Ицәыргам, ихәам зыкъ маза.

Амш лаша иснаҗап алшара,
Иеивызгап җакала сыңсы,
Атх-лашә, сгәәкра сызхароуп,
Снаг, нас, уатдәынза, абааңсы!

Инымцәааз гәәкра цәгьак салоуп,
Исзымхаз – исзымхәаз ашәоуп.
Аңстазаара арахәыц сахьынхалоуп,
Изыңсатәҗкәаз аныздыр уажәоуп.

***

Сѡыза бзиа исанаимыжьуа
Саналыжьуеит сан.
Бзиа избо исаналмыжьуа
Саналыжьуеит сан.

Исыхшаз исанармыжьуа
Саналыжьуеит сан.
Дгыли жѡѡани исанармыжьуа
Саналыжьуеит сан.

Сыбзиара са исзынлыжьуеит,
Дазхѡацшуам сызлацсам...
Убри азакѡхап бара бѡацхѡа
Хара зсыдым, сан.

***

Мшынгы исзадымкылеит, жѡѡан цаулагъ,
Сыбзиабара дгылгы жѡѡангы иреихан.
Уажѡ еитцалан, бгыцны шѡѡык иагѡылоуп,
Инагѡылацшит, уи азбахѡѡа рахан.

Уа цѡахѡак ѡа цѡахѡак иахысуеит,
Ифымца лашараха ак каччоит.
Аха агѡатца иѡалаз наѡ иѡысуеит.
Аамѡа хара игыланы иччоит...

НАТАЛИ

Пхызла,
сара акгы схаразам хѡа,
Ашѡхымс даахыцит Гончарова Натали.

Сгылан краамта зынза ажәак сызламхәо,
Ахара лыдны лнарбазаап иахагь уи.

«Сара исхарам...» –

лхәеит Наташа, лхы дымѡахо,
Иакәым зымпытѡяз ахәыч леипш днапырѡәычуа.
«Агәра сбыргарц бафызаргь дача хаха...»
Жәақәак сгәатца еизахуан хәыч-хәыч уа.

«Изхарада,

Дантес мацара иоума изхароу?» –
Тынч сналазцааит Гончарова Натали.
Сажәа җбарахоу, – исхәоу мыцхәы смақарны, –
Санаахәаҗш, дубар даахә, дысцәызхьан уи.

Атцх-лашә салан нас, лара слызхәыцуа,
Уи иалыѡны

игон азә лыччабжь, мѡабжара
Сназаанза уи сышлышьтаз, дымѡахытуан
Сара неишья ахьсымам кәашара.

Ахәынтқар ихата иакәын дымѡахызгаз,
Илыцкәашозгы иара иакәын уажәазы.
Хьяас измада Пушкин нас игәнигаз,
Ауаа цәырцны иҗшуеитеи лбаразы.

Дантес ллымха дтахәытхәытуеит насшәа,
Рыкәша-мыкәша иҗартцоит зегь җыргаза.
Изытәахрызма артқәа збаша имбазшәа,
Аеырдагәара игәы иаурызу, нас, зынза ?

«Акгы лхарам!» – рымшуп. «Лара илхароуп!» –

Ражәа җбароуп,
иавоуп шьоук хазы.

Уртгьы егыыртгьы ирхәаз аздырхароуп,
Илылан азы Пушкин ду иҗсы.

Ахысбжь геит,
аха аамта цеит, ианбыкәу,
Рееишьа змоу хәа егы́кам шы́та, цаны,
Аха исзышы́тыхуам уи лгәы ахахә ахы́кәу,
«Пушкина-Ланскаиа» хәа антцаны.

***

Икәбакәшәо иеидтәалоуп, сры́тцашы́цуеит,
Уафы́тәы́ѡса ды́кам дара рнаѡс.
Снарыхәа́пшуеит, исы́цә́цаз сазхәы́цуеит,
Схы́кәгы́лоит скәаѡ́за хазы а́ѡаѡ.

Аңс́тазаара зиаск еи́пш игә́рымуеит.
Уи ат́әа́кьеи́пш схыршә́ылоушәа саашә́оит.
Сахьа́го сызды́ргәы́шьѡм, мы́ч сывам,
Шә́кәушәа сымшкә́а, сы́цыхкә́а еихсы́ршә́шә́оит.

Аѡара иабжьушәа бжьы́к аагахуеит,
Сеи́кә́лымха́ха са сна́пшуеит хара.
Алакә́аѡ еи́пш, дгы́лкаѡ сна́нагахуеит,
Сыкә́ша-мыкә́ша сзы́мбо сызхара.

Аба́хчара гә́ырҕа бжьы́ла итә́ыхуп.
Сахы́пшра сызды́руам, сахь́цара.
Аду́неи зегь сы́мала истә́ыхуп,
Аха азә́ дагхуп. Дарба́ну? Лара!

Дкә́апкә́аѡуа ус ла́ргы даа́цә́ырцуеит,
Иахьа́да уи дсы́мба́цшәа, сааша́нхоит.
Ҕхы́зу ла́кәу нас сы́злоу сызды́рзом,
А́ѡсаатә́ еи́пш а́жәѡа́н сала́лар с́таххоит...

Избо́з ла́пштә́шә́арак еи́пш исцә́ызуеит,
Ае́ыѡкә́а реи́пш,
инеи́уеит амшкә́а еиваѡ...

Икәбаһәшәо арт еидтәалоуп, срытцашыцуеит,
Уафытәыџса дыкам дара рнаџс...

***

Быгәхъаа шыскым бдыруеит, краатцуеит.
Зны саацәырцны сшааниуа, иббоит,
Икамыз иеипш наӳ сыбжъазуеит,
Наӳ, ашәах еипш, сынкабоит.

Сахънеилак хақәйтрак сахәоит,
Сзышо сахәоит уа аґамџа.
Стәоуп атра итажъакцо сахәа,
Исымамшәагъ збоит шыта мџа.

Са слашәхама, атцх еимахау,
Сааигәа-сигәа акгы збом.
Тәах снамтахауашәа гәнаҳак,
Тынч сызгылом, сагъызтәом.

Амца шыскыз сықәсит арха,
Сбылуа сылст сара асыршәы.
Стәқыцъқыцъуеит сцәа, атакарха, –
Зынроу цъысшәахуеит уажәы...

Арахъ сызпырцыз цсуам, изуам,
Сыбла ихыцуам. Сааилышшоит.
Цәашъа сымам, сышбызхәыцуа,
Ус мацара иаасыршоит...

САЖӘА

Ихәазааит, иџызааит, ианызааит,
Сгәатца итәшъымзааит маза,

Исажэан сымѡа ианысааит,
Иагэылкѡааит ахѣеицш слахынцэ;

Иаргэырѣааит, иартэыуааит, иархэыцааит,
Иаргылааит, иагааит иаццаны,
Ишиашоу ашьхақэа ирхыцааит,
Ихааны, иашаны, иѣацаны;

Имѡахыцааит, изхыцааит, имызааит,
Ишнеиуа изыдгыло архааит,
Имшэааит, имажэааит, аеарѣыцааит,
Зегыи уи шсажэоу ирахааит.

Шьоук аман иаңылааит ашара,
Иарпхааит – шьоук ахънеиуа илаҳэып.
Иаңсамзар, – егъзлымцыз ахшара, –
Ахы ақэыжь аѡныка ихынҳэып.

АКЪЫЦХЪѡЫ

– Нақ бырызгоит бара азы-мшын,
Ара ѣеира ҳэа акгыи ббом...
«Баала», – имшын, «Ҳашыты», – имшын,
Аха ак иалҳэом, ак лынцом.

Дтэоуп акъыцхъѡы дынкахэыцуа,
Иара ицыхэа ду шытакшоит.
Иихэац ихэоит, уи дақэытцуам,
Инацэкъарақэагъ кэашоит.

– Акы бсыцхраа, акы бсыхэа, –
Даеазныкгыи ибжыи иргеит.
– Аха уңқэыс ишқалыңсыхэо?
– Нақ былкэатц, азы дагеит!..

Лкыпхыга афыгәхәа днафасуан,
Лыгәгы тынчымкәа рацәак.
Шыбжыанза ател дылзасуан,
Иналиркуан шыбжышытахь цәак.

Уатәы илзааигон шоколадкәак,
Нас илыцижәуан кахуак.
Илзааихәеит ахәса рықлападкәа
Иеицны иахьныцалазгы ченак.

Сценак дыкәушәа, даахәмарны,
Лабжышк лфәпхьа инкәтәеит.
Иара уи акәмхеи, даакәарын,
Имашынагь дынтәтәеит.

Амашына цоит, ингылом,
Даанагоит арахь, дагоит...
Дызымырцәозеи, нас, уахыла?
Апхәызба акы деиланагоит.

Иахьа дыкам, уатәы дыкам,
Илбом уи дахьихьзара.
Дцазар акәхап, нас, афныка,
Чәахәырада, азы щцара!

Дышизхәыцуа аамта мфасуеит, –
Ажәфан дацапшуеит – дынцәоуп.
Лкыпхыга афыгәхәа днафасуеит,
Агха кадыцькәагь рацәацәоуп.

АИЛЫЦРА

Быста рзеицыфом уаха, иеилытцуеит,
Ирымоу-ирыхзу зегьы ршоит.
Иара акы ицәызуеит, лара акы лцәызуеит.
Аха иеилытцуеит, иаашоит –

Иаауеит хәа иңшыми аныхәа,
Иаҗоуп ишаҗыц ашара:
Ари – уара узыхәа,
                    ари сара сзыхәа,
Ари – банцо кәашара...

Иреиңшыз иацы зны абаткәа,
Итыҗыха ртәыҗа еиҗакшоит.
Иршоит иахьа урт акаруаткәа,
Аҗәардәкәа акакала иршоит.

Саани мхатәи зегь тыжәга.
Хчи гәабани еиҗәцоуп...
Иршоит ақлападкәа,
                    иршоит акьынтыжәкәа,
Q-мацәазк нацәак иахатцоуп.

Ишнеиуаз урт Чехов дырзымшеит,
Бааңсыла деимаркит Бальзак...
«Иабабтаху!» – имшын,
«Иабоуттаху!» – лымшын,
Еисран, еицәхаран нас зынзак...

Агәағ агәағ бааңс ахымшеи,
Инаңш-ааңшуа игылоуп еиҗа.
Аха ирхаштит,
                    ирхаштит ирзымшо –
Чкәын хәычык дгылоуп рыгәҗа!

***

Аамта җы-ццышәха иҗацкьеит ашамтаз,
Уажәоуп ианызбо уи сахьагаз.
Савнамганда аңсҗазаара – ахамта,
Инымтәәзо ныхәан саңхьаҗа ишьтаз!

Сааскяхъеит сара саапынра ныжыны,
Иреиғъыз сымшқәа сышьтахъка инхеит.
Сыццышәны сыргарц абра амца насхыжыны,
Сахьяқәак сәаңхъа еилыцъыоит, еилыпхеит.

Сыесыртынчыр сҭахуп, аха ак таха
Снаҭом, ипсҭыхаха абра иаасыхъзоит.
Ағәра скуп сара сахо, сеиҭахо,
Аха сҭы-ццышә аҭесымжәан ицоит.

***

Аҭн ҕыцқәа зегь шҭеипшу арака,
Удырқьалоит уахънеиуа уңшаауа.
Уи аҭны, са сзышьтацәкьоу абакоу?
Ирхәо рҕашәом сара ара сзызцаауа.

Уажә азә алада сықәитцоит амҭа,
Егьи наҕ аҭада аҭны санирион.
Издырит шыҭа асала ишамуа, –
Иҕыццәоуп, макъана иҭам араион.

Схылоит ажәытәзатәи сышьта,
Ажәытәтәи гәашәк сыңшаауеит.
Аха бахъыкоу снарышьтуам,
Амҭақәа арахъ ихынхәуеит.

Знызатәык, знык снабҕаңшыроуп,
Уаха рацәакгы сҭахым.
Аха аҭн ҕыцқәа бнаршәыроуп,
Ажәытәтәи ацхатәкьагь хым.

Уи ацхала арахъ саанашан,
Иқарымгар наҕ атрамваи.

Сара ақалақь салахеит баша,
Башаза сбышьталан сааит...

Аха абрантәи сегъзымцо,
Сгылоуп сара сшыахаха.
Сылапштәкъа аарла изыбхымзо,
Бышпацеи ас бхараха!

Баацәырцуеит ус лапшташәаран,
Иаразнак сгәы нтыпсаауеит.
Бказшьала бычча-ччоит, быхәмаруа,
Бышиашоу быкәлан баауеит.

Атрамваи гәаргәаруа имѡасуеит.
Ҳахъзоит. Исабхәо мазоуп.
Билетқәак аасхәоит иаразнак,
Урт рыхә ауп сѡыба итазоу...

***

Зегъы здыруа, избахъоу, ирхаану,
Акырынтә цәгъеи бзиеи ирыниахъоу,
Уаѡ дзыргачамкша ассирқәа збахъоу,
Знапы ахъы аѡссо, зыхшыѡ еилфацоу,
Ауаѡ кәыш ду, сыдгъыл дахъаакәгылаз,
Дины ҫыц абрака дынкашәазшәа,
Дхәычханы, дшанханы,
Иихәара иѣамшәо даанхеит.
Сара уи дцъасшьом зынзагъы.
Омажә зегъы схыцуашәа збоит,
Кәрыжәаа срықәлоуп, схәоит, сара шыта,
Аха, сыдгъыл гәакъа, с-Аѡсынтәыла, сыхъкәыршәа,
Иахъада усымбацшәа схатагъы,
Схәычханы, сшанханы,
Исхәара сѣамшәо сузыпшуеит.

ИЦӘЖӘОИТ АҖӘА

«Ицәжәоит АҖәә»... Жәытәи җәтәи
Сҗәпхә ицәыртүеит еишьтәххы.
Ицаз, иҗоу, иааиуа гәәтә,
Искуп ишьтыхны җәпхә схы.

Ицәжәоит АҖәә, сара сҗәәкәә
Еидарак ықәхәан ишьтәтә.
Схы схамрыштүа ицәжәоит АҖәә,
Иснарбоит амҗагь сызлацо.

Аңсышәала ицәжәоит АҖәә,
Иаахәанчар хәә зны саашәоит,
Аха убригь еидаран сҗәәкәә
Инықәнахызшәә, иааихышәшәоит...

Игәышьтыхгаз слымха иҗәуа,
Сагьарпшлар сҗахуп хара.
АҖәә Анцәажәо, аңсшәә анкауа,
Иҗоуп, изуам Аңсынра!

АҖАР РЫБЖЫ

Сгылан баша абадақь сасуам,
Игәынкыл, сажәәқәә еиқәырха...
Зегьы мҗасуеит – акгы мҗасуам,
Исникшоит аамтә – саҗә.

Иҗалазеи, бхы тнаҗмама, –
Иацтәи бгәалашәом уаҗтас.
Бхала бцама, бымҗахҗмама, –
Арахь быҗазам зынзас.

Сара цас сыбҕагэбыгыуам,
Ибахарц сыкэгылан сыхэхэом.
Ажэала сҕаасымхазеит бхыхуа,
Сгэы итамгыы сҕы исзархэом.

Сыпшуп исхэо ҕаҕхыа еиҕахэо,
Сааргыы, сцаргыы – иара акоуп.
Бара былапш хаара сахэоит,
Бара бышка сымҕа гоуп.

Быебырдагэар, ускан шҕазуеи?!
Сҕабырхеит ауп, сҕабырха.
Сгылан баша абадакы сасуам,
Игэынкыл, сажэакэа еикэырха...

Урт ырыцуп са сыгэтыха,
Урт ырылоуп са сыпсы.
Амхылдыз еипш, уахы ак сыхоит,
Арахы сгэаҕуеит уажэ хазы...

СУХАРШТ, ЛХЭЕИТ...

Сухаршт, лхэеит, усцырц, лхэеит, уца,
Уца, лхэеит, сыбла уахыамбо хараза.

Уҕаҕоуп, лхэеит, уеипшуп, лхэеит, абжыас,
Ихых, лхэеит, арт ацхаҕэа ихабжыаз.

Иумыргьежыын, лхэеит, уаҕа шыта ублахатц,
Убжыаз, лхэеит, наҕ ус, гэыргз-шашэаз.

Сухаршт, лхэеит, уца, лхэеит, мҕа урбоуп,
Ухацоуп, лхэеит, сухаршт, лхэеит, уаб уицоуп!

***

Хаазеит, халцит хара қытак.
Партак зны ҳаицахатәән.
Ашкол ахь усқан сара сыда
Бҕынабхомызт шыжымтан.

Ҳееибаркны зиаск ҳаруан,
Ҳаицны ақытамға ханын.
Дәы ңшзак аҕны ҳаицыхәмаруан,
Зынғы ҳаргь затәык ҳхакын.

Изакәызеи, нас, сзырғашьаз,
Сагышпагеи сара аф сьс,
Ишқасзамтеи сара ҳәашьа
Уи, зегь реиҳагь ихәатәыз!

Сара срыцхара крахыцуеит,
Аха уи ахаан иажәуам,
Сажәымтычеа сеиғазхәыцуеит,
Сазымхәыцыргыи ауам.

Ашкол ахь усқан сара сыда
Бҕынабхомызт шыжымтан...
Хаазеит, халцит хара қытак,
Партак зны ҳаицахатәән.

БЗИАБАРАК ИАРЛАШӘЫЗ ИАЖӘА

Исзыңшыда, аха усгьы уахь сымғахыцуеит,
Знык иахьысхабгаз, знык сахьыблыз.
Рҕыцшьа змам акы аамтала исырҕыцуеит,
Сагозаргьы уи сагарц, анцәиныс!

Издыруеит, араҕа ғазныкгьы срыцсахуеит,
Сеысдыршьыргыи қалап зынзагьы,

Аха исхаштхъаз ажәакәа схәахуеит,
Сгәатца иҭахазаап арантә санцаггы.

Буада ирхәыз шәарахтцас сыфнаҳаит,
Ажәакәа исхәозггы еилгамызт рацәак.
Арахь быспылеит ибымамшәа гәнаҳа,
Санаацәырт, бҕалазшәа збеит бгәырҕатцәа.

Сыҕамызт сыхәра ахаанггы иҕбап хәа, –
Ибдыруеит сыхәдагь шаҕа ихнаҕыз, –
Уажә сазызырфәуа сгылоуп исабхәо,
Ари сара сакәмшәагь збоит, анцәиныс!

Быччабжь, иахьада исмаҳацшәа, сархагоит,
Икыдлоит ибхәо зегь сгәатца ихәшаха.
Издыруеит, издыруеит, схы сапырхагоуп,
Сара сҕнами дахьыҕоу саҕа...

Аха исхаштхъаз ажәакәа схәахуеит, –
Сгәатца иҭахазаап арантә санцаггы.
Издыруеит, араҕа ҕазныкгы срыцсахуеит,
Сеысдыршьырггы ҕалап зынзаггы...

АБЫРГ ИМШҚӘА

Ицаз амшқәа срыхтцәыуоит, хнырхәышья
Шрымамггы здыруеит – ицеит, ицазеит.
Аххәа злымсуаз схахә еиқәатцәа хәышам,
Уи аҕахеит, дара инхазггы шлазеит.

Сыцкәынра агәы! Уи макъана исызтами,
Аха изызхъуеи сара сымчкәеи еизхом.
Сымфәхәастәкәа ахьдәықәлаз ладами,
Ҫагалантәи амра цқьа сазырцхом.

Ашьхақәа, ахрақәа сышьтахька инсыжьуеит,
Сталеит сырфьсны, скахар хәа сшәо.
Игазго амшын ду ихгылоуп анышькәа,
Срықәтәом, сазхәыцуеит ласс амра штәшәо.

Ицахьеит сара сығба амшын ихыхәхәала,
Акәара сықәгылоуп скәаџа акапдан.
Избахуеит цәхәырак сықәхазшәа схала,
Издыруагь дыкам, лапшыла саимдан.

Кәрыжәаа срықәлоума, иараби, схәыцуеит,
Сааигәа-сигәа сықәлак дсымбо!
Исабаха схәыцрақәа еилаханто ишьтыцуеит,
Атра иааҭабылгьоит амшынгьы цәкәырқо.

Сахьзоит ицаз ани ағба гәаныла,
Аңскы зку сара сакәушәа збоит.
Сөызцәа рхатцә аңшацәгьа сапылоит,
Исынкьо зегь наф исынқоит...

Аңстазаара азы-мшын есааира сархатқоит,
Сымшқәа есааира, ашәкәеипш, еихышәшәоит.
Сабацо, схы сазтаауеит, нас, сабацо?
Саамта пырзасшәа збахуеит, саашәоит.

Сшышлара сшышлаз гәастқоит сышнеиуа,
Сыцкәынрагь цатцәкьоу? Мап, агәра згом.
Аха цәсеипш ари ажәџан кеикеиуам,
Ари амшгьы цәсеипш еилгом...

Адгьыл ду сҭаңхьа ишцәырцыз ҭакалоуп,
Ишызбо ҭакалоуп жәџан алақта.
Дгьылгьы жәџангьы, схәыцуеит, иргәалоуп
Ирбац сакәны сахьыкамло шыта.

Ицаз амшқәа срыхьтцәыуоит ахәхәыхәа,
Сылабжышқәа уафь имырбазо.

Инцәеит, сгәәхәуеит, ицеит сара сныхәә,
Исыздыруам уи шыта сахьахьзо.

Испыларан икам амшқәа срызхәыцуеит,
Урт срыхтәыуар стахуп иахагы.
Уанза исызнамгаз сусқәа зегь ызуеит,
Сусқәа роуп стәымтаз сгәы аззырхагы.

Нагзара ақәзааит Ацстазаара-аныхәә!
Иахьанза саазгаз, уатәынзагы сга.
Гәыжьжагас икоу абри ауп сара сзыхәә:
Сымшқәа мөасны имцеит итыкка!..

АРИ АДГЫЛ

Снықәлеит саргы, сналцт Ацсынтәыла,
Срылсит қытеи қалақы жәпакы.
Аха ацсуа дгыл сыбла ихгылан,
Уи еигьыз санымиеит җақы.

Мраҗашәарака ахәаагы снахьтцит,
Мрагылара наскьанза сназеит.
Уахьгы анахьгы сьидгыл сархәыцит,
Сьидгыл еигьыз дгыл сымбазеит.

Сахьцалакгы исыцын иара алацш,
Сахьцалакгы уи алан сыцсы.
Сара схьаакәа зегь хьааха иацралон,
Цсеикәырхаган еснагь сара сзы.

Сгәы иҗаҗеиит арҗашқәа агәгәахәә,
Итхәраа иааиуеит азыхьқәа цкьаза.
Жәытәи җәтәи рызбахә насхәәо,
Иаасхагылоит жәҗангә иатәаза.

Уархалтас еитцыхны икаршәуп ашәшьыра,
Срахатза сыцәоит араҕа стахәхә.
Сталоит, стытцует амшын ҕәандашьшьыра,
Ицахәцахәуеит амра ашәхәә.

Шаҕа еилкаами, ҳаи, шаҕа бамии
Сымдыркәә! Саман идәықәлоит аңша.
Схәаган исцыло шхатәыла саңами,
Уи саара иазыңшуп есымша.

Ари адгыйл, сыдгыйл хазына,
Сабацәә, рабацәә ршьала икәабоуп.
Ажәә схәозар, иара, иара азыноуп,
Ахсаалаҕе уи раңхәа исзарбоуп.

Адуinei зегь сыртааит, сазхәхәуам,
Аңсынтәыла – сан, сыхькәыршәә,
Уара аңсышәала уцәажәоит аххәхәә,
Уара угара игарцит сбызшәә.

Уара слымха утаџуеит ажәә хаан,
Уара сгәатца утыџуеит, уашәоуп.
Узбахьоу уаџ дахьымзац убаха,
Аңсынтәыла, ушшоу уамашәоуп.

Нартаа рықәла, амбатәза ухыцны,
Мыкәмабара шьарда ухганы,
Уеиҕаацәырцует сҕаңхәа уеырҕыцны,
Иахәа иузааиз амшгый еилганы.

Икалом, мап, ахаангый ицырцыруа
Узыхтнысто адунеиаҕе ахьгый.
Сгәатца иадырчаблоуп, иудыруаз,
Уара иутәу, иҕшәаз абыгьгый.

НИКА, СМАҘА ХӘҮҶЫ

Хәфны җаңаушәа збоит уи даныҗам,
Схы ахьызгара смоуа стәоуп уамашәа,
Аха ус даакылҗоит уи, Ника, –
Изышьтымхзаап, датдоуп сыхьз хырфашәа.

«Сара сцоит, аха, хәит, уара ахатҗа
Уааины уҗазаап!» – җаастуеит дбаны.
«Уабацо?» – дҗаауеит уи. Сабацо, сабацо?
Макьана җьаргы, аха, аа, иҗәқәырҗаны

Хәыцрақәак сышҗа рҗаархоит еишьҗалан,
Инахьынхалоит рахәыц пак сыҗсы.
Ника, Ника хәыҗ, сәыза Никәала,
Макьана имазазар сҗахуп уара узы,

Аҗа анҗеиуа иажәыз зегь шаныҗуа...
Стәам, җабыргуп, сабдузааит, сажәны,
Аха уатҗәтәи амш ауп сзызхәыцуа,
Избоит сара уи ааигәаны, еихашәны.

Иуасхәо: сыхьзи сыжәлеи сҗәумырзын.
Хәбацәа рықәра ду уиҗааит Анцәа,
Рыуаҗра, рыламыс, раҗсуара сыцын,
Урт уара иустоит, аа, сгәырҗьатҗәа.
Ника, Ника хәыҗ, сәыза Никәала...

***

Дыҗан уи, дтәан абраҗа ааигәаза.
Адунеи хьифаара җышьон, газа.

Ихәон ауаа рзыхәа иҗихуашәа иҗсы,
Аха уи иаиуаз иуан ихазы...

Ладантә ак ааигон, җадантә ак ааигон,
Игәылацәа ирымаз ааимоур, деилагон.

Иңсы ахьынзатәз трак иҳауан,
Унаикьысыр алеиңш дыңхауан.

Хыхьки гәыхьки имоуцыт зынза,
Дааиуан, амшә еиңш, уи дығәғәза.

Итаххар, инапала ахахә еиҗирҗон,
Уахьнеилак игәышҗы ргылан дубон.

Дыҗан, дҳалан, деибган ауаҗы.
Инхазеи? Амҗа, асаба аныҗы.

***

Ихьаазгоит – сзымцеит сахьцашаз,
Ицатәымыт сықәҳа сахьцаз.
Ихьаазгоит – сырхьымзеит сзыхьзашаз,
Срызхьамҗшыргы ауан сзыхьзаз.

Иқәлатәын амҗа җакала,
Җакалағ арахь иааскьатәын.
Иҗтәын зынзаск җа жәеинраалак,
Ихәатәызгы җакала ихәатәын.

Схәыцуеит абас иахьантәарак,
Сықәхеит схы саҗаха.
Ишьтысхыр стахуп даҗа еидарак,
Исырееир стахуп са сыҗа.

Иаңсам аңсам, акгы снаҗом.
Абас иахьа сгәы анахшәа,

Сыңсҕазаара адаҕьақәак сшаҕом,
Ишыҕастар сҕахуп ианыжәжәа.

Иахьцәыртцәымгы ыҕами, сызуеит,
Сазхәыцуеит схы санағаз.
Бҕыцқәак сцәағәоит, исырҕыцуеит,
Ирныстоит урт сгәатца иҕахаз.

Сдәыкәлеит иахьыҕам хынхәышыа,
Исыриашоит риашашыа змам.
Иҕазам цсҕазаашыа, ышыа,
Угәы бжыаҕы асгы уантәам...

***

Дуаа иашоуп, имоуп зегь дырны,
Иҕаимтцац ахаан цыара агха.
Дымбаазазакәа, азиасқәа дрырны,
Дааит уи арахь деилыхха.

Иихәаз ихәеит, дахьынхалоуп,
Днахысны шыаҕак днақәацом.
Аиқәатцәа шкәакәоуп хәа дхалоуп,
Ашкәакәа ахьыҕоу ибазом.

Днеины днатәар, дузыргылом,
Дгыларгы дыҕоуп дтәара!
Илахь ааитцыхны дупылом,
Иумамзар мацк аиҳабра.

Дшәоит, акы дыннакылоит –
Зегь маза ирхыхуеит рцәа.
Хаирыцқьарц уи дгәамха дҕагылоит,
Дшылатәоу ихаштны ахәынцәа.

Җаңхә хәйцрақәак сықәхаит еидаран,
Сгәы арахәыцқәа урт роуп изырххаз.
Ахшьырахь итәлеит сыңстазаара аихарак,
Аитцароуп инхаз, амаң ауп инхаз.

Сқәыңшра, сарпысра цеит лаңштцашәаран,
Стәымтаз сымшқәа прит уамашәа.
Исзымхошәа збоит саазқәылаз аңхара,
Исыңыууаа адгьыл сызқәугьы цошәа.

Сахьынхалан искомп уажә маакырак,
Сыңақа исыңаеҗео зиаск цәқәырқоит.
Сшәама, сыруоу сызмыруоу сыздыруам,
Цәақьан азиас сыхшәалошәа збоит.

Ари азиас ду аңхәкәа хнахуеит,
Ахахәкәа еигәыдтан иагоит ирхәашо.
Саҗагылеит хәа, рыңҗа, сабахәо!
Искомп амаакыра, сыңшуп сеилышшо.

Сышьтахьқа иҗоуп аңҗа абжеихарак,
Инеихызгар шыаҗак, җа шыаҗак...
Иахьызгара сымам исықәу еидарак,
Слымҗа иааҗаҗуеит ус сара «аҗақ»...

Ахахә хьанҗеиңш сцоит сылзаакәкәала,
Сгәы аасымқьан... аха, иууазеи, хәи,
Азы уеоутар цсроуп хәа, Никәала,
Сеыскьеит, ахәхәабжь игазгьы смаҳаит.

Ицхлымүа сназгоз азгьы саҗагылеит:
Уи сеисеит, саиааирц стаххеит.
Згәы иахәазгьы симбазшәа дааҗгылеит,
Ихәеит ажәакгьы гәаныла: «Дҗахеит...»

Имаафыз җыишыоит уи сара сёынза,
Аха слымха иҗаф дьдраны.
Иара убри ауп измырцәазгы сымца,
Сахзырцаз саныказ сара сыңсраны...

Саҗацәа рцасгы салтҗхьеит сара амца,
Саҗацәа рцасгы азгы сацәцахьеит....
Уртқәа срызхәыцуа стәоуп уажә ара амца,
Иагызбоит: саамта шыта инаскыхьеит....

Аха мап снытытны сдәықәлоит ашәшыра,
Стәанхалама, иараби, мацк сааццакуеит.
Схы сырхаргы сҗахым сара ахшырахь,
Сара сатәуп, сагоит җеа дунеик...

Аңсҗазаара шыха зиясшәа агәгәахәа
Илеиузар, уи саҗазсоит, сықәҗоит.
Саныкамгы, сызбахә алакә еиҗш еиҗахәо,
Санналашәаз еиҗш, ишуеит, ицәқәырҗоит.

***

Уатәтәи иахәа усгы еилкаам, ихәздырзом,
Зегытәҗкәа заа иудырыр, уегьшәап.
Сыцәгьейи сыбзийи капангак ианыртҗап,
Инықәтдан, ирыгымкәа, ирыцымкәа иршәап.

Иктәым сара сыцәгьак рбар иахьынхалан,
Ишҗааури, амшгы зны иааилахәоит.
Аха суафәра бжәсмырзт аламала,
Сымфашьо, сыбзия шеихау агәра згоит.

***

Сара Кәрыжәаа срықәлазам,
Аха шьта схәычзам.
Адәгы баша снықәлазом,
Афынгы стәазам.

Абар, сымра лтагылан,
Цлакашәара илеит.
Амш, уи цшәаала илагала, –
Сшышлара сышлеит.

Адунеи ак сылазом,
Имацхацәоу сзыхьзо.
Схынхәны еиҭа сапылазом
Ари амш ицо!

Сахьызхамлац схалашам,
Сдәықәларгы сөыхәжә.
Ари амра схалашом,
Знык иансыцәташә.

Иаатгыланда – ингылазом! –
Аамҭа аҭеыркәацо.
Схынхәны еиҭа сапылазом
Ари амш ицо!

ХЫРҚЫИАГАН АКӘЫМКӘА

Мышкызны,
Абыртқал скылхны иансыхәапшуа,
Зеггы аныршәо, ианырзо, ианырхасабуа,
Рҕанынархо исзацсамыз шьтацаны,
Ирдырузааит
Сара схәтагы сышкахалоз

Сыгха җадыҗықәа срыхкыаша.
Игха мацараха итәаз шыоуки,
Рыблақәа аш рхыланы,
Урт зынза ирымбозаргы җалон,
Ма ирафсуан, цас,
Ирымбазшәа җатцаны...
Абаразы исымбакәа,
Сара избон урт сыгхақәа,
Зегь раҗхыагы сылапш нарыхьзон,
Аха,
Шәкы-зыкь сышрышьтаз сгәак-гәәкыа,
Урт рыриашаха смоуит сара зынза.

***

Сгәалашәарақәа,
Ихьаақәаха, игәалақәаха,
Цқьа ухаҗы иузаамго хтысқәаха,
Цеҗь цауылак атцан итапсоуп.
Иахьызгара сыздыруам,
Ирзызура сыздыруам,
Ирхысхәаара сыздыруам.
Ахьәежь еипш иҗыпуеит,
Абырлаш еипш исҗацырцыруеит
Сара уахьынтә зны-зынла иаазго.
Зны-зынлагы,
Игәыткыагақәаха, ицәыршәагақәаха,
Убас еипш хтысқәак җазгоит
Сара арахь атәахә иаҗарцаны,
Изтызгаз атцеҗь атцахь снарыгәтасны
Иеиҗантасыжыырц стаххоит...

***

Афызцәа рханы,
Урт срыдтәаланы, срыдгыланы, –
Ргәырғара сәаларханы,
Рынасың баны, –
Зны сузнымкыло, зны сәынкыланы,
Саапкны, –
Срынҕаны, срынцаны, –
Исхызгаз,
Сзыниаз зегь срызхәыцны,
Хәхькылсызгыы гәәтан хара,
Исхәоит:
– Иеикәырхара ауп хәа,
Акрәтахума афыз а ирхара!..

***

Халгеит, ихәеит. Хтәхеит, ихәеит, ахәылак,
Ажә нтәеит, хәхьзом, ихәеит, аҫа.
Дыҕам, ихәеит, узыкәгәыҕша, ихәеит, агәыла,
Иеихгатәым, ихәеит, афыз а изы ашәаҫа.

Иҕам, ихәеит, бзиабарак – зыгәра угаша,
Дышьтәуп, ихәеит, улжьоит, ихәеит, апхәыс.
Уашьатцәҕа, ихәеит, думоуп, ихәеит, баша,
Ибом, ихәеит, итцаар, ихәеит, ушлахәыз.

Ахшара, ихәеит, баша, ихәеит, хрызгәаҕуеит,
Рхазоуп, ихәеит, изыкәу урт адәы.
Ауаа роуп, ихәеит, ажәларцәҕа абаҕоу,
Хантәеит, ихәеит, ханиеит, ихәеит, мбатәы.

Хәҫиом, ихәеит, интәеит, ихәеит, хкәакәылах,
Иаххәом, ихәеит, иңсит, ихәеит, хбызшәа.

Хаауам, ихәеит, хцом, ихәеит, хайдгылан,
Хҕалеит, ихәеит, хҕалеит, уара, омашәа...

Исеилымкааз, иҕасшьо, сзызцаауа –
Абас дхәыцуа, иара абранзагь дызлаауа...

***

Афныҕа сдәықәнагалеит ҫаҕхәа ари амҫа,
Хашта тбаа снықәнарцшт икказа...
Ахухухәа испылеит, уи сыцәшәама,
Аха нас ишьтыҕеит хла газа.

Ак санахәоит уи уажә иара атәала,
Инасыдҕьоит,
арахь ҫаҕхәа ихынхәуеит.
Хайфызцәахан ашәшьыраҕ нас хайдтәалоуп,
Атыхәа шьтанакшоит – сара исҕаҕшуеит.

Сҫагыланы игәастоит ҫцареи қәатцеи,
Сныфныс-аафнысуеит цшьаала нас хәфны.
Сааитцаҕәҕоит –
иаацәырцуеит хәаак сгәатцан,
Схы збоит сара абра иаҕа суафны.

Исцәыцәахәаз аацәхәаҕоит – иҕыхоит,
Сдақәа иртала идәықәлоит сбыл-былуа.
Исыгхаз зегь акәкәыхәа иаасыцрыхоит,
Сыргоит урт иаразнак слеилыуаа.

Иҕам хәааго, иҕоу гәаҕо сгылоуп,
Ирыцхашьашәа сылаҕшуеит ашьац.
Ажәфан сатцапшын,
убас еигш иҕаулоуп,
Иааргәежьюеит ишызбо сыблахатц.

Агәылацәа еикәфьртүеит, сара стәымшәа
Сыңшуеит уаф дызтам амхыртахы.
Цәак сацхауеит,
        ҳак сацхауеит стәымшәа,
Исыртошәаггы сыкоуп шьоук лахы:

Иага умхәан, ссасхеит сара араҕа,
Иааиуа аңсшәа рхәоит иңхашьаны...
– Укыдхалацәеит, – лымшуп хгәылак, – Аҕәа, –
Даасыхәапшуеит уажәы-уажә сцъашьаны.

Уи илыңсахит ара гәаблаак ашыла,
Дымтәакәа, сныхәан ахпығгы лталырпкеит.
Сара саазгаз ани амҕа саныңшылон,
Сеимаркуа сгылан сымцареи сцареи...

***

– Ирымхәац иухәаран икоузеи усггы,
Утәоупеи ҕаңхәа ақәад ак анцо?
– Издыруада, агәгәахәа амца анысхысггы,
Сышгылаз, – иңсышаз – сышиашоу сышцо?!

– Ирхәаша рхәеитеи Петраркеи Катулли,
Урзызырыф, ражәа зхәоу уара узоуп.
– Схәаақәа зегь сыман сымҕа сангылоуп,
Урт здыруа, изылҕьаз сара соуп.

– Ифьцузеи дггыли жәҕани рыбжьара?
Ашкәакәа ыкоуп, еак еикәатцәоуп.
– Имиц, ифьцуп сызпыло ашара,
Сарггы адггыл иазымдыруа нцәоуп!..

УЏСЏАЗААРА МѠАСУЕИТ...

Укараха ушааиуаз,
Џсеивгарак, тынчрак ушахэоз,
Шьафашьтыбжькэак арахь иааскьоит
Идыдраха.
Саркьалбжькэак геит ааигэа агэарахэа,
Уаагылт уаргьы уарцысха,
Уеилыхха.

Аамта утаст ихышхытэоу згьушэа,
Узыргылазгьы иара убри аамта абжьоуп.
Даеазныкгьы иулоу, иулшо пушэап,
Агэыцыхцыхра усгьы уа иуказшьоуп.

Утсэазаара аамта иацны имѠасуеит.
Утсэазаара.
Иуоуам еазны ацкы.
Уацхьа ишьтоуп амшын, агэы казказуеит.
ЕиѠырффо цхьака унеила, уааццакы.

Иугэыдыечалахьеит иагараан,
Агыгцэа ргылан,
Аха имцац иахьанза укэаханы.
Ибылгьо уи иагараан Ѡацхьа иуцылап,
Акатакэа аргылап зны иханы.

Аха уара умѠа га ихыхэхэала,
Хьаасгьы иумкын иухьыр цьара агха.
Гха кайтцом, идыр, азы-мшын иалам,
Дыказамшэа адэ икэу дгагаха.

Ицаз цеит,
Уи уахьтэыуар иашам,
Икэу дырны, икалашахь цхьа уеиха.
Иушьклахэуа рхы дыргэакуеит, ируа башоуп.

Урзыкнаҳара җырышыит урт уаха...
Аха уара атх-лашә уалтп еибгала,
Арантә иубозар иааиуа амш лашо.
Уңсҗазаара цоит, ицоит иҗалан,
Зны ургъежыа,
Зны урхынҳәуа – уеикәыршо.

Уахьагалакгы
Удгыл ушьхәа ахысуеит,
Уи аңхара уныруеит ихааза.
Амч унаҗоит,
Ахра цәгьақәа урғысуеит,
Иубоит умәа шнагоу хараза.

Иуҗахәмаруеит ашыжь амра гылан,
Иухалашо иҗәыртцуеит җа мышкы.
Уңсҗазаара мәасуеит – җыц иуңылом,
Уңсҗазаара мәасуеит – уццакы!

***

Сыбжъазны сыказшәа,
исзыңшым рахь саацәыртцуеит,
Искьоит, амра ашәахәеиңш, ажәақәак.
Исышьклаҳәуа
исышьҗалан иааиуаз зегь сырзуеит,
Икастоит хәагы сааит җак аҗак.

Сеидарак сатцууп,
иласым иара даарак, –
Җазәы изгазом уи, игаргы исыргом.
Сахатәоушәа сгәы иснаҗоит злагарак,
Аха, ижәдыр, уи са сзыхәа илагом.

Исхәахьеит,
схазыхәан акымзарак сашьтам,

Гәтыхала исырхәлоит,
иара убас исыршоит.
Избоит, җынгылакгы саҗхәаҗа сашьтуам,
Аха, ибаагәаразаргы, уи сырхәашоит.

Саҗхә-сышьтахь иҗоу леилазшоит,
Сназхәыцуеит абри сара нас:
Сыҗамызшәа,
мышкы зны сыбжәзуеит,
Ашшыхәа сниасны сцоит қәыршаѡтас!..

***

Ашьыжь,
җхыз хаак салыхәхәа сшалаз,
Сарҗыхеит сара арбаҗь абжы.
Сҗенҗыр ахәаатыз иѡнасуан аҗшалас,
Адунеи ду шытан еиқәышышы.

Сазмырҗыхазшәа абама, сыздыруам,
Еиҗагахт уи арбаҗь абжы.
Сындәылҗит,
азаза пҗышқәа цырцыруан.
Уа амра анаацәыртц шыжы.

Исхаштхәан
сшыҗаз сусқәа сдырқаран,
Ицахәан зегь аѡеиҗш исхыҗсаа.
Иблахкыгаха иҗшзан аҗсабара,
Сыкәша-мыкәша ишәахәон уажә аҗсаа.

Адгыл гәыразрак ықәланы исҗылеит,
Исхагылаз ажәѡан тәула еихыккан.

Ашәапыцап зегь хъан иатәа бғыла,
Шьтақәакгы ашьацра илганы иган.

Абри аштә интыцит, сназхәыцуеит,
Ашьацра инылсны ицеит са схәыцра.
Уи снахыпшуеит, ахара исцәызуеит,
Ихынхәны сәацхәа иаагылоит абра.

Сөызцәеи сареи еилахәлаанза ҳасуеит,
Ампыл ду таргьежьюа аштә хтазоуп.
Ххәыцра гәырғяхә абрака имәасуеит,
Ицоит,
уи иадхәалоу амшқәа цхәазоуп.

Алада, аәада амәақәа ҳапхьоит,
Абар, сымтарсны сагоит сара акы.
Исзымдыруа ишьтам икоузеи сапхәа,
Сахьзанда хәа снейуеит са сыгәтакы.

Сахә-шәк сыжәәан ацака инкылоуп,
Сахә-шәк,
ахаанггы хаштра зықәзам.
Икьақьза абрака ишьтоуп схәыцра атәыла,
Уи саалалт иахәа, алтрагь стахзам.

***

Скараха сыкамыз, сыцәеит сынтахан.
Сықәиан акраамта убас җмырқәаца,
Иашан, сымфыхара цьюшьарын уаха,
Аха саатқәак ниас ианца,

Сара әацхәа саакәтәахит сфыхан.
Адунейггы
иаха иааилгеит, иаалашеит.
Шьтала исмоурашәа ахәаи агәтыхеи,
Сапхәака, сыпсы ааивыган, сыпшуеит.

Цсҕазаароуп избо, акыргы игэытгагоуп,
Скыдҕо мацара сагом, сырхэацэо.
Ахара, бжыы-шьхак рынхыт, инагоуп,
Исбартам уи уажэ арантэ иахьынтэо...

***

Ифымтақәа рыла,
Имоуп фызцәа гэартак,
Ихаткы кадыршәуам,
Рхеипш игәра ргоит.
Ахаан иакәымк изыруам, азы дартом,
Деихәлахом, –
Излагара ахухәа илагоит.

Ифымтақәа рыла,
Апхәыс хәа нцәахшазаап
Афны изыфноу уи – мроушәа длашоит.
Насыпла итәызаап,
Адуinei ду лашазаап,
Ахшара хәа ишнеиуа ахьфежьқәа рыхшоит.
Ифымтақәа рыла,
Адауапшь иоуп, дынцәами,
Қәеи си изеипшны дгылоуп хратцас;
Кашырроуп,
Афыстааи цыныши ныртәами,
Иагоу шыоук харантәи иубоит гагатцас.

Ифымтақәа рыла,
Гха затәык имам,
Убас еипш дыцкьоуп – хышла дкәабоуп –
Иааигәара анеира зтахым дкаларыма, –
Ажәлар дрылиааит, уи ажәлар дырцоуп...
Арахь
Ифызак дтамлеижьтәи иаштә

Амбатә зегь цуеит – дзатәза дынхәьеит.
Деихоит – алада, аҗада дашьтуам,
Җәрәмгартас дрымоуп, иахартәгы ирхәахьеит.

Арахь
Апхәыс хәа дизтәоуп ацәыршәага,
Лыбз уаҗ дахәом, илыцу җызшәоуп.
Рыхшара амш го иавазоуп ага,
Ацкәынцәа аҗыңагы антәркыз уажәоуп.

Арахь
Раб кәдыңь иихәо цак амам,
Дымчыдоуп, дзалтцран ибом апылхат.
Дырҗегьых аңша ахьасыз дагама,
Арака дыкам, дахьызам уи, дад.

Арахь
Убас еипш иҗеиҗашьхьеит амҗан,
Зы дазызәзәаран дыкам уи шыта.
Дааиуеит уи, дааиуеит аргама
Иихәо шиашамгы дырны ихата...

***

Аапынра ааизар,
Шьта аҗны дузаркышам,
Иуадакәа роума, ақалақь дузза җшәахоит.
Дкәыкәы-цыкәуа ақытан дызбоит ес-мәыша,
Абрака, иаб рыцха инхараҗ дынхоит.

Җанхәыцкәаз
Ашкол ахь зны амҗа ҳаицықәын,
Шьала ҳаизааигәан, ҳаблак ҳатәын.
Иагараан дубаргы лахьеиқәрак иҗықәын,
Ацкәын хәыц гәтыхала, хәыцрала дтәын.

Хэыцрала дтәуп уи ахатца иахъанзагъ.
Хара иаххаштыз акырза ирацәаз,
Иара, адунеиаф иткъар цъара амца,
Игәлашәоит ахәхәабжь игәы аныфәнатцәаз.

«Иуаҳама?» – имшуп уи, адгъыл атцыхәан
Шьоук еифахар, икалар еибашьрак.
«Икәзами уаҳа, мшәан, психәа?!» –
Дцаауеит, ихәоит иара атак...

Икуп иахъа ажыга, аеага, ахәхәага,
Акәынцъ хыйкъоит, – криуеит, аапынроуп.
Икәм, ихәоит, ари еипш гәазырхага,
Апсҭазаара ахыбо, иахыкәоу аброуп.

Днапшы-аапшуа дгылоуп абрака дапшәыман,
Абрәтәи адгъыл дамеидеит иан.
Дшышлазгъы ибоит. Аф асит, дажәыма,
Дажәыма, дтәомеи уи иеатан аган?!

Игәылацәа ирбахуеит ақалақъ дабжан,
Аха ари анхароуп икәоу иа изы.
Иара абракоуп, ицар өбака сабша,
Ичкәын ачара ахызиуагъ лассы...

***

Дырдыруа цъыршьоит ана-ара дахьырбо,
Дахъалагылоу рыпсреи рыбзарей.
Акы даанагоит уи иацъал дахырцо,
Зегь рапхъа изыргыло ауаши ауафрей...

Азәырфы зхыччало цәыутәны ибахуеит,
Изеигәыргъо зны илахь цәгъа еикәнатцоит.

Ахақәйтра зырғаз даҳәынқоит, даңахуеит,
Дызғылар, ағәра лаҕеикырцғы дцоит.

Амали атыңи ахаанғы дрызыхуам,
Малси тыңси уи имоу хаззоуп.
Инапқәа анғырхуагы иус дырзақәыхуам,
Згәеилгара маңу рзыхәа имазоуп.

Хан лашан датәңшуеит ажәван казказуа,
Машәыршәагы дзықәгылоу шыаң иркыцуам.
Аха дызлияаз аңша-цәгы анырзасуа,
Раңхәа дғагылан дымнеиларгы иуам.

Акырынтә дыршьхьеит уи игәйдқан ақәкәахәа –
Зны итадырхаз зегь ирыцын иңсы.
Арыцхацәа рзыхәан ахәашатқәкыагы даҳәон,
Ағәтца акыр ианаңсаз ихазы...

Ахыдақәа аганахь ддыргылон датәамбо,
Аласбеиңш бзантык цьаргы дымкыақьеит.
Иеиқәирхеит уи азыхь цкыақәа тамбо,
Ихаҕа дзыхьны ахәхәахәа даауеит.

Иңсы штацәкыаз шыоуки ианырхаштуаз,
Дықәтцхьоушәа анырбоз нақ адунеи,
Иара дычкәынхан даакәгылон ашта,
Даалагылон рыпсреи рыбзарей...

Дырдыруа цьыршьоит ана-ара дахьырбо,
Рыблагь дхаҳалом уи шамаха.
Акы даанагоит уи иаңьал дахырқо,
Даакәгыларгы алшоит зны дбақаха.

Ҳшааиуаз иаргъы саргъ ҳаилатқан,
 Сгәы анахшәа ма агәы ансыхшәа,
 Инсыжыит қалақьк ғанагалон еиңш ацәа,
 Нахъхьи хара, Урыстәыла агәахъшәа.

Хәышықәса цама, нас, жәашықәса цама,
 Исыздыруам шәышықәсагъ цоу,
 Сааит сара арахъ, саазгазгъы мазами,
 Ғәыгракгъы атәтәеиңш исхатцоуп –

Сара снаџс уаџцсыкгъы иаҳашам
 Иахылтцуа абжъы – сцоит сахъаго.
 Амџадуқәа сырнызар сҳашҳашуа,
 Ирхәозеи, ирхәозеи усқан сызбо?

Сыццакцәозаап, шьоук хьаңшуеит иаатғылан,
 Сыздыруа ракәхап ғастахуеит зназы.
 Аха сыздыруа ара уаџ дыспылом,
 Издыруа дығам арақа уаџцы...

Снавалоит ақалақь иалсуа азиас,
 Ак сыцәташәазшәагъы атца сґаңшуеит.
 Жәытәтәи хыбрак аґаңхьа санныиас,
 Амца сыцрасуеит, сҳьаңшны сааңшуеит.

Иароуп! Имажәит. Иршәуеит, идырґыцуеит,
 Излазбо ала, акыргъы уи ргоит.
 Аңарда пшьаала-пшьаалаза ишьтытцуеит,
 Азлагареиңш ахухәа ажәџан лагоит.

Асы леиуеит еимагыла ахәалыхәа,
 Ауарҳал шкәакәа ғанаршәит апарк...
 Адәахьы ддәылтцны дааиуеит санлыхәа,
 Сґынасхоит нас иаанкыла лмахәар.

Лыччабжь амѡакѡа, аштѡкѡа ирныѡеит,
Асырхѡы ацны игьежы-хынхѡауа ицоит.
Нырцѡи аарцѡи ччабжыла еигѡныѡеит,
Уи лыччабжь аранза, иахъанза, иаазоит.

Хнеиуеит, иаѡоу ари ахъта хѡырхагам,
Иратѡан, мпылк еипш, иахкуп хара асы.
Ус хѡѡуа хнеишьталоит хѡѡыпшра хархаган,
Назѡаз хлеилатѡа хцоит хѡылѡазы...

Игылоуп ажѡытѡтѡи ахыбра кахѡыцуа,
Аамта иазымгаз ахтыскѡа аѡашны.
Издыруа аѡенѡыыр лашарак ахылтѡеит,
Аха игылада уѡка исзыпшны?..

***

Издыруеит, ибымоуп, бангылоуп ѡа мѡак.
Исымхаз басхѡап: амаѡза – ѡамѡак.
Аѡамѡа нхоу, мшѡан, изжѡыз ѡамѡоу?
Аѡамѡа зжѡызаап, сѡырѡ ас еипш ианѡоу!

Иараби, иамоуи ѡа ѡытрак баанхар?
ѡа ѡытрак, ѡа ѡытрак сѡатѡа аабырххар,
Сдунеи зегъ усѡан иштѡеит, илашоит...
Ихѡлеит шысхѡоз, абар, исыѡѡшоит...

Амѡа бнангылоит. Иабыкѡу бахъѡо?
Амѡа бнангылоит. Бымѡар ѡамлазо?
Хтыскѡак еишьталан арахъ исѡѡауеит,
Баазгаз адѡыѡба ѡома, иѡѡаауеит.

Адунеи ду аахѡызшѡа, избо ѡакзоуп,
Исыхыыз, сзыблызгы, абар лаѡырз-ѡоуп.

Ацәхәыра сықәхама – иаст аңшаџа.
Ҳаипыларан ҳақам – убриoup агәырџа!

***

Дшатцәышатцәуа сажәеинраала ҫыцқәа днарылалт,
Сцәахәақәа днарылсит лыблақәа тҫаца.
Жәа дуқәак лхәон еикәыргыла-еитцаргыла,
Лхы итәз лгәы итәмшәагь збеит уи зынза.

Даахынхәын, ацәахәеи ацәахәеи днарыбжьалеит,
Днацшы-аацшуан даатгылан, краамта, егымхәа.
Сыстол акьыцшы дныкәтәеит нас цшыаала,
Днахыцашәа дааин иреиғьу сцәахәа...

Дысҫаччарц далаган – лыччацшы лнаалом,
Сыбла дамбеит – ләыргәаашәа даатәеит.
Исзукыр иауазеи хәа лхәозшәа жәеинраалак,
Лағырзыкгы акәапхәа сҫацхәа инкәтәеит.

Атзамцқәа днархысит, ауадагь тацәызшәа
Дныџнысны, лылацш аасхыист итцарза.
Лгәы илнаҫазар акәхап дышнеиуаз сажәызшәа,
Дхәацшны дсыхәамцшит уаха зынза...

Арахь илыдхалт сыџнашә агәарахәа,
Издырит, дшааиз еицш, дымтцаакәа дышцаз.
Ашәаҫгы дгылан илпылаз ак рахәо,
Аха лшыапышытыбжьқәагь ааџуамызт нас.

Бца, схәеит, бнаскәа, схәеит, уаха бымпшыкәа,
Идыр, схәеит, сахтны, схәеит,
азәы лхала дазхоит.

Дтаршәуп, схәеит, уи сара сџымтқәа рыкәа,
Урт анықам ларгы саргы абра ҳаицтахоит.

***

Арт амееикэа аҥыхахэ згатәҕьаргы исыртом,
Арт амееикэа сөы-ццышә иахьзар, иршьахап.
Ишышәхәара, изхызатәда иақәку сыпсырта?
Ишәыздыруам акәалзы шысшәу, зны ишәахап.

Уажә аатра шәавафәу, амееикэа, шәгәароуп,
Аеыхацәа гылоуп наҕ-ааҕ – ихәацәоит.
Аҥыхахэ ргароуп, урт иахьа аҥыхахэ ргароуп,
Слымхақәа ҥыршьааит – ианцәыртц – ихәхәацәоит.

Нахьхы цьара, еилыхо, афыстаацәак цәыртцит,
Рҕырзоит, дааскьом азәгы арахь хатцатас.
Итҕьоит сара сөы-ццышә, ашта ду цәыртцәан,
Сөы ццышә, сара исышьтоу амееикэа рцас.

***

Ажьабаакэа ишрылгахьоу здыруеит,
Аха усгы ак азхом.
Исхалан алахәа ҕыруеит,
Иабазеи, уи харахом....

Инсыжьуам ак хәамшәа, ак хәоушәа,
Алахәажә цап иббаза, –
Акы узымхәо, уаххоуп улахәоушәа, –
Убриоуп исызхымго зынза.

Ашша рыхшәыла ицырцыруеит
Ублақәа, иузаазшәа азаара.
Афнытәи алахәа, уҕыруеит, –
Ухьыдыфрны улеит асаара.

Аганахь атцаргы чырчыруеит, –
Арыцхақәа, ирмоуит ҕашәа:

Исхалан алахәа ҕыруеит,
Сахьтәоу сагоит сара ашәа.

Хышә-шықәса еҕахьуам, издыруеит.
Аамта азлагара лагоит.
Алахәа, алахәажә ҕыруеит,
Уи зны ажьабаа иагоит.

***

Ақәа кылыфрны ажәѡангы хазшәа,
Уажә ацәақәа кыдуп нахьхьи ихәаны.
Амш анеилга изызбозеи инхазшәа
Абри хдунеи ду аңсы еивтағәғәаны.

Ашьхақәа ахьгылаз ахәхәахәа иқәыпсычҳаит,
Рычҳара хыцызшәа, идәықәлеит асырз.
Ацәқәырқа караха агаға инықәҳаит,
Аңслымзра илгаз ашьтақәағь ырз.

Аңсҕазаара бзиаз – игәылшәоу жәеинраалам.
Хрыбжьагылоуп аңсреи абзареи...
Угәыла уинышәар, уфьыза уинаалар,
Аңсеивгара маңк иласхап адунеи.

СХЫ САНАЦӘЫМШӘО

Иарбан иуго аңхьыжәхәа исымжәан?!
Иустар иугап, абжьаапңы
Мыч умам – схы санацәымшәо...
Снеиуеит асы мҕәылқәа ңны...

Изубазеи сус ду сафүшәа, сафымшәа,
Уцазшәағь уҕоума, арныг, сырҳаны?!

Схы санацәымшәо, схы санацәымшәо,
Иусырбап адунеи зегь аархәны!

АМХАЦЬЫР

Акәара дықәхеит уи, ара ағба зхыцын.
Ицсыз цсит, аха инхазггы цсым-ибзам.
Царта ыканггы имбеит, зеггы дрызхәыцын.
Аказарагь, иеиликааит, шыта изацсам,

Аха ахахә ихы изанымкьеит агәарахәа,
Амшын ихы изамтеит даагьежны,
Ифынеихеит икоу, ицыло ирыхьыз рахәо,
Абжыи ихылцуагь игәыткьагоу бжны.

Дцон дыгәжәажәо, дцон абас кәарала,
«Уаф шәыками, шәуаами, абаацсы!..»
Шихәоз, адәы даақәхеит зынза ихала,
Илышәшәеит дышнеиуаз иара ицсы.

Диан акраамта, игәышпы ацакны ажәфән,
Дынхықәтәалеит нас уи аарла деиханы.
Ихы дацәажәон, ашоура дтан, дыгәжәажәон,
Ихыибахәан ацта неиуан иханы.

Дфәжәкны акәара даақәхеит иара насшәа,
Азы дашьтоуп, азы дахәоит – афамфә!
Ҷыкнахартакггы ыкам, цас иауазшәа,
Уи ауп, нас, уаха имам аеа мфак.

Днацшы-аацшуеит, аха ибом ихы ахырхаша,
Акәара тацәу, дыкам ааигәа азәггы.
Илацш ақәшәом уи нас-насггы дахьынхаша,
Аха – арыцхара! – дахьыцсыша ибом цьарггы.

РЫЦСАДГЫЛ ААНЫЖЬНЫ...

Рыцсадгыл ааныжьны, амшын ихыхэхэала...
Зегь акоуп, уи сзаагом схафь,
Ныжьшьас иамоузеи, угэаҕзаргы ҕэҕэала,
Ани анышэынтра, иубо ахэафь?!

Уара уабацэа рыбаф амадоуп уаҕа.
Рхы зқэыртцазгы ҕаакым, уара уоуп!
Издыруеит, издыруеит иқэхаз уҕааҕэа,
Аха усгы исхэоит: зегь акоуп.

Ныжьшьас иамоузеи уи шыта ахаангы
Убла иамбо, Ерцахэ ду затцэза?!
Унеизааит цыанат, иузыргылааит ахангы,
Цстазаара уоуран збом уа зынза.

Удэықэлааит уатцэызны уи азбахэ нарахэо,
Дара уи хьаас иркымкэа рацэак...
Арахь Кэыдры азиас леиладш агэгэахэа,
Арахь адгыл иахоуп даеа цэак.

Ныжьшьас иамоузеи, ихэа, ахэштаара амца,
Ацсуа цацха, зны угара ахьцысуаз?!
Шаҕа ыҕоузеи хэашьа змам, афь итамзо.
Цсадгылуп урт зегь хьзыс ирзынхаз.

Даеазнык иахьа сгэы неиднаргэгэалеит
Сахьа хлымзаахны сылацш ахьзоит:
Аҕбақэа неиуеит амшын ихыхэхэала
Рыцсадгыл ааныжьны, амхацьырахь ицоит,

Аха иамоузеи,
иамоузеи,
иамоузеи ныжьшьас?

Сажәуа салагазаап, ҳаи, аф асит,
Сгәы пшаацәзаап ҳашта сантапшы,
Цәыкәбарқәак лағырзушә иааказказит,
Снықәсит уи азаза сыцрашы...

Иаалақәын, махәқәак арахь исхьысит,
Иаахәйтхәйтны исархәеит ак маза.
Сәапхьа җапхьа хәыцрақәак неилысит,
Дагыҗытхәхеит ана, ашта аханза,

Арпыс хәычы, хьааи гәтыхеи змамыз,
Игәырғьо амра игылаз иазыпшыз,
Иахьа итымтдуаз, уатцәы арака итамыз,
Уатцәы ахьааггы агәтыхаггы ззыпшыз...

Сара сакәын уи, сегьрылахәмаруан
Иҗыпны ашта иқәҳаз ашәахә.
Унеила, ус унеила хәа имақаруан
Пцтазаарак, арантә, ацсы схьыхәхә.

Сагама уи арантәи сырғәтеиуа,
Еиғьу цьара акы ықоушә сжә-жьо?
Аха ишцара ицаз зынзаскгы среиуам,
Схьагәгәа абар сахьааиуа сыпхашьо.

Сцьоушьоит, сашта, сықазам схы здыруа,
Иара саргы ихастом – сышлацәоуп.
Анахь ашьхақәа гылоуп ицырцыруа,
Арахь, алада, амшын ду еиқәатцәоуп.

Сааит еимаздарц сара ашьхеи агеи,
Иахьатәи амши ицахьоу схәычреи.
Адунеи ду спылт игәазырхаган,
Иарцысит нас схьаакәеи сгәырҗақәеи.

Сара араҕа акымзаракҕы схаштуам,
Избазарҕы цөашьцас ак таауашә.
Сгәы пшаауа стытцуети ҕапхьа хашта,
Абрахь схынхәны уаха смаауашә.

***

Сгәы хьаауеит сара абрахь санааиуа,
Сгәы акы ытцалоит сара абрантә санцо...
Ашта снықәлоит сгәырҕара назиаиуа,
Снеиуеит тынч ашьацра сышьта антцә.

Аласба пшқеипш, гәалашәарак сцылоит,
Исгәйдхахалоит самышьтырц шыафак.
Махәык схы инықәсуеит ус, напыла
Днасхьысызшә сан дансхьызалак.

Ах, итцуазеи, итцуазеи, анацъалбеит,
Аха дысгәалашәом уи сара дҕаны.
Снапқәа нкылан уи цъара сеиталгеит,
Слалбаауеит уа атцла каҕаны...

Мжәбаҕьума, дкәаруа акы датцоуп.
Сарҕы акы сашьталт – илызхом.
Агәыла бырг дааир, лара дтацоуп...
Дзымгыло макъанаҕ дышьтахом.

Аиха иҕьахуеит сабҕы амҕыркәараф,
Ишьтеитцоит акатахәа амҕы ршьаны.
Сима нас дынтытцуети уи акәарахь,
Хаахынхәуеит аҕы кәаба-ишьышыны.

Азын, аацын, апхынра, тагалан...
Апшь-аамтак еилысуеит, ихантоит.

Сѣаѣхѣа зегъ аацѣырцуеит зны акала,
Нас ѣакала рхыѣша аасындоит.

Сахѣцалакѣы, сара абрахѣ саакылсуеит,
Саабѣялоит хѣарабѣяара схѣыцханы.
Иѣы-цѣбараха бзиабарак сылсуеит,
Амра шаша ѣышьѣтыцуеит сханы.

Сынхацѣама, сгѣы атѣарахѣа иѣтыцуеит,
Сылаѣш акы иашѣтоуп, иѣшаауеит.
Акиносахѣаѣеиѣш, сѣаѣхѣа акы аныцуеит,
Иаѣа-иаѣа иацло ѣак аауеит.

Аѣыс еиѣш, сгѣы абраѣа цѣара атра амоуп.
Игѣыѣкаагаха абраѣа ишѣахѣацѣоит...
Иѣуазеи, зны абраѣа иалагеит сдрама,
Ишнеиуа иара абраѣа иагѣынѣцѣоит...

***

Сааиуан иахѣанза сгѣаѣѣѣаѣуа.
Сааѣсеит, саатѣеит ахѣаѣы.
Саѣшѣымоу, ссасу, уара, араѣа?
Адгѣыл ду шыѣоуп ѣаѣа-ѣымѣ.

Ѣагаланѣтѣи ажѣѣан кеикеиуеит,
Ихаацѣоуп шыѣа амра ашѣахѣа.
Жѣѣангѣыла ѣаѣхѣа апѣаѣѣа неиуеит,
Апѣаѣѣа цоит еиѣрыхѣхѣа.

Рышьѣалашѣа ыѣам – сыѣсаатѣым,
Аха зѣакѣы сѣаххо:
Иарбан исаѣѣоу, исаѣѣам?
Саѣшѣымоу, ссасу сахѣынхо?

Абыгъқа кыдырны идәықәлеит.
Икоуп инхазгы ғышәшәарц.
Дкәашз даақәгылеит сықәла,
Арахь саргы мацк сааиршәарц...

Схәыцрақәа рзыблара салоуп,
Сгъежьюа амацәаз сааҭахонт.
Апқақәа цоит ихыхәхәла,
Шьҭа арақа есаaira ихьҭахонт.

Иарбану усгы сзыргәаҥуа?
Сааңсеит, саатәеит ахәаҥы.
Саңшәымоу, ссасу, уара, араҥа?
Адггыл ду шытоуп ҕаҥа-ҕымт.

***

...Нас ачкабжы атэыуабажы леилазџоит,
Ухэыцра амшын ду уххалоит агэаны.
Ашэарта иумаз дача шэартак ацлоит,
Иубоит уаамта шнеиуа итыкэкэаны.

Иубоит иара шырго амач-сачкәә,
Ишнеиуа ауҳәан-схәанкәә ирыхьашо.
Иажәызаап,
ихыжәжәеит нахьхьи цъара ацькәә,
Ирхашәышәуеит урт апша кәашо...

Аңхзы ргәйтәш,
аеыѡқәа тәлөт иакәшан.
Ирхәуөит иацтәи аеыѡцкәын ицатцә.
Игылоуп ацслыш хырқәакәацәө, иакәшәан.
Агба шкәакәа амшын ихым зынза...

«Уабаци, мшэан, аамта?! – сҭауазыруеит,
Сгэы кыдшыаан избоит акы иагарашэа.
Сара шыта, абар, ҭеа кэарак ахь сыруеит,
Салгап – иааиуа ари ашаха анысхашэа.

Ахҭахаха амоукэа сааигэа ишытазуеит
Гэыграк, зегь арҭыхап хэа сшыпшыз.
Макыана шыаҭақак пхыака сеитатцуеит,
Ирзеитасхэоит абри аамта сызлапшыз.

Амшкэа ҭыпуеит ҭыықәреи лапкыа рыцшэа,
Акакала игьежыуа алу иаҭаҭсоит.
Сара сылапш изакэызаалак ак ытшэом,
Зегьы здыруеит – иахагы сааҭсоит.

Аха изуам уи схы насыкэанажыыр,
Схэыцра салтцны сгылоит сөеиханы.
Акы нхап, нас, аамта даҭеак ажыр.
Аетҭақэа кыдышэшэоит сханы.

***

Хык роуп ифымтақэа ирыпхыо,
Ұыҭыа иахэо рахауам.
Ахпатэи дхагоуп хэа ихэапшуеит,
Данцэажэалак дзыпхыаз рехэаны...

***

Убас сыбхыбаауан сара зны,
Уафы бахымбо ҭыара бнаганы,
Агэыр хэыч еипш, быстҭахыр сҭахын, –
Сыҭсы нарыццаны иеикэсыршэаз
Сцэахэақэа рыбжыара акэзаргы, ҭыара...

***

Рхы исцәыкәгылеит амшқәа –
Избахьоу, издыруа бжъазт.
Сцалап, нас, сапхьаҕа схьампшкәа,
Сыҕсы ахьнырхалан ахац:

Исхьааз хара аҭада иҕоу,
Ара, алада, иҕоу сгәырҭаз,
Сыхшыҭ пыруазааит цәҭантдәыҕа.
Адгьыл ианыууааз хәатцас...

Уажәоуп санаакәхх абартца,
Аштә уажәоуп санытҕьаз...
«Снымханда, снымханда, амарҕьа...»
Изака аамтоузеи сызҕьаз!

Иҕам атәахеи аҕшыхеи,
Слымҕа итәҭуеит адтца:
«Уҕыхаз, уҕыхаз, уҕыхаз,
Уца, узхьымзас уахьза!»

Слымҕа саркьалбжьны итәсуеит,
Иааҭуеит зны идыдраны.
Абар, аҕшацәҕьақәа еиҕәсуеит,
Уҕоу ара узцараны?!

Хаала, мчыла, дауышла...
Сеырҕәышны... аус ду нагзоуп.
Аха сышдәцеи слеиқәышла,
Амҭа санықәлаз иацоуп!..

***

Ирзеилмырго иҥоума амци аиашеи,
Ацәгҕеи абзиiei, ахҕааи агәырҕеи.
Урт зегь акакала
                  нас иеилдмыршәшәашеи,
Ирыбжъазггы рбап ацәахәеи ацәахәеи,

Уажәазыхәан умтәан зегь капануа,
Имцхәу итцахәу хәа зегь шәо.
Уңсы ҥазар,
                  уңсы ҥазаait макъана,
Умхьаңш-кәаңшцәо,
                  умгәаҥцәо,
                                  умшәо.

Унеила аңсҥазаара азыблара уеаҥан,
Уқәымхан умала укәаџза аҥара.
Азы иҥырҥааз аңсызггы ңаҥҥатуа
Увара инықәшәар ҕалоит ңара убра.

Уара уңсҥазаара уалҥаам макъана,
Узиас неиуеит ахахәқәа рхәашо.
Уаџрала,
                  ламысла,
                  қәңарала уанамоу,
Ацәқәырҥаҥҕагҕ неиуеит уәаңхьа икәашо.

Хахәык уаннаҕъаait, иунылаait ашәыта,
Иахьакәым ңаџк укҕанажъаait ңара,
Идыр, уңсҥазаара усҕанггы ихыдам,
Дарбан усҕанггы уа узырңара!
Ухы ахьаз,
                  узышьҥаз,
                  узынҕъазггы рымбашеи,
Уаҥәызны ушыҕаз, узыҕаз рмыџуеи,

Ирзеилмырго иҫоума амци аиашеи,
Ацәгъеи абзиеи, ахъааи, агәырџеи!..

***

Сапшәымоуп хәа сааит, аха сымџасуеит.
Ара уажәы ишыҫоу зегъ нхоит:
Игәыҫацагаха ааңынтәи аңша асуеит,
Амрагъ гәыҫацагаха икаңхоит.

Иахъеиңш,
    шьоук еиңылоит, шьоук еиңырцуеит,
Шьоук гәырџоит, игәырҫоит ҭа шьоукы.
Уара уеиңш,
    шьоук раамта баша идырзуеит,
Сара сеиңш,
    иахътәыуоит шьоук акы.

Ашьха ихалоит,
    икәсны инеиуеит арха,
Агәаџақәа иртысуеит шьоук уажәы.
Рымџа иқәла ицоит шьоук аҫакарха,
Илагылоуп наҫ шьоук асыршәы.

Нас, иубахъоу абаҫоу, зегъы рџашьоуп,
Ак ҫатоуп – иџеиуеит, аҭеак џоит.
Иузынкылом,
    аамта ацашъа ацашьоуп,
Уи сабаха исықәхан сыхнаџоит...

Исышьталан иааиуа рылаңш сытшәоит,
Схылџа-ңсылџан сџеиуеит сыхәхәаза.
Адунеи зегъ дара ртәала ирҭыңшәа,
Ицаа-ңшаауа ирышьтоуп зықь маза.

Аха уртгыы, ус ауп, наӳ имѳасуеит,
Ара уажѳ ишыӳоу зегыы нхоит:
Игѳыӳатцагаха аапынтѳи ацша асуеит,
Амрагѳ гѳыӳатцагаха икацхоит.

***

Сыцаашаа-сыцаамшаа, дхызушаа-ипхызымшаа,
Акы станагалан, сагоит уажә хара.
Дыкоушаа-дыкамшаа, дсыцушаа-дсыцымшаа,
Ааигәа сангыы даацәырцуеит цъара.

Гарашәу ихааза слымхакәа иртауа,
Сгәы ркәандо акы сааимнадойт.
Самцагылахуп нас снапкәа ргәауан, –
Зыхьк ахьхьахәа сапхьа икатәойт.

Амши атхыи еилалоит, еилытцуеит,
Адарцалыкь сшашьтоу
иаацэыртцуеит зыркэик.
Нас урт афбагы иаразнак исцэызуеит,
Иххаза ахара цэашькэакгы сзакит.
Мшума, цхума, сеидру, сзыркараз,
Итатаза сылаиоуп сымала ашьац.
Саниалоу цыысшьоит сдухангы агара,
Сзалтцуам ацэа, салтцыргы имшац.

Ажәџан кеикеиуа асаркьеиґш ицкыахуп,
 Сылахь икәшуеит амра ашәахәа.
 Арџашкәа, сааигәара иҗәеџошәа, ишәахха,
 Рышьтыбжь сгәатца иҗоуп иҗахәхәа.
 Дсышьтоушәа иахәа кычаза мзанрак,
 Дцыркыґуа дахьнеиуа збахын, сывчџоит.
 Арахь, ихалоит, ихалоит џада амра,
 Уиаз, уґс шыала хәа тынч исхачџоит.

Схяхьгьы иҕазам ахьзи амали,
Гәнаха сымам, смаалықьуп зынза.
Ажәтыс ажәдан иалшәаны италоит,
Сара сахь иаауеит икәкәаза.

Сгәы акы ықәхан нас, ихьантахуп,
Сгылар сҕахыхуп, аха сиами, сқәацом.
Сханы ихахаза икнахау кәтахуп...
Иҕоу-иану хәа анаџс избазом.

Сыцәоушәа-сыцәамшәа, ипхызушәа-ипхызымшәа,
Сара саамта цоит икашышы.
Ус сарҕыхоит, иҕыцушәа-иҕыцымшәа,
Аҕыгәхәа иныкәсыз апсҕазаара абжыы.

***

Сыбла нхызџар, еикәылоит амца агәгәахәа,
Сныҕәхәапшуеит сара аҕәхәа ааигәаза.
Атх иалсны иааиуеит жәабжык еиҕахәо,
Хара хәхь шыоук амџа иқәуп игәгәаза.

Исзеилкаауам арантә, азә дгәылоума, дсасума,
Аха усгьы, избоит, хә хәхь иаауеит.
Саси гәылеи хәгым, уи баапсума,
Цхәгәанынза хкәацаб ара иҕаауеит.

Уажәы-уажә амцабз архнышына иахьынхалоит.
Иҕәашза аццышә иқәхаит саб дахьтәаз.
Лакәк цәыриган, хәычгьы дугьы халоуп,
Анцәа идырааит арантә хашьткәыцәаан хәхьагаз.

Ашта итытны хьызрацара идәықәлеит Нартаа,
Дныхәа-ныпхьо
сапхәа дцәыртцуеит Саҕанеи.
Схысхысуа саргьы срышьтоуп, аха сгәартом.

Ицъасшьоит, сара арахь сегьзалцуам рдунеи.
Сара сакәу цъысшьоит нас Сасрыкәа,
Нартәа, сашьцәа, гәгәала ахьта ианакы,
Рыцсы ҕысхит... Урт абас санрыхәа,
Сыесырцхоит, сахагылоуп, аа, мцакы.

Уарбак сама инеиуеит адгьыл атца,
Сахәа ткәыцәаа сырҕагылоуп уа адауцәа.
Шьха баацск аҕны аарла хахә дук сатцоуп,
Имаскырц саҕуп сышнеиуа Анцәа.

Лакәк аҕнытәи даҕа лакәк ахь снаргоит,
Азәы дҕырхуеит,
          ҕазәы игәыдцан уа дыршьуеит.
Ахтыскәа еицшьуп, ахтыскәа нцәом, сеиларгоит,
Амца абз архнышьна инахьнашьуеит.

Ацх цацәазаап, саси цшәымеи ҕеибаргылоит,
Ахухухәа, ирбо сеидру, алақәа шуеит.
Сара арантәи акы сашьтуам, сыннакылоит.
Сынкахәыцуа ҕацхьа аҕхәа сыҕхәацшуеит.

***

Икоуп, иқарымгац макьана саб иргылаз
Ахыбра ссир, ацсуа кәасқьа – сара схан.
Сцазаргьы сара абрантәи зны сынкылаз, –
Уи ахан ахы сара сахь еснагь ихан, –

Сышьта ишхыцшыло ахаан иаацсашам,
Азцшра ахаан, агәра згоит, агәы цнатцәом.
Аха сашәа еикәтәар, агәы мтыцсаашеи,
Саахынхәыр, ҕыцныхәа снаҕом, сархәацәом.

Игылоуп уи, хьаасгьы акы амазамшәа,
Апша ахашәышәуа, ахы ацәыхьчо афартын.

Уи зда цсыхәа амам акы анаджәа,
Сара аф сысуеит усқан, иаадыдын.

Сцақәахьеит сара арантәи амшынгы схылан,
Игъежъхьеит акырынтә сыблахат.
Аха иҕоуп, избоит сыҕба анзааҕарылогъ,
Сыҕсы ҕысхуа,
сызхьынхалоу уи ахац!

***

Уцкәынцәоуп шырхәоз, даара акыр сааихьеит.
Сеиқәышла шәҕаҕхәа саагылеит саргы.
Абаа сызхымжәеит, аха акы сааааихьеит,
Сыкәнушьацәкьартә сыҕам зынзагы.

Ибазаргы цәҕам цьарак иааидкылан
Сзыхъаз, сызхымъаз, аха уи ацынхәрас
Снеины еиҕа ҕыц мҕаакы снангылоит,
Саҕхәаҕа зегъ нхазшәа, сыззаауаз.

Иахьада уи сымбацшәа, амра цәырцуеит
ҕыц исзаатыз ашьхақәа рханза.
Пҕақәак ажәған ғәышҕа рышьҕа аныртцит,
Рееидкылан ицит дара ббаза.

Ицо-иаауа ажәдарақәа бжьалеит,
ҕыц ана-ара рытрақәа ҕартцит.
Адгьыл ҕыцуп, ажәған ҕыцуп, уажә рыбжьала
Ацар дгьили жәғани ирыхъоит...

Хәыцра ҕыцқәак хәааха сгәатца иҕысуеит,
Адгьыл алаҕш сныруеит иразза.
Уҕаз, ахәоит уи, егьырт зегъ усым,
Унеила, ахәоит, еибгала, хараза...

Исытдасуеит мыч ғыцк, атынчра сцәызуеит,
Сахкыашоит қыд дук, сыгәгы ейкәычцоит.
Аха усгы сцоит, пхыақа сынтыцзуеит,
Амқан зны сцәыуоит, зны сыччоит.

Указ, схәоит нас, егырт зегь усым,
Унеила, схәоит, еибгала, хараза.
Сханы икыду ацтақәа неилысуеит,
Рееидкылан ицоит дара ббаза.

***

Сшыап иаткыаз ахахәкәа цеит агыға-агәгәахәа,
Аранза иааџуа рыбжы аарлахәа игоит.
Саатәеит сеыртынчны, шыта акымзарак сахәом,
Анцәа ихәозар, ари амшгы ааилгоит.

Аладагь аџадагь ацтақәа хыцзуеит,
Иагоит еибарбылгы ацша иаццаны.
Ацша амчгы ишнеи-шнеиуа иацәызуеит,
Ицоит иара убригы наф аезаны.

Сахыкыоу еилкааткыан макыана исыздыруам,
Исыштыәеџо цыышыоит ихыцыз азқәа.
Аха ус џацхыа амрагь аацәырцуеит,
Хара снарзыпшуеит сара архақәа, ахәқәа.

Сзынкыаз-сзынцаз макыаназы х-астом,
Сзынкыаша-сзынцашагь сазхәыцуам, избом.
Избом уи, арахь сызлааз амџахәаста,
Хәыцра хьантакгы схы иаацадом.

Аҳаракыра. Арахь, ара цша асзом.
Слымха иџаџуеит жәақәак ашәаны.

Аамта са сзыҳәан араҕа имѡасзом,
Стәоуп, уи сырҕыхар, еихар хәа сшәаны.

***

Слыниет – дыздырит лыңшрала, лҕазшьала,
Їыанат ссир агәашәқәа аатит икказа.
Сеырба-еырбо, сеырпа-еырпо стәлеит,
Сҕамчы ашьтыбжь ахауаҕе иаргеит апҕаца.

Сҕаңхьа ишьтаз ашта ду цәыртцәан,
Саалаххит саины арахь амардуан...
Аѡны лаша ддәылтңны саңхьа даацәыртцуан,
Арахь санааиуаз агәашә дукәа аатуан.

Арантәи ханылеит инымтәәзо амѡа,
Инымтәәзоз бахчан чыанат хазтазоз.
Итамшәәзо икыдын амра шамшамуа,
Дарбан нас хауа чыанат лаша итцаз?

Сынхьаңшны саахьаңшит, уаха акы ннамтцит,
Амѡа хазнылаз абацеи, ханым.
Цәхәыроуп, иқәсны ицазшәа ара амца.
Баргыи саргы хтысны хаауеит чыханым.

Хазшаз шәеибаргәаҕ хәа халахь ианитцеит,
Їыханым еилашыра хазтымтцуа хтахеит.
Хаидызхәалаз аѡстаа дыбналан иеизеит,
Хаидызгаран иҕаз Анцәа дхарахеит.

***

Еихаб дамам, еитыб дамам,
ҕәыш даздыруам, агаза,

Ахәшәтәырта жәларык җами,
Ишҗеикароу урт зынза.

Азәы ихъаа данаргәамтца,
Иантнахуа цәгъашәа иҗсы,
Апалатаҗ иркуеит амца,
Иеибаргәакуеит иара изы.

Аха ахъаа наҗ имҗасуеит,
Ишааигымхоз ачык...
Ауаҗ ду иҗәаҗәа дасуеит,
Абри дарччан уаҗ хәычык,

Инеихлафуеит, инеихәлаччоит,
Инеилартчоит нас атәы.
Инеидтәалан дара тхаҗьюеит –
Ашә, абыста, ахыртәы...

Акарпыжә, ашынка, анаша...
Зегъы рзеиҗшушәа иршоит.
Иеитанеиҗаҗшуеит ианааша,
Зегъы-зегъ рхы-рҗы лашоит.

Азәы ихъаа изоит бааҗсыла,
Итахымшәа ргәы нирхар.
Ушҗаҗоу хәа инеихагылар,
Исымазам, имшуп, хар...

Снарылсуеит җсышәак рахәо,
Ргәабзиараз сҗаауа.
– Шәыҗазар, уара, аҗарахәа,
Сҗашәымтдан арахь саауа...

Урыташыыцып урт ахышыҗоу,
Далыркь дырбом азә иаха.

Иеилаҳазаап, ашыбжышытахь
Ирзаазгоит урт алаха.

Аха сааихьан ыцъа тыцуеит,
Азә даҕуп аеырхиара.
Нас инхазгы наҕ исцәызуеит,
Сагыаҕыт арахь аара.

Аха усгы анаҕа-араҕа
Срыниалоит сара лассы.
Избахьаз ауаагы абаҕоу,
Рышә сызхыцуам аказы.

Изтахыда аихаб хаха,
Хидикылом, иззазом,
Уныџналаргы ихы дџахом,
Днауҕапшыргы уибазом.

Даакәгылазшә зеггы дхабны,
Уи абрантәи данцагы,
Азә дувсуеит иеырхәаҕны,
Уимбазазшә зынзагы.

Ға кәарак ахь сымџахыцуеит,
Уаҕа агәырҕабжь ансаха,
Аха хьааума, сынкахәыцуеит,
Хаидызкыло, мшәан, иаха?!

АМШЫНЦА

Агәтыха ананцам, аиаша ананцам,
Амшынца атахзам, амшынца мшынцам.

Изакәызеи, нас, иахәаз амшынца?
Изымышчеит уи аиаша зынза:

Ирылаиңсон, уи ажәлеиңш ишон,
Аха иаахәуан, арахь иҫакшон.

Ахы иҫахон – дгәырҫо дыңшуан,
Аха ишибоз иалгон, иржуан.

Игәатца иҫаршәын, гәыҫрак цәахын,
Аха убри ахьдырзшаз рхын,

Иашьтан, иашьтан, еснагь иңшаауан,
Ирбомызт уи, игәатца иҫаңшуан,

Рылаңш ақәшәар, иҫаршыуан, цаны.
Зегь ихъьон уи арҫыс мцаны.

Ииашазар, нас, абраҫа иахәо,
Адәы дықәын уи ҫымтқәа дыхәхәо.

Аха агәтыха ананцам, аиаша ананцам,
Амшынтца аҫахзам, амшынтца мшынтцам.

***

Сгәы иҫаз еиқәсырхеит, зегь ракәым, аиҳарак,
Иеизызган, ихьыршәыгәха икуп снапаҫы.
Аха исылшом, исылшом убомашыта даарак,
Сыҫхәарҫы сҫахым сара баша ауаа рҫы.

Сеибафон, арыц зымтәаз азлагареиңш
Саақәхон, сажәа, сус анынтәа.
Амҫан ак сышыклахар, ахра ҫыбгар еиңш,
Цасҫы имаскырц сдәықәлон Анцәа.

Ажәҫан ак снаҫеит, адҫыл ак снаҫеит,
Сзынқьаз-сзынқаз, сахьаауаз сызлаңшыз

Сыңсы ҥырхуан, акала срымшаҥеит,
Урт ҕакәһап сҕәтҕа еиҕәжәртә изыршыз.

Еҕҕамлазшәа ак схызгар сыхәмаруа,
Исҕәйтҕаҕеон ҕеа зҕык сара еиҕа...
Сҕәы иҕаз еиҕәсырхеит, зегь ҕакәым, аиҳарак,
Еиҕәырхашьак абамаз, нас, сҕәы ахаҕа?!

***

Ишҕеиҕаху рнапы данырғылан
Дыркызар, бзиа дырбозар зегьы;
Иаҕсышәа мацараха иҕылан,
Ихырхәозар урт есқынгы!
Ишҕеиҕаху дырныхәар ачараҕ,
Ажәа дула, рхеиҕш дырҕахны;
Ддыртәар хәтырла уи даара
Иахьырбарҕоу, аишәа аханы?

Аиҳабацәа ражәа дыхнахуеит,
Ражәа иҕахуп аиҕбацәа.
Дҕагыланы иаҕҕа данҕахо
Иуаароуп ихеиҕо ацәа.
Ииҳәо акәзам ииуа, дҕагылар.
Дҕакоит, ихы рҕәаирҕхоит.
Нас дызлааз амҕа днанылоит,
Адунеи лахәуаз, иеирҕхоит,

Ихазыхәан аетцәа кыдҕаан,
Иааигарц дыкәҕоит есымша.
Изцозеи абас еиҕшҕы икыдбан,
Иҕанатҕахьеит уи игәы ашша.

Ирҳахьеит ҕыҕыкҕы дзырехәаша,
Ижьахьеит анахь ҕеа шьоукы.

Азәырџы иеилыркаан дышбашоу,
Рџарџахџеит урџ зегџ ганкы...

Исыздыруам абас иахџа дзамкуа...
Калашџа амам, сыхаара, умбо,
Уаџытәыџса уара дуџахзамкәа,
Арахџ уара бзиа урбо!..

ТАГАЛАНТӘИ АМШҚӘА СЫРГӘЫЛСНЫ

Азын хџшәашәа ааины, абар,
сара сышә еиџаалагылеит.
Икыдхаџа ақәа леиуеит,
зны аџаанахоит асы.
Ашамџазшәа, иџырџыруа,
иџаџаџсза аџаа ныхшәылеит,
Ажәџан лагоит азлагареиџш,
асду леиуеит шыџа лассы.

Адәы сызџәылом са сџагылан –
иахџантәаракгы аџша асуеит,
Аџнгы сызџәом, изурызеи,
сара сџеи снапи еиқәџа.
Ишышылаха, игәџџәагаха,
иаџахзамшәа аамџа мџасуеит,
Алахџ еиқәуп адунеи ду,
сгәы акы иахәом уажә зынза.

Икалазеи, акгы џамкәа,
ауалыр еиџш уи џаџәыма?
Бжџра-быжџџәа, адгыл аџахџ,
иаша иџама сыззыџшыз?

Сыкәша-мыкәша ауаа нџәама,
дыџказами са сзы азәы ма,

Дызустазаалак – дықала, дөуза?
ара афы ықәсит, анцәиныс!

Истаху хәа, сызтаху хәа
адгыл кьакьа уаф данзами?
Ицәхәыраха иара шытоума,
ицәхәыраха, уи тыкка?
Иацеипш зынза са сдыргәакуам
рееишыа змами икацями,
Стәам иацеипшггы иахьа даарак,
иахьа даарак схы агәра га.

Издыруада, исымбазакәа,
исаамтазамкәа са сажәызар?
Мца сытцамзар шыта уаха?
Сыблит усқан сышбылра!
Ажәван афы абас иазхымтуа,
уи абасггы ашәы ашәызар,
Сдунеи акы ахыит усггы,
ак кәлеит ауп цьара ара.

Аха ус, абар, абар,
ацсы аағалоит гәыграк сгәатцан,
Ацәашь еипшггы снахьыпшуеит,
иакуеит ак аарлаҳәа итааза.
Стәашьа стәашьоуп, схашхатәароуп,
сара акраамта ара сеитатцуам,
Сеилагазарггы акәхап, рыцха,
схы сацәшәоит маза.

Сценцьыр илаҳаз ацшоума,
иаалыркьан акы саргылоит,
Сгәы аашәа-зызахуеит иаразнак.
сдақәа мчыла иааибарххоит.

Уаф дызныршәлам тагалантәи
мәа тацәык сеиха снанылоит.

Ақәа леиуеит ахырхырхәа,
аңша сәасыргы сәаххоит.

Схы сәахымкәа, сәәоит гәаныла,
сыкәахәеит абас иагараан,
Исдылахәеит сара амшкәа,
ари амш аиха еицәаны.
Аха исхызгахәеит иагараан,
егькамлазшәа, ишсыкәмақаруа,
Изызбазеи уажә аамтала
зегь рцыхәа абра иңцәаны?

Ақәеи аси нағ имәасып,
аңша еикәтәап уацәызны ишнеиуа,
Икоума, нас ари азын
нағ рацәакгы изцараны.
Ажәәан цқьахап икеикеиуа,
амра гылап ишеишеиуа,
Адунеи ду саңхәа ицәырцпы
сыңсы ғызхуа ааңынраны!

***

Зегь ажәабжькәа рыманы игәарлоит,
Аха аихарак ла лғы ирхәацәом.
Диоуп сара сан рыцхәа аарла.
Лыгәтыха қадыцкәагы нцәом.

Амш ду лашараны иалңхоит
Хааира. Хаатәоит хамқәацо.
– Ишәымазааит амашәыр алңхәа, –
Лхәагәышьоит арантәи ханцо.

Шә-уск хазрылцуам, халцәызлоит,
Дәыкәтәоит лгәы хзыңжәаны.

Есааира лыгәтыхақәа ирыцлоит,
Агәашә ахь дыңшуеит дшәаны.

Дзыцәом. Илылшом уи уаха,
Аарлхаәоуп атх дуггы шцо.
Сшәоит уи нас дыцәар хәа дтахан,
Гәтыхас шыта ахаан хкалымцо...

БЫЦХӘЫСНЫ, БЫЦСТАЗААРАН...

Схы ларкәны,
иатахызарггы сшьамхы арсны,
Саагылоит бара бәаңхәа, баалаша,
Сыгәтыхақәа, схәақәа наӀ ипхарсны,
АӀара ацыбцоит, издыруеит, са сылша.

Сыбла анаахыст, бымраны баацәырцит,
Сыцстазаара ус бацын шытазы.
Амца салган сеикәбырхеит, сагыбырзит,
Ифыбхит даҕа шәынтә сара сыҕсы.

Аамта цон имҕасны, аамта удаҕны,
Слаҳәыр алшон, аха сааигәара бымцоуп.
Сгәы бырҕыхон, башәа хаан слымха бтаҕны,
Бхәытхәытыбжыуп, бкәымшәышәуп, ба бмазоуп.
Ибыртысуан иаашаанза са сгара, –
Бсануп, бысхагылоуп, сгәы азхауеит.
Еиҕузеи, нас, бгарашәа аҕсабараҕ,
СаныӀамггы бмыткәмабжь сахауеит.

Бсыкәшоит, бсыззатәуеит, бсыцәшәа-зызоит,
Сназықәкысуа адгыл ба бзы ипшьоуп.
Быӕ мацара адунеи атыхәанза бсыццоит,
Схаткы кабыршәуам, бсышытазоуп, бсахәшьоуп.
Исзыбаазеит ахыырцар – сытәҕаншыап арсуп.

Ацеицәа ахыгылос иҕаз ҕхьацаран.
Сзыцәшәоз хәа акрыҕазар, иҕхарсуп,
Итабуп хәа басхәоит, схәыцқәа ран.

Итабуп хәа басхәоит, нас, быҕхәысны,
Исҕагылаз, испырхагаз зеггы рцас,
Быҕстазааран, бхааран, сгәатца бтысны,
Сахықәыбтцаз абри адггыл хатцатцас.

***

Иажәа злахиркәшоз акәны сахъзеит:
– Уаха илшом, дад, илшоз ҕаитцеит...

Сзыгхоз дыр, нас, сыҕҕыа-ҕҕыо саауан,
Сара исымаз, сизныз даҕа мѡан.

Зиасқәак срырхъан, изгахъан уахәақәак.
Ианызгахъан сымѡа ианыжылаз қыдқәак.

Аха саҕхьаҕа ишьтан даҕа шәкы,
Уахъ сара снейуан уажә сыццакы.

Сарҕысын, сымчи схи рыгәра згон.
Аанҕасрада снейуан. Ажәѡан лагон.

Идыдуан, имацәысуан, ихыцуан азқәа,
Исышьташуа исышьтазшәагъ збон алақәа.

Аха хар сымам, акырггы сааскьеит,
Сааскьеит ишсаҕәаз, цьарггы сымқьақьеит .

Схьатцызшәа жәбома цьаракыр сшәаны,
Аха стәам сара ара сыхәжәаны.

Усгы аныкэиара акырза иаңсоуп,
Усгы, исхэаргы, иззаргы, сааңсоуп.

Урт ажэакэа арака саргы иаасыхъзеит:
–Уаха илшом, дад, илшоз кайцеит...

Аха игэгэоуп хэа сыкоуп аңашэ...
Аамта, уа уоума исзасуа ыаңхэа ашэ?

АХЭЫЦКЭА РЕИЦШ...

Ахэыцкэа реицш, асы сапылеит сыфны.
Иуархал шкэакэан саңхэа ишыталт асы.

Ашэа ыыцк сахаит сдунеи иахыфны,
Ашэа ыыцк еиҥагеит бара бзы.

Ас цыракэа еивагыежьюеит, ихэмаруеит,
Ахэылыхэа ажэоан иаҥышэшоит.

Ицшзоуп асы, аха усгы ишңаруеи
Адэ ицэхалаз? Срызхэыцуеит, сагырыцэшоит.

Ахэшҥаараҥы амца еикэуп агэгэахэа,
Ушахэшахэуа шыҥа аеҥхэа ыеҥхэатэаз,

Аха сара асы шкэакэа сахэоит,
Асы шкэакэа леиуеит иахэа абас.

Дгэыргыан акэхап, азэы ахэафхэа дхысуеит,
Акихэа неикэҥыртүеит шыоук хазы.

Ахэыцкэа еивасны ашҥа шэынтэ иахысуеит,
Инеицэхасуа илоуп зегь асы...

Сыбла хыздоит, адунеи зегь ꞑаашкакароуп,
Уаха даеак ыказам – асоуп.

Зны изгозар, ацкъара агәра згароуп,
Асы шкәакәа злеиуагы уи азоуп.

Нырцәи аарцәи акы рхәоит еигәныфны,
Иеилибакаара цыышьоит урт лассы.

Ахәыцқәа реипш, асы сапылеит сыфны,
Иуархал шкәакәан сәаңхәа ишьталт асы.

***

Бара бахыѳкам акәхап, нас, иахъала
Ак стахны хәа сыказам рацәак.
Иашароуп – сылбаауам, сеигьхалом,
Ирхалеит зегь иахъала даеа цәак.

Сажәеи сашәеи зынзагы еинаалом,
Сцәахәакәа абаѳоу, урт еикәшәом.
Сеиханы арантә цыаргы сыбналом,
Зеытхәаны арахъ иаиуагы сацәшәом.

Ус сывамшәа, сыццакзом афныѳа,
Схы сықәыжьны араѳагы сызтәазом.
Сағацәа ааңсазар акәхап, иѳам,
Сфызцәагы саха рымам, избазом.

АМЦЕИ АЦӘАШЫ

Ишахәшахәуа еснагы еикәуп ахәштәара амца,
Еиѳажьуп ақыд дуқәа хәажжаза...
Амѳыркәараѳ, нахъхы, ацәатцла амцан,
Ихаман алзынра ихәзхашазгы шытаца.

Избоит арантә, ахәштәара амца игәышпы атан,
Дынкахәыцуа сара саб дахьтәоу уажәы.
Ара азынра аҕамрыцәгәац ас уажәада,
Итцааны ишьтоуп, узылсрым асыршәы.

Ашьталара иаамтан, аха хмыцәеит.
Инымтәазоз лакәк еиҕеихәон саб.
Уи даналга, тынчрак зегы иаххыцәеит.
Деитанатцоит иара амца, ак хасаб.

– Иҕахәатәуп, – лхәоит, – амца шыта уахала, –
Дәагылоит, нан, шәаала хәа сан.
– Ацәашыы бмырцәан, амәа азә данхалар,
Арахь дымәахыцып, – сахауан...

Аамта цеит. Саб дабаҕоу, рыцха,
Жәохәынтә игәы иқәиаахьеит ашьац.
Аха слымха итаәуеит иажәа ҕыцха.
Сиоуп сазхәыцуа. Макьана цқьа имшац.

«Амәа азә данхалар...» – игоит иахьанза,
Еихсыҕрангы иҕам уи абжыы.
Абар, еикәуп агәгәахәа хара хамца,
Ирбо цыысшьоит амәасцәа хцәашыы.

***

Исзымдыруа ахтынрак садынхалоит –
Агәылара, абраҕа, ааигәаза.
Сымәахыцуеит уахьгы сара схала,
Еилибакаашьа шхамамгыы зынза.

Бахкәажәха бара арахь баацәыртцуеит,
Ибырлашоит сҕацхьа ахтынра.

Аха нас сгәыҭрақәа зегь бырзуеит,
Сбацәажәан санаалго сызхара.

Ахтынра арахь хара ихадшәа,
Икамшәа хабжьара мазагы,
Изызбазеи исхәаз бақәшахатшәа,
Аха арахь сыбхымкәа зынзагы?

Схы сықәыжыны афныҭа саахынхәыхуеит,
Сафуп сара араҭа абылра.
Аха усгы, газарами, сгәыгуеит,
Инытымшәеит сылапш бахтынра.

Издыруада, сцәажәоит нас гәаныла,
Бизыпшызар, ахкәажә, бара азәы?
Сцап усҭан, ҭе мҭақы санылап,
Слылахәаша сықәтцып наҭ уатцәы.

Аха иҭам, иҭазам аҭакгы,
Инаццангы ибасхәо, ихатца,
Шьҭа быҭоуп, быҭоуп сахьцалкгы,
Ара сыҭа, сыҭа хараза.

Азәыр акридыруама сызражәы,
Сагзырфазгы нас сара абра.
Быҭазааит, нас, быҭазааит, бахкәажәы,
Илашалааит назаза бахтынра!

***

Бымҭахытцышт зны аацынра бацны,
Баасҭаццашт шыжык бшәахәаны.
Бызбоит цыара сытла бадацны,
Боатцкьоит бымцапшыны сымҭа аханы.

Бдыды-мацәысны ажәѡан бафәлашт,
Быцсаатәха бызбап аашоны.
Благырзны снапсыргәытца баншәалашт,
Бнасыхьзашт ма зны бқәыршаѡны!..

СѡЫЗЦӘА СЫЦНЫ ЗНЫ АШТА СААТӘЛЕИТ...

Сѡызцәа сыцны зны ашта саатәлеит,
Дреигәыргъеит даараза саб, аха нас
Ғааитит, даасыхәапшны абасгъы зтаарала:
– Исзымдрит, изустцәада, баба, иахзааугаз?

– Исѡызцәоуп, – схәеит атакс, даамырпшыкәа,
Убасгъы нацыстеит сахьгылаз, сааччан:
– Смагра дтысуеит дталан азә сыкәа,
Ақхәақа игылоу, уи азы думырцъан,

Сахьихәақәо ыкоуп, исзеигъхап хәа дхәыцуеит.
Деихалоит, деихытцуеит, сґапхәа дқәақьоит.
Егъи иахәа ма уатцәызны дысцәызуеит,
Ажра сзижуеит, иара дагъагоит.

– Аѡызцәа бзиақәа уцзаапеи, баба, –
Саб илапш нархиган дааччоит.
– Ацәгъа дырны ґеик ихасабуам
Ахпәтәи, санибо игәы еикәыччоит.

Стып дашьтоуп, икьалахьеит ицәа,
Зәыр дсағазар, абри дегьсаґоуп.
Ижәлан дагоит агәаґ ду хышхытцәан,
Аха итцәахырц дафуп, зегь акоуп...

Ус аума?
– Ус ауп! – Сѡызцәагъ аахәмаруеит.

Сажәә инаццан исхәәит җәә ажәәкәәк:
– Зык ант афыңҗеи сареи хәитәруеит,
Сагахъан, урт самырхит җенак.

Амца иакәлоит са сзы, иатәхызар... –
Сышнеиуаз саатгылт сара абра.
– Акыр даңсоуп, – ихәеит, – баба, афызә,
Афызә уишътал, иныжь аихабра...

Арт зегъ уфызцәән итәлазар ашта –
Абзиа. Га думамкәә унхарггы усырңьон... –
Иңсы тагәышьан. Хәихлафуан. Исхаштуам,
Дхалагылан уа сабггы дыччон...

***

Аңсеиңш, ишәеиуаз ахра илахаҳан,
Аңта зымқәәцә уа иаахахеит...
Аҳаракырахъ иңшуеит рыхқәә раҳан,
Аха ара шьюк агәәәә итәхеит.

Срыцуп. Хшықәыц хәкәуп хара амәә,
Ахаҳәкәә хәтңкәан итәлоит хланты.
Икәлап шьюкы ирбозар ишәмуә,
Аха са схәтцран сыкам бзанты.

Шьяәә-шьяәәлә, ишсылымшо уаҳә,
Уанза сәәзароуп. Хәиңшызар сәххеит:
Аңсеиңш, ишәеиуаз ахра илахаҳан
Аңта зымқәәцә уа иаахахеит...

***

– Скарыжьуам усгы сықәхәан, –
Ихәан, дгылеит уи хара, –
Сара исусым, ағыгә-сыгәхәа
Рыхқәа еинырқьааит рызхара.

«Сара исусым», – амц анырхәо,
Шьоук ангылоу агәра го.
«Сара исусым», – уа уанхьырхәо,
Зыхәашьк са санадырго.

«Сара исусым», – адәы уцәхалар,
Аатцра увахар цьара.
«Сара исусым», – азә дыбгалар,
‘Еазә дафызар ҳарцьара.

Дыпхәысзар – «Сара дсыпхәысым...»
Дхатцазар – «Са дсашьам...»
«Сара исусым», «Сара исусым»,
«Сара исусым», – есымша.

Дтахызааит, дфыزاز, дгәылаз,
Азәы дааицымхрааит бзантцы.
– Хара иахусым! – рхәеит иахьгылаз,
Зны, данаанахәа азы.

***

Ацлақәа рымахәқәа хахаза ажәѡан
Иаатцахеит, акәкәыхәа ирыцрыхо ацша.
Ғагалан сазхәыцуеит аамта сшаражәуа,
Ишагхо, ишагхо есааира сылша.

Схәыцуеит, макъана атцлақәа абақоу,
Азынра цааршәха рақхьақәа ишьтоуп.
Адәы ицәхалеит рхала, еибаргәақәа,
Азынра ааиуеит. Ҙагалангьы хьтоуп.

Мап, ирыздыруам аусқәа шыта ишцаша,
Урт анықоу, иахьықоугьы ароуп.
Анцәа идырааит уанза иназашоу,
Урт уажәнатәгы изеипшхызуа аапынроуп.

АҚӘАРШАҒЫ

Адгьыл җажәкуан, иалшомызт уаха,
Уи анақәа-арақәа ейқәыңцеит.
Ҙсы зхаз зегьы рсасақәа рахан,
Ажәған иатцапшуа игылазшәа збеит.

Ус ишнеиуаз ажәған еимаҳаит,
Апцәқәа аауан иббаза.
Адгьыл җажәкуан, иалшомызт уаха,
Ачхара хьцдит зынза...

Иаҗәтәан шыта ажәған ашәыта,
Инатцакны идыдит, имацәыст.
Адунеиаҗ зегь ңсеивгара рыто,
Апыққәхәа қәаршағьыкгы аакылст.

Еибаргәақәа, изышо иңшымыз,
Рыңсқәа ааивыргеит, цаны.
Ааишьа ацашәхеит, уи қәыршағьымыз,
Цәыкәбар-цәыкәбар зегьы ирыхъзаны.

***

Ахьта сара сцәа сантанацала,
Адунеи гәы азтамызшәа сымбеи.
Амла санаркны, цәгъала санхалеит,
Сгәы ахшәазшәа збеит зынза адунеи.

Бзиабарак мцаха зны исыцралан,
Адунеи җакала избеит, иаахәит.
Аха ишааз еицш уи анца ибналан,
Иахагъ ахьта санаркит, слахәит...

Абзиа иацын ацәгъа, амц – аиаша,
Ацстазаара зегъ ракака снарбеит.
Иахъа шьта иагъысхәоит: зынза ибашам,
Игәхыршәагам, игәхыршәагам адунеи!

Ацстазаара сахәоит зегъы арееиларц,
Иарцшзарц, еиднакыларц зегъ җарак.
Ацстазаара сахәоит цхьаҗа инеиларц,
Сацнагаларц уи даҗа аацынрак.

ХРЕИГӘЫРҖЫОН АБНА ИЛАЗ...

Сара дысгәалашәоит шәарыцафык, –
                                исхәарым уи ихъзи ижәлеи, –
Уахгъы җынгы хабна дылан,
                                цсы зхаз зегъы уа инирцәон.
Шьюуки ари рхы аарыхнахит,
                                ардәынакгъы нхом хәа ижәлеит,

Җа шьюукыхгъы, – дшәарыцафуп,
                                ацыс иафшәом, – ддырехәацәон.
Абна дылан иара дшылац,
                                ишәақъ харшалан, дшәарыцон,

Иахьа ахәхәахәа ара дхысуан,
уаха ахәхәахәа ана итиркъон.
Абгахәыцқәа иара дрытцан,
абгадуқәа иара дрытцан,
Лада дыкан, ҫада дыкан,
агеи ашьхеи еимиркъон.

Ус ишнеиуаз ишьтра ихылеит,
зәырҫы аагылт ршәақықәа нкылан,
Аибашьра калазшәа, аҕәҕәахәа
иахьа хәлаанза ахысыбжь гон.
Ашәарыцацәа ааспылеит
сара ашьыжь шаанза сгылан,
Ахәылбыхеа сахьынтыцыз
еидарала ашәарахжь ааргон.

Агәы тыркъеит аҕсабара,
абнатоурақәа шәазызон,
Ахапы итаз ахапы итытцит,
зшьамхы иазымгаз ндыртцәеит.
Аб диҕыпшит аҕа дгылан,
иара убриггы шыта дшәарыцон,
Арахь алтцшьа уаха иақәшәом,
абна илаз наскьацәеит.

Мап, имцеит убас мацара,
азакәанггы араҕа мчы аман,
Азакәанггы араҕа мчы аман,
ишааиуаз даараза аҕарҕәҕеит.
Аха усқан ҕсаатә нхама,
бгахәычык абжыи шәахама?
Абна хырқәақәо инхама, –
ҳара хусқәагь еилахәеит.

Хымз ирықәуп, сара смаҭа
ардәынақәа ибарц ҳаицашьтоуп,
Ашәкәәҕада уи акраамҭа
ибап ҳәа сыказам ажьа.
Ардәынақәа җажьын ҳашҭа,
архыынақәа җажьын ҳашҭа,

Акәҗарақәа реицш, ҳашҭа
иџуа иқәмыз урт, сашьа.
Ҥынчроуп. Абнаҕ абга уыууам,
ашьабысҭа усгьы иубашам.
Азоопарк ахь амџа ҳақәуп
хәыцгьы дугь ҳаццакцәаны.
Хреигәыргьоит шәарахи цсаатәи, –
ҳлакәушьап, мшәан, ҳашҭашоу, –
Хреигәыргьоит абна илаз,
шәакь мцала иныртәаны!

***

Сықәмызт сара зны абри адгьыл, аха насыцны
Сықәнагалт. Сыџшьапык срықәгьылт. Сгьацеит.
Адгьыл цшза, адгьыл кәымпыл иахьа сықәны,
Ицстатцаган хыхьынтә амра ду схацеит.

Схәыцуеит:
иҕазма зны убас еицш аамҭакгьы,
Абри адгьыл сықәымкәа, уи ацшзара сымбо?
Сызтаараха саацәыртцит,
иҕастоит зегьы ртакгьы,
Иҕоуп зхы снызҕьо, иҕоуп исынцо...

Сышьҭнахит, сакуп анапқәа сырныргьылан,
Сықәсуеит уи, адақәа иртаныҕкәо шыаны.

Снаңшы-ааңшуеит,
зегь збар сҕахуп сҕеынкылан, –
Сара арахь сықәнагаларан сығам ҕазны!

Ишқа, зынза уахау?!
Атаххәа схы иасуеит,
Сарҕыхоит, саргылоит зынза сеилыхха.

Арахь, иҕеыцхаҳараза, сханы ажәџан казказуеит,
Аетдәақәа гәеҕкаагаха еилаарцыруеит уаха.

Урт руақы сара сыхьзала иаттаршәуп ажәџан,
Сиетдәахә кыдуп сҕәоит саргы, сазыңшуеит.
Аха аамта иара убри аетдәагь аражәуеит,
Илкыдшәоит... Сгылоуп. Ахусухәа ишуеит

Ахара лақәакгы. Ғаңхәа схы аасыргәыҕуеит:
Азә иетдәахә кыдшәеит, рыцха, ижжаза...
Исывсны инеиуашәа, аамтак сназыпшыхуеит,
Аха уи сагоит, саргы сагоит, агаза.

Издыруеит,
издырырц сҕахым, аха издыруеит
Абри адгьыл ағны сшығамло уатцәы.
Сгәы кылнатцәоит, схы кылнатцәоит,
саруазыруеит,
Саханаргьежьюеит уи иахәа атцәы.

Уаха сарцәом, уатцәгы тынч саргылом...
«Уатцәы»! Ғаңхәа – «Уатцәы»!
Сара истәзам.
Аха сгәы тагылом,
агәра сызгом зегьрыла,
Сҕаломә хәа абри адгьыл ағны зны зынза!

***

Исымбазакәә,
Мшәән, абастәкьа аамта цама:
Схәыцкәә ракәым, смаҭацәә ирызхәит!
Сышлазеит убама, аха егьамам –
Сықәлак жәаха пхәыс дшааигаз саҳәит.

Сыҕоуп, ааи, макьана سخа-чахартә,
Саәеырбаргы цәгьа избазом маза.
Ачара сзахатәшам, цәсеипш, ҭаха,
Аха аныкәара саҕәымтыц уахь зынза.

Иҕало ҕалап, уеизгы узахыңом.
Амала, сажәызар сара шҕа,
Исхәало закәызеи, мшәән, сыбхыбаан?!
Истаху закәызеи сара еиҕа?!

Ибашоуп баргы ибхәало бажәызшәә,
Ажәтыс еипш, сааигәа бҕырпырлап!
Баргы саргы, сгәы иснаҭоит усшәә,
Хмаҕа ичараҕ хдыркәашар ҕалап!

***

Бзиабароуп, аҕстазаара сгәы ахәә,
Зегь сылшо, зегь сымчны сзырбаз.
Сҕаҕхьа арҭашкәә еилаҕеит агәгәахәә,
Ашәә хаак ахыҭ адунеи ду убас.

Цьарак сакуамызт. Салацшт аныхәә,
Аҕстазаара аныхәә, ирзеипшыз зегьы.
Анцәа сиҳәар сҕахын ауаа рзыхәә
Ашықәсқәа мҭасларц абас даҕа зқыы.

Инымтээр сҥахын бареи сареи хныхэа,
Ибдыруеит, схеипш быгэра згон.
Аха ххан лаша шышьазаап ашышьыхэа,
Ххан лаша шнеиуа иахцэыбгон.

«Бсыцзар, абраҕагь егысыхьзом», –
Схэыцуан, саҕын ахжыара.
Избахьоу бакэзам, бгэыбзыгзам,
Иафуп хара ххан ашышьара.

Ихахьзеи хэа, ашэқэа неимысцаан,
Сындэылтцзар иаша адэахы,
Ихатцэон хфыцьегь, ацхэызба,
Хақэган хагарц уи азгьы.

Алакэаф еипш, цхыраарак сахэон,
Исҥахын бара беиқэсырхар,
Санаахьацш, стэазаап еиҥахэан:
Бысцэызит, иҕам бхабар!..

Бара исыжэыбтцаз згьызаап,
Еилагьежьюа, еилаҕео иаауаз.
Сақэшэеит, саниеит уи афыза,
Исхэоит ауп уажэ схыдаха суаз.

Исхэоит сшынбыжьыз мариала,
Ахьта сшакыз – сышлахэыз,
Зынза сыззыпшымыз жэеинраалан
Нас ҩацхьа арахь бышхынхэыз.

Быказ – азыхэашьқэа срыруеит,
Быказ – сыббап сыхраха.
Быбзиабаразар – быздыруеит,
Сҥахозар – баразэк сегьтарха!

***

Ҳабжьара
Ашьхақәа збом ицыџцыџуа,
Ҳабжьара
Амшынқәа табылгьо иҗаиам.
Иҗалазеи, нас, уаҳа ҳаигәныџуам,
Еиниашья ҳмоуит уаҳа, иауам.

Сажәа лыңшаахқәа
Наҗ иалазт аҳауа,
Бара ибхәогь аңша иснамырҳаит.
Иаҳа аҳара здыда, нас, ҳауа,
Ҳшеишьтаз, ҳаинымио, иахьанзагьы ҳааит!

Наҗ-ааҗ ҳаибаргоит башаза анызба,
Иҳахъзеи,
Еиниашьякгьы ҳамамзаап, ҳаи!
Уи агәра згеит, ишеицыз анызба
Сара сычкәыни бара быңҳаи!..

***

Мџамш! Исхәозеи уаҳа,
Ҳалгеит иахҳәаша хҳәан.
Быхцәы жәпа сахәәет исҗаҳан,
Адәығбагьы дәықәлеит ихәҳәан.

Мџамш! Издыруеит, издыруеит,
Иҳәатәыз ҳәамкәа ишынхаз.
Лағырзушәа цәыкәбарқәак цырцыруеит,
Иазхаз, нас, сбыҳәоит, иазхаз.

Мџамш! Адәығба багароуп.
Нахьхьи, бара бымџа аханза,

Ибзыпшу уаѡцас агәра игароуп
Сшыкамыз абрака зынза.

***

Сгәы иснаѡит даараза хаипшушәа,
Ихатцасны цәкәырпак еилашуеит.
Ажәѡан аґы амаалықыцәа пшушәа,
Уахь ҳахкәа раҳан ҳапшуеит.

Иаҳнаѡзеи усгьы ҳара ажәѡан,
Ҳзыкәгәыгшаз дҳамоума уа нцәа?
Адгьыл ҳаргәаґуан, ҳшыагьы ажәуан,
Ҳныласуа ҳцон аҳәынцәа.

Ишьтан ҳара ҳґапҳьа итыжаан,
Ихиан ҳара ҳзыхәан жрақәак.
Арака апстазаара тышан,
Ҳапырцыр ҳтахын, аха иааг,

Ацьнышцәа ҳамѡа иангылан,
Уи атышахь ҳашцаша ҳдырбон.
Ҳхьатдыр, наґ-ааґ ҳааиґагылон,
Ацьнышыцәа анаххырц ҳақәпон.

Ианаму, ҳаацәырцит ҳацьнышцәан,
Ҳдәықәлеит дара ирапганы.
Ҳгәамхара ртыхәа аназпымцәа,
Ҳаипырцроуп еитах ҳаилганы.

Ажрақәа штыжаац итыжаауап,
Илашьцаза атышагь татәоуп.
Ацьнышцәа ҳрылан ҳзыпсышам,
Ҳхынхәит, ҳзышыѡу ҳара ҳтәоуп.

Башагъ ҳапшуеит, нас, цәѡанцәыҕа,
Иахцәызыз, ҳзышьтоугъы закәи?
Ажәѡанаф амаалық дыҕам,
Адгъылаф дыҕамзар уи.

УАЦӘТӘИ АМШ САЗЫПШНЫ

Ианбыкәу уацәтәи амш саназыпшымыз?
Сыпшын – сәнтәазгъы иаҳа сгәы цаны.
Иргәырҕаган, игәытҕаган – сымшқәа еипшымызт,
Аха урт зегъ сара истәын, цаны...

Санхәыңыз зны амѡадуахъ сыпшуа сгылан,
Сгылан җыѡцас ҳашта сшытҕара.
Абар, избоит арантә, уи снаныххылан,
Пҕхә сҗынасхоит – сеидру сзынҕара.

Сапхәа иҕаз цкәынран, аапынрамыз,
Сыццакцәозар – ссирқәак сырзыпшын.
Аха сназыкәгылаз нас кәарамыз,
Аеитцыхны сапхәа ишьтан амшын.

Рапхәа уи анызбаз игазҗазуан,
Инаҳәы-аахәуа тынч атра иҕаиан.
Аха итцысны нас җәғәала апша асуан,
Ацәкәырпәкәа шытыцны арахъ иаауан.

Исхәаргъы иззаргъы, урт са сзы игәытҕаган, –
Инықәхауан сапхәа ишәахха, ихәаш-хәаша.
Ацәа иҕазызон усқан, иашан, ага,
Аәазеикәымкит краамтагъ ара апша.

Псҗазааран амшын ахы снардырит,
Изныкымкәа сҗапхәа уи цәкәырҗеит.
Изныкымкәа анахыгъы арахыгъы сырит,
Сархәыцит уи, саргәыгит, иснарбеит

Апсҗазаара ахаан ишнымтәо, амра шгыло,
Уи иахьа иҗашәаргыи иштәшәара.
Ус анакәха, сымҗа еиҗа снангылоит,
Иарбан сара сымҗаҗ сзыцәшәара!..

Апхынра саңылоит, сааңынра наскьаган,
Иластҗаз җарҗаруеит, уи срашәоит.
Сҗәит, сеиньлеит, сымшқәа гәазырҗагоуп,
Ус бығь җеижьқәак атдлақәа ирҗышәшәоит.

Сышәхымс иаалагылеит шыҗа тагалан,
Ибжьоузеи нас – азынра ааигәахоит.
Иааиуа амшқәа сырзыңшуеит еакала,
Идыршәыи алапкьеиңш җәара скақәхоит.

Ихьанҗаза ажәҗан аңҗа хылоит,
Қәоума акы аҗәанахоит уажәы...
Нас-нас сара ңша тәытәык саңылоит,
Сымҗа шиашоу илгоуп асыршәы.

Азынрагь наскьоит ус, ашьха ихытцуеит,
Сгәырҗо са саңылоит еа ааңынрак...
Сышыҗахьҗа инхаз сеитҗарызхәыцуеит,
Саңхьаҗа иаацәыртцуеит шә-зтҗаарак.

Исзыҗатҗо җысшыоит урт рҗакгы,
Иаҗа еиңу амҗа сназыңшуеит.
Исылыңсауеит сшааиуаз сара дакгы,
Схәыцрақәа мшынха иааилашуеит.

Иаңсам – ицаз амшқәа ирыласырзуеит,
Инаскьазгоит мыткәмак рызхәаны.
Сыңсҗазаараҗ нас цәахәак аацәыртцуеит,
Уаҗытәыҗса ихы иҗамшәац цәахәаны.

Сыңшуп. Уи ңхьа снанагоит, саргәыңуеит,
Цыңх исыгхаз снарҗатҗоит сынтәа.

Нахъхы хара аарлагъ снахьыпшыхеит
Есааира арахъ иааскъацѣо сцыхѣтѣа.

***

Уажѣакѣеи уашѣакѣеи схырхеит,
Сапсшѣа иахагъы исгѣадырцхоит.
Арахъ ашѣкѣы уагъанырхеит,
Шьоук ухъз еснагъ идырххоит.

Уи усым. Аѣыц иаѣагылоит,
Абзиа азѣырѣы иркѣахаеит.
Аха ажѣакѣа зтѣу инарцылоит,
Рашѣагъ хааза ирахѣаеит.

Унеиуам иумхѣаша рыцхѣо,
Амацаз инухам улша.
Ацъ ду ахаангъы иазытцхѣом
Иасыр, еитасыргъы ацша.

Суцлан, хѣыцраха исысуеит,
Икѣаз, икѣало збоит.
Ашьхара шыкоу имацѣысуеит,
Агака арахъ ицѣкѣырцхоит.

Ублакѣа уи амацѣыс ашьта
Рыххалоит – амш еихыкказ.
Уашѣа шыѣакгъы снанашьтуам,
Ишьтыцуеит уи цѣкѣырцѣас.

Уа иутѣу, иапсоу ныкѣашѣала
Уааиуеит, иутѣым узцом.
Даѣазѣы иѣала уманшѣалам,
Даѣазѣы имѣала узцом.

Ажәлар иаңсоу акгы дырзуам.
Лағырзызаит, ргәатца итәшәап.
Абри адгыл зны уанаңырцуа
Иазныжь даеа ажәак, даеа ашәак.

***

– Шәышңакоу, сцаауеит, уара, уа сара сыда?
Ицаауама, амра шәхаңхома ихааза?
Акәтағ былгьома? Инхада? Иңсыда?
Акгы ыҕаму уа сара сышьтахь зынза?

– Зны ицаауеит, ифыртынха аңша асуеит,
Итақыңқыңыртә ңсы зхоу зеггы рцәа.
Амш еилгоуп зны, ажәәан казказуеит,
Җшубац, ҳақәуп адәы ҳғәыргьатцәа.

– Ишңеизыҕоу уа агәылеи агәылеи?
Афыза изы афыза дразума есымша?
Ианеилало ыҕоума урт хыла-гәыла?
Ацәы ыршо дрылоума агәымха, алахша?

– Ишьтибахуеит шуҳәо, зны инеиҕагылоит,
Агәылеи агәылеи шнеиуа еицәынхом.
Аифызцәағ раҳәақәа тыхны инеижәылоит...
Җшубац, макьана ҳхы таҳархом.

– Аҳәса – сара адгыл исзықәыз лашаран,
Сдырдырхьан, сылажыны ицон аҳәынцәа.
Изеиңшроузеи иахьа? Изеиңшроузеи рыхшара?
Рылтшьягь зысмоузеи, сымшқәа анынцәа?

– Ассирқәа цәыртцуеит, рбара гәазырҳагоуп,
Зны уңсы тырхуеит, итарцоит уңсы.

Ирыхшаз рымѡагы убас ала инагоуп....
Ишубац, ишыѡаз инхоит иахъазы.

– Адгъыл анықәыпшра, анықәлара ныхәан,
Рыцхаран назаза уи ныжьны ацара.
Цсгартоу, гәаѡроу уа шыоук рзыхәа?
Ргәы ахәо, иасны иаѣума анхара?

– Ишубац, гәаѡ-цәаѡкра нтәом шыоук рзыхәа,
Аха цсы зхоу зегь ирхәо акоуп:
Адгъыл анықәыпшра, анықәлара ныхәоуп,
Назаза аныжьрагы инымтәо гәрѡоуп...

СААЦАГЫЛТ ХРАЦАС

Саацәеит, уара, ѡынѡажәагы сыртысны,
ѡынѡажәижәаба саатцагылт храцас.
Саашәақәхеит абраѡа ак сгәы ардысны,
Саашәеит сара, аиашами, хәычцас.

Сцаргъы цәгъа избом арантәи схьатцны,
Аха, уабацо, ацҳақәа тарбгоуп.
Сцазар хәа сшәоит зынза сыбжьазны,
Мѡа затцәык ахра ду иаѣгоуп.

Уи саамтцахеит азныказгъы схала.
Сѣынасхахуеит нас схы агәра ганы.
Сѡынѡажәижәаба – сыхра ду – сѡаѣалоит,
Исықәхархәагы сшәахуеит ибганы.

***

Хара амѡан апцстазаара хашагәышьон:
Шыоук аныхәа рхыргон, шыоук – аазаб.

Сара сымшқәак даара иашагәышһан,
Аха уи уареи сареи иаазап.

Иаххәарым, аңстазаара, сышкаһаз,
Сышгылазгы ашәыта сынтаны.
Нак хара дсыргылазеит сыңсцааха,
Дааиуеит уи иахһанза иңсы заны.

Сара уара суқәныхәоит сәагылан,
Ухазгалоит, бирактас удсырбоит.
Уеилагәежһуа, умшынха зны успылан,
Уааиуеит иара усгы, уцәкәырпоит.

Амһан, аңхәыс леиңш, зны супсаһуан,
Ға шһоуки урғаччон, аха нас
Сыргәыбзыға уғааухон, уи сыхнаһуан,
Сылабжышқәа ҟхаддылон хәыңтас.

Гәашә дуқәак леидужһлон агәарахәа,
Саавахон аґенышыбжһон аган.
Сматанеиуа, уцхыраарак сахәон,
Сананыршәлаз, санаңһуаз удырган.

Исыздыруам, иашан, излаулшаз,
Исхаурштит уи уара ашьтахы,
Аңстазаара, ахьеиңш исызгәылшәаз,
Аңстазаара, исзызшоз сара ахы.

Пһаґа иаауго арбан сара сзыхәа?
Зегь сүтома, исымухуоу зегы?
Уныхәаз, схәоит,
зкһынтәгы уара уныхәаз,
Уныхәаз, схәоит, Аңстазаара, уеизгы!

АСЫРШӘЫ

Апоема

...Адәы саақәхахит сара нас суазыруа, –
Дгғыли жәџани срыбжәхеит срыцәшәо:
Ажәџан иалахын алаҳәәқәа ҕыруа,
Адгғыл шытан абылфџы ахышәшәо...

Исабаха сылагылан шыамхахыы ахәа,
Иара ажәџангыы хәа-ңштәын иахәа.
Исыздыруамызт адгғыл шыта сызлахәоз, –
Амца зхысхъаз, аццышә иагахъаз.

Ҙыара ңлакгыы нымхеит ма машәыршәа, –
Схы знысҕыаша, схала санынха.
Зынза сшәомызт сара шыта сыңсыр хәа, –
Адунеи зегь шытан иқьаңтаха...

Сцәырҳаны сааңшызар, – амра гылон,
Игәыбзыгын, ихаан уи ашәахәа.
Сааигәа ңыара аңсуа гара гылан,
Смаңа хәычы дыңәан дҕахәхәа...

Саңхәа ицәырцуан иаңтәи амш гәтҕыага,
Иңшәаазшәа збеит ажәџан алақта.
Иамуит сыбла хызџар, сыесырдагәар,
Схәыңра азы-мшын слалашәеит еиңа.

I

Аҕа дааины Ҙсхәы ақыта даалагылон,
Аибашыра амца хҕәыңдашт ааигәаза.
Аеага зкызгыы цеит уахь абңыар нкылан,
Ахәса аџны иааххәлеит иууаза.

Хара ҳакэын изырцэажэоз шыта аҳабла,
Храцэаащын, аха ҳазегь ххэыцқэахеит.
Ғафкра-цэгъан, рыцҳаран ихгылаз ҳабла,
Аха ххэыцқэан – ахэмарра ҳтаххеит.

Иҳалшоз ала акы хнахон, акы ҳаахон,
Адуцэа реипш, ҳаицлабуан, зны ҳаисон.
Аха ианааҳау ҳара ахэмарра аха,
Ҳаибарыщны адэҳэыпш афны ҳаизон.

Ҳахэмаррагыи хэмаррас иалаз аҳа!
Ҳаибашьюан ҳа ҳтэала ҳаешаны.
Азэ далаагон ачықъра, инапқэа раҳа,
Шэақъцас лаба дуқэакгыи цшааны.

Илаигэыдахтзон уи алажэ афэфаҳэа.
Ҳнибартцэо ҳнеилалон ҳара нас...
Ахы иқэшэахын, ацхыраара азэ даҳэон,
«Цҳьафа!» ҳэа азэгыи фитуан хатцатас.

Аибашьяра ааскьахьан араҳь Цсхэынза,
Ааигэаза, Афэа, бомбақэак пжэахьан.
Ҳара ҳтэала арафа аға даххэынчон,
Акырынтэ ҳара аиааирагь аагахьан.

Ҳабжыууааит ҳара Ҷенак агэарабжьяра,
Ахэыцқэа зегь ҳдэықэлеит ҳаиханы,
Ҳнадҳалазшэа ҳашнеиуазгыи абаагэара,
Адэҳэыпш афадхья ҳаақэахеит ҳшанҳаны.

Ауразоуроу зегь шытан арафа итыжаа, –
Рхы имфахо табиа дук ржуан.
Итаулан, уи ҳа ҳзыҳэа итышан,
Аха усгыи ҳгыланы ҳтапшуан...

Апхзы рфашы аҳэса иркын ажыга,
Ацыркант зфьозгыи, абар, ихэсан.

Нахьхы амца акын макъана аѣѣахѣа,
Абѣар ркын макъана еимларгѣгѣа.
Аѣаанахеит зны аѣа ара ахаѣахѣа,
Иѣѣит аѣабиагѣ зыла ихыхѣхѣа.

Абыржѣы акѣын, иашан, уи антышаз,
Хаахыѣѣтѣалеит наѣ-ааѣгѣы хѣѣшаны.
Дѣархѣазон, дырхѣызшѣа, азѣы дзышо,
Хабналон наѣ, хѣаталон хѣикѣшаны.

Еибашьран, хѣшѣхѣмаррыз, нас, уаха!
Ихѣмарразаргѣ, аибашьра еибашьроуп.
Машѣыршѣа сара ѣнак аѣабиа сѣхѣаит.
Иахѣа исылшо исыхѣыз ахѣароуп.

Ускан сара ак сылшогѣы сабаѣаз, –
Сагѣреитѣбын хѣа сыѣоуп, – схѣыѣѣазан.
Исгѣалашѣоит, иаасхаххит игѣаѣуа,
Аха сара, ахахѣ еиѣш схѣанѣаза,

Азныказ атыша сылзаакѣкѣалеит,
Еибархѣыусыууа хыхѣ иѣѣхеит ахѣыѣѣа.
Смадагѣ-мадашѣо хыхѣ сыѣхѣалеит,
Аха имааит зынзаскѣы урт рыгѣѣа.

«Уа-а», – сымшын сара, «ма-а», – сымшын,
Ахѣыѣѣа шѣан, испырѣьон, игѣежѣуан.
Сѣатѣхѣлеиуа саларшѣын азы-мшын,
Аѣнышыѣбжѣьон сара уи сашѣуан...

Сыѣс иаѣшѣмахѣаз агѣылаѣѣхѣыс иахѣанзагѣ
Лыѣсы ѣоуп – илгѣалашѣоит зегѣы.
Исыхѣьоит иахѣанза саргѣы амѣа,
Абасѣаамѣа мѣасны ианѣагѣы.

Ишьѣоуп уи аѣабиа саѣхѣа иѣыжаан,
Сылаѣш иара уахѣ ѣаѣхѣа исырхеит.

Аибашьра исзажын иара тышан,
Аха, насыңны, машәыршәә сеиқәдырхеит.

Сара сеиқәхеит, саламшәеит сара амца,
Аха усқан, ианкатәоз ашьа,
Дтәхагәышьеит уара уаб Москва амцан,
Курск ихъзеит ахызатә са сашьа.

Ихавгашәә игахын хара ашьамәә –
Ишиашаз аға итәфрахь иара цон,
Арахь сышьхатәыла ишамац иаман
Агәырәеи ахьааи – урт азон.

Еибашьран, о, рыцхаран аракагы!
Ашьха қыта салаңшуеит, абар.
Дарбан амәә иқәу игәәк-гәәкуа?
Дарбан зынза иқамгы зхабар?

II

Ғаха-ғымтрак ахатәоуп ағаәә,
Угәы тырзызо иасуа цша тәытәуп.
Адунеи алымха цыгәоуп, ак таәуам,
Иахыргазшәә, ақыта зегь тацәуп.

Нахьхьи хара аарла аләатәә әеиуеит,
Ажәәан иаатцагылоит ихәхәәза.
Ус анакәха, цсыцк цьара илеиәеиуеит,
Нахьхьи цьара, ақыта аханза...

Амәә иқәу имәә цәгьа даркареит,
Ишьамхқәә лаитцааит уи уажәы.
Дныгәнысуа дахьнырыз ааигәә акәара,
Днылатәеит дымчыдаха асыршәы.

Хыхь, иаңхьака, дыздыңшыло наароуп,
Дынхытцроуп, иңсы ааитак, ҕа хэык.
Деигэыргъеит, ибан ардэынак, даара –
Иҕыкэҕыкэуа иаақэтэеит уи махэык.

Абра ҕара итагылоуп азлагара,
Иааигэамзаргы акэхап – ашьтыбжь гом;
Ма атцаа иахэынчазаап акэара,
Ишылагац еипш, ахухэа илагом.

Анцэа иакэхап ара иҕоу здырша,
Ишэазама, аҕааа аңсы азеит.
Ҕсы зхоу уаф диңымлазеит машэыршэа,
Ҕсышэак иара абранза имахэзеит.

Икалазеи, иара иеипш дцыркыңуа,
Ма азэ даацэыртцыр...
Илыкэшэзеи иахэшья?
Адырра литахьан, дкыпшэыпуа
Диңылара ҕыишьон Азфыбжьа.

Аамтацэҕья итагылоуп уажэ ақытаҕ –
Атэыла зегь гэаҕуеит – еибашьроуп.
Иара ибжа имхуп, дызтахыда,
Изынхаз ҕхьака аарла агэагэароуп.

Иаха-иаха ахэыцра дтанагалоит,
Иаха-иаха ихэыцрақэа гэгэахоит.
Ҕара дрыткэоит уи, ҕара дыбналоит,
Асгы абас ипуеит ҕара, деихоит.

Еилахэашьза иаңхья зиаск дзыруам,
Еилаханто аңтақэа ихатэоуп.
Ҕлак амтан нас дышьтан дуазыруа,
Дыызхэыцуагы убрантэ ицара атэоуп.

Игәлалашәоит, днаргон итцагылан,
Днаргон аңсцәа рахь дыпхьазаны.
Аңсра ахаҗа алакҗа дхыпшылон
Абри ашыҗахьгы акырынтә уи, цаны.

Днепр иныруан, җенак абомба дажит,
Анцәа идырааит нас уи дызланхаз,
Еилаҗәыбаса илеиуан хани бааши,
Дызлалтцрыз, нас, амца дызлахаз?

Мцакы далцыр, дназлашәоз җеа мцамыз,
Иңсы ахьнырхала иааигон ацаха.
Ибон, ибон, уи алтшыа имазамайт..
Иапхьа уажә зегь ыытҗьон имцаха.

Дагьныҗәаңшит уи ахәышҗаара амца,
Дынхытдызшәа дааҗалеит рышәхымс.
Уи аңхара иныруазаап иахьанза,
Ихы иҗазгы уи акәын иара хымз.

Агоспиталь. Хымз дузза – аиартә.
«Сыбҗа ңтәазшәа, абра сышыҗахәҗеит.
Иҗазами шәартә?..» Аха шәартас
Иҗаз иара иакәын. Абра интәеит

Аибашьра ду иадхәалаз ихтысқәа.
«Аҗныҗа...» – рхәеит уи дангыла, җенак.
Дшыҗалазгы хәашьа сзәтом усқан:
Мап, дымгәырҗеит, дымгәырҗәзеит зынзак.

Дышхамлара здыруан уи цәәантәыҗа,
Амтәыжәәқәа иоурашәа сҗамлеит,
Аха, иага умхәан, уи «Аҗныҗа...»
Дахьтәаз иара уаҗа даашьақәхеит.

«Иамазами, – дразцааит, – уаҗа ңсыхәа?
Иҗазами, – дрыхәеит, – аҗеа мәәк?..»

Игәы айбашьрахь, ифызцәа рахь ианиха,
Дааилышшама, идыржәит з-фамѡак.

Дныкәарашәа ибеит уи, даадырныкәан,
Ифызцәа днарапызозшәа ихатә,
Аха ируам, ихы дырхеит аѡныка.
«Аѡныка», – рхәеит идгылаз еиҭа.

Аѡныка анакәха, игатәым, нас, аамҭа,
Аѡныка анакәха, абзиала хәаны,
Дымпшыкәа адәыгба дтәлеит уи ашамҭаз,
Иара дәықәлеит артәаахәа ихәхәаны.

Амѡа дықәхеит. Шака? Ѧаха, хаха...
Ихәыцрақәа есааира еилаҭаҭоит.
Ацәа иқәхән, дахьиоу ихы дызѡахом,
Ихьшәашәаза арахьгы аҭша индоит.

Деиҭаеҳәаҭшуеит уи ахәшҭаара амца,
Игәыҭашуеит уи зынза ихааза.
Адунеиаҭ уажә акы даргәамҭуам,
Ихьаам, акы ицрыхазом зынза.

Длырҭыхар хәа дшәазшәа, дицырхагам,
Дыеҳәаҭшуеит ларгы аеҳәа лыҭезаны.
Аҭша аатҭра иавоуп аеырхаган,
Хьҭоуп, аха хьҭа ыказам, цаны,

Арака, амца ахьеикәу уажә агәгәахәа,
Арака, ихәычра агара ахьдыртцысуаз.
Иуазхәода шака жәабжь еиҭахәоу,
Шака лакә арака иуахауаз...

Иабагеи, нас, урт зегь? Икам, изуп,
Аҭх-лашә акәа иҭаршәны иагахьеит.
Ацәа иқәхән, уи дызлымҭуа пхызуп,
Арахь, абар, аҭаа деикәанархәхьеит,

Иҗыркыакъан даҗаршәуп ашьха наара.
Аҗаа дагәоуп, уи уаҗгы дибом.
«Уарбан, уара?» – ус иахәхит зцаарак,
Аха игәи ихшыҗи еилдыргом

Иара иҗнәтәи иртәху, дахыҗкоу,
Дахынтәауа, арантәи ма дахыҗо.
Ус ажәак дарҗыхоит уи – «Аҗныҗа» –
Иблақәагъ аахитуеит дмыццакзо;

Агылара илшом уи макъана –
Дахыныҗәи аз асы дышьтанаршәит.
– Ари уара уоума, мшәан, Арсана?!
– Ахра! – ихәан... Наҗ-ааҗгы иаиҗәңшит.

«Арсана, злыҗха ҳаура, уара, Арсана,
Аарлаҳәа адәи иҗәыз игәагәо...»
Ахра иихәо издыруамызт макъана,
Дыҗамызт Арсанагъ иҗы еилго...

Амәа инықәлеит аҗыҗагъ нас аҗаахь,
Ақыта ахышьтаз, ашьха ашьапахы.
Итаңшуан акраамта җымт агәаа,
Асыршәи илагылан шьамхахы.

Агәырәа цәгъа алыҗуан урт ражәа,
Аха Арсана ихәомызт, акы изон.
Дааҗымтзакәа Ахра дцәажәон, дцәажәон,
Дцаауан уажәи-уажә. Ус иҗон.

Инагәыдыҗшылт ус дара аҗсуа кәасқъа,
Интаңшит дара ахьа җны алакта.
Иага қәа асхьан, уи иага җша аҗасхьан,
Аха игылан ус, ишгылац, иара еиҗа.

Иагәыҗаку җыҗк изцар еибгала...
Абра иаиуан Арсана даашьақәхеит.

– Истахымызт ашта ас уталар...
Аха уан... Уи зеггы дхапхеит...
Ашта дныкәлеит Ахра игәы даатасуа.
Иахәшьа арахь дидылеит уа дыхәхәо...
Ари амш сара сзыхәа имфасуам,
Ихәатәуггы арака зеггы сызхәом.

Схәычын. Сындылкәеит. Исхәо, изуа
Сзымдыруа наф, агәыларахь, сыцшуан.
Ашта дыкәын Ахра уа дкыызкызуа,
Игәастазггы –
аарла днеиуан уи, дцыркыуан.

Ашьапы икәгылеит нас арака ахабла,
Җыц ацсра калазшәа аәнаҗағы.
Хтанарцшуамызт иаххагылаз ажәәан абла,
Иазыхтуамызт уаха уи ахағы.

Исхамыштырц абцъартас ражәа сытан,
Иеизаз җа дунеикгы сидмырбеи.
Шәипхыыз зегь наишьтарцон акытан
Еибашьрала еикәызгаз ани җеи.

III

Ашәкәы лоуан: «Шыри, быҗба сҗанда,
Игәхәа скраны сыказма аҗа!..»
Ари дахыччон, лгәы цшаауан Асҗанда,
Даҗаатәалон уи лхы лгәырәаха.

Дхәыцызыпуа хәыцра гәартак дрылан,
Урт акаҗеипш иаины иаалхаҗон.
Зеггы иреигыыз даины лаҗхәа дгылан,
Зеггы иреигыыз лааигәара дылбон.

Д'еырца-еырцо арахь ашта д'талон,
Дымѡахыцуан дара рахь сасра.
Ускан иара нахьхьи амца далан,
Алак'та д'тацшыртѡ иааигѡазан ацсра.

Илмахаит уи дшырхѡыз Днепр ахыкѡан,
Ицсы аарлахѡа ишызхигаз зны Дон.
Исалам шѡкѡкѡа арахь амѡа икѡын,
Урт' анлоулак, мацк лгѡы лырдон.

Атцх еикѡара ахажьын ара аѡаѡа,
Уи иалыцхан ихы-иѡы лашон.
Ицарыхѡцѡаза цѡара ибжьи аѡаѡуан,
Гѡыграла иара абри атцх лыршон.

Ѣацхьа иааѡуан: «Шьыри, быгба станда,
Игѡхьаа скраны сыказма ага!..»
Ари дахыччон, лгѡы цшаауан Астанда,
Дагьаатѡалон уи лхы лгѡырѡаха.

Иатцазамызт шьта лдунеигьы хаара,
Дахьнышьталоз уи днахѡуан, даахѡуан.
Илызхомызт адунеиаѡ азѡы ицхара,
Адуanei дуззаѡ лымала длахѡуан.

Хыбрас ажѡѡан иман иара ускан,
Адгьыл аза дыкѡиан иршалон.
Ицстыхган ускан зынза аускѡа,
Еилагьежьюа, асытѡхѡеипш, цхьака ицон.

Ирхѡаз, аха ирзымгаз аз а'таца
Дзалцуамызт атцх-лашѡ ууаза.
Иара, Курск инеиуан еипш, длѡыбжьазит,
Ицѡгьахейт, аалгѡахейт, слахьынц'а!

Ахра избахә аафуан уарла-шәарла –
Хымз рахьтә абас зны, ианеихаха,
Ашәкәы еицарса има Арсана дгәарлон,
Арсана-ауафызатә, дааңсаха.

Ауафызатә – уи зынза дуафыбжан,
Иахьнырхалан иааигон иңсы ахац.
Анаара днафылбаар, уи есымша
Дыф диңылон, днаидкьангы дымцац.

Иналирkit хәа шәкәы еицарсак ахала.
«Ишңа, базыңшума, нас, еакгы?!» –
Ируа, ирхәо рзымдыруа иаaidхалон,
Аха ибон, дыңшын лара уеизгы.

«Астәнда хәыч, бара абзиа збаша,
Ашәкәы афыха рymoума, еибашьроуп,
Аха еикәыбцоит бара былахь баша.
Уатәгы даеак боуеит, зегь акоуп...»

Уатәы захьзыз Арсана аиартә даман,
Азытәкьа изыржәуа димамкәа, дзатәза.
Игәы бжьысхьан, иамамызт ак агьама,
Ихьтәкьагы иҗахымызт уи зынза,

Аха гәыҗрак иханы даргылон,
Җшьаала агәашә шыказгы днеихон.
Ишәыра шыҗыхны имәа еиҗа днангылон,
Дгәыңшаа-хыңшаа ашәкәы еицарсақәа игон.

Ахәы акәаңра даақәгылон Астәнда, –
Ашәкәы еицарса аауазар хәа дыңшын.
Ишанда, лхәон, ихәланда, лхәон, ишанда...
Зны ақәа леиуан, зны амрагь лхашын.

Ааңын цеит, аңхын цеит, тагалан
Абыҗ җеиҗьқәа леиуан иҗышәшәа.

Дкәәџа агәшәәџ уи дыңшын лхала.
Амза гылон – амра антәшәә.

Аеныкәнакит ус аџаа азын.
Атх-лашәкәә иаразнак иауцәахеит.
Ихымкәазо уи ақәа ацын, уи асы ацын,
Адәахьеипш әәнутқагы ихьтахеит.

Амџы ылызхуа дыказам ахатә.
Аәны иаага иуоургы – изыршьо.
Ирхәаз, аха ирымгац атаца
Дгылоуп леиха нкылан дыңхашьо...

Ишдалури, «ҳай!» хәа лыбжыы әтылцоит,
Лыгәтыхәкәә, лхьаакәә зеггы рцас.
Аиха илку шиашоу имәанылцоит, –
Дақәшәеит, шдалугәышьои, – хатәтәс.

Агәкаҳара калом хәа дхаха-чахоит,
Лара лхала иалцоит лхы дтәк.
Ари әахам, рыцҳа, ари хахам,
Иныләтәоит лиартәгә лағырз-цак.

Ус ишнеиуаз зынза амкәыл каҳаит,
Уатәашәпара ишьталт арака асы.
Дахеит, дахеит, аха илылшом уаҳа,
Лқышә иқәкуп аарлаҳәа лыпсы.

Аәарқсит аҳабла, арахь ашәартә
Ашьтыбжь мыргазакәә иааигәахон.
Лан агәәкгы дамами аиартә,
Нак-аәк аәын усқәә деимдырххон.

Дыңсызаргы сеидру хәа Арсана,
Асы цуа дынкылсуан иара иџы.
– Ҳай, амарца, сымчкәә зегь кацсама?! –
Иааихалашон Арсана ихы-иџы.

Дхэыцуан уи : «Ма уаха исзыршанда,
Срымбазакәа сцэытцапсуеит абра...»
Аха ашәхымс данаахытцлак Астанда,
Днеины днаҕагылон иара апсра.

Ихәыф-цацәа аазшәа еибга-еизыыда,
Ицсы ааталон, дгыларц итаххон.
Урт рахь ашәкәы зыыда, изымыыда?
Ицсыда? Инхада? Арсана дааилахон.

«Са сызцом, акакала еикәылоит...
Дача пытрак. Дача мацк ичха,
Шәкәы гәартак сыман нас сыбпылоит...
Аускәа абас икоуп, атыпха...

Иаха, пхызла, икалаз баханда, –
Лабҕабазгыы цыысшыахт, ихатца, –
Сгәырҕацәан сгәы аангылт, Астанда:
Агәашә даалагылахт аитцыбза!

Еигькамлазшәа, ацыкә-цыкә дыччахуеит,
Лафхәараха ист иаразнакы.
Хымпада, уа арраҕа ауаа «рчахуеит» –
Ицуп уи, дысымдырт зынзагыы.

Аха нас иехитит иччарала,
Илафхәарала схы сгәы кайтеит.
Аматцурта аниба, акәаскыа дхалеит,
Ашта дтыцны шәара шәахыгы дцеит.

Дцеит шысхәоз, арахь деитаахынхәыхуеит.
Ашта дталоит, дшызбац, дкалаза.
Иара ашоура имоуп, са слахәыхуеит,
Дхахазагы дындәылцуеит, агаза!

Сшәакы ибан, икницааит иахькнахаз,
Дууаза абыркыыл днахкыеит –

Атцыкъхәа дегъхысит. Абацъар уаха
Изиџахыз... баша иџимырџеит...

Иаргъы ашәақъ икыми, уи азақәхап,
Анцәа ихәозар, ас ицом хара,
Аибашъра еилгап, дад, ус анакәха,
Хәхъзап харгъы хәцкәынцәа раара...»

Арсана дцәажәон, хъаакәак имазамшәа,
Деиханы дџагыларгъы иџахшәа,
Аха зушәа, иашан, лақгърыз цамшәа,
Цәыкәбарк изамџа икәкәыр ианкашәа,

Лцәа дааџыпсааит лара дахъгылаз.
Арсана иџсы аавивигаахит иаха.
Илеихәеит нас, пшъаала, лнапқәа нкылан,
џ-ажәа затцәык: – «Саџабымџан, сыпха...»

Аамџа цеит, адәахъы анаатә асуан,
Азлагареипш, алу ду лагон.
Аха иџалап хәа уи уатцәы иказказуа
Игәыгъуан, уи аџыцъагъ агәра ргон.

Иакәымшәеит ари азынрак ацашъа,
Асы шъџахацәеит, ишъџахацәеит.
Арсанагъы игәы ирхатцон баша,
Илшом, ицара-аара атыхәа ццәеит.

Аха даџеазә дыџакеи дзыпсахуа,
Изықәгәыгуа дыџам, дца, дымца...
Скахаргъы сџагылап хәа наигәахәуа,
Амџа уи днанагылоит дыгәгәаза.

Аџны инхаз хыпшылон хара ишъџа,
Ак ихъыр хәа ишәозшәа, емырқәаца.
Дхынхәны уи даакылсит ашъыбжъышъџахъ,
Шъыжъ арантә данцоз еипш, дыгәгәаза...

Ашәкә еицарсақәа лоуит нас Астандагь,
Дырзыпшын иахъанза лара хымз.
Ус игәырғьо са дсасны дыстанда,
Ус игәырғьо дхытцлааит шәа шәышәхымс!

Лыбла ихкыла илкын аухантәарак,
Дрыпхьо, деитарыпхьо иаалыршеит.
Даңымлацыт ас ааигәа ашара,
Ианааша иара амрагь аашеишеит.

Адунеи лымбеи, нас, җа блакала,
Лгәыгъра аңсы талеит уажә иаха.
Җыңба ахацәа хара амца иалан,
Аха аңстазаара абжьами илаха.

Азәы ишуан: «Шьыри, быгъба станда!..»
Адунеи атца далыхәхәа дааскьон.
Дыџ дипылар шңалтаху Астанда,
Дгъежы-хынхәуа ашта даатахон.

Егъи усгъы лашьа иакәын, Ахра,
Аџнаҗа зхагылаз, иззыпшыз,
Дыцхауан макъана аҗа – агәаҗра
Итазыргылаз, ашьарџаш казыршыз.

Аха агәыгъра иаман уажә аиааира,
Астанда лгәатца, Арсана иџнаҗа.
Акы бацәымшәан, рымшын, ахахаира,
Җаипыларан ҳакоуп ҳара еиҗа!..

Ишаргәашоз азынра наскъаган,
Аҗаџауаа аңылеит җа ааңынрак.
Ааңынра ааңынран нас, игәтгаган,
Иазынкылом аамтагь еибашьрак.

Бгъы иатәала аңсабара аџычеит,
Агәкәа арҗыхеит уи иаразнакы.

Иеиднартәалт инаган шыңа-шыңа,
Иднарбеит разжык урт, мөакы.

Рхы неидкыла маза еиҗахәйтхәйтун,
Аеы ахы ахынашыуан ашыза аҗгы.
Агәкәа тынчмызт. Цәгәа урт хытхытуан
Иара убрака айбашыра адәаҗгы.

Аапынроуп, нас, иааиз азынра ашытахь, –
Асы иаттахан икам акгы цсырц.
Амра ахыта шыта шыаҗакгы иашытуам,
Ихышхыцәа аҗаанахеит асырз.

Амца иалоу жәылан цхәка инеиуеит,
Изынразааит, иаапынразааит, зегь акоуп.
Ацсра хышәашә аблакәа кәеицеиуеит,
Иаҗагылоу рымәа атыша итгоуп.

Аамтацәгьоуп, агәырҗара нарха амам,
Агәырҗара нарха амам – еибашыроуп.
Азтаара кадыц – дыкоума, дтахама? –
Иахыцалакгы икоуп, изтаароуп.

Ашәкәы еицарсакәа амәа ишыкәыц икәын.
Арсана, урт мөанызгоз, нас еиҗа
Дымцалар ауазма уахь, уи адгыл игәон,
Дазыпшын ашәкәы еицарса ихәта.

Иагәаакылкәеит енак уи, игәытшыаган,
Ашәкәы еицарса, иоухәаз иреицәаз.
Дныкәырцеит деитыхны Арсана днаган, –
Ианеиликаа ихала уи дшыхцәаз.

«Абга сафеит, сафеит, – имшын, – абга.
Ахәызба цагә атаркт сыхәдацәа.
Инасыпын уи, уажәраанза исхабгар,
Аха иамуит, срыцхаимшыеит Анцәа...»

Дыкэын ус, акраамта дрызмыргылеит,
Дгылапхэагь уаѿ дыкамызт зынзас.
Ашэкэы еицарса ѿапхэа ибла ихгылан,
Дыкнитдон уи апхэашэа изыртэз...

Аитбы иакэын уаха зымра мгылоз, –
Зегь зыхзызоз, зегьы иреигьыз аитдыбза...
Аапынроуп, аха аѿа еипынчылом,
Ажэѿангы абла азыхтуам зынза.

Аиѿхаа дукэа агэарахэа еимахан,
Иртыѿуазшэа иааѿт хара хэхэабжык.
Итацэын, акгы ыказамшэа уаха,
Адунеи аахэит абас шыжык.

IV

Уи адунеи ипжэаша гэык азтанда.
Ипжэахэазаарын иагараан – иагарын.
Дгэакуа Арсана дихахеит Астанда:
Ажэала уи игэы калцаларын.

Дцаларын аѿныка, лан даагэатан,
Деи́таахынхэуан – Арсанагь дылзыпшын.
Иахэантэарак, ари гэато, ани гэато,
Адырдхеипш рыбжэагьежэра даѿын.

Аапынра цагэышыеит иаапынрамкэа,
Апхынраха ицэыртцит а́такар.
Арсана адэы даакэлеит ѿара дамкуа,
Иамуит баша – и́тахын акы дагар.

Даатэар, иара ашэшыраѿ даапсылмыткуеит,
Ахауа изымхо дыкэхоит уамашэа.

Ихәалоит уи ахәса реицш амыткәма,
Игәгы мацк убриала изырдошәа.

Шәынтә иеимидоит аштә ахи ацыхәеи,
Ихаштуам, аеарфыцуеит агәырәа.
Агәашә иаалагылоит хаз аеыхәа,
Аха иамам уи арахь шыта мәа.

Иааскьаны иаагылоит, уи дадыруеит,
Дахәацшуеит акраамта акгы мхәа.
«Дөыжәлом, баба, башаза укырккыруеит...»
Иара цом, игылоуп ахәда тхәа.

Дахьнышьталаз ауха цхыз дибахуеит,
Иажәақәа ифьшәшәахуеит ахьхьа-хьхьа.
Егькамлазшәа, ацықә-цықә дьччахуеит,
Ацықә-цықә дьччахуеит уи ҟацхьа.

Аччабжь хара ахрақәа ирындахуеит,
Ауаа рацәа еизахт ираханы.
Дхалан ҟада ацакьаҟе дибахуеит...
Дөыхоит ус Арсана дцәырханы.

Ҷаха-Ҷымтроуп, аҶаҟа шытыбжь аҶыҟуам,
Ашәарахқәа рөырымзеит харак.
Ааигәа ахрақәа гылоуп ицыҟцыҟуа,
Икьамшәа нахьхьи шыақәтарак.

Амца иалоуп усқан афырхацәа,
Апсцәаха рааигәара дкәашоит...
Иблақәа ирхылом уаха шыта ацәа,
Икьақьаза дышгәақуа иааиршоит.

Ицәеилахоит дахьышьтоу ҟатәи жәытәи,
Ацәбырги амци... Ус, ихьзеит, –

Ашәкәы еицарсақәа рәит агәыбжъанытәи
Ахәаа наӀ иахытхьаз аихабзеи.

Аихабы дахънеихъаз аб идыруан, –
Варшава амтә хгылоуп хәа иџуан.
Егъырт аџыца бжъазит Дон ианыруаз...
Ишан ихәлеит, ихәлеит џаґхъа ишан.

Иатәахызшәа тышак атә илтәхан,
Аха усгъы итытцрашәа, абар,
Аб дыґшын, дыґшын, аха уаха
Иґамлазеит нас-насгъы рхабар.

Игәы азџагәышьон: даґазныкгъы ихабгеит.
Даґа џынтәгъы ихабгеит уи, цаны.
«Сафеит сара абга, сафеит абга!..» –
Ихы дацәажәон уажә хәытхәытла, изаны.

Изаны акәым, дықәгылан дыхәхәаргъы,
Дгъыли жәџани дагәан, иґахан.
Иага иургъы, баша иага ихәаргъы,
Аґсцәаха урт аџыцагъ игахъан.

Дтәауан нас: – Иґоузеи Варшава?
Иґоузеи Варшава?! – деилагон.
Дынкахәыцуа ихала арџаш даван,
Ахықәаґ ихы икәаґ даатәалон.

Иаатигалон патретқәак иара иґыба,
Днарыхәаґшны иаразнак итәахуан.
Драцәажәон даатгылан ашәаґыґаґ,
Ицхафыруа нас хәызбак ихуан.

Ирзеилмыргеит дызґызи уи дзышьтази,
Ирыздыруамызт иахъанза иґсы златаз.

Игәйрзызаган ға ңхынракғы мөасит,
Уи еигьымкәоуп ға зынракғы шцаз.

Игәабзиара убас еипш иуашәшәыран,
Днышътасыр, дызгыломызт ғазны.
Аха ғаңхьа днаңцалейт ашәыра,
Дғагылазшәа, иашан, знык дыңсны.

Амра ангыло дталон уи ахшыыра,
Дхынхәны дғағалон иантәшәо.
Амған ңара даататәон ашәшьыра,
Даалатәон ашьаңра қашәқашәо.

Дыңцакуан, уи ишьтаһьқа акы нхазшәа,
Агәағақәа дыртысуан деиханы.
Ихы даңәажәон ахатца дхагахазшәа,
Ишьклаңшуаз аанхон ишанханы.

Амға дшықәыз, дхәыцуа арғаш дшаваз,
Ихы дшахәытхәытуаз уи маза,
Ихәаш-хәаша ишьтарымтңей Варшава,
Иара убра дагылалазт аиҳабза.

Агәыбжһанытә даншәалт Освенцимқа амға.
Иара убрақа, Освенцим, дегьтахеит.
Адунеиәғ уаҳа изамуа, изамуа, изамуа,
Арсана дкәағза адгылағ даанхеит.

V

Ашәкәы даңхьон: «Шьыри, бығба сңанда,
Игәхьаа скраны сыказма аға!..»
Ари дахыччон, лгәы ңшаауан Асңанда...
Уажә аччарағь лылшом шамаха.

Атцх-лашә ргәәҥгахеит – дышьталан,
Иазеитцыуам иара амшгы алакта.
АшәҖкәы еикәатцәақәа аауеит арахь еишьталан,
Ахәқәа ахәхәабжь рықәыуеит еиҭа.

Агәыҥра арахәыц-па дахьынхалоуп
Асҥафык тахеит хәа ахьлахауа.
Дзаламтцуа шәартәк далахалоуп,
Изхыцтрахоуп есаира ишазхауа.

Лағырзуп икартәо лыкәша-мыкәша,
Аҥсзы ана ирахән, ара ирахән.
Дааит Ахра, аха уи дуафьбжоуп,
Аиартә дамагәышьоуп абжеихән.

Егы дыҥам, зыхьз арбам макьана,
Дынхеит цьара, адгьыл аханза.
Иахьа дыҥам, дыҥазам макьана,
Уатцәы дыҥам, дыҥазам зынза.

Дыцкәынзамыз, еснагь игәы иапысуан,
Аха дҥәышын, дцәажәон иажәа ахы ат;
Акьалантар иафьязаз цысуа арҥысын
Уи, хьзы змам, ирзымдыруа асолдат.

Иаафуан иажәа: «Шьыри, быҥба сҥанда...»
Ашәхымс даахытцуа лбон иахьа-уаха.
Дыпшны дгылан, дгәыгуан, аха Асҥанда
Илыздыруамызт уи дшылпылоз дбаҥаха...

Адәы дықәуп краамта шәеикәатцәала
Абра, аҥафәф, аибашьра анлыхьза,
Наҥ-наҥгы деикәымшәеит лахьынцала, –
Дымцагәышьеит хатца уи зынза.

Арҥарацәа агхеит х-Аҥсынтәыла,
Атыпхацәа иишазгы мизеит.

Шәеикәатәала дталаҳаны дгылан,
Дниасны иара убас дагыцеит.

Дагыцеит лара хынѡажәа дыртысын,
Дычкәынзаха иа дынхеит ус, дад.
Акьалантар иаѡызаз псыуа арпысын
Уи, хьзы змам, ирзымдыруа асолдат.

VI

Икалон Арсана аѡны даатәарггы, –
Аханатә аѡны даатәазарггы калон.
Аха дылцәытапсны дцап ипсы изарггы,
Имѡа имдыруаз, уахь днагәагәалон.

Иидыруаз ыкан, рыцха, дахьнеиуаз,
Хтысқәак наиархәон, акы дазцаауан.
Зны ицаауа, зны амра ихацеиуа,
Иеидара шьтыхны аѡныка даауан.

Мѡасѡык дихьымзар ауазма иара амѡан,
Датцамыз иеидара, рыцха, ахәатәы.
Урт аацәыригон имхәар ада анамуаз,
Рапхьа игылан ичкәынцәа ртәы.

Аитыбза ила далагон иажәа, –
Иара иакәгәышьоуп апхьа итахаз.
Изхәо, изымхәо, дгәакуа, дыгәжәажәо,
Инымтәазоз жәабжьын уи дызлахаз.

Мап, ижәабжьынггы, дцомызт иеицахәо,
Дакуан, дашьтуан... Уазын, иуаз!
Зыпсы таз рахь дкалон ағарахәа,
Иара дыпсызтггы урт аниуаз, –

Ицкэынцэа – ассиркэа, ацшзақэа, ахбырқар,
Амахэғағэғақэа, изкэымыз шэара...
«Акыр каларызма ацсра шэысзахдырқар,
Шэышцаз еипш афныка шэаакылсыр шэара?!»

Дцаауан, атак кайтцон иара итэала,
Дцаауан, катцашьагь абамаз атак.
Ишааиуаз ашэшьяраф җымтзакэа еидтэалан,
Игылан нас рымца инықэлон еица.

Изышьтымхуа еидаран – ихала даныказ,
Инымтэо сакарак данхалазшэа ибон.
Ихы ицахзамкэа даауан иара афныка,
Бла иамбо катакгыи цшыаала ихацон.

Ихэыцра цэыршэагақэа ирыката хахан,
Дрылазар акэын дхэыцызыцуа шыта.
Абас иахьакгыи имца ниртэахуан,
Абас дынхыцуан ғазныкгыи ахэада.

Ихьшаз ихьхьан, абар, шыта Аиааира
Ааигэахоит хэа ағаца аныцшуаз.
Аеарыцэгыон ара азынра есааира,
Кэан илеиуаз, сын ирзауаз...

Дахьынтыцыз зны амкэыл ду кахаит, –
Иалаган, уаха иаахымкэеит асы.
Узырнымсуа аграпарақэа еимахаит,
Ацлақэа гылан рымахэ шытассы.

Аены омашэатцэка ицшзан ацсабара.
Амца асы анықэха – икам хэынтэа.
Игьежы-хынхэуа италоит, ихэмаруеит,
Ақьаф тоуп уи ас-быбыш рацаа!

Игэырғама, ишэама, ардэынак җықэҗықэуеит,
Иаиалахэлоит, имца цқа инарбошэа,

Уи ианыцуам, ардэынак ҕықәҕықәуеит,
Зны – ааигәатцәкыа, зынҕы ихарашәа.

Цәахәак иқәлан ишааиуаз еилалон:
Ажәымтацәҕара – ахәлара – асы.
Дөеиуан уи аарла наарак дафалан.
Иеивигон аарла, гәакрыла иңсы.

Ишьтахька инижьхьан ишәартаз агәаа,
Уаа дабацоз, дцарҕы дхынхәны.
Ибеит уи иаразнак аңсцәаха дихаао,
Дгылазшәа иааигәа дааины. Длахәны.

Ддәықәлан, игәеитеит, илшазом уаха,
Илшазом уаха, иңсҕы аайкәыччеит.
Иара убаскан иааигәатцәкыа аңсцәаха
Акырқырхәа ибжы тыган дааччеит.

Иеимнаркыеит уи абжы бааңс аҕааа,
Иеинкыеит, ахракәа ирғасит, иазхаит.
Ицон, иаауан уи аҕааа иаҕаауа, –
Уааытәыаа анахыҕы арахыҕы имахаит.

– Хаи, уара, сымчкәа астцәкыа икаңсама?! –
Дөеихеит мчыла дғагыларц зназы.
Аха шыта агылара илшом Арсана, –
Днылахаит дхыдыорны иаңхыака асы...

Ианааша, ажәван цқан – иказказуан,
Ашьхақәа ирывтцит амра ххаза.
Аха макыана ишасың аңша асуан,
Аңша асуан, уңында ғнахуа, ицдәйтцәза.

Асабеиңш иагон ас-цырақәа шытыхны,
Анаара итәвасуа иағамыз уажәы.
Иқәдыршәызшәа шыаршыаф кәашк еитдыхны,
Дзымқәацо дықәиан Арсана асыршәы.

Инапқәа акәырша икын иара ишәыра,
Аранза иааигазшәа иңсы ахтынцаны.
Шьашьалқәак ирықәқәо
цәыкәбарқәак цырцыруан,
Арсана иқәтәозшәа урт лағырзны.

Аиѡхаакәа иртысны, шәаңьхәара ауазшәа,
Аңша аҕаѡа дгьылқәа ирыхъзон.
Адунеи цшын нас атынчра ахатәазшәа,
Ишцац нахьхьи хара аибашьра цон.

АЖӘЕИНРААЛААҚӘА

1992–1995

АДӘЫ СААҚӘГЫЛТ...

Адәы саақәгылт иахьанза сҕакызшәа,
Сгәырғьойт иахьызбо амш еилганы.
Сышьҕахька инсыжыт сҕызшәоз, сеикәызжәоз,
Исыжәлоз еикәтәашьа змам цәқәырҕаны.

Схы анраалашәа, арахь маза-аргама
Иаасырхәырц саҕын уа дунеик.
Абар, антәамҕахь инеит уи адрама,
Абар, уи салтны, сықәлан саауеит!

Амрагь алҕақ иаалцит имрамшәа,
Азныказ уи самырҕхеит, аха нас
Исхьынхалаз гыгшәыгракгы сҕамжәа,
Сгәы ҕнашьаауа шыоук руаз,

Ахәы-пшза саҕаланы сҕеиуеит, саатгыло,
Пҕақәак сырзыпшуеит иббаза.
Схәыцуеит усгы: шыҕа акгы сазынкылом.
Пырхагакгы соуам зынза.

Сцалароуп! Аха, схәыцын, сабацо?
Исыцда? Сызцыда? Сҕьалоу, сшаауаз?
Еидарак шыҕастан, ҕа еидаракгы сацалт,
Уи сыжәҕахырқәа ирзынкылом, аф аст.

Ахәы пшза сызхаланда, сахәомызт уаха,
Уантәи сыбжы сыргарын... Газароу
Сыздыруам уи, аха сышьҕахь аҕсцәаха
Дгылоушәагь сгәы иабоит, зегь акоюп.

Сара саамта цеит, уара, схәахуеит
Иара уаҕа, сыхшыҕа ааимшәаны.
Анаҕстәи шәара ишәусуп, дад, сахәом,
Иахьа сапыртцуам уи сацәшәаны,

Ижәдыруаз, инсыжыт спызшәоз, сеикәызжәоз,
Исыжәлоз еикәтәашьа змам цәкәырҕаны...
Адәы саакәгылт иахьанза сҕакызшәа,
Сгәырҕоит иахьызбо амш еилганы.

16.11.1993

***

Иказ еилкаашьа амамыт усҕан,
Адуinei сҕаҕхьа ианаатуаз, санҕаз,
Еилыргашьа узымто еиларыжьуан аусқәа,
Ажәлар рыбаҕа тхаха иззыпшуаз.

Игылан рнапқәа рзеинкьо агәгәахәа,
Рымшқәа мшымкәан идзырбаз, иҕактәыз,
Урт рҕаҕхьа цхыраарак иахәон,
Хәашьа амаккәа рбон ихәатәыз.

Иказ еилкаашьа амамыт, иашан,
Иангәырҕооз, аатраҕа ианкартәоз ашьа,
Узынкьаз-узынҕаз акгы узымдыруа, баша
Уцхақәа ҕеикәарц анилшоз уашьа;

Рыбаҕа данамбоз амҕан икаҳаз,
Дгылар – ианҕырцәоз илахь ада,
Ажәлар ангәакуаз, ианрылымшоз уаха.
Рашәақәа рыцхәо сангылаз схаҕа...

Амци аиашеи убас еиларҕашьан,
Убас зегы убарҕан, убасгы хлашәын...

Икәз еилкаашъа амамызт, иашан,
Сѣан сара усқан, сѣан, сагъажәын.

Амѡа сықәын усгъы ак ҳасабуа,
Сиетѡахә сыблақәа таа сшазыңшуаз,
Аамта иаргылеит убас еипш асаба,
Уи иахъанзагъы сзалтцуам уаѡтас.

1994

***

Ҳадгъыл ҳамакуа, рыцсқәа қымқымуа,
Рѣанаарха арахъ нцәа дызмам,
Аиаша иаразнак аҕы еиханақыма?
Иабакоу? Иабази? Атак саҳауам!

Ишатдәы-шатдәуа ақытақәа ирылҕяхъеит амца.
Шәкыла ахыбрақәа шьтоуп ирхәаша.
Анышә иамоума Аиаша иахъанзагъ?
Уи иахашәышәуа ицарцу аңша?

Адунеи аҕардагәоу ма иамаҳама
Арт ахысыбжьқәа – слымҳа цызхуа?
Атрагедиахъ ииаст, ижәба, уара, адрама!
Зыламыс иамфарц зтаху зегъ шәеиха!

Икоу еилышәкаа, ҳақәңара шбашам
Жәдыруаз, уатдәызны, ижәдыр, зегъ акоуп...
Сѣаңхъа иаагылеит убасқан Аиаша –
Ацәгъеи абзиени шьта еилыргоуп...

Аха нкылашьак имам ақәылаѡ,
Ихы аниҕьоит уажәы-уажә атзамц.
Иқәихзарц дашьтоуп аргама ҳкәакәылах,
Цхырара инаҕарц иршаҕьоит амц,

Аха ашыапкэа кыафуп, иабаци,
Икыахэза рыбла иаахгылашт уатэы.
Итапсо лабжышуп макыаназы сгэатца,
Сыгэтыахэа иасхэартэгы сыкам азэы.

Насшэа апсеивгахагь соушт, саагэыгуеит,
Насшэа агэымхара ахы итасырцап
Исзаанагаз зегь... Ақэылафгы дхэыхуеит
Рахэтас... Дызфу зегь убар уеилагап!

Агара игароу сабикгы дишатом,
Ашта дантыцуа датцоуп аатэа...
Дахымхэыр дабацо!.. Абарткэа зегь гэато,
Дыкоуп уи, ажэванаф дыкоуп Анцэа!

17.11.1992

***

Апсра азэгы итахзам, аха апсрада
Даеа мѡак ыкамзар, уара узы
Хапсуеит хэа, урт, бнак реатан,
Инеиуеит, ргэы икылахо рыпсы.

Иаатгылан, акы рбазшэа ипшыхуеит.
Ак рахазшэа, иааилагылоит иууаза.
Атцх-лашэ иалоуп ачкэынцэа, ипшыхэуеит,
Ага дшыкоу рдыруеит ааигэаза.

Ашьха ишафаз икарахеит баапсыла,
Нас агэаѡа италеит иццакуа.
Рымѡа хьанта хкыамыз рапхьа сыла,
Ипуа ишнеиуаз иалагеит иакуа.

Ашамтазшэа рапхьа ишьтан Акаца,
Ааигэа алѡатэ ѡеиуан ихэхэаза.

«Уара уҳайтбуп, иґоу уасҳәәп, баба...
Уара уҳайтбуп...» – Иажәа хьантәза,

Ацкәын иахь даахьаңшит урт рґыза,
Игәы итәз иґы изамырхәәзо.
Русқәа шыґоу рдыруеит, афы имысааит,
Дцозар раґхьа дгыланы дымцо!

– Ҳаарылашәар... – иажәа хтәоуп араґагь...
Ҳаарылашәар, – аґак ґаитґоит аитґбы, –
Идҳарбап урт баша ишалоу Аґәа,
Ишырку баша иаларґа рнапы...

Сара сакәзар, сышьтахьґагь сырцәыруеит
Ғәмыста азиас. Нас арахь ҳаиқәшәоит.
Ҳаарылашәар, урт шҳархыша здыруеит,
Иамур – схызатә сара схы итәшәоит.

20.11.1992

***

Сыґсґазаара аиҳарак сышьтахьґа иныжьны
Сшааиуаз, саакылсит убас бнакаґы,
Иарзанак сымш ааґазґазит, инышьны
Уи хушәа амшын ду. Анкьатәи сґеы
Сытднаххьан усґы аамґа ахаґа.
Издыруеит уи сақәтәаран сшыґамґы шыґа.

Абна бна тоуран. Ацла ґьантазқәа
Ғылан хыла иатцасуа жәәан.
Мәәхәастакґы збом, схы абазго?
Ғхызу, ари лабґабоу ҳәа сґаауан.
Аха ґаҳа-ґымґран ара, сахьцалак,
Уцәа-ґшаала – иузтода аґак!

Саауамызт сара араһь, абнаршәырахь,
Сыхгы иҫамшәацызт ус еиҫш зынза,
Хәқәак сырхытуа, зиасқәак срыруа,
Мәакы сықәын, сцон хараза.
Агәыҫра ду сыман, мран сыззыпшуаз,
Уара араһь сабааугеи, Ҳазшаз!

Избеит сара ажәәан схағәғәазшәа,
Сымәагь нцәазшәа абас бнакаҫы.
Саанапшы-аапшит уаҫа, саашәазшәа,
Сагынатәеит нас сеизкәыҫы.
Сгәы сҫахәыцит акыр, сеикәашәеит.
Исзамур, саргыы сгыгшәыгхар хәа сшәеит.

Уаәрамызт, саахәцын, гыгшәыгран сызлытцыз,
Сылсны саауан сара ашәа.
Пшаашәа амамкәа збеит сара исцәызыз,
Аамҫа сартәазшәагь абраҫа сеикәжәа.
Ахы сыкәыхшан саршәит ауп уи!
Шьҫа исзыпшу аасахар ҫамлари?

Уыззтаауада? Сааигәа уаә дыҫам.
Ажәәан иқәтәоу Анцәа дхарацәоуп.
Аәныҫа! Сгәы сыхоит аәныҫа!
Аха уахьынтә иааәуагь еицәоуп:
Аццышә ықәхауеит ашҫа, абылра
Иаәуп сара сәапхәа Ацсына!

– Иа, Анцәа срыцхашәа! – уа саауазыруеит.
Сгәы ҫнашәаауа уи, сыбла иабаз.
Иҫаз, сызлытцыз, бзианы издыруеит,
Аха схы ҫырҫеит, сдырәашәеит абас:
Сара сара сакәзамшәа збоит иахьазы,
Сгәаҫуеит, исхыцрашәа збахуеит сыҫсы.

Смаазаргы ауан сара аранза,
Иаашаз анзымаа арахь, иахьаатэыз.

Иалагьежьюа иалоуп урт амца,
Илалаз ицархэагь сшэоит, афы рмыст.
Агэра згоит. Агэра згом. Сеиқашэацэам.
Сара сымѡа абрагь инырцэам.

Сѡагылоит. Сханы ажѡан ааимѡахуеит.
– Анцэа срыцхашьа! – схэахуеит ѡазнык.
Ац хырѡьяѡья-ѡэыршэагақэа ахуеит
Аамта, сыңсы ааснаргазаргы аңсык.
Уи иснардыруеит иутэу, ихэатэу,
Абна ду илхэан сымѡа шгатэу.

Мап анакэха, иссахэлоит абраќа,
Исысны, агыгшэыг сыргап сыжэжэаны.
Сыңсы сыманы, абранза, сгэаќ-гэаќуа
Сааизар, сцарцу арантэи сшэаны?!
Ажѡан бгозар, са сзыхэан ибгоит.
Сышьтахьќа иааиуа аѡар рыгэра згоит.

Сара сыңстазаара сышьтахьќа иныжьны
Сшааиуаз, саакылсит убас бнакаѡы,
Иаразнак сымш аагазѡазит, инышьны
Уи хушэа амшын ду. Анкъатэи сѡы
Сытнаххьан усгы аамта ахата,
Издыруеит уи сақэтэаран сшыќамгы шыта.

24.10.1993

АИБАШЬРА АШЬҖАХЬТӘИ МОНОЛОГК

Шәара җәзәзаарак шәзалҗуам, шәалазсо шәалоуп.
Шәнахәыргы-шәаахәыргы – ижәбарҗоуп иарак.
Сара ускан, аҗсаатә еиҗш сыхиаалан,
Ажәван салоуп, иауеит сахьцалак.

Сара ускан сыҗоуп, сагыҗкам араҗа,
Сыззазшәа шәыҗоуп – сагызуам бзанҗы.
Саргәаҗуеит шәзыргәаҗуа, сияанза изыргәаҗуаз,
Ирхәаахо уатәызны, ирыцрыхоз иацы.

Сара хабәцәа, урт рабацәа срыцуп,
Иахәтәизам, ииасыз аамҗеиҗш сышлоуп.
Сажәуп, сажәзоуп, аха сгәоуҗатәҗьар – сәыцуп,
Уааигәара сыҗоуп – сәызоуп, сықәлоуп.

Улаҗш сыҗшәоит. Саацәыртҗыргы саха
Азәгы имам, избоит, шәеилахоуп.
Арахь, сыхәда иахамшәац хәа ашаха,
Иәуа шьоук сышьҗоуп, – раҗыза дсаҗоуп.

Уи даҗоуп ари адгьыл сзықәгылоу,
Исымакуа , акырынтә икеиҗәеит ашьа.
Аха сыҗсәәаха арахь әаҗхәа дқәылоит.
Амца хкуп уаргы саргь, сашьа.

Уи саблит, иудыруаз, араҗа сыҗцышәха,
Иахәа акәым, акырынтә сара скаҗсахьеит.
Иаха санҗәжәкуаз исмоуит азыжәха.
Иаха санҗәафыз исиааит – срыҗҗәхьеит.

Аха сыҗсы ықәҗуа җамлеит с-Аҗсынтәыла,
Иныжьзан саҗырҗны сзымҗеит җабал.
Җыц игылоз җәара амреиҗш сырҗылон,
Сызырҗьаз ахра ссахьан санхалт.

Ачкэынцэа, агэышмэақэа, рыңсы ацака сыкан,
Саргыы старшыт енак Гэымста.
Иеикэахаз срыцны саакылсуан аоныка,
Ақэпара амша снангылон еица.

Ахьта сакит сара амшан бааңсыла,
Амла сакит – сгэы ахэыц еишнатэон.
Цэхэырак сықэнакны аңслымзра сылан,
Исхагылаз ажэшан лагон зны – ихэацэон.

Дгьылгыы жэшангыы сара исағахазшэа,
Урт срыбжахеит – схэаеытэжьон, схэаеы.
Аха иаахэуан сдунеи тшэа нас-нашэа,
Иаразнакгыы амца ишалқон са сеы.

Рашьын уи, арт иаабахьоу еымызт,
Сызгоз сара арантэи хара, хараза.
Инымтэазоз амша. Ацаара иаеымыз
Хажэшан ианкыдшэаз етэак жжаза.

Сашьцэа! Хлахэхьан, аха дааираны дыкан,
Датэамба, ихаргылаз аган ахь азэы.
Уи дыңсэыхын, уи арңыс, Сасрыкэа,
Хазеиехар, ассирқэа илшашт уатэы.

Нартаа сырцеиуп, уи иааигэа с-Сасрыкэоуп.
Икыдысцаап ажэшан схататэжьагы етэак.
Хайдгылап, схэыцуеит, хайдгылап, хайцныкэап.
Дхамоуп усгыы харт иахьа нцэак.

Хаңхьака ишьтоу, хашьтахька инхажьыз,
Хазлалаз, хазлыцыз, шыта арантэи хэхьцо...
Зегыы срызхэыцуа, саргэакуа аңша иасыз,
Мшакы снықэгылт. Интэом, интэазом...

Уи саанагеит аранза қэпарала,
Уи иснарбеит... Исхаштма иснарбаз,

Сгәы иснаҗозар анаѡстәи мариала
Сара исоурашәа? Кашыррам нас-нас.

Згәы зыртынчыз ирцәызуаз рыҗсы ақәтан
Шьоук арахь ианарга, шәычешәырҕәыш,
Иеилышәкаа, изықәпоз урт рхазы ақәзам,
Җаҗсамхарҕы, арыцхақәа, инкахан иҗсышт.

Исхаштыр ҕалома: зегь җартдон ахшыырахь, –
Аҗсы ахәыц иахьынхалт Аҗсынра, –
Агәы еиҕәыржәарц иаҕын, дад, Ешыра,
Иалцып хәа иҕадаз ас абылра.

Сахьцалакҕы сбылуан. Дад, саҗсыуан,
Сыҗсит, сыбзахеит, иаахәзеит адунеи.
Аха аҕа имѡа җырҗәеит абжыуаа,
Абзыпқәа еибашьрала изхыҗтран иаауеит.

Срылоуп убарт – инхазҕы иҗахазҕы –
Җажәѡан хызтыз, хшыам еиқәзырхаз.
Ихәхъзеи хҕәыла абас дышхаҗазҕы
Җзымдыруа! – схәахуеит уа сара нас.

Аха иаадыруан, зегы-зегь аадыруан...
Ари хдунеиаҕ иҕам маза.
Мыждарақә Егры азиас уи дыруан:
Иҗыхәа шыҗарчылан ауп дыѡны дышца...

Иацтәи амшқәа сызрылҗуам, сдыркароит,
Иҕоуп сгәатца иҗоу, иҗахаз –
Аатра давоуп аҕацәҕа дмақаруа,
Дгәыбзыҗшәа арахь дааскьоит иара нас.

Амшҕы ааилгеит – амра гәыбзыҕуеит.
Сшәоит сара усҕы: амш еикәашәоит.
Салоума аҗхыз – ишызбо сыҗсыхуеит!
Исыхьызҕы здыруеит – сгәы сахаҗжәоит.

Иарбан хэшәу, нас, симкәйтцжәан аңсцәәхә,
Адунеи лашахь иаша саазгаз?
Сгазахом сара, ижәдыруазаанит, уаха,
Сыңсыр сыңсит ауп шыта хатцатцас,

Абжьарак адгьыл сзықәлом стәитәыхны.
Сара икастцалароуп ара зеггы ртак...
Рымахәкәа ғғәыхаа, арахь рыхкәа шытыхны,
Избоит Гәмыста ахықәан цлақәак.

14.11.1993

***

Еибашьран хара хазлазггы. Акәкәәхәа,
Ашья нкаршуа, ахысыбжькәа мгаз,
Хусқәа шәартан, ацхыраара хәхәон,
Зажәа рмахаз хауп ха хәхәауаз.

Уи – аңхьаза. Адунеи аеардагәан,
Иаххаңеит хара убас еипш кәтак,
Ахауа хзымхо, уафы химбазакәа,
Иахзыкамцазакәа уаха акы атак,

Хьзыда-цәада хныбжьахәаша хцашан,
Хәхәәеран хәкан аамта ацәкәырца.
Аха цәахышыа хәа амам Аиаша,
Уи аацәыртцит арахь лабҗәба.

Аха усггы ирылгеит шыоук амџан,
Хәикәхеит шыоукггы абас аға ицас.
Ирахәит, ирбеит зеггы аргама
Ускан хзызгылаз, хәкәңо хаззаауаз.

Еибашьрамызт уи, уара утәала,
Икан, ихәеит, арахь излеицәаз.

Амшын ухыршәлан унышь хәыч уантәалан,
Уихаштызшәа, угәы иунаҗон, Анцәа.

Шаҕаф хавшыааз.. Иеиҗоухәаргы ихарҗом...
Ибжъаззеит иҕамкәа уаха рхабар.
Сықәтәоуп, иҳәеит, сеиҗашәышәуа абартҗа,
Хәибашыҗәан хәа ус уажәы, абар,

Ашҗа иааҗалоит абҗарла еиқәныхны,
Уара иухәо ажәак раҳауам.
Идырхәыз ихыҗит аҕәадагы ифыхны,
Иҗсы иҗаз шыҗа уаха иаауам.

Афырхаҗәаҗәҕыа ааианҗа ибжъазуеит,
Имҗарсны иагоит даҕаа уск.
Сара иааира сзымгазаап, схьаҗуеит,
Сыҕамшәагы жәба, афы амыст.

Аха мәа ыҕазам уахь шәназынгыло,
Шәаахыаҗшны, шәахынтәааз уаха изымбаз.
Еибашыран, иҳәеит, ҳаргы ҳазҕагылаз,
Убри ауп, иҳәеит, шәаргы шәеиқәзырхаз.

02.04.1994

***

Сҗон сара абрантәи шыҗа аргам –
Сахымаара, Зибнаҕа, наҕ...
Абасала инҗәон уи адрама,
Сзалҗрашәа збон, саҕьаргәаҕт.

Исыҗәеҕоз зы-хәашықәак срыуан,
Иҕалон сырхәаҕыргы урҗ нас.
Ишышҗалан иааиуаз дыздыруан,
Уи ақәын зегь реиҳагы сызшыуаз.

1994, март

***

Нкылашыа сзатама аамта шыамхы-лас.
Саргыи уи, зегь реипш, исыцэцеит.
Ҥагалантэи амшкэа сгэакуа сышрылаз,
Сышлеит, абар, сышлазеит!

Ихьшэашэаза сапхьа ишьтоу зынрами,
Саапсеит сара сшааиуаз, срыцэхеит.
Антэамтахь инеиуеит сыпстазаара драма,
Сытхкэа ауцахеит.

Аха усгыи сапхьака хэи-пшзак
Аацэиртлоит, ахара, амра аҕаццоит.
Уи даҕызбаауеит смата хэиц, скэыпшза,
Сыргэыргыо акраамтагь дыччоит.

1993, азын

***

Хақәтцуеит асцена. Егьагзам, егьагзам,
Ихашьтархх, илеиуеит шәҕапхьа апарда.
Хақәтцуеит. Ус дук хапстазаара нақәцан,
Хаапсеит, дад, хқапсеит хара шыта.

Хабашәтаху иааиуа! Шәықәгылт шәшыаппынтда, –
Ишәаамтоуп, асцена шәаакәлар – шәкәашоит.
Хабашәтаху харт! Иаххароуп шәызхьымзаз,
Иаххароуп шәахьымзас! Хқьидқәоуп – шәхахкьашоит.

Уи ауп хара ихархәо ижәуагыи ишәхәогь.
Шәаххыццакуа шәгылан. Абар, шыта, абар,
Агәхьаа мкыкәа хатәамбакәа иаххышәхәо,
Шәааихьеит асценахь. Уи ныжьны хазцар, –

Кашырран нас шәара шәзыхәан, иныхәан,
Шәықәлара шәықан асцена шәмацәыс.
Иага жәа гәымха шәхәарын хара хзыхәан,
Шәара ианышәтәха адунеи шьтарнахыс.

Аха уи уаарагәышьоуп. Шәымжәылан.
Хцамтаз ишәасхәар стахуп сара акы:
Ашаха лахаршәны аамта узынкылом –
Шәара шәышьтахьгы игылоуп шыоуки...

1994, март

СХЬАЦШЗОМ

Афы ықәсаит, уаха сышьтахька схьяцшзом!
Сгәы сфеит сара схы санағаз.
Акгы сызлылан дыкам уи ацшза...
Уи лума, еакума сышьтахька инхаз?

Ихьаау инасыцу мчыла сназпыртыз?
Имцоума сызлытыз? Иахьанза исыцроу?
Иарбан исырзыз амџан, исмырзыз?
Сдәықәызма уахь сара сасуа акьаброу?

Зеггы срызхәыцуеит. Истахзамкәа исырфьцуеит
Исмыхәо, имчыдоу, ишааиуаз иажәыз.
Сахьақәак сацхьа ицәыртцуеит, иагьызуеит.
Иахьанза урт сара ашә еицш ишысшәыз.

Ишьтастоит исшәыхны. Избом агәытгага.
«Ухьацш!» – исыцрысит сышьтахька инхаз,
Аха савалан сцоит сара ага,
Сышьтахька схьяцшыр стахымкәа зынзас.

Ари амш сара сгәы анахымшәа,
Цсеивгарак соушан, сымџаггы мшуп.

Издыруеит, снейуаз издырыр сҕахымшәә,
Сышьҕахьҕа инсыжыыз зегь саҕхьаҕа иҕшуп.

24.11.1993

***

Сара дсыцын уи шыыбжаанза. Ашыыбжышыҕахь,
Амшқәа анейлга, иҕсы анига маҕк,
Машәыршәаҕы ирхом са сашҕахь ишьҕа,
Иахызеиҕыу ҕара дыҕоуп, уа дыҕахыҕ.

Исыздыруам уаҕа уи дахыынзарнаало,
Аха, издыруеит, ҕенак дыбналан дцоит.
Дцоит уи уахь, иаҕа иахыманшәалоу,
Ара дырхаштырц ҕытрак уаҕа иҕсы изоит.

Аха ишимам здыруеит хыҕаахышыаҕь,
Азәы димбар, ҕазәы дибап, диахап.
Зны исхьаан – дҕызан – сахыинижуаз,
Избоит уи шысзеиҕыу уажә иаҕа.

Аха сшәоит арахь деиҕаанагар хәә,
Зны, ишнеи-шнеиуа, амшқәа ааилахәар.
Даатҕагылашт, агәхьаа мкыкәа иахьа исархәо,
Даатҕагылашт, еҕҕамлазшәә, уи смахәар.

Аха усқан сара сыҕам, дад, араҕа, –
Зегь акоуп, иҕа, иҕам сыҕсы, –
Исзеилкаазом усқан уа узыргәаҕуа,
ҕьаргыы сыҕам адунеиаҕ уара узы.

1994, ҕеруал

РИГА СГЭАЛАРШЭО

Сара арака ссасуп, аха Рига
Саргэыбзыгырц иафуп – исфапхоит.
Ари ацкэын смаҕа хэыц Ника
Даараза диеипшуп, арахь иеирххоит.

Аха иан акы нталхэан илымха,
Ифызцэа ахьыхэмаруа шыкоу дыприт.
Хазтатэоу атцла, сымфашьозар, шымхан,
Аха ашымхагы арахь иаазгари!

Сара саашьоуп илакэхаз: машэыршэоуп
Схы ишааташэаз Рига. Ихатца,
Ара уаф дыңшымызт. Скалеит сара ссиршэа –
Ианызба ақалақь ас иууаза.

Ауаа срылан, исытцасны зхыцтрак
Сагон сара, атцаафьеипш, уахык.
Сгэы иснатеит сыказшэа сызран
Сшавоу мацара Даугава ахықә.

Сышьтахька инсыжьхьан иныжьтэыз иахьанзагы,
Азы ықәршэан сықәха саауан.
Зегьы сзеипшын, иагыскын сара амца,
Сахьымаара сцатцәкьаргы ауан.

Убасқан ауп Рига саналнахыз схэыцтрак,
Ллакта сынҕаңшызшэа исзыпшыз нцәахшак.
Укам хэа санахэеит ахааназгы узран,
Исзасит Даугава ахықәан ҕа цшак.

Исыздыруам рахэыц пак абра сзахьынхалаз,
Рига агэра зызгаз лассы.
Ицхызар ари, ицхызынггы салаз,
Иааивнагап даеа цытрак сыпсы.

Сналалейт уи нахыс Рига сыхәмаруа,
Амшқәагь дәықәлейт ара иңырцәаны.
Иаакылсит ҳаиңырцра аамтагы, Мара,
Сгәы иснаҭо сцахуашәа арантә сыхтәаны.

Иҕоу еилкаашьа изаҭазом Ника
Иеиңшу аңкәын хәың – истәхым ацара.
Исхьынхалоушәа збоит сара Рига,
Сысцахуагь адыруашәа арантә сышцара.

1994, ңеруал

***

Аөнқәа ргеит илеилаңыххаа...
Ашҭа шытоуп ицәағәаны.
Имҭахыңит танкла ауха.
Ишырзыңшуаз ишанханы,
Ахысыбжьқәа агәгәахәа игеит.
Хәыңгы дугьы еибадыргеит.

Абри ашҭаҕны, ашәшырағь,
Аҭы лнахауан җыңхак.
Дсыздыруамызт уи, дыздыруан,
Сыбла дамбозшәа зынзак,
Арахь даара слызгәыкны,
Сгылан саргы ацәца кны.

Ускан саргы смышлазацызт,
Самбылзацызт лағырзык.
Ашҭа дҗыңны дымнаскьацызт,
Дымцазацызт дырны зык.
Ускан арантә /хаңсқәа җан/
Иҳазгәамҗейт азәгы атанк.

Усқан ныҳәамыз, кашырран,
Угәы тгәырғьон уахьыпшлак.
Абри аштәкны, ашәшьыраҕ
Афы лнахауан тыпхак.
Ихы итәшәозма уаҕа азәы
Ажәџан шхақәхауаз уатцәы!

12.01.1994

АГӘРАГАРА

Сханы ажәџан ааихыккомызт,
Снеиуан сылахь еикәцаны.
Дахьцалакгы лыгәра згомызт,
Лыгәра згатәкьомызт, цаны.

Ихәатәыз акгы схәазомызт,
Адәы сықәын сәахахан.
Слышьталаргы сызлыхьзомызт:
Аңша даццеит.. лыгәра аган.

1994, март

АГАГА

Инеиуеит сыгага абрантәи ибналан,
Итагьежьюа уа итахеит ахәыста.
Ақалақь иалахуп нас иара кьалан,
Ирыздыруам усқан сахьыкоу схаҕа.

Сахьыкоу... Сыкоума ус цьара араҕа?
Азәгы сибазом сара, азәгы сияхауам.
Зегьы сышрышьҕаз ңаса сгәак-гәәҕуа,
Сыбжьазит агәыр еиңш. Сцом, сагьаауам.

Сыгагоуп ус адә иқәхаз макъана,
Уи сара сакәзам, сакәзар – сгагоуп.
Инытакшәа баша уцаауеит: «уеилагама?»
Сгагоуп, схәоит, аа, зегь акоуп...

Анцәа иңьшьоуп иара уигъы, аамтала,
Сыгага кьалан ма иахьынхаз.
Сара срыццеит ахымца иафалаз,
Сҗахеит, иҳәеит, урт ахьтаһаз.

14.02.1994

УШӘАНЫ...

Иапхьо даныҗам, Пушкингы уакәзааит,
Имакуа уцәырцааит, иаххәахып, Толстои –
Иҗам уиҗызоуп, иудыруеит, аф асааит,
Башаза азыхьгы кәеикәеиуа иумтои, –

Изуржәуада уи?! Уқәнакт ацәхәыра.
Уаңхьаҗа инеиуаз цеит, узрыхьзом.
Ушьтахьҗа мѡаҗам – иумам җаахәыра.
Аамта уаркареит, уахагы узцом.

Аха уҗамлац уара астәҗа, хәарада,
Ахәатәы уман, иуман аутәы.
Угәы укыдхоит – уи акгы унаҗом.
Ихьаауп уахьықәхаз ас уара адәы.

Усгы гәыҗрак угәатца иарҗыхоит
Иасыз аҗша. Маҗк уааихыккоит.
Ушьтахьҗа ишьтахуп хахә дук аҗҗыха,
Аҗша уажәақәа уҗытцаан иагоит.

Уи ахахә уқәтәоуп уара ухәжәаны,
Иуҳәо уаҗы имаҳазар хәа ушәаны.

17.03.1994

САХЬЫНАҘШУА...

Дыхцәышааза
Дтакны дрымазшәа ахаңы,
Уажә арахь даацәыртцит акахңы.
Дныхгыла-аахгыло,
    Уи убас арахь даацәыртцит,
/Дызлақатцәкьаз
    Ицаз амшқәа иахцәыртеит/,
Улеилахап тацас,
    цхәыс дааумгацзар – цхәысс.
Дылхынхалт ишызбоз аеадхәыс.
Ларах, лара агәықәха.
    Илхуа лхы ахә,
Сыкоуп лгәы изцазшәа ана зәырпағә
Игылоу ачкәын.
    Уи лхы ицнакоит
Амалгыы шимоу.
    Кәалаау акы икакоит,
Имодазаап,
    Иеикәагь тахәтагарза,
Ихы рахан дыцаңшуеит абарта.
Лхы еилажәжәа, уака җеа кахңык
Дықәгылахуп. Длымоуп уи абык,
Данургәаа –
Акәкәахәа душыклахысуеит.
Акахңы егы акахңы длаңысуеит:
Акәарағ ихаршәуа, лара цас
Днаихәаччоит акәалаа зәы итаҳаз.
Иаразнак урт лаңшылагь иааибадыруеит.
Ахцәышааггы азмах арахь дыруеит
(Лхы лжьоит – азмах ус узтыцуам).
Иааидаҳалеит җыц, аха ирзырҗыцуам
Акымзарак – ус изома азы-хәашь!
Урыхәаңш, уара, урафымсын, урыхәаңш,
Рыхцәқәа еибаркәкәуазаап урт ааиҗахар!

Хәәтә ыкамшәа шызбоз сара уаха,
Ифааихоит арахь даеа җадабагьк.
«Ашыапахь, – ихәоит уи харантә, – ашыапахь!..»
Уара идыр шыта уи закә шыапоу!
Ицоит дара нас икапа-чапо,
Рацәак уафы иахьиҗархастам шыкоу.
«Бымгәарлар бабацои уаха афныка!..» –
Руазәк гәаныла арантә слықәмақаруеит.
Ус машьынак сафькоит. Ихәархәаруеит.
Иахнамгац хәа икоузеи, уацәшәап,
Аха ирыхәеит:

арахь дақәлаанза аб.
Зегьы ықәнагеит акәа итапсаны.
Амашьынажәгы збеит сара ихсаны.
«Атыша дтамхазтгы, – схәыцуан сара нас, –
Рацәа дмаҳәын акәалаа зфы итаҳаз...»
Иан дагьуеит уи,
иаб ааигәа дхәацәоит.
Ант акахцәа руазәык
Уацәы ихлыртәоит.

19.03.1994

***

Пытк узузар, пытк узхәазар,
Уңсы аавыга, иааузырха.
Аха җа цәык улнахәазар
Аамта – удәықәлоит уңшаха.

Уи, уанҗаз еипш, уцәа аркьалоит.
Пхьака удәықәлоит уеиханы.
Иказамшәа ара аламала
Умч зқәымхо, иутахханы.

Иахьа, уатцэггы ус унеиуеит,
Дшыкам шудыруагы зынзас,
Зеггы ирхаанхо адунеиаф,
Зегь зызуз ма зегь зызхээз.

16.02.1994

***

Исыхъзеи, акымзарак сгэы ахэом,
Акалашэа сыкоуп иахьа...
Рфаархеит ус, еижэибатца, агэгэахэа,
Изхыцтраха, арахь ауахьад.

Инкылатэуп! Сырфахаит – сыпсрыма,
Имфахызгарц сықацап, сыхэхэаны...
Аха ирымам, о, нкылашья рымам,
Сыргоит сарггы наф саххэаны.

Исахаз шытыбжумашь? Уи бжызуеит.
Иага ыкоуп арафа исмахаз.
Еилкаашья амам, еилыскаарц сабацо
Иуахьаду иаамтоу сызкэахаз?!

13.03.1994

***

Даатэеит уи абас –
иеыркэышны, иеырзажэны,
Адунеи амаа идыркышшэа, газа...
Агъара схын сара амра ца сашэны,
Енак саакылсит арахь сыекынца.

Усқәак сыман, сырхыццакуан даарагы.
Сақәтәазшәа ағәра сымнажәо сөы,

Зеггы снaрылсны, сеикәләфха, сыхәмаруа,
Ус сынхаңалейт иаша иа иҗы.

Сеигәйргәейт уи игәра ахьыргаз. Дагынаган
Убра дахьдыртәаз, аха, аф аст,
Избахьаз иакәмызт... абас... иеырҗагьан...
Игәастейт исхәазггы цҗба ишимаҳаз.

Анкьатәикәа цәылхуа зны игәараз,
Ицъасшьейт, дҗагылейт иаразнак ркәал!
Иара ирбгазшәа даацәажәейт баагәарак,
Иҗы иҗазшәа дыштәаз аҳампал.

Ихы дахцәажәахуан нас уи «Җара» хәа,
Ситцаңшуа стәоушәа ихы ижьон, агаза...
Сцейт наҗ уусқәа нсырхейт хәа наиахәан,
Сықәымло арахь шыҗа зынҗа.

22.04.1994

***

Иага схаштып, имфасып, исцәызып,
Иага уымкәа, ихәамкәа исцәынхап,
Аха арт амшқәа, сымҗсыр, рыедырҗыцып,
Ирзызурц җазнык зегь хасаб.

Салтып, сацәцап ари амца,
Ажәәанггы еилгап зны сханы.
Сеыргәылаҳәан сцап наҗ сзыргәамтцуа,
Скалар сара абра сеикәханы.

Пҗхыз бааңсуп сыцәа зырҗьало,
Гәәҗроуп, гәырфәоуп сызхәәҗуа.
Уцап уара абрантәи убналан,
Ихыцны азқәа арахь ианаауа.

Аха икоума, гәанылагғы, цашья,
Ушәаны акәзаргғы, ухьатңны, шыафак.
Настәи уа уусқәа анбашоу, –
Иузхәашам: «Сагаит сызгалак...»

Уабацо, дад, ҳацкөынцәа ангылоу,
Алакта иантаңшуа дара аңсра...
Аамтала шыоук цазаргғы инкылаз,
Урт ахәом наҕ-наҕгғы Аңсынра./

Саңхьоит, икуп шыоук рсиа.
Ирзыуеит зегғы-зегҕ хасаб.
Исхаштрим сара ацәгьяг абзиаг,
Сзынхозаргғы убриала сынхап.

23.03.1992

ИБЖЬАЗЫЗ СИЗХӘЫЦУА

Уахь дынхазамашь, дзымаауа уаха,
Алашьцара илахәлашәа ицаз?
Дрыцҳахеит уи, дыгәнаҳауп, дыгәнаҳа,
Ақәрахымза – абри злахьынтцаз:

Адгғыл гәытбаа анықәлаха имазеит,
Ажәфән дацампшит, гәаҕ, изхара...
Даацәыртын абраҕа, иаразнак дабацеи,
Дабагеи уахь уи, хара?!

Амфәқәа ркыма? Иҕамкәоу аашья?
Ацҳа тапцәама дызқәыз?
Аха иҕазар адгғылаф иашак,
Дшыхынҳәуа уи, анцәиныс!

Апстазаашья иақәшәо дақәшәоит аңсышыаг,
Идыркышам иафстаацәа атәы.

Амра җашәаргы – имгылар аушам,
Иарлашашт җадгыл уатҗы...

24.09.1992

***

Ишҗаҗалеи ус?! Икамҗашаз каҗаит,
Иузылгаран иҗам араҗ аҗынҗа.
Ах, ирыҗоузеи анҗ шаҗа гәнаҗа, –
Зегь зауз, аха дзырзыз Анҗа!

Амци Аиашеи убас еиларҗашьоуп,
Ахәахәа риашан иргылоуп убас,
Угәы каҗап. Иеилкаам җахьагаша
Ари амҗа, митәыҗәгьа җзырбаз.

Изуҗҗәада зҗыбаҗәа мҗәыз, уара, ибжьалаз
Иааҗарҗәуеит җәа зынзаск адунеи?
Урҗ ирҗиуеит инагәҗсны хә мариала,
Ахааназ ара иазынхашаз музеик.

Сзыхзызоз иасны аратҗлеиҗш ирҗәыбеит.
Иеимырҗәеит иаразнак уи сшазыҗшуаз.
Аиааира аагеит җәа игәырҗан ишьҗыҗоит,
Аныхәа рымоуп абахҗа иазшаз.

Идемократҗәоуп урҗ зегь иахьала,
Уатҗы иахьагаша идырааит Анҗа.
Хрыманы идәыҗәлар – амҗан җабҗалоит,
Җзылҗрангы җаҗам ахаан аҗынҗа.

Ахәҗәа шьҗыҗуеит, – хусҗәа анҗаҗәаҗа,
Исыҗәлошәа збоит сара ауҗә.
Иабаҗоу, нас, еиҗау даҗәа гәнаҗак:
Аҗәрышь иаҗсам ауаҗ ихә!

15.09.1993

***

Иара иакэын, амееи, икамхашаз,
Ихнаѡшаз аамта ацэкэырѡа-гы.
Адэы дыкэуп дшыкэыц иахьа баша,
Азэы ихьаак изнамгазо игэахьы.

Уахьынтыцуа уи дышьтоуп дкыдбажэха,
Унаивс наѡ, икоуп ѡа мѡакэак.
Дѡытыззар, иааихэоит ѡара ашэха,
Имѡаирсуеит дакэшэаргы жьыхэтэк.

Ихы азыхэа, иѡсы азыхэа дыкоуп,
Икоуп баѡлашала данчогы.
Игэы каршэны уи даауеит аѡныѡа,
Рыгэхьаа икымкэа уаха дзырѡогы.

Изымдыруа дыѡам цэа ихазамкэа
Дшыкэдырхало, знык данырѡашэа,
Аха днеиуеит иара амѡа дамкуа,
Иеырееиуа, акыргы иеырѡашэа.

«Лыгэнаха узымгааит!» – рымшуп хацэак,
«Улышьтаргалар акэын!» – ѡа хэсакэак.
Изгэатом хэа урт ргэаѡ иѡатэоит,
Рышэи ишьта ихыцуам дахьцалак.

Давоуп иара усѡан ашаѡ дасуа,
Дылхоит насшэа акраамта шэык.
Атыпхацэа ирышьтаз икэасѡасуа,
Дналыдтэалоит днеины... ѡакэажэык!

Иѡхэыс рыцха лааста дтакэажэыми,
Дышлахьазар, уи дкычуазар шьта,
Еикэатэаза, ишэушэа цкыкгы лшэыми,
Аарла аччаѡшь аатѡалт ллакѡа.

Анцѣиныс лхатѣ адамра хыла
Дшалырсхѳоу, сѳашьѳоу ма – дтыѳъхау,
Иеинасыѳхо рбеит дара ааидыххылан,
Анасыѳкѳа иара абри реиѳау.

Сацѳыхара, амарѳъа, ируа, ирхѳѳо,
Иеикѳанаган –
                    иеибаѳшааит, шыѳа иеиѳыз.
Лыччабжь ааѳп аранѳа акыркырхѳа
Акгыы зкѳымыз, аз иагаз аѳхѳыс.

Деитан – дагеит. Ус ауп, сара уаѳа
‘Еак сыздыруам. Сѳашьѳом – дыхъѳѳыршѳан.
Аха ауаѳ гѳымха итыша дѳахан,
Дызтымѳгѳышьѳеит. Уа рыбѳыѳкѳа пѳѳан.

Уи арахъ акраамѳа дымѳахыѳлон.
Сара сахъ. Иѳон лыгѳгы пѳѳаны.
Дыбналомашъ, схѳыѳлоит, амѳеи пѳхызла,
Слымѳа уи данѳаѳло дашѳаны.

1994, март

***

Дызшаз дисасын, даѳкѳажѳын,
Дразын, иссирын лѳазшьа.
Ахаѳы лаша лнапѳѳа ѳѳашѳын,
Лѳамѳа иѳѳѳхон ашьа.

Рыѳкѳѳа еилахеит, мѳѳаѳы ишыѳѳыз
Еиѳыртѳшьа рмоуит хаз-хазы...
Уи анбаѳаз? Уи анбыѳѳыз?
Зеггы мѳѳасѳѳеит наѳ лассы.

Игылмырхеит, рыцха, лхатца
Хаара-бзаарак – дызлашаз.
Ишьта анымхалеит азаза,
Уи данцоз арантәи нас.

Ихәлазамызт, нас, иагышамызт,
Лзамѡа инықәсуан лағырзқәак.
Сынижыит хәа, мап, дашшуамызт,
Дыцәхалеит хәа лхьаан қәак.

1994, март

УАСИАТҚ АЦЫМХӘРАС

Ухы ба шыта арақа уаңшәыман.
Сара схәы згахъеит, исфахъеит.
Сымѡасуеит нақ сыхәрақәагы сыман, –
Имгъеит, урт сыхәрақәа мгъеит.

Адәы унықәла, дад, зеггы рґыцны,
Сара сажәеи суси цәахыз.
Урт умырзын. Мышкызны ихәрыбгъыцны
Ухәра инақәларггы ауеит, анцәиныс.

1994, март

***

Анышә нақәхәхәан нақза иуцәахыхуеит
Ауаа ирыцдакшәа иумоу мазак.
Ушазыңшым уи уахазны уарґыхоит,
Иунаґоит ирґыцынггы дцак.

Азәггы имоузац, ахәоит уи, газа,
Ауаа ирцәыцәахзан имоу маза!

1994, март

***

Адэыҕба бага, амшын бхызла,
Банха-бнымха, бца-бымца,
Лабҕаба бызба ма ҕхызла,
Ибымоу хьзык ауп – Слахьынца.

Адэы бықә, бара ажәван бала,
Дгыли жәвани брыбжьаха,
Аҕсы ҕабтоит сажәеинраала,
Беиҕаагәылыҕхеит уаха.

Исзаабгаз илакә, идрама,
Бшакәхалакгы – бҕа, бажәы,
Бара боуп, бара, аргама
Сара исыхәлаччо уажәы.

Ибҕахы-ибҕахым – быбжьазуам,
Аҕша арахь бысзаанагоит.
Сгәы базноуп, сыҕсы бацуп,
Быхьз еиҕах сеиланагоит.

Сааҕсахьеит, рацәак сызныкәом,
Бызбан – аҕырра сҕаххоит.
Зегь акоуп уи, сыҕа-сыҕам,
Сыҕсы шбышьтагьежьуа инхоит.

1994, март

СХЫ СГӘЫ АЗҢАМКӘА

Исзыҕшаауам схы сгәы азҕазцо,
Еибгала шалцызгы еибашьрак.
Цәа рхазамкәа, иҕьантазза
Иаагылт саҕхьаҕагь цлақәак.

Сара сеицшцәкы, рыбжа рымхуп,
Ихәуп – рымахәкәа җыжәжәоуп.
Адәкәа срықәхазшәа сеицымха,
Схы санаалыцшуагы уажәоуп.

Уажәоуп сара икоу, икам,
Ибжыхәаша ицаз зынза,
Сандыргәакуа, арахь, афныка,
Санаакәлазгы сыгәгәаза.

Афны схәахит, уи абакоу!
Амца салацшуеит – иакыз,
Сара истәымызт усқан Акәа,
Сыхгы стәымызт, анцәиныс:

Зны сзыхызоу иалахәмаруан,
Ирыцкьон сыцсы зыграз...
Гәмыста азиас усгы хәруан,
Сгәыгуан, хгәыргъарын нас-нас.

Ицарымызт аамта абасза,
Хгәы тарчаца, хкәаханы.
Икалап уи, схы сгәы азтәзцо,
Сгылап сеицны, сеицханы.

Сазыцшын ари, хәарада,
Зыгәра умгашагы агәра згон.
Дааскьон ага арахь, сымшато,
Сдунеигы аахәуан, ибгон.

Шьтахька инхаз угәы тнарзызоит,
Цхьака икоу цкы еилкаам.
Ари хдунеи аеанарҗыцуа,
Сылахама сара агәам?

Изсымамзеи ашәа ахәаха?
Изгада сажәагь сыҭҭааны?
Изаҳмоузеи, мшәан, атәаха?
Хусқәа шҭқалои ҭааны?

Ихазшом амал инрыжьыз,
Хара иахтәыз, ихацәгаз.
Деилагеит абахта иҭрыжьыз,
Дҭахәатәхеит иара зынзас.

Ҕычроуп-қәычроуп, еиҭахысроуп.
Хрыцхашья, схәоит, Анцәа!
Иахьцатәым хазҭу хысхысроуп,
Халахт, хзылцуам ахәынцәа.

Иарбану, нас, схы сгәы азтатцо!..
Азәы сишьтоуп: ухынхәы!..
Деилырхт иқәланы дҭкьантазза,
Сгәыла даақәхеит аҭәыцәхәы!..

02.07.1994

***

Сахьынхалоуп ицаз, аха изымцаз
Иацтәи амш. Сықәгылоуп дәык.
Иеиқәуп ҭара саҭхьяҭа сымца,
Ипшуп ҭара уахь сара стәык.

Салахеит зы-хәашьк сызмыруа,
Сзалцуам акраамта апылхат.
Рахәақәа хуп ицырцыруа
Ҕнышқәак. Ҕаартуеит: «Уеҳат!..»

Пхызумашь избо? Ма илапштәшәароу?
Сықәнакшоит убас аамтакы,

Саахьатцроуп – исылгоит – сацәшәароуп.
Ирызхәыцтәуп араҕа шыта шәкы.

Аха исымам рацәакгы ахәыцха,
Исытблаауеит сьдгыл сзаазаз.
Сгәытцхақәа ирыццо ҕа гәытцхак,
Саршлеит сара аамта зынзас.

Арт амшқәа зиясха исфәтәоит.
Арт атцхқәа схагылт еихашәы.
Иабазы сзықәгәыгуа афырхацәагь,
Уаф дыҕамеи сааигәа уажәы?!

Сзацәцанда, схәыцуеит, аамтацәгьоуп.
Изулак сзырында аз-ҕы.
Зегы санрыхъзашагь иахьатцәкьоуп.
Сусқәа еикәуп хәдацәахьы.

Урт сырхьыгза, сматанеиуеит,
Сымчқәа сзырха, зегь Хазшаз!
Ғаныла дәык сықәланы снейуеит,
Цардакгы аатит сшазыцшуаз.

Ашәшьыраф, аратцлақәа рымцан,
Схәыцра сназыцшуеит даҕазнык.
Сахьынхалоуп ицаз, аха изымцаз
Иацтәи амш. Сықәгылоуп дәык.

23.03.1994

ИАШЬЫМ РНЫХӘАҒА

Иныхәаз урт, зхы зтәны адгьыл иқәу,
Згәы цқыза ажәван иатццшуа, иашьым.
Ирылымшо арбан, нас, иахьымцогы абыкәу,
Зымға тбаау ахацәа, зус хәашьым.

Ражәа ажәоуп,
инагзахароуп знык ианырхәа,
Узықәгыгша роуп, ицом иахьасуа аңша.
Иакәым кәртцом ахаангы, цасхәа ухьырхәом,
Имәа ркуеит иахьнеилак алахша.
Иашьым ныхәаз,

иашьым ратәца сәахоит,
Сыҗерымпытжәаны сааит арахь иашьыз.
Иашьу роуп узмыхәо, арахь иуҗағағо,
Инаигәыдтаны иашьыз роуп ауаҗы дызшыыз.

Арыжәтә акәым,
ахыдара иашьыз роуп
Хадгьыл арахь иқәхаз ибҗағо.
Бзиала шәабеит хәа хаззыңшыз роуп
Бңарла хара ихәжәлаз, хҗазырхоз.

Иашьу ихада хы имбазозаап уаха,
Длашәуп – иаңхьа дталахьеит азмах.
Аха дҗаитцан җызас уи аңсәәаха,
Абаагәара ихы анкьоит еиҗах.

Иашьым – уи дырхәынҗоит, шыҗа дабаҗоз,
Җаңхьа баша иҗеиҗоит – имәа ңцәоуп.
Иашьым иоуп араҗа афырхатца,
Уи дуаҗуп, уи са сзы дынцәоуп.

Иахьарнахыс иашьым ирымаз ажәа,
Рыхқәа ртәыми, ражәеи руси еиқәшәоит.
Аныхәәҗа шыску, иашьым сышрыхцәажәо,
Хыдарак сияаины сашьыр хәа саашәоит.

Иныхәаз, нас, зхы зтәны адгьыл иқәу,
Згәы цқьаза ажәәан иатцаңшуа, иашьым.
Ирылымшо арбан, нас, иахьзымцогьы абыкәу,
Зымәа тбаау ахацәа, зус хәашьым!

1994, март

***

Арт ачкэынцэа ирыцсыхэо дырны
Сыказар – цсразма шыта сыцсра.
Илеиуа ари азы-хэашь ирны
Ицазтгы дара арантэи ишцара, –

Срыцэцатцэъязшэа збарын исхынхалоу,
Ахѡахаха сызымто, лутас
Исышыхахаз – схъаа, сгэала, –
Сханы ажэѡан каххаа исызымрбаз.

Аха ишлеиц илеиуеит азкэа хытцны,
Исыхэлатцэоит уажэы-уажэ цэқэырпақэак,
Срылахауеит хтысқэакгы рёырфёыцны,
Исышклячэоит згъушэа сахьцалак.

Арт ачкэынцэа иргоит идмырхэазаша
Уахэақэак-бгаццэагақэак. Иаацсеит.
Шёоук рыхьчаргь зны ихытцны имцашеи,
Иаахэзар хэа сшэоит усқан адунеи.

Ацэгъа збеит. Сара абзиагь сақэшэеит.
Сара избаз, изгаз сызсырхоит.
Арт ачкэынцэа ршыа уаха имықэшааит
Ари адгьыл. Иазхоит, уара, иазхоит!..

Ахысыбжықэа иааѡуа сгэафё иткэацуеит,
Иахъа шэынтэ сахыцоит сыцсраны.
Цстазаарак фэхтцэар – дунеи дук бжъазуеит.
Иќам уи ахаан ихынхэраны!

04.12.1992

***

Ихы хам уи арантәи афныѳа,
Цьарггы ихы хазам иахъазы.
Ибла уаф дамбо, ихаштны дахьыѳоу,
Ақалақь далалан днеиуеит аңсы.

Днеиуеит ишьтахьѳа инижьызггы ихымкә,
Иапхъаѳа иѳоуггы изгәамто зынза.
Ихы итахымкә, ауааггы дыртахымкә,
Идунеиажә данхалеит абас дыгәгәаза.

Ауаа дыртахымкә... Иузитом җыпныхә,
Иауазеи ауаа дыртахымхартә, цаны,
Аха бзиа итахым ихазыхә –
Дахәәчәра иѳоуп цъара ихъзаны!

Амра пхоит – иатцазам хаарак,
Ашәа аафуеит – иашәам иара изы.
Днеиуеит ахатца идушәа харак,
Ақалақь далалан днеиуеи аңсы.

Царта имамкә ибозар – дабацо?!
Ишьта схылан сахънеиуа сицәшәоит.
Сара сакәзар, ных, уи ахатца?
Сымш абаѳоу! Лассы амра җашәоит.

07.05.1995

ИАХЪХӘЫЗ

Иахъхәыз дыпхастам, иагарыла
Ихцәажәаз – ажәала дырхәыз, –
Хавараф дааины даагылоит,
Дыпхастам, иудыруаз, иахъхәыз.

Ихараз иҗажьюа уангыла,
Усқан ахааназ шәмеихәеит.
Усқан акгы дыннакылом,
Ухаҗа уахьирхәеит!

06.04.1995

***

Аңсҗазаара сарааңсеит, саркареит.
Сара сара сакәзам – сартәеит.
Саманы ишдәықәыз сыркәруа, –
Схы кны абраҗа саатәеит.

Иарбан еидароу сызтымҗуа?
Иарбан кәтоу сызтахаз?
Избеит исзааигәоу сахьымҗо,
Ицазгы шҗазаз – ишсағаз.

Амҗа санылар – сынкахап,
Стәазар – стәанхалап зынза.
Аха исылшом, исылшатәҗьом уаҗа,
Мҗа змоу, уманшәалаз, уҗа!

Сынхоит сара араҗа, сахьаатәаз,
Наунагза схы сазынхоит.
Исиааилап, сыриааилап зны схьаакәа,
Сышнеиуа – сәагылар сҗаххоит.

Дарбанушь усқан сзыргыло, –
Макьанатәҗьа скаҳар зымуа?
Схынхәыр – ицаз сзаңылом,
Сцозаргы – исымоума мҗа?

02.05.1995

***

Апша сақәтәоуп, – схы сақәитми, – сцароуп, сцароуп,
Дгыли жәџани срыбжьыууааны, хараза.
Сеиқәпах сызмаз санампыцкыа, зны сназароуп
Сыңсы гәакуа изышьтаз рахь сыкәкәаза.

Сара избароуп уака икоу – уа мшацшароуп! –
Ихытхәау дунеик сналалойт лассы.
Ижыатәызар – дача шәынтәгы схы сжъароуп.
Еа мџак ыкам шыта иахьала сара сзы.

Лакәми, цхызми иара усгы хазлагылоу,
Истахуп иахастар уи аргама дача цәак.
Шәныжышъа сымам – сзеипхызуа дача тәылоуп.
Аамтагъ сымам сара арахь рацәак.

08.05.1995

АЦСЦӘА РААИРА

Рџаархеит ацсцәа гыланы!
Сшәазаап сара нцәа.
Аха нас, сырцыланы.
Сиашъапкуан Анцәа:

«Адуinei аахәгышьыозаап,
Срыцхашъа, саашат;
Ахтысқәа срыламзгәышьыозар –
Сеигзарым сылша...»

Исхәара сџашәомызт,
Ианаагыл иааигәаны.
Сзон, аха сагышәомызт,
Ианызба иразқәаны.

Хәыңғы дугғы еизибан,
Иңшуп ишанхашә.
Зыхәдацәақәа цибакәаз
Урт ырыцәшәашә,

Нак, ганкы рыченәтаны,
Пытрак рыңсы рзеит.
Иааңшуан реыртатаны,
Меиирак карымцеит.

Ашәымтак ауп. Аамталашәоуп.
Иаашанхазаап. Нас,
Нак-аак амца рфалашо,
Инибартәон инхаз.

Зегғы иреиңғыз ишьталан,
Дтаркит амацәаз.
«Ишәымоу зегғы ишәтала!..» –
Дышьтырхит иреицәаз.

Ихъз дырцәеит, дықәхәаны
Дкарыжыт ырынцәахәыз.
«Шьта хара уахныкә!» – хәаны,
Дкәахәаны инеихыст.

Идырбгеит иргылаз зегъ,
Иргеит ихәаш-хәаша.
Идәықәлеит аңсцәа гыланы,
Арахъ ихәцәгәышуа.

Иеиқәхаршәахуааз, хәоударан,
Хаилархәазеит, аф рыст.
«Хара хакәу, – рхәон дара, –
Шәара шәакәу иңсыз?!»

01.04.1995

ЗГӘЫ ЦАЗ

Саңхьака игылоу дызбom.
    Сышьтахька усгыи уаф дыкам.
Сықәнакт ацәхәыра. Сабацо?
    Сназлахаз уск еилгазам.
Дамроуп ҕныс исзыңшу.
    Аҕныка сышьты, нас, аҕныка!
Ара шыта уафы ситахзам.
    Ара шыта цьаргыи сатахзам.

Ацстазаара ссирхашт.
    Аха атц еикәа халоуп.
Уатәтәи амш...
    ‘Еазәи изыхәа икалап.
Сара азәзатәык истәу
    мышқәак шысхьынхалоу
Иара абрака исыргылоит акәаң.
    03.05.1995

АПСРА ААХАБЖЬАГЫЛААНЗА

Абрака дтәан уи,
    Абырқьхәа татын кадыць дахо,
Дхацыччон,
    Датцашьшь ихацижәуан афы.
‘Фымт даатәалон уи
    Зны арахь даахәахахон,
Исхәап ихәар –
    Дихәомызт уафы.
Аха хара хаиха ахаан ихәомызт,
Уаиршьуамызт ажәа.
    Игәи ианас,
Сыршьит, стадырхеит хәа уи дыхәхәомызт.
Абжеихангыи ихы мҕаңигалон хәыңцас, –

Иаабахъоу имбацшәа ма имаҳацшәа.
Адунеи ду ғыц иааиртуашәа...
Дцалон уи зны-зынлагь дыбжъазшәа,
Хабжъара дыказамзаргы ауашәа.

Аха нас даацәырцуан длахғыхза,
Цьаргы дшымцаз,
Хәгәта дшыкоу аахарба.
«Шәара ишәыцу – дыкоуп,
Акгы ихъзом,
Дуафуп шәара ишәеипшхаз»... Нас, ишца,

Хара дҳаипшны даабон уи зегьрыла,
Хара ихәиғы ыкоуп җаңыара!..
Иахъа шыта, уи абра дангылам,
Зегь Хазшаз ҳәтеимцааит ҳғазара!

Хара ҳабаказ, ных, иаргы дабаказ!
Ататын дахо
Дтәан арахь ҳәгәта.
Зны-зынлагь ҳнасуан уи икәәкәа,
Дҳацыччон,
Җык ҳацижәуан еиҗа.

Иара иныхәан,
Уи ҳаргы иахныхәан, –
Ишьтыхны ихәман ҳааиуан Ауафра.
Аха иаадырыц уи дахьынзаҳыхәхәоз
Иааҳабжъагылеит,
Җнак,
Иаакылсны аңсра!
02.04.1995

АЖӘЫМҢАЦӘҒЫА ИАЖӘА

Сажәымҗа цәҒәхеит, дад. Схы сҗахымкәә
Ауаа срылоуп. Сыңсы җоушәа. СгаҒаха.
Истахуп ақәа ауазаар – уаха ихымкәар,
Асы ауазар – са сзы илеирц ихахәха.

Сажәымҗа цәҒәхеит, дад. СыҒәҒы бажәхеит.
Саңхәа, сышьҗахь азы ықәршоуп – садыргеит!
СхаҒахара сыҕоуп, уара, сҗашәхәа!
Иаахәит, уара, иаахәзеит адунеи!

Сыфны-сҒәара ргеит, нахьхьи, иццышәха.
КәтҗаракҒы нымхеит. Ғәашәк аҒам.
Иршьын ирфеит иара убраҕа сыжәхьак,
Иргеит, иршеит иныфналан сҗам,

Сымхәцә, сҕәардәқәа... Анцәа ириҗаз – ирбаз.
Нас ауп инхаз амца анадыркыз.
Сшьа кәапеила иртаҒышьеит схьырҗар,
Аха урт саҒьыршьит, афы рмыст:

Изалымҗит амца. АиҒаб ила
ИдырцәҒьарц рәазыркит слахьынҗа.
Дук мырҗыкәа аҒәабжьанытә Мыркәыла
ДҗахаҒышьеит. Насшәоуп аитҗыбза

Ихы анақәитҗаз Ақәа. Уа сынхама.
Ана – сашьцәа, ара – сахәшьаҗацәа.
Сҗаауан жәымҗацәҒыа: «ҒаҒра рҒама?»
«Ақәа рҒама?!» Сиашьапкуан Анцәа.

Сыҕазма зегьрыла салаззап хәа.
Хык сара сазымгеит, сара анышә!
Сыҕазу, ханааилга, афныҕа сҗап хәа,
Снахылапхәа жәымҗацәҒыа уи сыфныжә!

Сажәымта цәгәхеит, дад. Сусқәа башан.
Абри адгьыл сықәхеит сгагаха.
Сыңсы злаҭоу – уаха арахь дызбашам
Зны снышәынтрагь сымазкуаз аға.

06.04.1993

***

...Снаухьыңшит. Унеиуан ганкы уеаҭан.
Уңсы еикәурхоит. Арахь ижәылоит ар...
Изыузымдырзеи, еиғьуп уи, хәарада,
Аеыңныхәа уагар ааста, хык уагар.

12.01.1993

***

Аңсуаа зегь ҳаизазшәа збалоит уа, Лыхнаштаҕ,
Лыхнаштаҕ, иахьахазбо ҕазнык хлахьынта.
Хара иаххаштуагь Лыхнашта иахаштуам,
Иагәыҭакны иамоуп уи зықь маза.

Урт зегь, уңшыр, уацәызны иаргамоуп,
Улымхақәа нкыдта – адунеи ду иархауп.
Лыхнаштаҕ асценаҕ ицоит ҳа ҳадрама,
Ахтысқәагь иаххысхьоу ахтысқәа иреихауп.

Аңсуаа зегь ҳаизазшәа збоит сара насшәа –
Ныхәоу гәрәацәгьоу ҳаизызгаз уа, Мықә?
Уафьтәыҭса дцәажәом арака хтахазшәа,
Хтаңшуазаргьы аңсра абла, тышак ахықә

Ххықәгылазазаргьы. Аамталоуп. Хрыбжьыуаап
Сциллеи Харибдеи. Хрызцап ҕа мышқәак.
Изыхәашьха ирыцалан иаиуаз абжьыуаа
Цсоунза инеины ишьтырхт абирақ.

Сара сеикәнажәоит ицшыоу азы ахьыржәуа.
Иахьдырхәашьуа, инеин иахьтагылоу абас.
Акгыы җамлеит хәа сыҗоуп машәыршәа,
Акгыы җамлеит! Зегь җалеит! Иазырхаз!

Җапхьа җазхыцтраха хнықәлоит Лыхнаштә,
Җапхьа җаизигагоит җарт зегьы Мықә.
Иахзырхәазгыы ххаштуам,
иахзырузгыы ххаштуам.
Пхьаҗа хҗынаххоит җадгыл ханықәу.

Җаизеит цсыуа шыа злоу зегь, җайдгылеит,
Даҗазнык, даҗа шәынтә җазхәыцт хлахьынца.
Анцәа ихәмеикуам усгыы Ацсынтәыла,
Җазәы ихәзиҗом шыта ахаангыы зынза.

Җадгыл хазына җазшаз ихазыхәан
Имаз акакәын. Уи илацш ахуп.
Шәеитеиза, изыхьчаз. Ихәмоуп аныхәа.
Саргыы уа акы сҗәәқәрц сҗахуп.

13.03.1994

АЦСРА ИАНАДАМХА...

Уахьцалакгыы
Даауҗагылоит уажә ацсцәаҗа,
Иц хырҗьаҗьа, иахәа кьагәа кны.
Иацәшәаны мацарагь шаҗаф тахаз
Жәдыруама атыша җара хҗкны!

Угәуҗанзамкәа
Уи ашәхымс даахыцуеит,
Дааухьынхалап иара уаҗа уихәәҗырц.
Аамта умоуп мацзак, сназхәыцуеит,
Ухы уахә умцшыкә, нас – уеырз.

Дарныгынгы дыкам уи, аңсцәаха,
Узицәцашам уи арантә уеыргазаны.
Икнырцаауа аҳәеипш духакнаҳауп
Уахьцалакгы. Дааиуеит дымцаны.

Дааиуеит
Умџа шпитцәазгы урдыруа,
Ашәақь мца ужәтцә, деиханы.
Аңсра ахықә уаахықәгылеит, узыруа,
Ажәдан бганы илеиуеит уханы...

Сгәы тнашьаахьеит сара аҳәса рцәыуабжь,
Сыңсы тнаххьеит рмыткәма. Иазшәырха!
Иахьахымгы ыҕоуп лакгы уыуа,
Инагәйдцаны уигы ишыт аға.

Ханхарақәа аццышә саба рхаҳаит,
Азы ықәршан дахысит дахьахьаз...
Уахьцалакгы
Даауҕагылоит уажә аңсцәаха,
Уаргы саргы хтәаран иахлахьынцаз.

Уаргы саргы еибашьран хазлиааз,
Иахзыҕалеит хшааиуаз ҕа еибашьрак.
Ихәашьза илеиуеит хара хаамта азиас,
Хамгар акәын ҳақәхәан, аха иааг,

Абзиен ацәгьей аман, еиларшынтуа,
Ишааназ, ҳаргы иаххыст, ҳагоит.
Рапхьа иахәлагалан ҕара изымтәоз,
Аамта азлагара ду лагоит.

Ҳаңсҕазаара зы-хәашьха ицарыма,
Уаҳа акгы иаңсамкәа, итыкәкәаны?
Ианбыкәыз, нас, сара тәыс санрымаз
Агәымхақәа? Шьаҕақәак снагәагәаны,

Схы ышытысхуеит.
Цсроуп ара санкаха!
Ацсра анакәха,
Исмоузар даҕа мѡак,
Сиҕагылоит снейны саргы ацсәаха!
Изшәарым уи хадгьыл хәыч ахақ.

Сара соуп издыруа, игәаламшәозар,
Иахнагаз иахьанза. Ацәа итазас.
Саңьал ааигәахааит, ацсра сацәшәозар,
Ахацәа роуп сара сгәы кәзцаз.

Сара сацхьагь урт ацсра иапылеит.
Ишраҕаз еицш, ижәылан, хатцатас.
Дышыны дааргеит иахагь хатцак, сгәылак,
Хатца гәымшәак. Гәымшәак. Шьоуа ицаз.

Иашьцәа хѡык ацсра иапылт Ешыра.
Ахы цахәцахә икәшәеит иара Гәма.
Агәра згоит Гәымста лассы хшыруа,
Акәа шааго, ацсра хшапыло ма.

Ауаарашәа ханхароуп, ма хацсыроуп
Хара, ацсра ианадамха, хьзла.
Ахьатцырта сымам, насгьы ирдырроуп:
Иузеибаркуам шьта аусқәа мцла.

Адунеи ҕакала ихьз ахәароуп
Ашьа илагылан иааиуа аныхтә.
Шәнаскьа нак! Ажәа рымоуп харуаа!
Иауам ухы итүхәаргьы атоурых...

14.02.1993

ИРХӘЫЗ

Сыхәра гәғәәцәоуп. Иҫалап сара уаха
Ари амра сымбаргғы. Иҫалап.
Ичалаа иҫһазаргғы башаза аҫсәәха,
Сааңшып, саатәап, иаасычһап.

Иудыруазеи срыцәцаргғы, саагәығуеит,
Арт алажәқәа, сааигәара ишуа.
Аз-нырцә шыҫоу ҫазныкгғы снаңшыхуеит,
Саһышыҫтоу исһашәышәуа аңша.

Сшыупхәоуп исхытңны ишцазгғы, хәарада,
ҫаршыаҫһеит урт, хҫашәеит рмацәаз.
Зыңсы згазгғы дҫалеит азы иеәтан,
Сара соуп ирцәынһаз индыртәаз.

Амш сазыңшым, аҫх-лашә саргәаҫуеит,
Схәаа шсызхымго уи санахьза.
Схәазаны аҫәзаргғы, инсыжьракәхоит Аҫәа,
Аха уанза сиоуп ҫеһырқәаца.

Иҫалап урт араһь иааһынхәыргғы,
Исхысны ицахьоу, сшыагғы казыршыз.
Ичһа, схәоит саһышыҫтоу, ичһа уаалахәыргғы,
Урт алажәқәагь ҫазнык урзыңшыз.

Иҫсырҫһаһеит ахқәа араҫа иҫсырҫһашаз,
ҫаиҫагылан, зәырҫы аҫтеит сыңсы.
Иааһынхәыргғы, урт гәрғалааит баша,
Аҫыхәтәантәи аһы сымоуп сһазы.

02.04.1993

***

Макыана пхьацароуп – схы ргәығны,
Сеыркәышны ма сеыргазашә.
Ах, иауазтғы, сықәра инахыхны,
Инышьтастцар жәа-шықәса, җажәа!..

Аха аамта сатәуп. Исылахәмаруеит,
Инасҗаччо, схы сгәы азтатцо,
Сама инеиуеит наҕ, ахылағьарахь,
Саахынхәыргы – седроу шыта сахьцо.

Сышьтахька азы ықәыршоуп, иабакоу
Ицстатцагаз, уахьынтә сызлаауаз?
Инхеит уртқәа аргам аара уаҕа,
Уртқәа уаха испылазом, аф аст!

Ицатәҕьарцу аамта схысны, сҗәыхны,
Сус-хәысқәа мбатәҕьакәа акашәа?!
Ах, иауазтғы, сықәра инахыхны,
Инышьтастцар жәашықәса, җажәа!..

07.05.1995

***

Ицеит хара ҳаамта. Утәаргы уахьтәыуо,
Уҳәхәаргы ухынхәы хәа, ицеит, зегь акоуп!
Аатцрақәа ирывоуп пша хьшәашәак уыууа,
Иеилкаауп узыршәаз уара: уаҕьалгы ааигәоуп.

Цәцашьак амазар – уи уаҕьацәцашан,
Упрышан, уқәлашан наҕ даҕа дәык.
Аха ицом уахь уеыхәа цашашо,
Аха иҕазам уахь уара утәык.

Уара иутәыз, угәашьамх зырҕыцуаз,
Амтәыжәџақәа узтоз еснагь, узрабзас,
Улаңш иаатдоукырц уашьтоуп – иуцәызуеит,
Инылахагь наҕ ицоит дара нас.

Ушьтахька инхаз роуп урт, урыхьзароуп,
Ицаргьы иабацо – иааизоит угәаҕы.
џаңхьа амацәаз икылшәоит узара,
Ирашья, адәқәа цәыртцәо, инеиуеит уеы.

Цхәызбак, – уи наҕ-наҕ дагьупхәысхоит, –
Умџа даангылоит, насыпла улыртәуеит,
Цстазаароуп нас, ак хьяахоит, ак усхоит,
Игьежьюеит, ихынхәуеит узлоу адунеи...

Иубаша убама? Иуахаша уахама?..
Ах, сара агәаҕгьы сымшқәа сцәынтцәоит.
Аха усгьы аңстазаара хаман.
Ихаман. Иахзымхеит. Убри сархәацәоит.

09.05.1994

САРЦЫСРА СТАГЫЛАН УСКАН

Харантә снашәхьыңшит. Ахауа анысзымха,
Снатәахит, маңзак иааивызгарц сыңсы.
Имтәыжәџақәа брытдакны бнеигон агәымха,
Дыбналан дзон уи арантә хәылпазы.

Иара – иара иакәын, бымтдарсны бигашан,
Бигашан, бымариа аниоу, хараза,
Аха сархагон, иамазма еилкаашья,
Сара абас сахьынбыжьюаз, газа.

Сыбхыбаан сыңсыргьы калон сара уаҕа.
Архәара шәнавазит шысхәоз, еиҕа

Снашәхыпшыхуан – сшәышьтан сгәәк-гәәкуа,
Сшәыхъзар – дысшыргы ауан, хәгеитә.

Ус, арахъ даасәпшызар сызхымызоз, –
Пхыззаап сызлазгы! – уи сара соуп!
Хәилацәан хәидгылоуп цсәцлақәак рымтан,
Дгьылгы жәәангы зшоу хара хзоуп.

04.06.1994

***

Сықәтымтаз – сықәзаамтаз – сгәы табмырчаңан,
Сылапш лкәыбымкьан иааиуа нцәахшак.
Апсцәәха ифәаихахьейт ицқәа хырцаба,а,
Исзасрангы икоуп иаарласны цшак.

Уи сагаайт сара, атцысхә еипш, сышьткәыцәан,
Иахынтәаафран икам уаха схабарк.
Саацсами, сынтахан наунагза сыцәап,
Икалап ишанаха цхызқәакгы збар.

Икалап цхызла зны афныка схынхәыргы,
Мцәыжәәқәак соуны сыпрыргы ғазнык.
Избап, избарым ма адунеи ду аахәыргы,
Скалап сара уака сиеиғымкәа цсык.

Аха уанза, аха, аха уанза,
Сылапш сзылкәыгом арака нцәахшак.
Салахаит, салцит хәа сшыказ еиґа амца,
Дәқәакгы снарықәгылейт, сасуазшәа ашақә.

Иқәцуа – иқәзаауа – ицсымтаз дархагоит
Абғыыцгы – тағалантәи амш иғнаршәаз.
Сара исыцасны идәықәлаз сабаго?
Бара бахъ ауп! Ба бкнынтәигы игаз!

Сеикәнаршоит уи, сықәнагоит цәхәырак,
Цьара стәнажьуеит, цьаргы сытәнагоит.
Аха усгы афныҕа схынхәыроуп.
Уи абрахь, бара бахь, саанагоит.

Сықәнакшазаргы, псаатәушә зны ажәдан
Саланатқазар сахьнеиуаз лапшык,
Сгәы табмырчақан – иаразнак саражәуеит.
Еиғьми, иҕало мацк баазыпшы...
08.05.1994

АТЦХ ИАЛОУ

Нара илыхьзнызфьлоит

Дхәапца сҕәәкәа дыкәтәоуп уажәгы Нара.
Амәа хәкәуп. Ғылтуам уи дшәаны.
Сқыпәаха сшәәц сағәми наарак,
Стысуеит гәәәк, сааиуеит сыхәжәаны.

Иаххагьежьуаз хәирпланк цеит иҕалан.
Амшын ду иалашәазар уи хәхәтас?
Иашьклахысуан. Харт мәәкы ханхалан,
Иаабон ажәдан кыргы ишаххағәғәз.

Уи хәкәхар хәа сшәон. Ишатдахысуаз,
Сыҕан иргахьазшәа ирығғаны.
Сақәшәомызт рацәәкгы исхәоз, изуаз,
Ианылагоз ажәдан ду сханы.

Нара лакәзан сара хәаас исымаз, –
Агәытҕьа иагоз, аха ғымт иаауаз.
Инымтәозшәа збахуан пхәәҕа сымәа,
Қәан илеиуаз, кырцхын исзауаз.

Атцх салан сара нас сыгәжәажәо,
Ахәхәабжь аетә кыднаршәон ааигәа.
Адунеиаф зеггы убас ихшәашәан,
Исытыңсаазшәа збон зынза сшыапқәа.

Аха амаалық дықәтәан сара скәәфәа,
Мцакы ахьеикәыз днагатәын уаха.
Амәа ҳақәын. Атцх ҳалан ҳгәәфәа,
Амацәаз еипш дҳакәыршан ҳаға.

Исызхымгоз Нара лакәын. Нара
Исылтомызт зцааракгы шыта зынза.
Изызбазеи саргы исыдны харак,
Ҳахьалахаз ҳара абри атцх лашәза?

14.02.1993

АИБАШЬРА АШЬТАХЬТӘИ ЗЫНРАК

Зынроуп. Ҡны еигрыккак дыфнаршәуп.
Ашә фыж-мыжуеит. Пенцъырк фәжәоуп.
Мцак абафәоу? Ҡык абаржәуеи?
Дзырпхарызеи? Иаафәа ашәоуп.

Агәылара акәхап уи ахьырхәо.
Уахь дындәылтыр... Аха, мап,
Ихьырымхәаша акы ахьихьырхәо
Днанагаргы – деилагап.

Иара усгы деилагоушәоуп
Ара афны дшыфнахазаз.
Акы ихәақәашан инароушәа,
Ицсрагы цсразамызт нас.

Аха ахәартагы изтахуада –
Зегь зыргәәфәа рхатәоуп.

Итшәахеит иахьак ауада.
Уадам – кәымроуп. Дыфнатәоуп.

Изалоузеи иара афны зегь –
Баша игылоуп еигрыкка.
Ех, иараби, җара җызак
Дызмазаалак!.. Уеилагап!..

Зынран усқангы, даахәыцуеит,
Днылахауа ддәықәын сык.
Дышрышьтафуаз шьоук ицәызуеит,
Иааигымхеит иаргы аңсык

Урт днарышьтаргаларц. Иамуит.
Чмазарак дышьтанагәеит.
Сааааиуеит хәа зынгы аргама
Дфагылеит, днагәагәеит,

Аха гәгәала ахьта илан,
Ишьапқәагь итцааит – ицахьан.
Краамта пенңырк дылагылан,
Дацапшгәышьон нас атуан.

Арахь ахысыбжықәа еикәтәомызт, –
Шьоуп итыкьасо Гәмыста! –
Игәы дариомызт, дагьартәомызт.
Ихон, ихон уахь еиҗа.

Дангылагы – ңсрак ақынза
Днеиуан, ишьтахьқа дгьежьюан;
Аха далан иқәңоз рымца,
Иҗахаз рықкәынра дашьюан.

Дагьазымгеит уи дызгашаз
Ахы цахәцахә. Шьта ухәхәа,
Уекедқьала, ухы ргәаша,
Ухәыцуагь уваз аңшахәа, –

Иҗаз ыҗан, иузыриашом.
Риашашы змам цеит, ицеит.
Иҗара еидара җәҗәууп, дабашшуеи,
Уигыи изышытымхуа ихъзеит.

Еибашырами аибашыра ашытахъ
Иҗоугъ. Җазшаз, җаиҗәырха!..
Неишы изыҗамтцеит уи иаштахъ, –
Дыҗәмацәысны дцеит аҗа.

Аха имцахә усгыи имырцәап...
Акы днаха-аахошәа даауан.
Аенышыыбжьон шыоук еимырцәан,
Шыта ирыҗсыхәоу иазтцауан.

Ихацәахеит аибашыра ашытахъ –
Аибашыра ашытахъ! – шыоукы убас...
Иахымбо җыара дашәта,
Ах, иаҗсаамхеит имш абазк!

Араҗа иибо дшаргәәҗеиуа,
Деивнагоит ана иаҗаз.
Аха усгыи... даанеиҗеиуеит...
Дәаитцапшуеит хыхъ Җазшаз.

Ғәыҗрак дахынхәлеит. Изуам.
Уи иахыанза даанагеит.
Мәакы дыҗәләхыан, дзанытцуам,
Шәынтә иаахәуазаргыи адунеи.

Хәыцра хыантәқәак дышрылаз
Дзеилахаз, дзыцәцазгыи аҗсроуп.
Дызмыргыло, деидзыршәылаз
Аибашыра ашытахътәи зынроуп.

13.01.1995

ДАҲАРИ НАҲАРИ

Иеидтэалоуп ишьтибахыр ртахны.
Ирфеагышьоуп усгыы рыбзқәа хны,
Уеилагап урт ирхәо зегь уахар.
Дахар даалгар – дналагоит Нахар.

Изыпсоуггы мацзам – иеибарчехәоит.
Рхы шьтыхны иркуп, ргәы дыргәгәоит.
Ицкәынцәами – ирутар рыхқәа шәны.
Аха урт еидтэалоуп кыр иажәны.

Уажә избама рфыцъагь. Ианфеақәаз
Дапсамхеит азәы изыхәа чазә абазк.
Рцәа рхибахәо адәы икәын ес аашар,
Арахь Дахар дықан, наф – Нахар.

Икаибажьюан уажәы-уажә иеихьзаны.
Зны – аргама. Зны – егыс, имазаны.
Дахар афхьа дгылар, уи шыапфаршә
Иимтар калозма уа Нахар!..

Абас иааиуан урт рчырланы.
Уажәы, абар, иеидтэалоуп ишланы,
Ишьтибахыргыы ртахыхны, аха иауам,
Рапхьақа икаххаа мөа гам.

Рышьтахьқа иаахьапшыр – ахәынцәа.
Рышьтахьқа ирхибаххьеит рцәа.
Уеилагап уахь иказ зегь уахар.
Дуафым уахь Дахар. Дыпсуп Нахар.

17.04.1994

ГҰЫНАМЗАРА-ХҰААГАРАК

Ашьамтлаҳәкәа сахьыркыз атәылахь иансыхо,
Уазтцаашт, хәарада, уаҕа исцәынхаз.
Уаҕа исцәынхеит, дад, сыгәҕақы шыгәҕыхаз,
Уаҕа исцәынхеит сара аамтә исағаз,

Аха сызлиааз. Сызжьаз, сегьзырџашьаз
Уи аамтә схьынхалоуп иахьанзагь, иубоит.
Сыҕсы рылатан уа зыгәра згашаз,
Урт сыцрымшәар – наҕ-наҕгы сықәпоит.

Пхьакшьа хәа рымам сзынҕьази сзынҕази,
Улашәызар – уртқәа унаџстәиқәа ирбап.
Сара уа ҕьара сшыҕаз сымџасит,
Сымџа арахь иаагазамзаргь ҕалап.

Ус ухәаргьы, игоу ҕеа баагәароуп.
Сызну даҕеа тәылоуп – убас иаадырхәит.
Агәра узымгошәа збоит – агәра угароуп! –
Аңхара ахьсоушаз ара саалахәит.

Агәықәха исмаахаша саахеит араҕагь,
Исаҳаит – иаңсышәашәа арахь – ҕеа бызшәак.
Ак иаргәаҕуаз шәкы-зықь сдыргәаҕуа,
Изакәызеи, мшәан, дад, сызтәшәаз?!

Хгарта сымам, ҕьаргьы саҕахыму,
Исхәо ажәагьы агоит хара аңша.
Иара абраҕа иҕахтәозар, нас, сымџа?
Тыша ҕаулазар анахь сызтәңшуа?

Издыруада, иҕазар усгьы хынхәышьақ,
Ускан сцарын сара уахь, сҕарахьы,
Аха иҳабжьаҳазшәа еиҕазбоит атыша,
Ухатцоуп, уахың уи уахь, игәаҕы!

Исхәоит, аха издыруеит усгыы гәаныла
Аццышә шықәхахьоу сышьтахьҕа адәы.
Саазгаз амѡоуп, ҕаакы сагызанылом
Уахь сугаргыы – ихәоуп сара стәы.

Акы саргәырҕоит уажә ҕыц сахьахылаз,
Сылахьгыы даара ҕаакы еикәнатҕоит.
Сышьталар – краамта сзыцәом уахыла,
Сѡагылар – схы схәыцраха сықәланы сцоит.

Сцоит, аха саҕхьа исзыпшузеи? Сабацо?
Снаскьоит игьазгьазуа шьхакы саҕапшуа.
Ушьтахьҕа акгыы ыҕам хәа сазхәо «фырхатцак»
Саҕхьаҕа днеихьеит дақәтәан аҕша.

Еи, уара, арҕыс! Арҕыс шьамхы-лас!
Иуцәымцааит ашьхақәа ирхыѡны сыбжыы.
Сара саркарахьан абьярла узызгылаз,
Сыблақәа аапшуан, аха сшьын сара, сшьы.

Усывууаа уцарцаз, сухәоит, иудыруаз,
Иахьанза сышхыз сара абра сыцҳаны...
Ах, машәыргыы ҕамлонда, икьыркьыруа,
Амѡа ианылт ауахьадгыы рҳаны.

***

Зны-зынла, иссирми, аратәзам,
Салоушәа збоит сара алакә.
Хахә дук снықәтәахит схаҕәза,
Сшааиуаз сынтахауа смағә.

Ажәѡан схагылоуп еишьылза.
Аптақәа еилыцуеит маҕ-маҕ.
Ицахьеит сымчқәа зегь сылзаан,
Аха амра ҕазныкгыы икаҕцап,

Иаавывызгап хәа /хыдароу?/ сгәыҕуеит
Еивтцахаз, иргәәкы сыңсы.
Пҕхәәка, мөа дук ахь, сыңшыхуеит,
Сҕынасарц уахыгы лассы.

Сышьтахька инхароуп сзыргәәкыуз,
Сынхыцроуп сыңсаанза ҕа хәык.
Саргәбыҕуашәа збоит сара арака
Сыжәахыр иқәсуа махәык.

15.10.1994

***

Схы ахызбаауеит иҕыкка исхагылоу
Абри ажәван, иахъантәарак сызтаңшуа.
Схы ахызбаауеит адгьылгы, сзықәгылоу,
Изхадыдхьоу, изхашәышәхьоу аңша.

Ирыбжыызбааит дгьыли жәван и дәҕазныкгы
Убас еиңш иказ қкәынцәқәак... Хазшаз,
Сгәы ңшаауа даацәыругеит аныкгы,
Арантәи шыта тышоуп сызтаңшуа.

Сналахауеит иацтәи амш сышиашоу,
Сҕаңхә амца хәытқьоит – еибашьроуп.
Ант ақкәынцәа хьатңны шытахька ицашам,
Ибаагәаран аға изымгаз дара роуп.

Сыңсы тырхуеит сара убас еиңш хтысқәак.
Сеиқәхазаргы – ишы рахь сыңхьаза.
Арт ақкәынцәа ныжыны ағәаа узтысуам,
Узцом азы урны нақ зынза.

Арт ақкәынцәа аңстазаара иазшоу роуп.
Аңстазааразгы игылт хацәынмырха.

Аха иңсылмыткуеит, уара, ишоуроуп,
Убас ишоуроуп – амца икуеит аға!

Ари амца изалымтцыз, сыццышәха
Шәыңсы аңаға җенак сарггы сынхеит.
Сабанзазцо, сарггы лассы снышәхап, –
Аха уанза... аңсҗазаара сҗаххеит.

Җенак иадамхарггы. Амца игылаз
Мцала ирцәан санаакәшәыргыл адәы,
Сарггы исҗаххеит ңара акала Аңсынтәыла
Маңзак снахәарц. Ираңәахеит сҗәтәтәы.

Җа хышә-шықәса ари адггыл сықәхазарггы,
Инцәом сара сҗәтәтәы, сүтәы нцәазом.
Сахьцаша ыкоуп сара шыҗа сызцарггы,
Аха шәара шәныжыны сызцазом,

О, ҳаңкәынцәа! Сара сакәмызт, дадраа,
Ари амш иаңылашаз, ианша,
Аңсҗазаара иаҗахын шәхбафхатәра,
Иаҗахын наҕ-наҕггы шәа шәылша.

Схы ахызбаауеит иҗыкка исхагылоу
Абри ажәфәан, иахьантәарак сызцаңшуа.
Схы ахызбаауеит адггылггы, сзықәгылоу,
Изхадыдхьоу, изхашәышәхьоу аңша.

16.10.1993

***

Уажәы-уажә «Аңшәма!» хәа хатцак
Җитүеит агәашәәҗ уаха.
Дындәылкьоит иаразнак аҗаца,
Аңшәмагь дфагылт дааңсаха.

Адгьыл атх-лашә ахаҳаит,
Сыкгы шытоуп ишьташы.
Дарбан изымааизо уаҳа?
Дарбан зыџн иамкыз уажәы?

Сабицәак ыцәоуп итаҳан,
Ишьтыхны иугозарггы рбом.
«Дсышьталан даазар аҗсцәаҳа?» –
Даахәыцуеит ахатца, дартәом

Атх-лашә иалыџуа, ихәаахаз,
Игәы тзырзызаауа абжы.
«Уәааха, дад, сыцкәын, уәааха...»
Аха атх цоит еикәышышы.

Дзыцәаран дыкоума атаца,
Дзыцәаран дыкоума аб!..
Икәалаз абжы аныбжәзуа,
Ашамтаз, урт ацәа иагап.

Уанза урт алоуп игәжәажәо
Атх-лашә. Ашамтазшәа аб
Дычча-ччо дгылоушәа агәашәә,
Ицкәын затә җхызла дибап.

***

Сарггы истынхап хәа сыкоуп, нас-насшәа,
Цәаҳәакәак – зны ирхаштуа ажәакәак.
Ных, иаҗсазма, еснаг, сеилагазшәа,
Урт сахьрышьтаз сара сахьцалак?!

Ажәџан икыдҗаауп сажәак, етәоушәа,
Ихьушәа, адгьыл итхуп еакы.

Скарцон зны зеггы сагъреицәоушә.
Среигъушәа снықәлон нас җә мѡакы.

Зыбларак салан. Гәаҗран исымаз.
Сыцәа сырқьалон. Сгәы тыпсаауан.
Анфысымтуаз ыҗан. «Дыпсымашь, дыпсыма?»
Атакс сара сымѡа санылан саауан.

Сҗаасхон сҗашашо, сақәтәоушә сҗеыхәа,
Снықәлон асцена – иаатынчхон азал.
Зыблақәа шаапшуаз ицәаз дсырҗыхон.
Ишхабжъазггы иарггы сарггы салқ,

Дыстынхоушә акулисаҗ даацәырцуан,
Слымҗа иҗеихәон убасггы ажәақәак...
Арахь, уацәызны, исымазггы сцәырзон,
Адәы снықәлон саҗсамкәа зынзак.

Умѡахь уца хәа мардуанк саҗармыжълеит,
Азәы ицхыраара даара истаххан.
Сацагылоушә збахуеит, сеикәышла,
Иара иахъанзагь ихьшәашәаза ахан.

Уи акы снаҗеит, еггы җакы снаҗеит.
Акы сархәхәеит, җакы сархәацәеит.
Шаҗа схәазггы жәдыруанда ажәада,
Ус мацара сымшқәагь аанцәеит.

Амацәыс ажәѡан аҗақхәа иаҗасуеит.
Саамацәыст ауп. Исызтода атак:
Истынхазеи, – сымѡаст, – истынхазеи?
Цәахәақәак – зны ирхаштуа ажәақәак!

АПЦРА АШЫТАХЬ

Ақәа шаххыкәкәоз анышәаза днаҭан
Хаахынхәит. Иара ида хааидтәалт.
Снаизхәыцит сзызхәыцлоз уажәадагь,
Сааитцагәгәеит, исықәхазшәа иуалк.

Ажәа дуқәак ихырхәааит ифызцәа,
Ишнеиуаз лмыткәма анааикәтәа иахәшыак.
Сара сазхәыцуан имшқәа ґахызтәаз,
Сара исахар сґахын акы аґак.

Ихы дзымфәахо збеит сара иґазатә,
Лгәақра дахәәеуа дгылан иґґа.
Ипґхәыс дшықазгьы дыґамшәа рбазаап,
Уи лыхьз уажәоуп иансаґа.

Ихы шыґхны икымызт дуґылар,
Акы иамазшәа ибґа ґцәаны.
Ихы ибозшәа сыґан зегьрыла
Дызлақаз ааста еснагь деицәаны.

Аха уи цәахын, иара итәала,
Аха уи мазан ауаа рзы.
Аха узлақаз цәырган иааидтәалоит,
Идыру усми, знык уаныґсы.

Зегь рхәон арақагь аргама,
Аха, абар... дырхаштит ипґхәыс.
Инцәазшәа рбазар акәхап адрама,
Хәатәы ыґамшәагь наґ, шыґарнахыс.

Аха ихәамкәа инхаз ала, ажәада,
Ихәан зегь арақа. Иазхоуп.
Снаизхәыцит сзызхәыцлоз уажәадагь.
Сгәы арахәыцқәа акыр еибарххоуп.

Ипѣхэыс дгылоуп деитцалашэа анаѣа,
Иналызхэаѣшлоит уи дахыцалак.
Саргы арахь, сахэаатэаз, саргэаѣуеит
Иѣсы анѣаз исызиамхэаз ажэак.

06.05.1995

АКАѢДАН

Уаѣ дазхэыцгэышьом сзызхэыцуаз.
Аамѣа исханаршѣтит сахыцоз.
Сара шыѣа ѣьаргы сзызхыцуам,
Ирмахэит, аѣ рысыртэ, с-SOS.

Акгы аанагом сыхэхэаларгы
Даеа шэы-шықэсагы абас.
Исѣахым зынза агэра згаргы
Изааѣэрылаз сыѣбаѣ сыштэахаз.

1995

***

Уаха аѣша аатѣра иавоуп иуыууа,
Сара сзыхэа адунеи зегь аахэит.
Мчыбжык аѣнутѣкала сықэлацэа хѣыуаак
Аѣыхэтэантэи рымѣахь инаскэаган схынхэит.

Сгэаѣуеит. Исхэаран иѣоузеи уаха.
Рышыѣа схыланы сықэха сцалашт.
«Шэеиқэлацэами?!» – даагэыргэоит аѣсцэаха,
Дѣааѣха-ѣаччо саргы даасыхызашт.

1995

***

Скәәџа схы сеиџаазынхахит.
Псшьара мшуп – иахъа мейшоуп.
Сназыхъаыцыз – зны схынхъахуеит,
Аус злоугы сшыхынхъаышоуп.

Акы саџсамшәа сыбжьадырзышт,
Акраамџа ироушам саха.
Иџалатџәкьоу заа исыздырзом,
Аха сауахоз башаза аџа –

Сызхәартазгы акы ыџан, схәахуеит.
Сутәахыр – арахъ сааџәырџуеит.
Сара стәыуоит – дара ччахуеит.
Изуџџаада? Наџ рыџедырзуеит.

Сымхынхъаыр џалом: сыџсы алан
Ари адгыл. Зны сшыџсышаз
Дырны сыџәын саргы аамџала...
Аус злоу нас сшыхынхъаышоуп.

1995

***

Иааиуа аамџа сара истәымзаап.
Ахы сакәнахшашт лассы.
Сахъазаргы – уаџа стәымзаап,
Уахъ ус ыџамзаап са сзы.

Саахынхъаыр ауанда, аџ асгы,
Сналагылон сымш – Иацы.
Аха исзалои аамџа иџазгы:
Уахъ азы ыџәршоуп, азы!

1995

АХАҚӘИТРА ЗАУЗ

Исоуз хақәйтроуп, хыыңшымроуп.
Саатытцызшәа сыкоуп қапык.
Исхалашо ицәырцызгыы сымроуп.
Шьта исыманы сцап сара стәык.

Исшәыз аназымга икәыжәкәыжәны,
Исыцрыхоит макъанагыы ңшак.
Сыкоушәагы збоит, уара, ижәны,
Икастцар сҭахуп акы аҭак.

Арахь шәкы нхахузаап ҭакда,
Сдырхәеит – схаҭа сызҭаароуп.
Сөыхәа ңаңыңаңыуа санзақәтәа,
Икоу акоуп – ңхьацароуп.

Аха сгәы тырҕыхъеит кырза,
Сааитцасуеит ажәабжык саханы.
Саңхьака икоу сыздырзом.
Адәы иқәуп ҕык шьаханы.

1995

***

Исцәызыз сахынхалашан. Исцәызыз
Хнырхәышья хәа амамзаап – уешьы!
Иарбан уажә сыгәтыхақәа зырҕыцыз –
Исышьталаз, исаҳаз абжыы?!

Уи сартәом, саргылом. Сеиланамгац,
Аха сыңсы ңнахуеит – ианыбжьамз.
Абжыы ааикәтәеит шысхәахуа еиҭамго,
Испырнагарц акәзаап ари амц –

Сызлагылаз, иахьанзагь ас сызлааиуаз,
Иара ус сегьшааиуаз – сызшьахаз.
Иҕазамшәа уаха иашак аиуа,
Изакаөйзеи слымхақаә ирахаз!

Исахаз саҳаит нас – исмаҳашаз,
Избаз еиҕа еиҕым – сеилаҕсоит.
Сшахьынҳалац сахьынҳалоуп иашак,
Арахь сара сымтәөйжәәқаә еикәәҕсоит.

Исцәөйзыз сназхьаауеит сара усқан,
Сыҕсы сгәи икылач еиҕаҕы.
Ицәҕахазар акәһап зынза аусқәа,
Сықәзызәзәо аз-ҕыи ианазхаҕы.

Иараби, сааҕашьяма, сажәзама,
Сеиҕаатәазар сгәи цаны, сшәашәа?
Ароль хада сышәымтан адрамаҕ,
Сагазарц шәтахымзар агәһпжәа.

1995

ЗАЖӘА ААДЫРХӘЫЗ

Исхәаз рмаҳаит. Исымхәаз ыршо
Ирыманы инеиуеит, абар, иазҳауеит.
Убас иазҳауеит, дарбан издырша
Изаҕарахашаҕь? Сарҕыи исаҳауеит

Сажәақаә аархәны, аха шыта мап
Рцәыскыр – аҕырҕырхәа ауаа ччап.
Исымхәаз схәазшәа убас агәра гоуп.
Уи саҕаҕыларц сгылт, зегь акоуп.

Исхәаз... аха сымам схататәҕкьаҕь,
Исымхәаз аҕыгәхәа схи иананкьо.

Идыршоит, идыршоит,
идыршоит еиҥа ацәҕа,
Иҕоу ыҕамшәа наҕ изыцҕыо.
Акаҥа рҕаит урт – алада сдәықәлан,
Аҕада сцан – идыргылт ашыацхәа.
Ажра сзижуеит дааҕәымтцзакәа сықәлак,
Ацәаҕәа ахышыуеит ҕазныкҕы сцәахәа.

Исхәаз аҥша исҕаналаз ажәамызт,
Ихьаан, игәтыхан, гәыкала ихәан.
Сара стәала изамыз, урт шәамыз,
Изаҳаша ирахазтҕы – иаахәуан
Сызлаз адунеи, дарҕы усқан
ҕакала ирбарын уа ибатәыз.
Аха еилаҕаҕеит сара сусқәа,
Еилыргашыаҕы роуа збом шытарнахыс.

Ирыманы инеиуеит исымхәаз ыршо,
Ассир – саагылоит уи сацәшәаны.
Иртаххар – алаҕәым еипш иҕыржәоит
Ма сагоит сара зны сыхәжәаны.
Арахь, исхәаз... Исзыҕалаз лакәуп –
Уаҕа ҕнамҕазар – схыцәҕыаҕы схым.
Исхәаз ажәа убас еипш еицакуп,
Схаҕаҕ уи сахарц сҕахым.

1995

ДЫҢСЫЗШӘА ҢХЫЗ ИЗБАЗ АХАҢА

Саңал ааизаап – иаасықәшәан сыңсыхит.
Сеиқәыхьшәашәа сықәхуп – инцәеит сара стәы.
Суацәа, ссөызцәа аакылсын, иеилыхоит,
Исыргәамтит: сдырееироуп – ироуит аутәы.

Ахәатәҕы роуит аганаҕ игылаз,
Зыц сыҕахан саауаз есымша.

Сара сыда ари амш дахьапылаз
Деиланагар хэа сшэоит изхэапшуа.

Аеынкылашы дақэшэом, аф лысааит,
Лыпсы лылышэшэан, днықэдыриеит нақ.
Сгэы аақэандахеит мақк: сылтахызаап!
Дааргэыбзығзар цэгьам уи агэақ.

Илыцагылан даафнаргалт сахьықэыз,
Еиға иналылмышэшэар амуа лыпсы.
Сара сзыхэан леанылшыуаз анбыкэыз,
Аха, абар, абар, сара сзы

Дыңсыр акэхеит, ишызбо, аргама,
Сықэуп сара арахь емырқэаца.
Лара лакэзар ари – деилагама?!
Ауаа быхэапшуеит, схэап, агаза!

Хцас бназхэыцны бгэырџацэгьа бцэахыроуп,
Хцас бназхэыцны, схэоит, аха, мап.
Сархагоит еиғх, ицырцыруа,
Зфеазхо лылабжыш... Ных, уеилагап.

Сиюп, сыңсит хэа сгэы сахапжэо.
Сиюп сара агэақ, сфыхар хэа сшэо!
1995

***

Апшқа иеипш дыцэеит дынғхан.
Дышэмырфыхан, амарца, даапсоуп.
Апсшыаха иахтап – иахтозеи уаха! –
Ацабаа ду зибаз ха хзоуп.

Дыцэеит ахатца убас еипш дтаҳэахаа,
Наунагза уи дыцэеит убас,

Имоугәышьеит уаха акы ахәаха,
Шәкы зхәаз ха хзы, зқыи зхәаз.

Даеа уск хазыңшын, хагыаргәакуан,
Ихахар хтахын даеа ажәак.
Аха зегь хәоуп шыта арака,
Аңсрала икатоуп зегьы ртак.

1995

***

Сара исзалагәышьуозеи, дад, ихәеит, адунеиажә,
Иафнахыз азә иеипш, успыртны уца.
Ара пшахәак савоуп хәа снейфеиуа,
Адәы сыкәу җушьоит, агаза.

Арт амшкәа шыта акымзарак сызрылам.
Ишоит, ихәлоит, аамта цоит ишцац.
Аха ысыткаәалахьеит зегь рыла,
Сара сзыхәа уаха игылом шыац.

Даеа аамтан сара сымра анкыдыз,
Сымза ангылоз, сзаза аныхәуаз.
Ускан сара ысымаз закә насыңыз!
Изакә сыз, изакә қәаз иауаз!

Ахахә ауны иалгеит сара сзыхәа,
Сагеит, ихәеит, уи сфәыбаса сагеит.
Саалагылар шпастахыз шәа шәныхәа,
Аха ажәфан ахухәа илагеит...

Срылан, ихәеит, иршыуаз, нас, еикәхашьа
Сымазма, сфызцаа анысцәынтцаа.
Сығнахуеит хәа сшахьынхалаз иашак,
Сыларкәахәит акырынтә ахәынтцаа.

Уи санылтгы ажәѡан схамацәысуан,
Исыцууаан адгыл цон цъара.
Нас ихысуан, нас агәгәәхә ихысуан,
Нас ауп са санналаха абылра.

Салтит сара убригы, цкәынцә гәартак
Рыцсра, рызра сахаанханы! Сышәшьы!
Исымамкәа сықәхеит зынза хгартә,
Сықәхәап схәан – ицахъеит сыбжы.

Изахауада уи газаргы!.. Сыкахушәа
Ауаа рахь сынтытит сгагаха.
Ари сзалцыр, ицсыша, абаа хызжәап!
Стамхеит сантахашаз, санынха –

Сынцәытасуа адәы сықәуп баша!
Уаргы сыкоу цыушьоит, агаза.
Сгәатцга цыртәеит цкәынцәак. Урт риаша
Рхы ақәцаны, сныжны ишпацеи хараза!

1995

***

Исхаштшәа сааиуан сшыцсыша.
Сархәыцит аамтак аасыхъзан.
Адунеи ейкарастәыр стахгәышъан.
Иамуит. Уи газаран.

Адунеи ейкарастәыр... Изуадаз?
Исызтаран икадаз мәа?
Уәнаршәыз хәа убрака ууада,
Уеацәыхъча хәа наф агәырәа,

Инасыхан сдыргылон аганахъ,
Снақәтәоны исытырхуан сеы.

Ираамтам хәа уртқәа макъана,
Мчыла инеихаргәалон сфы.

Саақәдырхон зны-зынла ацәхәыра,
Ирцәысхәаз схы инанкьаны.
Исырымтаргьы алшон җаахәыра,
Сыргар зынза наӡ сыцкьаны.

Аха саагәышьеит иахьанза,
Ицхыраара соун Анцәа.
Дарбан, нас, дарбан иахьа амца
Сыхзыжьуа – исҗазкьо зхәынтцәа?

Адунеи еиӡарастәыр хәа ишәаз роуп
Исышъталан иааиуа – имааӡсац.
Сара сара сакәны сымҗасроуп, –
Иаргьежьлааит уи шәыблахатц!

Амала, исгәалоу: егьнымхеит,
Саамта цахьеит – узахьзом.
Ӧәарак сықәтәоуп сеитымха,
Азиасгьы сырны сызцом.

1995

***

Иеибарыҗуеит абаӡа издыргыларц,
Мҗадук ихъз ахыртцарц иқәпахьеит.
Ицхәыс ӡадыцъ ацсцәа дларыларз
Дыжәгоит хәа шьоукы ргәы лфахьеит.

Сара уи дыздыруан: зны дысгәылан.
Иааигәара сгылахьан, стәахьан.
Иламыз идыруан иара, илаз,
Ихы акырцъара иеиталон гәыбган.

Изыкамтац гәалас иман усқан,
Иҗаиттаз шаңсам ибон раңәак.
Исирбон иңәеиңхыттаз иусқәа,
Дылахаашәагь дықан уи хәынцәак.

Иңьушьаша уи акәын – ихы идыруан.
Уажәы, абар, игылеит иңынхаз
Абаҗа издыргыларц иңырцыруа,
Рәаатцаркырц уи ишәшьырагь нас.

Иңхәыс ңхыз дылбаахуазаап уахыла,
Агәаҗа дтоушәа, хәык ахь деихошәа.
Садырсит хәа иңәазшәа адамра хыла.
Дагахуазшәа дахыңәажәоз агәыңжәа...

Ах, уи дңәажәартә дыҗазтгы дәагылан,
Ихы нарықәк иреиңхәон иңынхаз
Дазырсуа дара шракәу идамра хыла,
Дара, дара шракәу иаҗахаз!

1995

ДТӘОУП ИХЫ ДАЗЫНХАНЫ

Абар уи ииңәогы:

Җсык сызлаиңгьу акгы ыҗам сара шыҗа.
Исфаша сфахьейт, изжәша зжәхьейт. Хәҗейҗа,
Дәәа хырзаманк ықәмхәр абри адгьыл, сыбзоушәа,
Адәы сшықәу снагәагәо, акгы саңсоушәа
Шысдырбо, абри ажәҗан схамхәр ибганы,
Ампыл сыман сымәасит ауп – хьыз ганы...

Амәа снанылар, еидараха схәыцрақәа сыман,
Испыло срыздырзом. Сықәлаңәа абаҗоу? Иңсыма?
Уртгы, са сеиңш, аатцрақәа ирывоу хазы?
Иазырхәозеишь аамҗа? Ишңаҗоушь урт рхазы?
Иаақәлар арахь, ауаа рахь! Асңәҗа убахьоу,
Рәырзейт зегьы! Аусқәа аныҗоу иахьоуп.

Иацтәи акгы иаңсазамызт рымхәеи, ишәмахаи,
Абзиақәа цәыртцит, абар, аҫар ирызхаит.
Иац иҫаз, жәац иҫаз ықәхәан азы ианага,
Уабацари усқан? Уеилагоит ауп, дад, уеилага!

Сара сеиламгац. Сара сажәит ауп, уаха акагы.
Иҫоузеи цсык сызлеиҫу – сихәом азәгы.
Сыхгы сзахәом. Ухы уанзамыхәа уажәы,
Аҫырҫырхәа иухыччо, уалацәыртц уаб икәымжәы!
Иушәыхны икноухар – уаахьаңшаанза усгы ирзоит!/
Дыдрак еиңш, исхыкны, аамта абжы-цәҫа тнацоит.
Сара исзынхоит сара исхәо. Убриггы схәазом.
Сыркәахап сара амҫа санылар. Мап, саақәацом.
Стәзааит аҫны. Аңша асуеит, ишнеиуа иааикәтәап.
Цсрацәҫыоуп хәа сыҫоуп, схала исыргылар акәаң...

1995

ИАХЬА УС АУП

Ухы уахә! Иухәарыда,
Ухы уамыхәозар, газа!
Уақәымгәыҫын баша ақыта,
Ақалақьгы шыта зынза.

Адгьыл нышәуп, акгы унаҫом,
Уңхзаша ара имкаҫар.
Ажәған иалыҫруа збахьада
Амалахәа ма ашьақар!

Ашьха иҫоу, уаашәарыца,
Уара ишутәу азхатца.
Ага шыҫоу унарыцца,
Уаҫа уск уеахьыгза.

Анцәа уиҳәала ауахәама
Уҫагылан амала,

Аңсыз амшын итыңахуама
Уеилаҳаит хәә! Уца, икла!

Ухы уахә иахьабалакгы,
Иахьа шәынтә утың уцәә!
Иухаңгылом уара лакгы,
Акгы духәазом Анцәә,

Ухы уамыхәар. Ак хасабла,
Итила, арахь ак аахә.
Уаарылагыл, дад, ахабла,
Ухы уахә, дад, ухы уахә!

Ухы уахәар – азқәа урыруеит,
Уара утәы иакуеит. Уғәғәаз!
Зых иахәаз иоуп, иумдыруеи.
Зылңха ҳаурагы дызхәаз!

1995

***

Уңсны укажьзаргы, иухыңан
Ицоит шьюуки рус ахь, зымәә;
Ицоит игәәк-гәәкуа, ихыңхыңуа,
Ишрымоуггы рныңшуа агәырәә.

Дкычит сара издыруа хаңак,
Дхәеит сара издыруа ңхәыск, –
Ирзышьтымхуа реидара иаңоуп.
Иажәит урт абас, ишыңшыз.

Иззыңшузеи? Иҕам Аиашоу?
Ибжьаыыз уәроу иззыңшу?
Зегь башоуп, рымшуп. Зегь башоуп!
Иңсышт урт ус, рыгәқәа шшу.

Изхьымз аз шырғәлоу, изыхъазгы
Ргәы ахымкә араҕа рацәак.
Аха, абар, абар, зеггы рцасгы,
Мчылатцәкыа инылцуеит хәынцәак.

Дунеи лашак шыҕоу инеиҕацуеит,
Уи ааигәахоит, иаакаҕцоит.
Ианналагыло – иеиҕазуеит,
Рааигәагы афыстаак дыччоит.

«Хаи, ура, пхызызма?!» – ихәахуеит
Ахатца, изхамцо дызлаз.
Иабацо шыҕа, рыхкәа абахоу
Игәәҕ-гәәҕуа мацара иаауаз?

Ирымам атәахагы, аҕшыхагы,
Иеивасны изышыҕоу рҕацоуп.
Изсыхәром рыхгы ианзамыхәо,
Илашәхан – сахышыҕоу рбазом.

Сыҕсума, сыбзоума рыздырзом,
Исхыҕаны инеиуеит зымҕа.
Раҕхыаҕа зиаск изырзом,
Раҕхыаҕа ирымоума мҕа?!

1995

АДЫДИ АНЦӘА ИАНИ

«Амшцәгы адәы шәықәнакыр, агәгәахәа
Ишәхадыдуа шәаақәхар шәара ҕенак,
Шәхәыцқәами, шәдәықәлап шәыҕны, шәахәап
Цхыраарак, – ианшәартоу шәахыцалак...

Усқан, – ирацәами дара араҕа, –
Хыацак шәәаатцашәк, – шәахычоит есымша.

Анцәа иан д-Хьация-пқан, шәиргәәкуам,
Адыд шәхигап, иааикәиртәап аңша.

Анцәа иан д-Хьация-пқан, ижәдыруз,
Д-Хьация-пқан сангы!» – даалашон.
Абас халхәон сан, исхагәыргәыруа
Исхагылаз ажәфангы аалашон.

Сгәы иснаңон Анцәа уахьтә сибазшәа,
Уи сара сихьчозшәа шыта – идьдыр.
Самырбаазо қәакгы лкьдхаҕеазшәа
Зынгы уи сызцәымтц уара идьдыр.

Схәычымыз, агәра згон, еиҕаадыдыргы,
Исхылапшуаз дшыҕаз, уи азы
Хьацак саатцагылар акәын. Акыргы
Иааивнагон, аиашаз, нас сыҕсы...

Ажәфан шәартуоп даара, исхамацәысуеит,
Агәыргәырхәа идьдуеит иахьа еиҕах.
Срықәымшәошәа сықәхеит исхәои изуеи, –
Ихьтңы арахь аҕаанахеит агәаҕ.

Еилкаашьа амам адгылаҕе хазлаҳаз,
Ажәфан ду схагылан илагоит.
Деиҕаацәыртцит иц хырҕаҕа аҕсцәаха,
Сицәыбналарц сашьтуоп. Сеилагоит.

Саргы сусым, салазааит, сыхәхәахуеит,
Цкәынцәак адәы иқәхеит, еиқәшәырха!
Ишәхадыдуеит, дад, бааҕсыла, схәахуеит,
Ахьацақәа шыҕоу, наҕ, шәеиха!

Анцәа иан д-Хьация-пқан хәа баша
Илхәалозма сан, саргы снеихоит.
Исзымдырзо уахь, сахьнеиуа, исзыҕалаша,
Санхәчыз еиҕш, хыхьчарак сҕаххоит.

Аха, сыңшын, сыхъаца цәыѳѳажъза,
Амахәқәа зегъ ғғәыхаа, итқыығза,
Ажәѳан иатцагылоуп. Амца нажәтцә,
Нас ашьапы иқәырқьеит зынза.

Нцәа дызмам арахъ ианықәнагала,
Аңсабарагъ иажәлоит – ирыцқьоит.
Уажә еиҭа схәыцхазшәа, ажәѳан дузза схала
Саатцахазшәа, сшәоит: итқьоит, итқьоит,

Иаақәымцзакәа ахқәа тқьоит арака.
Сара сзыхәа дхарахоу Анцәа,
Исхызгахьоу схарштны, ғыц сырғәақуа,
Сыланаргылт аамҭа цәгьак ахәынтцәа.

Шьоукы срыхәоит, ирмахар – сыхәхәахуеит.
Сара абасшәа исырхәлоит. Исыршоит.
«Анцәа иан д-Хьацияа-пҭан»-гыы схәахуеит,
Ғәыҭрак сгәатцан цәымзан иаалашоит.

07.01.1993

АЛИРИКАТӘ ПОЕМАҚӘА

АГӘЫ АҢКАРАЛА

I

Агәра игеит: дкәышхом уи бзантыкгы,
Ихы атыңаҗ иааиуам, деилагоуп...
Уи лыбжы хаа геит ара җазныкгы,
Иара уи акәхеит, дцароуп, зегь акоуп...

Дышңакалеи, иараби! Иаразнак
Адуinei ду изаатит икказа.
Сыңшуп анылхәа, иарггы арака дтәазма,
Деихеит, амҗа дыкәлеит иҗекынца.

Ускәак иман – имам зынза раха,
Ихы иакәхша иҗеитцеит наҗ, лаҗба.
Деилагар калап уи, даҗа җаха
Ара дынхар! Амҗа дыкәлароуп иахьа.

Аха иамуит, изалмыршеит иахьацәкьа.
Акы давсны, җакы иамуит, дахкьашеит.
Имамызшәа ибеит акрыфахатцәкьа,
Заа дышыталан, атцх ауцәан, имшеит.

Атцх далан, атцх далан ицәа кьалан,
Дызлахаз дунеик, ибон, ахы лахон.
Җа дунеик датәын, дагәылаханан.
Лхаңыцкәа... Лыччаңшь... Деикәаңхон.

Игәалашәеит раңхьа ишеиднагалаз,
Игәалашәеит дныжьны нас дышцаз;

Далыхәхәа акраамта иңхыз хаа дшалаз,
Аха уи иахьанзагы ишмаз.

Лыччабжь аафит, атх иналкьан, акыркырхәа,
Игәы нтыңсаит, уи дааитанаргәгәеит.
Дцоит аргам! Агәхьаа икым изырхәо!
Иара иихәо: иамузеит, хмеихәеит...

Аха иеилам арахьгы хыла-гәыла,
Уеизгы-уеизгы дтәам дычхазаны.
Уаареигәыргып рашта унташылар,
Уаареигәыргып, уаарыташыыцп, цаны.

Илхароузеи Наала, Наала гәнаха?!
Ихь лыздыруам, илбац дылбазом...
Аха иамуит, иамуит, иамуит уаха,
Хаала ажәа хаак уаха изхәазом.

Иахьа агәала, уатәы агәала, агәала...
Иахьа агәтыха, уатәы агәтыха. Атаацәа...
Афны агәала фнахаит, иашан, Наала,
Хьаак иамам, Наала, цыхәацәа!

Итцалаз лыздыруам уи, аргам,
Игәы дкыдларц дашьтоуп дыхәшаха,
Аха арахь иааскьоит есааира адрама...
Дарбан, дарбан, дарбан дтәзырха?!

Издыруада, днеилар дыргәыбзыгуа,
Издыруада... Ижьара лтәххеит...
Иамуит, акгы амыхәеит, акгы амыхәа:
Цъара дыкоуп, уи цъара дынхеит!

Иеиднагалт ааигәа зны, игәы дагьалан.
Издыруамызт шыта дахьцоз уатәы.
«Икоу басхәап, икоу басхәап, Наала...» –
Дналагон, дакәыцуан, шаңхьа атәы

Уи дшахац дахамыз, дахазамызт...
Акгыы ихарам, димазааит аңхәыс.
Ари ахтыс кәлеит. Итдит иахьа амыз.
Аеарфәыцит, лыбжьы анаага, ахтыс.

Идырт иаразнак: имамызт аңшышьа,
Дәеазнык данимба – деилагон!
Ицазоааит имфа иаша атышахь,
Зегь акы акәын, даццон – уахь дагон.

Адырфаены дышит, шыжьынатц, акассахь.
Злыпха хаура, зегь зымчу Анцәа,
Ахатца абас еипш деилагарггы ауазаап,
Ажәџан ахь деихон уи, дгәырғьатцәа.

Ажәџан далаз... «Ах, сағамыз, Наала!..»
Дхьапшны арахьггы ихәахуан ажәақәак.
Имфа аркьафьып аҳаирплан, нас, ажәџан далаз,
Рацәак нымхеит, шыта дааигәоуп зынзак!

Иееибитон Ахра ихала ажәжәахәа.
– Азы хытцма? – Ихәтцалеит. – Ианба?..
‘Еа зтцаарак имоурц ажәџан дахәон,
Аха ифәпхьа дгылан лабфәба...

Дгылан Наала. Наала лгәала датцан.
Дазыпшын уажә Наала азтцаара атак.
Аха анфимт, деитатцаауан: – Уабацо?
Илыпсаашәа дгылан иара дак.

– Аусураф... – Дгылт ихы дааџахан –
Ишдзури... Сцароуп... Напынцоуп...
Сынхарым хәа сыкоуп џаха-хаха...
Пшьаха реиха... Издырзеи, иацоуп...

Акы ихэон, арахь ҕагы дазхэыцуан.
Игэы дтацаажэон: «Нак атыхха птаа!..»
– Мшэан, уабацо?! – иазтаара даҕэытуам...
Злыпха хаура, зегь зымчу Анцаа!..

Итмыфрында, настэи нас иаабашан.
Наала гәфарак лоут иаразнакы.
Дшәеит, ибеит уажә Ахра иусқәа башан.
Аха ихәароуп усгыы иара акы.

– Барнаул! – Анцаа идырп ишифашәазгыы,
Аха усгыы знык ианифашәа,
Барнаулкоуп Ахра «ихы ахырхазгыы»...
– Барнаул?! – илбеит ларгыы омашәа.

Наала, Наала! Наала ус дузжьома!
– Акәа... Барнаул!.. Нас, ахаирплан
Акәеи Барнаули ирыбжьоума?..
Ахэыц иеипш дыхталкит, дизтаауан.

– Зны – Москванза... Уантэи Барнаулка... –
Иихэоз иашатәкьоушәа даалҕагылт.
Иказаап ажәа ахеипш ианулкьо...
«О, бгыланда бнаган Барнаул!..»

Москва абакоу, Барнаулгыы абакоу,
Иара имфа Одессакоуп иахьхоу!
«Изакәызеи дкыдызкьо, дзыргәакуа?!» –
Лара дхэыцуеит. Иарах: «Шьта иазхоуп...»

Аха Наала дызлашәаз данаалом,
Лгэы иланахәо ҕеизам – илгәапхом.
О, дудыруа ҕушьоит, Ахра, Наала,
Ахра, Наала ара дынгылом, иазлырхом...

– Унаскызгап. – Иатахым. – Изатахымзеи?..
– Аблетгыы сывам... – Иихәара ифашәом.

– Аеропортаҕ иҕоуп Даҕеи Хыымцеи...
– Уи сымдыруеи...
Мап, дынхар хәа дшәом...

II

Одесса баша инеит ателлеграмма:
Аҳаирплан Москваҕа ахы архахъан.
«Иҕалаша, о, иҕалароуп, хырҕашъа амам...
Одесса са сҕалароуп, нас, иахъа...»

Хыдароуп дызҕеу зегь афырхатца! –
Скритик уажә даацәыртцуеит дыцәхауа. –
Ихы атыҕ итҕьама, мшәан, дабацо?!
Изакаызеи избо, исахауа!..

Апхәыс димоуп, зынза апхәыс маншәала,
Ифа иагым, ижәгыи иагым, иҕәынҕа...
Дабацои, нас, аҕенышыбжьон, дыбналан?
Хытҕьак дыџуа длышьталт агаза.

Пхәыс дышимоу лдыруамашь? – Илдыруеит.
– Дыҕоума уи дшиго агәра ганы?
– Уи аџыҕьагь ашьтам, хырџ азыруеит.
– Инхеит ухәар смахаи еилаганы!..

– Иара убас анакәхагь – еилдыргароуп! –
Зыгәхъаа скым скритик сиҕаҕшып. –
Урт еизхьит, игәакуеит, иеибабароуп!
Иеибабароуп, настәи нас ирбап...

– Иҕоу уасхәап, – сажәакәа иҕахымхеит,
Исзымдыруашәа ибазаап уи аахтәа, –
Ас хандәықәла, хатәи пхәыси знымхеит,
Иххарбгаларц хәҕуп хара аҕаацәа...

Иоухәарызеи, имоуп уи зегь ыкәтцан,
Зегьы ртыпқәа рзалхуп, иркәацом.
Иаргьы иуада дыфнатәами дчыгәза,
Иутәым иуам, иахьцатәымгьы дцом.

Дцом иапыртцаз җара акы дахыхәхәан,
Машәыршәа җара җкарак еилагам.
Ныхәоуп рхәан, днеиуеит уи аныхәахь,
Уи инавган җаргьы имҗа гам.

Ех, итцозеи, уи дыбгыатуа дрылоуп.
Иахьа хәынтә еилихуеит сцәахәакәа...
Ахра, сухәоит, амҗан зны дупылар,
Иеилыркаа уи иамуа, иахьауа...

Мап, душьыргьы днеизашам иахьамуа,
Зегьы рцас итцасуп, уара цас
Москвантә иаша укәлахьеит уажә амҗа,
Уишьалааит азә хьдас, газазас.

Скритик, зынгьы ухәыдам, аха араҗа
Уҗашьеит, уара утәала акгьы ауам.
Уара утәала сдәыкәлар, баша сгәакуеит, –
Ажәеинраала бзиагьы сзыҗуам!

Ус хандәыкәла, икалап зынза хәцәхәыргьы.
Ажьагырҗага икылсуам зегь зынзак...
Икалап дынхаргьы, уи дхынхәыргьы,
Ихадароуп араҗа иара афакт!

Ихьаҗшкәаҗшуа адгьыл икәыз ракәзам
Уи аазгаз иахьанза еикәырханы.
Зегьы ирхыхәхәаз рымҗа нагзара ақәзааит!
Амреиҗш дара кыдуп са сханы.

Ицатәызар – урт акгьы иннакылом,
Ргәы итаршьран иҗам ргәы иҗоу.

Ихынхэтэызаргы рымѡа уаѡ дзапгылом.
Хъзуп ари. Ари зегь реихагь ихадоуп!

QYCYEI DA'EA QYCYEI

1

Арантәи амшын ду агәыштә цырцыруеит,
Избоит, иахьа амра ҟхоит ихааза.
Схала сәыҭнаскит, уи шхыдароу здыруеит,
Исыхоит, исыдхьоит, ирҭахуп хараза

Сыргарц сара арантәи ассирқәа шәкы-зыкъ,
Ассирқәа шәкы-зыкъ рхы сгәдырқхоит.
Иарбан шыацхәоу, нас, абрақа сызкызеи?
Абрақа срыздәылгом, абрақа сынхоит.

Сынхоит. Сазынхоит уи, снапала исыргылаз,
Иахьоума, итзозеи, сышьтазкуа ашьацхэа.
Ажэақэа рхан лаша, ҕа цытрак саанкылаз,
Ацэахэа инашьтацсо стэоуп ацэахэа.

Сышнеиуа, исызгәәтом амшын ду цырцыруа
Нахьхьи цъара сапхъа иштаиоу ицәкәырдо.
Ахәыцракәа рзы-мшын, сахьыкоу сыздыруам,
Сахьыжәго сыздыруам санфьо, санырдо...

Дхарам сара сөйзү, датәүп дача уадак,
Иханза лашарак аркуп уа, сханы.
«Дтакуп» сара сөйзак, длеишеиуа дызбода,
Дакуп сара сөйзагь акы дырхханы.

Мцак ицрасит, иеиқәылт уи агәгәахәа,
Шәынтә дыпсуеит иахьа, шәынтә дыбзахоит.

Издыруеит уатцэы зны уи саамтагыи дшахэо:
Игэы ашыра еикэиртэарц, исахарц итаххоит.

Дызмырцэоз, дызкыз уи, ана, акэара акынза
Анеихатцэкэа имто, дызмаз дшыаханы...
О, иарпхааит апоетцэа зегь рымца,
Иатахым даеа пхарак хдунеи ду, цаны...

Хтэан хара арака, аха анакатэи хныруан,
Иаадыруан, ацша асны, абгытцэкэа ахыкашээз.
Арантэи амшын ду агэыштца цырцыруан...
Ихэлон, ишон. Ханхон хара абас...

Иарбан, нас, сшыза, анафс иахпырхагаз?
Иарбан ихахан хазгаз, нас, ихэа.
Икэахэеи, икоузеи, иамоузеи ага?
Хзавоузеи, сшыза, амшын апшахэа?

Иарбан фартын цэгьоу иахзасыз иаразнак,
Изгаз хара хкэаадкэа абас еилажэжэа?
«Фаразма, – стцауан сара насшэа, – фаразма?..»
Инхеит хара хускэа. Избон уамашэа...

Избон уамашэатцэкэа, мышкала, мариала,
Атысхэ еипш хашытыхны, апшахэа хахьагаз.
Игэастеит иаразнак – ха хускэа маншэалам:
Иаауан апшахэала, иссиркэан убас...

Ихэа уара, сшыза, ихэа уара ухала,
Икэзма рывсшыа, иумбазшэа, егьымхэа?
Иеицын дара афыцьягь, иатэызшэа жэеинраалак,
Рнафс уаф данзамшэа икарцеит апшахэа.

– Стынчза сыкан, хара сыкан, сыкан схала.
Ихэа, уара узмыртээеи, нас, ихэа,
Уабантыцуаз, сара сзыхэан, ацшахэала,
Сара уаха сықалом ацшахэа!..

Сцоит уажэйтэҕа...
– Анна, сара схара...
– Уара хара умазам зынза...
Снапы зкыдаз, савалеит сыхэмаруа,
Ацшахэа сагеит сара агаза!...

Мап, ахара – уи сара исхароуп,
Иҕататэхозар, са иҕасцап атак...
Сызлаухэо, уи хабжьара инхароуп... –
Исылылшыаауан Анна уаха сдак.

«Иарбан уи, – стэан сара скахэыцуа, –
Анна, ҕа хабжьара инхартэ ибжьоу?
Иарбан бара ибцэызуа, сара исцэызуа,
Уаха хаштра зқэым араҕа, ицшыоу?..»

Ибгэаларшэа, исоут сара аеыцныхэа:
– Уара иубо сөыза лоуп – Мариам...
Ббатәуп бара бзиа абри азыхэа,
Аха саҕамыз, Анна, сгэы иауам.

Агэы ианамуа – нас аусқэа башоуп.
Анна ҕэыбца сбыхэоит, ибырха,
Иамаскуам, бара араҕа биашоуп:
Мариам сгэы лызцеит сара иаха.

Ибгэалашэоит, ныхэаҕак аанкылан
Сахьгылаз – ажэеинраалақэа еихышэшэон.

Урт зыкызыггы дкөөџа саџхьа дгылан...
Аха сџыза... Схьатцит... Са сацџшџон

Сџыза илаџш... Лара жџак зылхьысма,
Лхы зазцама иџказ, нас, Мариам?
Зегь ааџшхьазма, Анна, ма итџахызма?
Иџказ иахьагь аилкаара мариам.

Игџггы азымџеит. Сџыза иџкоу издыруам,
Насыџ имоуп – димоуп Анџџахша!
Сдџықџлахма егьызқџым џаџхьа суазыруа,
Итџазаап сара схы џадыџь аџша!

Анна, ибыгу збом, зынза бхьыршџыгџуп,
Аха иузаџом, Анна, агџы адџа.
Схы сырхеит, Мариам лахь амџа сықџуп,
Сара уанза сзымназа, сназа.

Анна џџыбџа, хџашьа сзаџом, Анна,
Иџкоу шьџа иеилыбџааит, иазырха.
Рџеишьа змоу акрыџказар маџыана
Исырџеироуп, Анна, са сыгха...

Аха ари гџџаџџажџароуп, иаргамам.
Анна слыџуп – сгџы дџџазоуп Мариам.
Асахьа шьџнахт ахџыс амџлодрама,
Аха адрамаџ иџкоуп, еитџазам.

Избеит хусқџа анаџс еилаџџџазшџа,
Еилыргашьа рмоуа урт зынза:
Анс лхџазшџа, арс лхџазшџа, сџџаџхьа дтџазшџа...
Бара сџыза бихџаџшуан бхааза.

Бара сџыза бихџаџшуан! Саргџыргџеит!
«Издыруада?...» Ашаха џынџтџ иџом.
Сара сџыза дырхџеит, Анна, дырхџеит
Ирыбжьаз азиас... џџазџ дибом.

Игәы исырхьыр сылшом сара сөыза,
Исафсыжыып икоу зегь маза.
Ицәахын иахьанза, уи цәахызааит
Абра инаркны сымфә аханза.

Издыруада, урт мышрақә иеиңылан,
Анасың ду рнатар уи мышрақә.
Иахьаго аабап, мфакы ианылаз,
Даеа нцәашьак амоуп ҳара ҳлакә.

Инымцәааит уигьы, Анна, ахы ҳархароуп
Ажәфәан леины дгьылк иахьахашьшьым.
Иахьа цхароуп, иахьа амра цхароуп,
Ари амш иазысхәазом: имшым.

Адәахыы сындәылтцуеит сгәы ааиқәхәалан,
Ицшзоуп адгьыл, ицқьоуп ажәфәан алақта.
Хәынаххап, нас, Анна, аңшахәала,
Ғыц ҳаиңылап уақа ҳара еиґа.

Изуагьы ызааит, аха инхарц инхаша,
Икастар сґахуп даеа шыафак.
Даеа зныкгы, Анна, бааигәа стәашан,
Даеа зныкгы ишьтысхуеит ныхәафак.

...Ҳаатәеит. Аресторан акыргы ицхьакын,
Ақалақь уи налган, ҳресторан.
Мариам дґацны, Анна, ҳара абра акәын
Ааигәа зны ҳахьтәазгы. Ауаа рацәан.

Исымхәаша ахьысхәаз, Анна, аброума –
Быхьз атыңан... Исфашәахт «Мариам».
Афы сашьызаап усқан, сажәа сроума?
Сдәылтцит усқан: «Уаґа арахь саауам...»

Аха арақа, Анна, цәгьа иманшәалоуп.
Игылоуп ҳресторан хәыц аеиңхьак.

Барей сарей, акыргыи цуеит, хаидтэалоуп,
Абра хцэажэоит, хцэажэоит харт иахьак.

Иахпырхагаз хылѡа-цсылѡан хыхь ишпацей,
Акрынхазаргь – мац-мац инеиышэшэап.
Аѡаанахазшэа тынч уи адгьыл атцахьтэ,
Ихааза слымха итѡуеит ааигэа ашэак.

Уи сыхнаху, саргьи ибасхэо жэа хаауп,
Азэы иахархэа сшэахуашэа, маза;
Стэара цыисшьоит сара абра ѡа хаха,
Ари схэом сара, Анна, сѡыргаз.

Игьамгьамуа избоит нас амѡан амза,
Атх иалацсоит быччабжь гэык ѡыпны.
Икалап сара, Анна, сацсазамзар,
Уажэ хыхьнеиуа хара абас хаицны.

Адунеи тацэ. Хагэгэаза атцых халан.
Аѡаха-ѡымтра. Шьапышьтыбжьык уахауам.
Бсымпьтазыт бцон, бысгэйдсыхэхэалан,
Аха, аф сысыртэ, ѡацхьа исхэахт: – Мариам!..

Бсыдцан ба баангылеит наѡ иаразнак.
Сѡы сыхьцааит. Анна, бгэы нырхоуп!..
Анна, Анна! Ацхыз еицш, зегьи мѡасма?
Абас ауп, Анна, сара схы саѡоуп:

Бзиа избаз бзиа сылбагэышьом,
Бзиа са сызбаз, – о, сацсазам! –
Сгэы снархьуа сгылоуп дахьынсыжьуа:
Амѡа уи данхалоит ианакэзам.

...Аннеи Мариами. Еилыцуан, еилалон.
Схэыцрақэа срылан. Стэан егьымхэа.
Избон дара аѡыцагы иатэызшэа жэеинраалак,
Иавалан иааиуан амшын ацшахэа.

1980, Амзара

АКӘАРАҚӘА

Еиуеиңшым ашықәсқәа рзы
иѡу ажәеинраалақәа

АКӘАРАҚӘА

I

Уафы ианимва, кәапешә иантсыркәкә,
Итабаит атахызаргы мышкы зны акәара, –
Иахъа зегы зныркы сара схы.
Адгыл икәугы, ажәван иалоугы,
Урт ирыбжыанакызгы схы итазон.
Суафын, суафуп сара, аринахысгы
Хыс сара исымоу ауафрууп.
Ауафра азыхәан ақәпара ду
Иафурхуп ауаатәыфса рфурых зегы –
Сара ффурых, уара уфурых,
Ламыс змоу зегь рфурых.
Уи афурых адакыакәа еихыршәшә,
Цкыа уагәылафшуа уфәахеи –
Акырфара сыфрууп, акырфара усыниоит.
Сара исеифшу иакәым, сара схата.
Исзымдыруз еилыскаарц амфә сыкәлеит.
Фәасхеит сымфә зкуаз зегы сыриааирц,
Еибашырак салфыр, сналагылон фә еибашырак.
Срабашыуан: амфкәара, амдырра, аилымгара,
Аиташыыцра, аифара баафс, агәыпхтра...
Еикәпхыазашы узрыфом сзеибашыуаз.
Кәарак афнытә фә кәарак ахь са сауан.

II

Гәйрғара мацаран иказ зназы.
 Агара сгаран. Сгартцит. Снылагылт ашыац.
 Ажәван шҗацқыз, адгғыл шҗашәтуаз!
 Аапынран. Хәычран. Лакта цәгъа сьдмырбеит.
 Аҗарҗалыккәа сыџуа срышьтан,
 Адәеиужь сықәын ашәтқәа еизыхәхәаны.
 Сара сакәызмашь, анаҗьалбеит,
 Адунеи ду абас агәра ганы,
 Ладеи џадеи адәқәа ирықәыз ишақьо?
 Акрыжәдыруазар уатәы зны сзыхдырқьо,
 Изалаго исыцәдырзырц агәрагара?
 Сааигәа игылаз рами сызцаауа,
 Сныхәа бжыызхыз дарбан ашьтахьы?
 Изызбазеи ихәхә мацаран ақәара?

III

Ақәара ахахәқәа хәыхәын сара сзы –
 Ахахә шкәакәа ссирқәа шытыцраауан.
 Алакә ақнеипш, иналалон урт ажәван,
 Сара сгылан сгәйрғьо сырзыцшуан.
 Ашыацра сылсны сааиуан сара арахь.
 Ауархал иатцәа нсыжьуан сгәы шәахәо.
 Ахахә шкәакәа аашьтысцаар сахьааиуаз,
 Ихәыхәха ажәван гәы иатцәа иазцон.
 Сара исықәкны изыршәда нас ахахә?
 Ианбақалеи ахахәқәа хахәханы?
 Даеакала избеит сара сханы
 Исхагылаз ажәван зыжь цамцам санџатцапш.
 Сшыцәаз сәыхеит, сәыхеит сара җенак.
 Ақәара иантәалт агәағ хыш-хытцәан.

IV

Аамта-азиас цон ембаха-еифафо.
 Исызхауан. Саван аҕэара.
 Сталон, стыцуан, сталон шапха азиас,
 Ахы сгэарпханы еилаеэон сшыапаны.
 Азсаша сзыртцада, исыцэхасны
 Салазыжыыз роума ари азы?
 Сахэаерын, сагар сара агэытҕа!
 Схы агэра сымгар сёанынасха, хэарада,
 Аамта-азиас, укаҕа сҕашэон,
 Схэыпы-зыпуа, сгэаҕуа, егсызмышрееиуа.
 Иаха аеыртынчны сзиас неиуеит.
 Саргы сшэартам шыта иахыала,
 Сызсафуп, харгы сымам, кэарак аҕнытэ
 Ёа кэарак ах снейуеит сызсаны.

V

Агыч иеипш, сышытахыҕа схапшуеит,
 Сышытахыҕа схапшуеит... сшэаны аума?
 Иҕоузеи, издыруада уаҕа исцэынхаз?
 Хыдароуп, хэыцроуп, газароуп.
 Уаха акагы? Акгы ыҕамкэоу уаха?
 Уахы иҕоуп зегы-зегь: сзыхь
 Ахы ытнахит уаҕа икэеикэеиуа –
 Ахы ытнахит уаҕа Ауафара.
 Исцэымзында, амарца, уи амван!
 Исаахаз ахахэ ахы танарчачар,
 Сыуафара уи ала ибжахар, даеазны
 Исзыкэыргыларызма ашыапы? Ашытахы,
 Акаҕа анахаха, ацсыз еипш, ахауа
 Иахэаеыр алшон – еикэхеит. Уафрахеит.
 Шакаф рымч рымнакыаз уи ауафымра,
 Шакаф шыацэхныслаз, иагызымгылаз нас –
 Шэҕэыкгы ианзалом, жэа-шэҕэыкгы ирызхэом.

Ахаҳәкәа хьшәашәаза, ажәәан җыкка,
Акәара сықәхар сҗахым сара ахаан.
Кәарак җацәыргы, избап җе кәарак.
Ецәак кыдшәар, абар ецәа гәартәк
Ажәәан иахьацдоу рыбла җыҗыҗо!
Аха са сиецәахә акәзар, хлаҳәада,
Икыдшәан хланҗы илеиуа ижжаза?

VI

Сара испыхьашәеит ауаа ирхаштхьаз,
Даара иҗеижыхахьаз, аҗ ирфахьаз,
Аха иаггырзымфаз, анап иадыргахьаз,
Нас җьара иҗаршәны иртәахыз,
Мамзаргы иахьыкоу рзымдыруа ибжьазыз,
Ааигәа мра зқәымҗахыз – ашәахәкәа згәылыҗхоз,
Гәакрас икәз зегы ирхааныз,
Аццышә саба зықәтатаз,
Иахьатәикәа ирхаштыз, иацтәикәа зышьтаз,
Икәыртәз, икәырхыз, ирзымхаз, ирзымхәаз
Рыгәтыхәкәа зегь зынзалаз шәкәы ссирк.
Сахьынагәылаҗшыз – атҳара-тҳарахәа
Иеисуаз гәык ашьтыбжь иаразнак иаасаҳаит.
Снаргәылаҗшит игәыткәагаз хтысқәак хара.
Ишәышәит, иуазырит, итәәа-цәааит аҗша.
Шьоук рыбжьагылан аҗсреи абзарей.
Зхьыцран аҗаанахеит ахьаа, агәырәа.
Ацәкәырҗақәа ирызхымәаз бзиабарак,
Ацх-лашә иагәылсны, иааскьон иххаза.
Ацәашьеипш иакын уи,
Мцаны агәгәахәа еикәылеит,
Испылеит сдунеи зегь мышкала иаархәуа.
Дгыли жәәани рыбжьара зегь цәажәеит,
Игәжәажәеит, игәыргәеит аҗсабара җаҗхьа.
Абгьыцқәа еихышәшәон, сшәон урт сцәынтәар хәа,
Ацәахәкәа бырлашшә сҗаҗхьа икаҗсон.

Ифежәкны инеиуаз, ацәхәыра ианхалаз
Аныкәә сиеипшын – сшыпшымыз зынза,
Саниеит сара уи ацәхәыракны азыхь цкәа –
Ахааназ икоу, изкәым табара.
Ауафәтәыәса иажәа – исхалашо амра –
Акәарақәа еимаздо нак-аак ицхаха...
Ашәышықәсқәа рнафыс, саныкам, мышкы зны,
Абаагәарақәа хыжәжәа еилазыжыуа уара, аамта,
Исзыпшым зыхьтас ипгал сцәахәақәак.

VII

Сымәа сабаго, схы абахоу? Ыанатка!
«Ыанаткоу?!» – Ыанатка. «Уазцар ыаханым?»
Зыбз ахы шышьаша азә дсазтәауеит цасхәа.
Дсагоума? Дсагамкәа, ус сөыза дцаарым.
«Ыанатка? – иблақәа ирхызбаалт: – Ыанатка?
Ацхақәа хысхуеит, ихсыжыуеит азқәа.
Акы урыргы, уабанзацо, умәа ґахысцәоит,
Иахьа акәымхар, уцха уатәы зны итабгоит.
Ужәәан иахахап ацта еилафынтуа,
Ухшыгә кылжәан иагап аґакар...
Атышахь, атышахь, атышахь уасырхап!..»
Башаза угәыґуеит, агәымха, суцәцоит!
Ақытақәа аццышә рхажьын иацы зны,
Икәыбаса ақалақь дуқәаггы шытан.
Аццышә салтып хәа игәыґадаз усқан,
Ажәәан сәатцапшып хәа ипшыдаз иацы.
Аха ццышәггы салтит, ажәәанггы сатцапшт.
Сатцапш моу, салцәраан схалеит тәәантәы!
«Ыаханымка!..» – умақарла уара.
«Ыаханымка!..» – угәыґла уара.
Ааигәа зны Венера икәсит сшыапы.
Венера пшза, с-Венера ааигәахеит!

VIII

«Улжъеит, улқатәеит Венера-акаҳды!» –
Ашәкәеикәатцәа сзиџит сара аңныш днатәан.
Суафыми, аҕама сығрихәеит зназы,
Аха саахәыцын... Венероу? Ишңа?
«Венера! Венера улжъеит, улқатәеит! –
Аңныш дгәырғьон. – Бзиа улбошәа,
Дукәшон, дуззатәуан, ублақәа хылкт.
Дымпылуп арахь, дрымоуп деигәйдтцо...»
Уара ацәыршәага, уҕажә еихагәа!
Издыруеит аатцраҕ сгәырџа узагоггы:
Сыбзиабара, с-Венера лоуп ажәџан
Схазгалаз, исызтәаз сара амчи-алшеи.
Уи лыгәра сзымгар, угәыгуан ахыда,
Ажәџанггы адгьылггы мап рцәыкхарын.
Мап, уара аилымга, мап, уара агәымха!
Венера – убла хызкуа етцәоуп.
Ижжаза инеиуеит уи кыдшәан ианталагь,
Сыццышәха адгьыл ахь сәаасхоит сарггы.
Цьанатуп арака, иудыруаз, са сзыхәан,
Уара иуеипшу агәымхагь даныз –
Сгәы ахзыршәаша азәггы дзыкалом сыдгьыл,
Уи ныжьзан ахаанггы сазцом ҕа кәарак.

IX

Атцхәеи амшқәеи мџасуеит еишьталан,
Сыдражәырц иафуп, сдыркачырц, сырчычырц.
Сыңстазаара зрашогь акакала ицәырцуеит.
Акы саңырцын, иааскьоит даҕаақы.
Сылағырз сзамџақәа ирықәкьаса идәықәлеит,
Сыбҕа архәеит, сареиңьт агәырџа.
Сышлеит усггы сшышларыз сара амџан –
Исыцрамсыз мцакы еибамкит цъара.
Зегь акоуп, атахызарггы саңьал ааигәаз,

Зегь акоуп, Мрагыларахь ихоуп сара сҕы.
Ари адунеи бзиа избоит иахья иаха,
Апстазаара ахаара сгәы ишкыду ихәшахоуп.
Абри адгғыл сахшеит сара, абри адгғыл сатәуп.
Исзыпшуп... Исзыпшузеи нахьхьи? Адамра.
Ифахтәашт сгьатдәыгьатдәуа ицәырызгаз ажәа,
Исзымхәаз сыгәтыха сгәатца итапсып.
Аха исхәазггы мацума, дадхеит.
Мышгашакә, ацша цәгья иагарц исымхәеит.
Сгәыгуан: итыкка инхашам нырцә-аарцә,
Акәарақәа рцәажәо даацәырцпы еазәы!

Х

Хус рызбашт хара зны – игыло бицарак,
Ирхәашт хара ихагу-ихабзоу – хазлашаз.
Дкалап азәы – гәгәала издырцаша ахара,
Дкалап акггы зхарам... Алу гьежылап,
Иалагап уи иазылаго, аамта абарбал
Рхысып адунеи амаа аамтала издыркыз,
Ма изкытдәкьазшәа збоз. Ицахьоу дыртытып.
Апстазаара ашәкәы ссир абггыцқәа
Ирныпшылап, шапхья акакала еихыршәшәаны.
Иаины харггы иаахадгылап.
Рыцхароуп, цсроуп, нас, хашьта рзанымхыр,
Хнапала еикәу хахәкәак дмыркәацар.
Иахьатәи хамра иахылтцуа ашәахәа,
Ипстацаганы, аамта атзы хьшәашәа иалс,
Цьара азәы ифапхарашәа, хамцарашәа
Иара харггы тыша дук халтахааша –
Иахья адгғыл ду хақәуп, гәыграла хтәуп.
Иахзеипшуп, ари адгғыл уарггы сарггы иахтәуп.
Нас, избан, нас, избан, мшәан, иахья
Азә имцахә ирцәарц дзашьтоу даеазәы?!
Схы схәыцраха, саины, акәара
Сеитцасуа, саакәгылеит шапхья акәара.

XI

Аха арифмақәа срышьтам, машәыршәа
Сшааиуаз ѡ-цәахәак рхала иааикәшәеит.
Сара иахьа сзызхәыцуа даеакуп.
Уи сазхәыцуан иацгы, сазхәыцуан жәацгы,
Аха иахьа зеггы иаҳа иаасцәеипхьыттеит.
Исцәеипхьыттеит еидкылашья змам адунеи.
Ҳаикәымшәеит, умбо, уареи сареи, сѡыза,
ѡ-рифма бзиақ реипш. Сзызхәыцуа ауаѡра,
Сзышьтоу ауаѡра, сзызку ауаѡра
– Аиааира зазымгазеи, ишуҳәара, сѡыза?
Ахы ыркаткато иаацәыртын агәағ,
Ҳабжьара ихыз уи ацҳа архәашеит.
Сара аарцә сынхеит, уара – нырцә.
Амца еикәылоит, ирцә, уара, ирцә,
Иаацәырѳьоит рифмақәак, сцәахәақәа еикәшәарц,
Ҳаргы еикәшәашьяқ ҳауроуп лассы.
Ас ҳәанынаҳҳа, хуққәа еипхьытта
Иааҳампытахоит. Иухәахьейт, исхәахьейт –
Ҳара адунеи зегь бзиа иаабоит,
Арахь иҳамам ҳарт еибабашья.
Иудыруаз, ҳѡашьейт, иудыруаз, зегь башоуп,
Ҳнапқәа еикәыршаны ҳара ҳанзымгыла,
Псажәоуп иаҳҳәо, иргом ҳагәрагы.
Адунеи зегь бзиа иаабап, аха, уааи,
Зны уареи сареи ҳнапқәа еикәҳаршап.
Сара аарцә снымхааит, иацеипш, уара – нырцә.
Ахаҳә шкәакәақәа ҳәыхәқәан иқәдраап ҳкәара!

XII

Амшын ҳаххалеит. Ҳашхәа дыршәуейт,
Ацысхәеипш ирыма ицоит ацәқәырқақәа.
Аха абри амшын дуггы закәыхзеи,

Мѡақы ҳақəзар, иеикəыршазар ҳнапқəа,
Агəығра, ацəашьеипш, цьара иахзаркызар,
Иахзыпшызар ҳарт нахьхьи, ақəарафь.
Агыгшəыгқəа реипш, иаапкны, ицхлымуа,
Хара иҳадхалоит урт ацəқəырпақəа.
Апсцəзаара мшынуپ усгы, иамам хəаа,
Иабыкəу, нас, ҳазхыцып хəа уахьгəығуа?

XIII

Сара издыруеит, уеизгьы-уеизгьы ҳазхыцуеит,
Сара сгəығуеит, сара акгы сацəшəом:
Сааигəа уқоуп, зынза иумымқьац угəгы.
Рацəазакгы цуам, амшын ҳаицхылеит,
Хгəаг закызгьы уара идь, иахқəанақьеит
Гəам-самс иара ихызгьы, аха, издыруеит,
Нахьхьи ҳзыхьгьы ытцхəраан ишаауа.
Амшын цəқəырпар – ишнеиуа иааиқəтəап,
Иахьа иқьашьызар, уи уатцəы ицқьахап.
Имқьашьааит ҳа ҳзыхь, уи ахьытцхəраауа
Ауафра дузза ашьха ршьапафəоуп.
Хара ҳзатцəқəам, амшын ду ихьпсалəоуп
Ауаа псығқəа, ауаа гəгəақəа – зегь еихоит,
Иеихоит пхьақьа, пхьақьа затцəык, ишəаз
Уи далгахьеит, амшын атцəхь дагахьеит.
Урзыпшы, нас, ҳапхьа инеиуа,
Уизыпши урт рапхьагыла. Рацəа дгəымшəоуп!
Ивагылоу ауаф псығгьы, уи игəымшəара баны,
Игəығра инаркыз ағəра иеаларпс,
Ихь хоуп ақəарахьы. Ақəарахьы!

XIV

Хара апхьа ҳгылан ҳааиуам,
Амфəа тгəыхаа ҳа иҳамгеит.
Хашьтахь иааиуа ақəыпш-цəа рхами,

Акы иацәшәарцгыы ргәы иҗазам.
Ирҗырхагоу наҗ ирҗырган,
Ирҗахуп зегы ираҗыргарц,
Ирҗахуп даҗа мҗакгы ылган,
Иаадыртырц даҗа дунеик.
Илакҗакуаз – урҗ амшын изхымлеит,
Ацҗаҗьейпш агәы ихыршәлоу – рыҗсы җазам.
Урҗ ирбом ишааиуа җа ааҗынак,
Урҗ ирбом, нахьхы, аҗәараҗы,
Аҗар ирзыҗшу аҗәараҗы – сгәы камыжькәа,
Анеира сшазыҗшу сара схаҗа.
Ажьакца иафаз иацтәи адунеи,
Амца илаларыжын, идырҗәеит.
Иҗалаз сазхәыцуа саадырҗәеит
Уи иашьҗаланы зҗаазхаз ахҗыскәа.
Амца ацроушәа збоит сара иахьанзаҗь,
Ашәаҗшь ангыло, ажәван җбаа акалҗ.
Аха ирцәоуп са сызлыҗыз амца.
Уҗырҗынч, нас, рымшуп, ихьаам хьаас
Изыҗоуҗо арбан уажә иаҗа?
Иаххәап, сныҗәиап амра цара сәәтан,
Ускан, адунеи кәымпыл аҗны, җаны,
Иахьа аҗәтаҗь былҗьошәа схы зьҗап!
Ғырҗынчшьа хәа сымам сара, мап,
Сылапш хоуп аз-нырцә, аҗәарахьы.
Иҗынчым, уаҗа иҗынчым аҗәара!..

XV

Адыд абжы еиҗәымтәеит иага зундаз,
Иага зундаз, ажәван мыцҗьахеит.
Сгәы җцәаны, схы инысраало җьшьа,
Аҗьныш җаҗхьа акаҗа ихәуеит.
Дыҗәам, дтәам, дгылам, ацәҗьа дырны,
Абзиа уи изаагом ихахьы.
Аха ижәлоит, ижәлоит цәҗәырҗа җык.

Атцыхэтэантэи арыцхарақәа ирхылтцуа агәаҭ
Аҕьнышцәа зегь ықәхәан наҕ иагашт.
Сгәы раҳаҭны ҟаҕхьа са саатәашт
Мра шәахәала иҟыҭоу сҕәараҕы...

1982, март

ХААХЫНХӘИТ...

Хаахынхәит хара ахәылқаз,
Ауаҕы хазына анышәаза днамадан.
Акака нхахтәалт,
Иаххәо хҕамшәо хәаиҕаҭшит.
Ауаа рацәаҕын иахьа араҕа, –
Аҟызцәа, ақәлацәа, ауацәа, аҭахцәа...
Азәы аладантә дааит, азәы – аҟадантә.
Дадартә дыҕацәҕьазма азәы,
Аха усҕы дааит.
Изымааз даҕазәҕы, игәы хьаауа,
Игәи илаҕырзи еилатцәо,
Нахьхьы ҕьара дынхейт.
Иара убриҕы
Иахьа абра дыҕазшәа шәыҕхьаза.
Саныҕшылоит сара иҕсыз имҕа лаша,
Ишыклаҕсаз алабжышқәа рзы-мшын
Схыцәан сахәаҕеуейт, иара сарҕы
Инацыстҕоит уи азы-мшын лабжышк...
Схынхәны аҟныҕа саауейт,
Аха сышьтаһьҕа акы сыннакылоит,
Бжык саҳауейт, исҕалашоит хаҕык.
Аара сҭахым, ацара сҭахым,
Издыруада зынза аҕазаара
Сҭахымзарҕы сара иахьа?
Ауаа ирасхәо сыздыруам, схы саазынхоит.
Стәоуп сынкахәыцуа,
Аамҭа аасхаҕылт иууаза.

Арт ацәахәакәа рҕаархоит нас, –
Арифмакәа раха сывам, –
Аки аки еишьтаххы,
Пцтазаарак адакьякәа еихыршәшәо.
Анышәаза сгәы икәхауа цысшьоит,
Анышәаза агәгәахәа абжы саҳауеит.
«Аа, анацьялбеит!..» сгәы саатауазыруеит.
Сара сыкамзаара зынкьярыдашь зны абас?
Икастцазеи уеизггы-уеизггы
Ауаа ргәы сацрало,
Уи тысшьаауа, сырхысуа сымцаха?
Мап, мап, сара ус акгы салакам.
Азәык-щыцьяк, сара сзыпсытцәкьоу,
Срымкәабакәа лабжышла, аха жәларык,
Иахьеипш,
Жәларык сара исыхьцәуо еилагыларым.
Аха иудыруазеи...

Хаахынхәит хара ахәылпаз,
Ауащы хазына анышәаза днамадан...

***

Ихәыцзоуп абри хадгыл,
Ихәыцзоуп абри хадгыл, цкья уаазхәыцыр,
Излахәмаруа мпылк иакароуп.
Убри азакәхап
Иарггы неигәыдтца-ааигәыдтцо,
Иеимакуа мацара ирыман изаауа.

Агәы гәгәа азтоуп,
Амбатә зегь алазоит, иашан.
Ишацәхасуаз,
Ишдыркәымпылуаз,
Ишаграгылоз ома зеггы ахтыргахьеит уи.

Азэы имџаан егы изгарашэа,
Ирзамуашэа анырбалак,
Рыблақэа џибахуан, ашыа кадыршуан,
Ршыапқэа ирықэџькыан еилахауан хагэха.

Рыџсқэа ргэыџач,
Ихыибажэжэо ишааиуаз,
Ирцэылахаит акырынтэ ахэынтцэа.
Уи иаалгазшэа, инеишыклахауа аххыхэа,
Ирыма ицон ишытыхуа, ишыџакшо.

Рыгэқэа еихшэеит,
Рычехэыржэеит, аеқэа реиџш игылеит,
Абард иацрыхо аџьмақэа реиџш иахыынхалт.
Иркын – ирымпыџџьеит,
Иркын – ирымпыџџьеит еиџа.
Нас, уаха злоу иџсра убеит хэа,
Ихақьџсықьуа, рыџсы ргэы икылаханы,
Шыапџаршэа рзырузшэа,
Инеины џыџца агэы рычэнықэрыжыуан шыоуки.

Икараха аган зэазџаз,
Уаха злам урџ ауаа рхаџыџан,
Иеижеибатџан,
џыџџарахагы уи баны,
Азэгы имџа, имџарсны иргарџ иаразнак,
џа шыоук ааиуан аџхзы рџашы.

Иахыкыдрымџьаџ хэа егыџкамыџт, иашан,
Икэымпылза сџаџхьа уи анааџэыртџ зны.
Сеилахаит, сашьџалеит,
Аха иаразнак иамџасны,
Сызхараџџьа анахэаџшхагы сымџакэа,
Арџэаа-сырџэаахэа еибархэжэо,
Адэеиужь иқэлан инеиуа аеыџџкэынџэа реиџш,
Иеидшыланы ахшыырахь дара цон.

Иргеит, иргеизит,
Иахьыргазгы Анцәа идырааит хәа сшазыңшуаз,
Ишътаргьежьюа,
Ихьибажәжәо,
Еихьымз-еиңымзо ихынхәны арахь иаауан.
Сыбла ишабо,
Уажәымзар-уажәы иаашьтысцаап хәа сшазыңшуа,
Змахк ахықә ахь ирыцәцоит,
Ахәынцәа ахьдыртатоит уамашәа.
Даеазныхгы
Ишеибарңсуа асаба иадыргоит.

Иазхоуп, ура, иазхоуп, ишәцәыңжәаанза
Сыдгыл-сымпыл сышәт сара арахь!..

***

Варшавантәи Гдыниаҕа сымала сықәын сара амҕа.
(Иацы акәмызт, жәац акәмызт, маңк инеихауп.)
Имыццакзоз дәығбак сҕанагалан, уи тагәтасуа,
Интгыла-аатгыло амҕа иқәын бжьбаҕа саат.
Атәартагы уафы имоуа, агылартагы маншәаламкәа,
Издыруагы уаф дыҕамкәа, сыңшуан схи сазынхашәа.
Аҕар иртәыртәын авагон зегь, рыбжьқәа
гон игәыргьатцәа.
Аччабжь аафуан акыркырхәа,
исмаҳазаргы сара ирхәоз,
Укьатеиах ңызтәоз жәабжьын
сара сааигәара идырххоз.
Зынза абраҕа сыҕазамшәа, сгылазамшәа сынкахәыцуа,
Сниасызшәа сара абраҕа уаф изгәамтәо гаганы,
Икан – сыҕан, сыҕан – икан,
имыццакзоз дәығбак хаман,
Даргы саргы амҕа хәқәын. Саго салагеит ағәҕығь.

Ус, снапшызар, акәакъ ләатан, лыбла
гытбаакәа тырхаха,
Лқышә пшзқәа пстатқан, са сеипш лхы дазынхашәа,
Дзеигәырғьоз уара идыр, нас, лхафы
ықәлашо, дкәымшәышәза,
Уаф длымбозшәа, зегы лбозшәа, сара
сганахьшәа дааңшуан.
Сылаңш лыдхалейт иаразнак, сыңсы
лыдчаблейт данызба,
Сгәы ааисит атҳара-атҳарақәа,
схәыцрақәа неипхыттейт.
Уажә саагәалтоу, уанза сгәатан, сара сахь лхы лырхазу,
Сара сеипштәкьа лара лыбла
иаахызбаалейт зцаарақәак,
Тәартагы ыкам, гыларта моу,
аха угыы уахь снаскьашан,
Акгы схәашан, сара исхәоз
илзеилмырга ма еиллырга,
Аха лганаф, ихы ихәыцран, сара сеихагы дтанагалан,
Уажәы-уажәы дналызхьаңшуа, дымцәажәазо
дтәан ардыск.
Дылфьозоума уи, длашьоума, дылхатцоума ма җазәума,
Иеицааума урт машәыршәа, ҳа ҳаипш,
амфан еикәшәаны –
Сылаңш лкәызган, исмоут аңшырта, лара лыда
уаф дахымызт.
Лыбла змыжықәа саарыххалейт иара
абра сырхәәҗерашәа.
Умбо, исгәалашәойт иахьанзагы, сындәылтыргыы
зны истахымхеи,
Аха арантәи сгәы самгейт, царта сымазаргы – саанхон.
«Бызуздашә, банацәалбейт?» – сцааит ианамуза,
лапшыла.

«Зегь аками» , – лхәеит лаңшыла,
даасыхәаңшын, ларгы атакс.

«Бхы абахоу? Бзынцәахшада? – сеитатцаауа
сзон лаңшыла. –
Ари былаңш хаа гәыбзыҕа ифнаңчода зыфнаҕа?...»
«Зегь аками уара узыхәан. Зегь аками, зегь аками...»
Нас, ахәхәахәа даақәыңсычхан, дтәан
аганахьшәа дыңшуа.
Зегьы акы акәын. Зегьы акы акәмызт! Исызхомызт
сара ахауа.
Ларгы дтынчымызт – усшәа збаху? – аха
дтәахын ләыртынч.

Изышьтымхуа еидарак датан
уи лывараф арпыс рыцха.
Ихы иқәхан, ла дихаштны, дгьежьюа далан ҕеа дунеик.
Сылаңш лықәхаит җаңхәа ачалт еиңш, датамхакәа
лхы дааҗахейт,
Зегьы лзеиңшны, ләырцаҕа, даҳкәажәха уи даатәеит.
Сыңсы сгәы иаакылахазшәа анылба акәу, ләыргызмалны,
Бла тыхәала уи дысхысырц дшааиуаз,
лыччаңшь аасхьыршан.
Адунеи ду шан ҕеакала, сыҕамызшәа збеит са схала,
Исымдыруаз уи лбызшәала ма илмахауаз
сара сбызшәала,
Хәашьа змамыз ак сҳәарызшәа, сҕынасхейт
уахь сытрысшәа,
Аха лылаңш сааннакылан, саргылт сарсны шыҕатас...

Инеит хазтаз адәыҕба ахьнеишаз. Лаңшташәаран
уи дыбжъазит.
Варшаваҕа уи дхынхәыма, дахьааиз
Гдыниа дысцәынхоу?
Дыҕазамзу, са дысхәыцу?
Са сшыңшугьы, ла дымцацу?
Шәынтә избахьаз налытцарз, атх далыхәхәа даауейт.

Сыбжыы насыргар сҥахымы. Исзымхәаз ма
шыҥа исхәашан,
Аха зегь башан сара сҥаҥхьа
ҥшыаала илеиуеит аҥарда.
Аҥсҥазаара ус хьанҥами, сара сымшқәа акы иарашар,
Деиҥаацәыртҥа ҥыышсьоит амҥан уи аҥхәызба
ссир еиҥа.

1982, март

АҥАКАР

Амра кыдшәоит, амра кыдшәоит, сыхшыгә
кылнацәоит, абар,
Иҥеиҥеиуа адгьыл иқәуп, сыҥсы армачуеит аҥакар.
Аҥхзы сылхәаҥа шыжь аахыс, схуп аҥыра сцәагәо.
Сыҥсылмыткуеит. Аха усгьы
иқоуп сара сгәы зырғәгәо:
Анҥ ашьхақәа баша игылам, баша сыла иҥахәхәазам,
Урт ыҥаҥа ахьхьа-хьхьахәа
азыхьқәа леиуеит ицқьаза.

Адгьыл ҥажәкуа ишьҥаз араҥа, аҥакар бааҥс сауацәшәах,
Азиасгьы сцәыхарамкәа ицоит. Иаргылоит уи ашәах.
Ибылуазар ари адгьыл, амца ацралан ибылзартә,
Аҥакар ҥеиҥеиуа иқәхан, аихазатқәа нақ иҥартә,
Иҥсылмыткуа, иҥажәкуа ыҥцҥа,
Анцәа иҥацшуан хара,
Аха убасқангьы Анцәа иакәмызт
хзықәгәыгуаз, дад, хара,

Анҥ ашьхақәа баша ишгылам, урт ишхарто амч-алша –
Бзиа идырны хара иҳаман, хәҥа дҥахҥон дырхәаша.
Аҥхзы нкаҥо нас ҥаҥхьа адгьыл хара
хнықәлон хгәырҥатцәа,
Ахәитцәхәа иахқьон ажәла,
ханхацәан, дад, хцәагәацәан.

Ажәла гылон, ажәлар гәйргьон. Зкьынтә ифәихьейт аҕата.
Ағъара санааххала, абри сазхәыцуейт иахьа еиҕа.
Амра кыдшәойт, амра кыдшәойт, сыхшыгә
кылнатәойт, абар,
Иңеиңеиуа адгьыл икәуп, сыңсы армачуейт аҕакар.

***

Ғаҕа-ғымтроуп, тынчроуп сыхәша-мыкәша,
Машәыршәагьы ңъара бгьык қәацом.
Исзымшәазо уал дук сара исықәшәа,
Стәоуп скахәыцуа, лассы арантәгьы сцом.

Срыбжьыңшуейт арантәи дгьыли жәфани,
Сыхшыф ңырны инеиуейт хараза.
Атышақәа зегь ирҕыган сымфәа аагами,
Скарахан стәами уажә зынза.

Сыңсы ааитакны сықәлашт сара насшәа
Инымтәазо амфә – сызлаауаз.
Истахьыми зны исзымшәаз цқәа еиҕасшәар,
Исызгәамтәз гәастар, сара нас

Дгьыли жәфани снарыбжьысырц, сыуафрала
Зегьы рҕыхо, рхы-ргәы кәтцо.
Ари атынчра сара исмоуит ас мариала,
Ари атынчра ахьчароуп сзызцо.

Ари атынчра! Адунеи алымҳа кыдҕан,
Изрыфәуейт убас ишанхашәа,
Икәтәҕьоушәа уи аазқәылаз агәы кыдзаан,
Сшьапы иатәпҕтәо
алабытә ашьтыбжь иацәшәошәа...

Сара сзыхэан уи закэыхыз, амш анбзиаз,
 Ма ус қяфшақә, са саныказ саапсаны,
 Сеааилпааны са сынталон Кәыдры азиас,
 Кәыдры азиас сыруан усқан сызсаны.

Кәыдры хага, Кәыдры цагъа сытагәрымуан,
 Скъдкьо сама идәықәлон ацәкәырца.
 Исылшарым, сзыррым, исзаурым хәа,
 Сгәы цаны санбатәахъаз, ианба!

Атысхәеипш ақьд дуқәа анаркәымпылуаз,
 Апаққәа кәыцәаа уи анлеиуаз иткьаны,
 Сөызцәа ирбарц стахымызт сара исылаз,
 Кәыдры азиас сеисон сыефкьаны.

Ашьха зиас, ижәымдыруеи, усгъы ихъәашәоуп,
 Иара хъшәашәан, ихнатцәартә еипш унацәа.
 Аха ахъта ма сакып хәа са сышпашәоз,
 Кәыдры еихыстәон, Кәыдры сыруан сгәырғьатцәа...

Сеитәнеихит сара ааигәа зны, амшгъы бзиан,
 Икәалозма, нас, сегьтамло, ара сааны,
 Сеааилысхын, са сынхыкәгылт Кәыдры азиас,
 Кәыдры азиас өақхъа сырырц сызсаны.

Кәыдры хага, Кәдры цагъа сақхъа игәрымит,
 Ицон ишцац, ахахә дуқәа ирыхкьашо.
 Сынзаагылан, сааилыцсааит, исзыгәағьрыма?
 О, дабакоу хәычрак иалшоз зегь зылшо!

Сгылан, сыцшуан схәычра азиас сырны,
 Арт ахахәқәа атәымыз җа кәарак.
 Ицаз хнырхәышьа уаха ишамам дырны,
 Шьта сылахьгъы сзеитцымхуа рацәак.

АҚӘПАЦӘА

Ашьац цәыртцәо, иеитцагьежъны, иеидыпсыларц
Егрыгымхо, адәхәыпш иатцәа аханы
Урт ахъеикәңоз ирыхсырцан шпалшоз сылапш,
Урт еипырцыргы җалозма иеитәханы!

Игылт, икаҳаит, җапхъа игылт, икаҳаит,
Апхзы рылхәатә ицон афыңагъ уамашәа.
Ирылшомызт, аиашами, арцар уаҳа,
Аха азә иеиха мацзак җазә даншәа;

Ашьац цәыртцәо, баша ибеит хапсыра!
Ахъз атыцан иара иигахуаз, хъымзгын!
Ирывагьежъуаз ахәыцкәа зегъ ҳаинкыа-еиныруан,
Җапшуан, аха шыта иаҗәытцыргы хтахын.

Иеикәлацәан, ибжъасқәан, иуаа бжъысқәан
Ирымбацызт, уажә изфыз қәңаран.
Иабакылси усгъы ашытахы ахтысқәа?
Атаз-чазхәа икаҳаит иеибаҗъан.

Адгъыл урт акит иагәыдыргәғәалан,
Анык леипш, адәхәыпш иатцәа аханы, –
Рымчкәа ахънырхша ахъырцар рықәңарала
Рлымҳа интанахәарцгъы атахханы.

***

Амҗа уқәыз уеацәыхъчо, ус унеила укааратцо,
Аха са исыздыруам усгъы уара уаңбал узлацәцо.
Анцәа уиашъапк, ауаа урыхәа,
ари адгъыл гәыраз нықә,
Угьежъы-хынхә, зегъ аками,
зны уазнеип атыша ахықә.

Апстазаара згәы тнамкьаз, апстазаара зегь знарбаз,
Апсцәаха иашта дталар, дышцеипымлои хатцатас!
Дымѡасуазар наӕ дымѡасып, ирымхәеи, хдунеи уаароуп,
Аха, амра ташәазаргьы, уатцәы игылахуагь иароуп.
Хазтәарызеи, нас, гәырѡала, ҕе мѡа ахыӕказам гәынго,
Уатцәтәи амшгьы, хара хашьтахь,

пстазаарами иаанаго.

Апсра ӕадыцъ, уигьы мчы амам, наӕ имѡасуеит ахатә,
Иудыруазеи сара ари адгьыл сшыкәнагало зны еиҕа.
Сыпсаатәны аума, схаскьынхома,
саакәгылома суаѡханы...

Амѡа сықәуп, амѡа сықәуп, мрагыларахь схы рханы.
Зегьы мѡасуеит. Акгьы мѡасуам.

Аеарҕыцуеит адунеи.

Упацәа ыкоуп, уускәа ыкоуп, урықәгәҕа пхьаӕа унеи!

***

Акгьы сывам-исыхзым: сара исывам-исыхзыз
Уара иустеит, Аҕара, Аҕара-Ақәыпшра хәа захьзыз.
Уара ухаан сара сбеиан, амал сыван хәдацәахьы:
Уара усыван, Аҕара... Сыжәга,
сшәырыхнхә сҕарахьы!

Спъыба иҕамзаит акапеи, сара истәымхои адунеи,
Пынгылакгьы хьаас исышам, са срыбжьысп ладеи ѡадеи.
Ахәы схыцпы, азқәа срырып, сызтәарыма, сеикәкьашап,
Аетцәақәа еилаарцыруа, ажәѡан атцәа исыршап.

Схазыхәан акгьы сашьтам, акгьы еидыскылом зынза,
Сзышьтаз, аха сызхьымзас, – уааи, иеиѡахшап аҕатцә.
Аҕара атәылан барақьатроуп, изакәызеи хә хзеигзо!
Аха ара ипырузаап аамтә, ихазгәәтом уи шхәцәцо!

Настәи башан, нас иҳауз сцәагазшә збоит азы.
Схәыцуа сгылоуп, сара абасгыи уасхәар ами акранцы:
Уара ухаан сара сбеиан, амал сыман хәдацәахыи:
Уара усыман, Аҫара...
Сыжәга, сшәырхынхә сҫарахыи!

САРА СХЫНХӘУАМ

Адрама

Схынхәуам анысхәа, идыр, схынхәуам.
Сара, арахә реипш, иахьабалак сыхәуам.
Ашьац иатцәа зны араҫа иқашәқашәон,
Саннылала, уи сыреыр хәа сшәон.

Сара исшьацын усқан ари ашьац.
Санынтыц, санымаа, саныбжъаз, –
Дарбан са сдунеи зегь аазырхәыз? –
Дыңшны атәара лылымшеит аңхәыс.

Сара сыда иқәст араҫа аңша,
Зегьы еилахт, ицеит ихәаш-хәаша .
Еиқәыбгеит... Сара усшәа збоу?
Дсыздыруам, аңкәын, уа узцоу...

Сара, арахә реипш, иахьабалак сыхәуам.
Схынхәуам анысхәа, идыр, схынхәуам.
Сара сара сакәзам, уи хатца,
Ҡаңхьа арахь саакылсыр сыгәгәаза.

СЫМШИРА АҫНЫ

Сныхәаха, исыдушәа зызбозеи харак,
Хаарак затцамзи амра ашәахәа?

Ицеит сышықасқәа иреиғьыз реиҳарак!
Уи азоума, сатцоушәа збоит ауахәа.

Сәаңхәа сыңстазаара саркьан икнаҳауп.
Уи зегь анылоит, избоит еилыкка:
Смаалықьым, мап, аха сатцамлеит гәнаҳа,
Сааиуеит суси схи рыгәра га;

Амшә еиңш, атыфра стамлеит, ижәдыруеит,
Исызмыртцысызааит шәа шәзыҳәангьы абға,
Аха сычерымтакәа азы-хәашьқәа срыруан,
Дысқызоушәа иааигәара стәамызт саға.

Срыңсахит, сыржъеит, сырқьаңеит, иагьыбналеит
Сзықәгәығьыз, сығнашәқәа зны иззаасыртыз.
Аха агәағцәқьа иазкымызт жәеинраалак,
Схы шьтыхноуп иахьанза сымға сшаныс.

Иахьа жәахоуп, исныхәуоп март мза жәаха, –
Акрьікоума ашықәс, иаакылсит еиңа.
Схы сазыншәыжь, уара, исымазам шәаха,
Иқалозар, ҳабжьара илашәышьт аңарда.

Игәастар сҥахуп сара исыгһаз, исыңлаз,
Ишәартоу ма амған схеиңш зыгәра зго,
Блеихақәысран шықәсы нақьак зхызлаз
Аамҥа амшын уатцә сара сахьаго...

***

Блеитцыхра имамкәа, днеи-ааиуа дығноуп иахьа ауада,
Ихы ихәыцраха, ңшьаала дгылан дыңшуеит адәахьы.
Деилызкаара дарбан, дгәытҥаган араҳь изаауада?
Агәхьаа зымкуада, нас, уи, аңенцьыр иасуа аңшағьы?

Атцлақаагь хырқаақәо игылоуп.
Рыцҳарак ыҕоуп арақа,
Ихызазо амахәгы ирықәкәә,
урт атцлақәа
ңшын еибаргәақуа,
Иңшын иара иеиңш, итан урт аарла рыңсы.

Иара иңсгы аарла итакьакьоушәа ибома даазқәылаз,
Азатқәра изнамуа дшыңшымыз,
имырбакәа, шыаңаршә?
Ибналама ифызцәа, ишааиуаз дырхаштма дызгәылаз,
Изыхиарыма, иага итаххазаргы, аринахыс
уаҳа инаршә?
Блеитыхра имамкәа, днеи-ааиуа дыџоноуп иахьа ауада,
Ихы ихәыцраха, ңшьаала дгылан дыңшуеит адәахьы.
Ииасыз амш хнырхәышьа амам, ацәгыагь абзиагь инатан,
Уи даалцит, абар, дгылан дыңшуеит... Уатцәахьы.

АХҚӘА

«НАУНАГЗА» 1985

Сышьтахьқа схяңшын...	5
Сееитцыхны сылаиоуп, итатаза, ашьац	7
Ерцахә цагъа асы ықәуп ицырцыруа	8
Сышьхақәа – сышьтахьқа	9
Саңхьақа – амшын	9
Ахахә	10
Аць	11
Александр Чачба – Монте-Карло	12
Ҡынҟажәа сыртысит	13
Алашарахь	13
Зны, ҳаб иңсы антагәышһаз...	15
Сақәатәуп, сақәатәым	17
Саақәлахыр ҕыц адунеи...	19
Наунагза адгьыл ҳақәзар ҳтаххоит	20
Сыдгьыл	20
Атцыхәтәантәи абгьыц	21
Бара сбызхәыцуа	22
Даҳзышьтуамызт ихала агәашә ақнынза	25
Амзар	26
Аус злоу	26
Акамбашь	27
Ашкәакәа	28
Сысасцәа анца ашьтахь	28
Аамта цеит...	29
Нара	30
Сышһеиуаз салаҳаит иаша урт рымц	30
Освенцим	32
Сара сышьтахь сәымтақәа еихзыршәшәо	32

«Хаи, рыцха!..»	33
Гаха дыказам аоны	34
Амшынуаѡ	35
Державин изхэыцра	37
Аҕахмада иҕхыз	37
Арыш Ғедлач	38
Сгэы иҕақәоу зегь сырхьымза-срыхьза	40
Ирзызузшәа сыкоуп зегьы-зегь хасаб	40
Дзыхурҕьозеи, Каин, Авель – уа уашьа?	42
Ҕхызу лабҕабоу сара схаҕа исыздыруам	42
Сара амѡа хара сыман...	43
Мцла иеибарку, иаша зымхәац	45
Сашьны са сныѡналеит наҕ	45
Схы иҕаҕьежьуа иҕахахьеит уажәадаҕь	46
Сышҕашоу!	46
Аҕыхәтәантәи сымѡа санықәло, мышкызны	47
«Ҕақәгыланатц абри ҳадгьыл...»	48
Иҕьежьы-хынхәуа абыҕь ѡежь, тагалан	48
Дахьынтәааз сыздыруам, исылтеит агәтыха	49
Аҕсуа мамелиук	50
Санѡыҕцхаха	51
Ирацәахеит хаҕала сара исцәызуа	52
Ари сара соума? Ари сара соума?!	52
Зны-зынла ажәѡан	53
Ажәѡан иатцаҕсоуп еҕәа гәартәк кәеицеиуа	54
Ахьҕа уакып, уакып уара амла	55
Стәар стахымхеит зегь аасхыган	55
Саси цшәымеи	56
Есышьыжь сгылоит макьана	56
Анышә иҕоу адацқәаҕы...	57
Адәы сықәуп. Иарбан уаха	58
Алахәа	59
Абри адгьыл бзиа имбакәа...	59
Сгәысеанзамкәа сеаласхалеит	60
Адунеи бзиа исырбаны	60
Ааҕын иацу ажәеи ашәеи	62

Ассир, дантәыуозгы лнаалон!	63
Сацәцазар хәа ишәама, сышыта ихылан	63
Алакә	64
Схынхәит сзаазаз, сызлытхьаз ақытахь	65
Истахуп сара абри адгьыл сықәзарц назаза	66
Аңьнышцәа иракәғоз	67
Дынхандаз сәыза дысәызан!	67
Бжы-шьақы сырхытцуеит	68
Зегы уреиғыны анызбоз аамта цеит	68
Амш ишашьтаз атх иахацәеит	69
Ахынхәра	70
Сәыза иәыза – уи саргы дысәызоуп	70
Сәыза сиңыртын...	71
Амәа иртан, дамкит амәа	71
Иҕоу дырны, иҕам дырны	72
Агәыгра дуқәа ансымаз...	72
Анна лааира	73
«Адгьыл еипш ачхара умаз»	74
Абаллада	74
Азәы сиеиғыуп схәом, амарца	76
Ажыа зымшәо	76
Ашықәс антәамтаз	77
Арахь	77
Азлагара	78
Алаңш	79
Амра убас ихаауп, игәыбзыгуп	79
Иахыа арәашкәа гәырғыарак рымоуп	80
Саҕацәа сырғәырғыарц сгәы итазам	81
Сытаҕа ибғалаз ахахәкәа хәашо	81
Еиниашыа хәа хәмазам уаха	82
Уаҕа	83
Аңхәысеиба	84
Анкыа зны, иеибарыәуа ишашьтаз...	84
Бара банца	85
Хзеилгаз удыруама, цымхеит	85
Наунагза сыдгьыл ианхалашам сышыта	86

Ааңнынза	87
Адгьыл кәымпыл	87
Аңша	88
Асасааиртаҕ икәыршәыз абгьыц	89
Напхгаҕык	89
Акгы рзеиламызт	90
Алашә ипхыз	90
Хыхь – ажәѡан, цаҕа – адгьыл, рыбжьара	91
Адәыҕба, маҕ-маҕ, итагәтасуа, итагәтас	92
Амѡа икәым	92
«Аапынра цеит...»	93
Дышәтышха даацәыртцит...	94
Сцарцу сыбжьазны	94
Изырхәон уи абасгьы: «Ибз иҕы изтақзом»	96
...Атаацәа зегь хаатәоит хаикәшаны	97
Ѳ-дунеик	97
Сыпсра сара сахаанумтәын, Анцәа!	98
Сыхшыѡ, упырны уабацо	99
Сускәа шәартахар...	99
Чкәынроуп узго аҕны удәылцаан	100
Ақәа леиуеит	101
«Сыпсы тоуп сара макьана»	102
Икыжуеит ахьяжь	104
Алашә иблақәа аныхты...	105
Уара утәаз, нас, уеыртынчны	105
Убасқак уи бзиа дықан	105
Исыздыруам, акрынхама	106
Дааигоит имтәыжәѡақәа дрытқак	107
Адунеи ду тацәуп, уаѡ данзамшәа	108
Асахьатыхы	109
Ауаѡызатә ихынхәра	110
Исзеилкаауам, амш акы агәалоуп	112
Дтәан ахатца...	114
Дәеа абри аҕара ныстцыр, инысцуеит	115
Схәыцра атәылахь	115
Еидарак нықәхаит уара уқәақәа	116

Игәлалашәом уи шақа ихытца	117
Сышпацәаз иаха усғы срахатны!	118
Апхәыс дгылан амшын ду дхыңшыло	119
Җаивагылан җымтзо хнеиуан	119
Ирылшозар, сара издыруа шыоуки	120
Издыруан ари абахча уаф дыштамыз	121
Иандәықәла акәу иахәа уусқәа умдан	121
Иеидгылеит еидгылашыа змамыз	122
Сара сыччабжь атх иалаңсон аххәахәа	122
Исымбацшәа иааигәан ас иахәада	123
Сқәыңшын, сқәыңшын сара усқан	123
Ө-зтаарак Омар Җаиам иахь	124
Аңстазаараз	125
Федерико Гарсиа Лорка	126
Снапы сәахан, амашына	127
Җамәақәа еиңырцны иандәықәла хазы-хаз	127
Ашәгы ныдхалт агәарахәа	128

«АҖАХӘЫ» 1988

Абжыы	131
Аишыцәа	132
Җтоурых адакьақәа еихыршәшәо	134
Асаркьал абжыы	138
Дал аңста амца анташуаз	140
Маршьан дарыкәа иңа шабат	141
Цабал ду абаағы	142
Диоскуриа салахын цхызла	144
Абзиабареи ацәымыгреи	145
Анаңьалбеит!..	146
Герострат изхәыцра	147
Акоррида	148
Абар, хшәышықәса антәамтахь инеиуеит	150
Акатәарағ	151
Сыңаап шысхәоз, иаразнак сабагеи!	152
Спартак	153
Өшәөык ахьырңар наскьаргеит ақытан...	153

Аңшәма	155
Алықса лашәриа	156
Насың сыман...	157
Ақытантә ақытахь	159
Иацы зны аштә хъытцт, ҳаицықәлеит амфә	162
Сан	163
Ажәван иатцасуа арт ашьхақәа спылан	165
Агаҭә сшавоу ма абахчара сшытцоу	166
Иацоуп сара ажәван санфатцапш	168
Инқыт	169
Ахәрәшәа	170
Сгәы иҭоуп адунеиҭ акгы сацәшәарым хәа	170
Снахыкәшан сызцом, сахыпраан сызталом	171
Азынра хьшәашәа аштақәа иртахаит	172
Аҭәанахаз цысшьеит садырны	172
Азсашьа сдыртарц, инасыцәхасны	174
Ҷаха-Ҷымтраны дгыли жәван и рыбжьара	175
Изака пшоузеи иара усгы	176
Одиссеи	177
Исымоу-исыхзу зегь шаны...	178
Аапын. Амра. Бгы иатәала	180
Иацтәи арпыс, иахьа шыта сабдухан	181
Сналыхәаччеит сан атакәажә	182
Ижәдыруама сзеигәырҭо	183
Аныха-пшьа аҭапхьейпш, исхәоит сматанеиуа	184
Бзиа сылбом уи, издыруеит, издыруеит	185
Адгьыл сакуазма, ажәван еимыздеит	185
Амфадукәа рҭыцуа, аханқәа ргыло	187
Срылсхьейт акырынтә қытағь қалақьгы	188
Арахь лассы-ласс сааиуам, сықәла	189
Хашта сантыцуаз абахчақәа еинылон	189
Адыд	191
Еихаҭәҭоит есаaira амшқәа еихало	191
Уцәарц улшоит ура угәы рахатны	192
Клеопатра	193
Салыхәхәа дхызк убас еипш салоуп	195

Алаф шаххәоз, аамта мѳасны ицазаап	195
Акаҭеипш хәыцра хьантак схаҳан	196
Аапынроуп, исѳоит абыца	197
Шьта уаха ҳақымггы дысмыхәо	197
Амѳа азхәыцра	198
Аккараҭ	203
Иуда	206
Аҭсра санымшәо	209
Сымала сыҭоуп	211
Анцәа сихәоит	213
Сгәы иамысзащәа	214
Ахахә дуқәа ирыхьашо	216
Сыцәѳаншьап ахьарсу	217
Исхаштлакггы...	219
Иҭахаз иажәа	220
Изыцхьам	221
Ермантәыла сгәаларшәо	222
Еимагылан зны асы леиуеит ахәылыхәа	223
Сшааиуаз агәтынчра сцәызит зынза	223
Сара издыруеит...	225
Сара москва раҭхьа саднамкылеит	226
ҭагалан	227
Сыцстазаара зегь аҭсра иаҭаргылан	228
Ишымѳасра имѳасны хтыс мцозаап	229
Дамокл иахәа шахакнаҳац иахакнаҳауп	229
Агәнаҳа иатцоу	229
Ауаѳы – атәы – Анцәа	230
Ахтынрауаа, зтаарак сымоуп шәышқа	231
Сара сеипштәҭьа измадаз зегь дырны	232
Лыткы грацкәынза, ажәытә уахәама	233
Убас дааҭсеит, убас дкаҭсеит иаразнак	234
Ажәѳан иатқаз аҭқақәа леиҭаҳаит	235
Сѳеизарггы сѳеины саагылт анысгәахәуа	235
Иѳежьхаз патретқәак сҭыбақәа иртыхуа	235
Самыртәеит шыыбжәаанзагь, таха снамтеит	236
Срыцхашьан абнара сатцәахт сахьылаз	237

Аңслымзра илган игоуп сара сышъта	237
Аетдәәқәә	238
Снеиуеит сымала абаҳчара сҗалан	239
Аңсра ашьтахъ	240
Иахъагъ сара ажәѡан салан сыңсаатәхан	241
Агәыр атҗа дкылңан...	242
Ѳыңъа аѡстаацәә	243
Агәхаштра змоу ауаѡы	244
Агаза угазам хәә аниархәә	246
Дегьсағам уи, дегьысѡызам	246
Иҗоуп уара ахаан исаноумыжъуа	246
Ацәхәыра иқәхаз	247
Ашҗа санҗыцгъы, сышъта дхыңшыло	248
Амра ангыло	249
Ахынхәра	250
Ижәшәә дықан, дыччон акырҕырхәә	252
Аңшахәәҗы	253
Амшын	254
Аибашъра анцоз анақәәңиә	255
Азынра ааскьеит абра ақәараҗынза	255
Аңша	256
Сыбзиабара	258
Җсаатәқәәк шәәхәоит ара иқарматцысха	260
Ибасхәоит	261
Уатдәызны, уатдәызны, аха ансоулак	262
Шъапышьтыбжыык атыгә-тыгәхәә	263
Хәипырҗымҗа	264
Акьанңақәә дрылахәмаруа	264
Баәѡнаңалт арахъ, нас, аратәхап	265
Сықкәынра сышътахъҕа иныжъны сандәықәла	266
Уаахъаңшаанза ишңацо амшқәә еишьҗалан	267
Җхызла	268
Абхәаса	270
Ауаѡы дызшьыз	271
Исызмырҗыхо	275
Авокзалаҗ	276

Сара исылшоз аазгагәышьеит	278
Уңсы ахаара уқыышә ианықәку акәхап	278
Аамтак ыкан...	279
Уаала, ҳцап абрантә ҳабналан	279
Изыхдырқьаз азәгы издырзом	281
Сгәы ытыхо сғы иахәоит	281
Қәра лымоума	284
Аңсабара ахызы ахыыршоуп тагалан	285
Леипш дабаказ ахкәыршәа!	285
Сыцәоушәа, сыцәамшәа, схырсысуа	286
Сөызцәа хәа срылатәан рыгәтәтәкьа	286
Дәеазә игба шкәакәа бтахын	287
Стәыуар акәын, схы сықәыжыны, акыжыхәа	288
Азқәа хытцны, ихышхытцәан	288
Апаранхыча иахь	289
Ашықәсқәа цеит, ыфызцәагь абакоу	290
Сара арака зегы-зегь сырдыруеит	291
Ашәшырағ иеиҥатәеит абдуи амәтеи	292
Ибжыхеит, ихәеит, ҳабжыара	293
Амаакыра	294
Ари амш	294
Ахәатәхамтца	295
Сыфәеит, саңхыоит, сыкоуп сымацара	297
Аңстазаара ашахақәа еиланаршәуеит	298
Ишәахәо идәықәлеит арәашқәа хышхытцәан	299
Сөызак	299
Уафы издырамызт азынык азы икәтәкьаз	300
Бара бкнытә – бара бахь	300
«Шәкәышқәаз, амарцья!..»	304
Исыздыруам иказ шәартас	305
Сышуафә аасхаштыр –	305
Сышуафә аасгәалашәар	306
Сикәшәеит, – лхәеит, – сара ахага.	307
Аеага хахәқәак ырынкыоит, сагьарфыхоит	308
Уахантәарак лак аакәымтцзо иуыуеит	309
Игәастеит санааскьа: аусқәа мариямызт	309

Ихамбазакәа акәара хәыч ҳаитәруеит	311
Дунеи лашак иалашәеит илакәха	312
Сықан сара абра сыңсы ықәхан	312
Иаци иахъеи иаразнак иааиларџашъан	313
Схы шәсырбоит насың ду сыман	314
Амаалықыцәа срылахеит – имам азәгы гха	315
Ари амш азыжъ еиңш салагылоуп	316
Сдәықәлеит зны, сахьдәықәлазгы сназароуп	317
Уи ассиртәҟьа далашан	317
Ахкәажә	318
Ицаз, аха изымцо...	320
Амш азхәыцра	320
Март мза жәаха	324
џаңхьа ашәхымс даахытт иеырмаалықыны	325
Ихьшәаны иеиниаз ражәеинраала	325
Аңсабара ахаҟа саңшааит, сама ицәыртцит	327
Баасцылеит ауп ус машәыршәа	328
Саңхьаҟа аңхынра шытамзар	328
Абна иаразнак бжьы рацәа ахыџит	329
Агәаҟ стәахуам уатәазын, еазназынгы	329
Аңхыз бааңс ашыҟахь	330
Еидарак шыҟаҟазар, ҳласымхо	331
Иеиңырцуа	332
Злыңха ҳаура, зегь ҳамџасуеит!	333
Сара иласто...	334
Ахаҳәқәа џаңхьа рҟаархахит аҟәҟәаҳәа	336
Ңыңқәак збарц аҳәааҟ сынхыҟит	337
Нас	337
Афырхатцаразы	338
Нарҟьхьоу аңыр-ңаҟа	339
Аҟх-лашә салаңшуа сгылоуп	340
Амџасцәа рахь	341
Сынхацәеит	341
Сеимдан, ңьаргы быҟамызт, бысхәыҟит	342
Дцеит, дыҟазам шыҟа азыҳәа	342
Асы леиуеит аҳәылыҳәа	343

Сара саб ихы дахашшаауамызт	343
Акәара	344
Зны ҳайқызцәан, уск ҳағғышыан	345
Насыпумашь?	345
Саршәтит, анапсыргәытца саннаргылеит	346
Аиргъаа рахәшьа-затә леипш...	346
Икеикеиуа иаххагылаз ажәван ххыбран	347
Сара исымазам афыха	348
Иутахы-иутахым, гәалашәарақәак еилалоит	349
Амшқәа ааиласын	350
Мап, рәаархом урт рахәақәа тқәыцәаа	351
Аңсреи абзареи	352
Аәстаа имшынца	354
Ғагалан ақытан	355
Азын, ахыта убас иафәлеит	356
Даақәыпсычхаит, даахәыц-хәыцит амхаңыыр...	357
Схәычын, абна сылахеит зны сқьалан	357
Аамтоу? Аамта ҳәа акрыкоума, цымхейт	358
Бара бқынза ибжъаз аиха бжьоума	358
Анасып	358
Кәыдры ахықәан	359
Сыцкәынцәа рахь	360
Уцәажәоит схәыцқәа шыта ихәыцқәамшәа	361
Сыпсґазаара аихарак ныжьуп сышытахь	362
Ицахьоугы цәахышьа амам	363
Абзиабара	364
Сара аәада сахоит саазқәылаз	364
Амши атци	365
Уажә амәа зегь ықәлеит ақытахь	367
Слымҳа ианаатас, сгәы иахәан	368
Сгәәтеиуеит	369
Ақәа леиуеит	370
Исгәалашәом схымәапгашьала сшықаз	372
Ажәван еипш, абри адгьыл сахагылан	374
Иудыруз	375
Анхаә иеипш, икара-уараха, иґахан	375

Игәәкүа иажәа	376
Сөыза бзиа исанаимыжыуа	377
Мшынгы иссадымкылеит, жәәан цаулагь	377
Натали	377
Икәбакәшәо иеидтәалоуп, срыцашыцуеит	379
Быгәхьаа шыскым бдыруеит, краатцуеит	380
Сажәа	380
Акьыпхьы	381
Аилыцра	382
Аамта җы-ццышәха иәаткьеит ашамтаз	383
Аән җыцкәа зегь шҗеипшу арака	384
Зегьы здыруа, избахьоу, ирхаану	385
Ицәажәоит акәа	386
Аҗар рыбжьы	386
Сухаршт, лхәеит...	387
Хәазеит, халцит хара қытак.	388
Бзиабарак иарлашәыз иажәа	388
Абырг имшкәа	389
Ари адгьыл	391
Ника, смаҗа хәычы	393
Дыкан уи, дтәан абрака ааигәаза.	393
Ихьаазгоит – сзымцеит сахьцашаз	394
Дуаә иашоуп, имоуп зегь дырны	395
Җапхьа хәыцрақәак сықәхаит еидаран	396
Уатәтәи иахьа усгы еилкаам, ихәздырзом	397
Сара кәрыжәаа срықәлазам	398
Хырқьиаган акәымкәа	398
Сгәалашәарақәа	399
Аөызцәа рханы	400
Халгеит, ихәеит	400
Аәныка сдәыкәнагалеит җапхьа ари амәа	401
Ирымхәац иухәаран икоузеи усгы	402
Уцстазаара мәәсуеит...	403
Сыбжьазны сыказшәа	404
Ашыжь	405
Скараха сыкамыз, сыцәеит сынтахан	406

Ифымтақаа рыла	407
Аапынра ааизар	408
Дырдыруа ҕыыршыоит ана-ара дахыырбо	409
Хшааиуаз иаргы саргы хаилацэан	411
Издыруеит, ибымоуп, бангылоуп ҕа мөөк.	412
Дшатцэышатцэуа сажэеинраала ҕыцкэа днарылалт	413
Арт амҕеиқкэа аҕхьахэ згатцэҕьаргы исыртөм	414
Ажьабаакэа ишрылгахьоу здыруеит	414
Ақкэа кылыфрны ажэвангы хазшэа	415
Схы санацэымшэо	415
Амхацыыр	416
Рыцсадгыл ааныжыны...	417
Сажэуа салагазаап, хаи, аф асит	418
Сгэы хьаауеит сара абрахь санаиуа	419
Саиуан иахьанза сгэакцэакуа.	420
...Нас аччабжы атцэуабажы леилазэоит	421
Хэык роуп ифымтақаа ирыцхьо	422
Убас сыбхьабауан сара зны	423
Рхы исцэыкэгылеит амшкэа	423
Ирзеилмырго икоума амци аиашеи	424
Сацшэымоуп хэа сааит, аха сымфасуеит	425
Сыцэашэа-сыцэамшэа, пхызушэа-ипхызымшэа	426
Сыбла нхызфар, еикэылоит амца агэҕахэа	427
Икоуп, икэрымгац макьана саб иргылаз	428
Уцкэынцэоуп шырхэоз, даара акыр сааихьеит	429
Сшьап иатцкэаз ахахэқкэа цеит аҕыҕа-агэҕахэа	430
Слыниеит – дыздырит лыпшрала, лкэазшьала	431
Еиҳаб дамам, еитцыб дамам	432
Амшынца	433
Сгэы итаз еикэсырхеит, зегь ракэым, аиҳарак	434
Ишцеитаху рнапы даныргылан	435
ҕагалантэи амшкэа сыргэылсны	436
Зегь ажэабжықкэа рыманы игэарлоит	438
Быпцэысны, быпцэзааран...	439
Иажэа злахиркэшоз акэны сахьзеит	440
Ахэыцкэа реипш...	441

Бара бахыыкам акөхөп	442
Амцеи ацэашы	442
Исымдыруа ахтынрак садынхалоит	443
Бымѡахытышт зны аапынра бацны	444
Сѡызцэа сыцны зны ашта сааталеит...	445
Апсеипш, ишѡеиуаз ахра илахахан	446
Скарыжыуам усгыы сықэхэан	447
Ацлақэа рымахэқэа хахаза ажэѡан	447
Ақэаршаѡы	448
Ахыта сара сцэа сантанацала	449
Хреигэыргыон абна илаз...	449
Сықэмызт сара зны абри адгыл	451
Исымбазакэа	453
Бзиабароуп, апцэазаара сгэы ахэо	453
Хабжыара	455
Мѡамш! Исхэозеи уаха	455
Сгэы иснаѡоит даараза хаипшушэа	456
Уатэтэи амш сазыпшны	457
Уажэакэеи уашэакэеи сыхрхуеит	459
Шэышқакоу, сцауеит, уара, уа сара сыда?	460
Саатцагылт хратас	461
Хара амѡан апцэазаара хашагэышьон	461
Асыршэы. <i>Апоема</i>	463

АЖЭИНРААЛААҚЭА 1992–1995

Адэы саақэгылт...	491
Иказ еилкаашыа амамызт усқан	492
Хадгыл хамакуа, рыпсқэа қымқымуа	493
Апсра азэгы итахзам, аха апсрада	494
Сыпсэазаара аихарак сышьтахька иныжны	495
Аибашыра ашьтахьтэи монологк	498
Еибашыран хара хазлазгы	501
Сцон сара абрантэи шыта аргам	502
Нкылашыа сзатама аамта шыамхы-лас	503
Хақэтцуеит асцена.	503

Схьацшзом	504
Сара дсыцын уи шыьбжьаанза.	505
Рига сгәаларшәо	506
Аөнқәа ргеит илеилапыххаа...	507
Агәрагара	508
Агага	508
Ушәаны...	509
Сахьынапшуа...	510
Пытк узузар, пытк узхәазар	511
Исыхъзеи, акымзарак сгәы ахәом	512
Даатәеит уи абас	512
Иага схаштып, имфасып, исцәызып	513
Ибжьаыыз сизхәыцуа	514
Ишпакалеи ус?!	515
Иара иакәын, амееи, иҕамхашаз	516
Дызшаз дисасын, дахкәажәын	517
Уасиатк ацымхәрас	518
Анышә нақәхәхәан наҕза иутәахыхуеит	518
Адәыҕба бага, амшын бхызла	519
Схы сгәы азтамкәа	519
Сахьынхалоуп ицаз, аха изымцаз	521
Иашьым рныхәәҕа	522
Арт ачкәынцәа ирыпсыхәо дырны	524
Ихы хам уи арантәи аоныҕа	525
Иахьхәыз	525
Ацстазаара сараапсеит, саркареит	526
Ацша сақәтәоуп	527
Ацсцәа рааира	527
Згәы цаз	529
Ацсра аахабжьагылаанза	529
Ажәымтацәҕа иажәа	531
...Снаухыпшит	532
Ацсуаа зегь хаизазшәа збалоит уа, Лыхнаштаҕ	532
Ацсра ианадамха...	533
Ирхәыз	536
Макьана дхьацароуп – схы ргәыҕны	537

Ицеит хара хаамта	537
Сарҕысра сҕагылан ускан	538
Сықаттымтаз	539
Атх иалоу	540
Аибашыра ашытахытэи зынрак	541
Дахари Нахари	544
Ғынамзара-хыаагарак	545
Зны-зынла, иссирми, аратэзам	546
Схы ахызбаауеит итыкка исхагылоу	547
Уажэы-уажэ «ақшэма!»	548
Саргыы истынхап хэа сыкоуп	549
Ақсра ашытахы	551
Акақдан	552
Уаха ақша аатцра иавоуп иуыууа	552
Скэаџза схы сеитэазынхахит	553
Иааиуа аамта сара истэымзаап	553
Ахақэитра зауз	554
Исцэызыз сахынхалашан	554
Зажэа аадырхэыз	555
Дыңсызшэа цхыз избаз ахатца	556
Ақшқа иеипш дыцэеит дынтахан	557
Сара исзалагэышыуозеи	558
Исхаштшэа сааиуан сшыңсыша	559
Иеибарыџуеит абақа издыргыларц	560
Дтэоуп ихы дазынханы	561
Иахыа ус ауп	562
Уңсны укажызаргыы, иухықан	563
Адыди Анцэа иани	564

АЛИРИКАТЭ ПОЕМАҚЭА

Агэы аққарала	569
Ұыңыеи дача ұыңыеи	575

АКӘАРАҚӘА
Еиуеиңшым ашықәсқәа рзы
иәу әжәеинраалақәа

Ақәарақәа	583
Хаахынхәит...	593
Ихәыңзоуп абри хадгыл	594
Варшавантәи Гдыниақа	596
Аҕакар	599
Ғаха-ғымтроуп	600
Сара сзыхәан уи закәыхыз	601
Ақәпацәа	602
Амәа уқәыз уеацәыхьчо	602
Акгы сымам-исыхзым	603
Сара схынхәуам	604
Сымшира аены	604
Блеитдыхра имамкәа	605

КӘЫЦНИА НИКӘЛА ҘАРАШЬ-ИҘА

АҘЫМҘАҚӘА РЕИЗГА

АжәаҘатәи атом

Ажәеинраалақәа
Апоемақәа

КВИЦИНИА НИКОЛАЙ ТАРАСОВИЧ

Собрание сочинений

Том двенадцатый

Стихотворения
Поэмы

На абхазском языке

Аредактор Инна Аҳашба
Акорректорцәа: Хыма Аҳашба, Нара Кәыцниа
Компиутерла еиқәлыршәеит Наала Картозиа

Аформат 84x108/32 Атираж 300.
Икацә. акь. бгь. 19,5. Инықә. кь. бгь. 33.
Аҕацапқа №